

HISTORIA

POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO

Z ROKU 1848.

PÍSAU

M. DOHNÁNY.

Darom od M. J.
1850

SVAZOK I.

z knih Pletníka

V SKALICI,

PÍSMOM A TLAČIVOM FRAŇA XAVERIA ŠKARNICLA A SINOU.

1850.

DB83
D6

„Ked bele slobodne dedom dedom našich hovoriť a jednať na svete v časoch minulých, spuosebom tím vekom primeraním, musí byť aj nám dovoleno spuosebom našim vlastným do časou našich zasahovať.“ — — —

„Každí filister o národu slovenskom ale misleu, ohovárať ho, posmjevať sa mu Ked spjevau (Slovák) bou (ľudom) ľahkomiselní, keď plakau bou im babaki, keď bojuvau bou im divoki, keď v svojich dedinách žiu bou im podlí, otrocki, keď mestá zakladať bou im bojasliví, keď oce moré sa plavia bou im ziakovní, keď ustapavať smjali sa jeho dobrote, keď na víboje ľijou preklínali jeho moc, keď sa sám v sebe zosilovať sprisahali sa proti čomu, keď sa s ňimi spolčovať očudárili ho a viškerili mu sibi. A všetkje tieto vekí prežiu Slovák bez náruživosti oseba jeho života!“

„Slov. Pohľadi.“

VRSTOVNÍKOM A BRATOM SLOVENSKÍM

OD ROKU 1844!

Pamätáte, Brajja! na tje peknje dñi mládeñeckjeho života nášho, ktorje sme nad slovanskím Dunajom v „Národnej Svatini,“ spojení najsrdočnejšími svazki pobratímstva a prjateľstva slovenskjeho, trávili?— O tom ñepochibujem. Často Vi mislou i srdcom zaletujete do tích posvätních krajou prvjeho zápalu; na mjesta drahe, káde Sie chodjevali, na kopce peknje, na ktorích Sie o národu dumávali, do tichích hájou, po ktorích sa spevi naše slovenskje rozljehali. Svatje zostanú takjeto mjesta mládeñeckích zábav, rozkoši, bolesti a višších misli letou pre Muža, k bojom pripravenjeho a všetkim návalom sveta vzdorujúceho.

Od Dunaja nás vlni búrne zañjesli pod vekovečnje, velebnje Tatri naše! I tu sme v djele započatom pokračovali: upevňujúc sa v láske k národu, a chistajúc sa ku nastávajúcim búrkam života pozemskjeho.

Od toho času sa vo sveťe mnohje prjevratí porobili. Ñenazdali sme sa, že v zápalistích dobách nás nadletujúce túžbi, spevi, ideale, — trebas sme presvedčení boli, že sú svatje, pravdivje, a preto semeno budúcnosti v sebe ñesúce, — tak skoro do života a skutočnosti sa predjerať, a všetkje spoločnosti a okresi ľudskje zaujímať budú. — Čas nás skoro nepripraveních zasíhnuv; ale ďakuvat Bohu, že aspoñ višších

Geniou národa nášho schiúu na krjela, hodjac ich do nežmeranjeho Oceánu zbúreních vín najnovšjeho veku. Tito schitili národ so sebou, a plávali s nim ku pristavu šireho Slovanstva! Národ nás v zbúreních vlnách nežahinuv; bo mau Vodcou zmužilích, Správcou múdrich a opatrních, ktorí vihnuili náramním prúdom, a obišli besnje, ich pohliit sa hrozjace skaliská. Národ z mora viplávau rezkejši, živši a odvážnejši; poznau svoju silu, a seba, ako rovnjeho druhim národom; a jeho sinovja budú vedjet zastať práva svoje i posvätiť sa za dobro celku i úmrjet za bratou svojích.

Pozorujúc toto vrhnutja sa národa nášho do vín zbúrenjeho mora, a obdivujúc odvážnosť Vodcou a posvätenosť junákou slovenských: vzbudila sa v duši mojej túžba, naznačiť to na pamjatku pre Vás, drahi Vrstovníci moji! Bo vjem, že Vi dejom tímto najlepšje rozumet, najvätsú útechu v nich nachádzzať budete.

Na Vás som, teda, misleu, Spoločníci skutku mládeňeckjeho, keď som tjeto rjadki „Povstaňja slov.“ spisuvau. Prijmite a pozdravte prvopočjatočnú prácu moju, srdcom úprimním, pohladom vďačním. S Bohom!

UPOZORNĚNĚJJA.

Historia slovenská sa nedá dla vzoru německo-francúzko*)-englických historikou písať; napísať som ju teda duchom a spôsobom čisto slovenskim.

Vjem, že mojej práci k dokonalosti, aká sotva vjacročnim prerábaňim docjeliť sa muože — abi sa Horáčovo „nonum prematur in annum“ viplňilo, — mnoho chibuje: preto ale pokutkárskich kritikou, čo na mjesto toho, abi sa k dačomu pribrali, iba druhích rečjami: „to mau inakšje“ „toto němau napísať“ „to bich já takto misleu“ — posudzovať a posmeškovať vedja, aňi ako mak si něvsímam.***) Z takích mi aňi škodi, aňi osohu němáme; muožu odísť — s pánom Bohom!

*) K dokonaljemu pochopeňu vivinuvanja sa sveto-mišljenki, mimo slovanských spisqu, najdůležitějšje sú francúzke; najme spisi slávneho Thiersa, Louis Blanca, Michejeta, Lamartine-a, Montholona atď.

**) Prišlo mi na um, že takito ľudja, trebas sú Slováci, všetko račej vidja v cudzej reči napísanuo, ako v ich vlastnej slovenskej; abi sa im zadosť urobilo, něch im Shakspeare-ova Portia to istuo po englickí visvetlí: „It is a good divine that follows his own instructions: I can easier teach twenty, what were good to be done, than be one of the twenty, to follow mine own teaching.“ (t. j. Dobrí je to kňaz, ktorí svoje vlastnje reči (vinaučovanja) zachováva. Lahko (lahšej) ja naučím dvacjalích čobi bolo dobre robiť, ale ľazko sa najde jeden z pomedzi tých dvacjalích, ktoríbi moje naučenja nasledovan.) Vzáhuje sa to na Slovákuo takích, o ktorích bi tá istá Portia ako o Faulconbrigde-ovi povedala: „He is a proper

Nedokonalosť prednášania muojho viahradja višahi z „Obrazou povstaňja slovenskjego v roku 1848.“ Velaci. p. Hurbanom, — na žjadosť daktorich moravských a českých Vlastencou — nakreslenich, a spisovateľovi prítomních dejou, spolu i s dôležitými listami súkromními na „Najhodnejšú Spoločnicu, jeho hroznich, ale i slávnich osudou“, písanými, k upotrebeňu, prjateľski doručenich. —

Úprimních Rodákou a prjateľou pravdi úctivo žjadam, abi ma o viňechanich, a snád dôležitich udalostach, upovedomili. Vitanje mi budú takje oznámki; jednotlivec nemuože všetko vedjet, a všetko všade vidjet. Spolu aj kedbi chibu, alebo (čo nemislím) nepravdu našli vo spisku prítomnom, nech ma upozorňja: abi neprjateľja naši videli, že mi ňje len ich hrjechi nezveličujeme, ale aňi najmensej nepravdi o nich nehovoríme; ba dosť často bládnú barvi opisovaňja nášho pred ich skutočným so Slováci zachádzaním a ukrutnosťmi, akích sa na národu Slovenskom dopustili. Maďari o nás samje lže písali; mi si dovolujeme aspoň svedectvo pravdi o ňich a ich skutkoch vidávať.

Kdo chce mať „Úvod“ do mojej historie, a všetkjemu dokonále rozumjet, nech prečíta v „Pohladoch“: „Slovensko a jeho život literárni“ od M. J. Hurbana.

O pravopise takom lebo takom slova šíriť původca prítomnjeho spisku nebuđe; bo jemu na litere, ktorá sa vždí premeniť muože, mnoho nezáleží, ale jediňe na duchu, ktorí obživuje, jehožto zákoni sú večnje a nezmeniteľnje. Načo sa s „abecedou“ zapodjevať, ktorá je dñes laínská, zajtrá muože biť kyrilská a napozajtrok zas inakšja?

Původca so zápalom číta vzňešenje básnje a spevi Homera slovenskjego J. Holljeho — v bernoláciňe; vitanje sú mu srdce i ducha rozňecujúce žnelki nesmrtnjeho J. Kollára — a kocháva sa i v druhich bezpočetních djelach klassických,—

mans picture; Bat alas! . . . How oddly he is suited! I think he bought his doublet in Italy, his round hose in France, his bonnet in Germany, and his behaviour every where.“ (Dost pekňá figúrka z človeka; ale čože je z toho! . . . A ten oblek, ak divní na ňom! Kamizolu tuším v Itálii kúpiu, nohaviče vo Francúzsku, čjapku v Německu, a jeho držaňja — kdo vje v ktorom kúle sveta!)

v českej reči pisaních; ale rád bere do ruki aj — zápalom, životom a nadšením dýchajúce — kníh mladej liter. slov. — v slovenčine, z čistjeho Tatranskjego žrjedla čerpanej — spisane a uverejnenje.

On teda hádky z ohľadu reči za veľkú nešťestja ňedrží, a držať nemuože; filologi sa vždi hádali a hádať sa neprestanú. Len abi u nás akosi diktátorstvo a škrupulantstvo prestalo, ktoruo hñed druhjemu do zradcou nadáva, ak on snád ypsilon nepíše. A tu zas tá tisícorakými farbami malovaná ňesvornosť slovenská sa z hrobu vicituje, ktorou prestrašení slabí duch kriči: beda, beda, beda Vám, Vi ňesvorni Slováci! ňepomisljac, že on práve „starje hrjechi“ začína.

Dajteže tomu pokoj, a ňerobte darobnje mrzutosi. Bo je sú potrebnje k vivinutú sa národňjemu. Ci bi sme ozaj od „bibličtini“ ďalej ist ňemali?

Nemci a Francúzi, — že ti sú vraj svornejši! — Ale prosím Vás, páni moji, jestli ich liter. skúmate: či ňenajdete že sa literatúra u týchto národou skoro každím desatročím meňi, a že pred Napoleonom Francúzi veru inakšje pisali, ako teraz. A Nemci? Tito iba od Goetheho časou majú istejšje pravidlá pisaňja. Takim spusobom sa to ani u nás nešťestím menuvat nemuože; — a daj Bože večni, abi len inšej ňesvornosti medzi nami ňikdi ňebolo! Púvodca v tom na priklad žjadno nešťestja nevidi; že M. M. Hodža „Dobruo slovo“ inakšje, „Vetiv“ zas inakšje, „Epigenes Slovenicus“ a „Der Slowak“ tjež inakšje pisau. Len abi duch boží vjacej ľudí povzbudiu k vidávanú podobních spisou! Jeden Genius vždi vjac stoji, ako tisícice nad ňesvornostou bedakajúcich a lamentujúcich ňesvorných škrupulantou!

Kim ňebudeme mať Akademie, učenje spoločnosti, školi a stolice reči slovenskej, a dokjal ňedosjahneme život veřejni, občjanski: — ani reč naša ňebude, a nemuože mať ustálenje a skristalizovanie formi a zákoni.

Čo sa púvodca tika, on deje pritomnje v inšej reči pisať ňemohou, iba v tej, ktorá deje tjeťo, tak rečeno stvorila.

Pisane su oni v reči tej, ktorá vistúpeňim svojím, ako bleski jarňjeho slnka celuo Slovensko občerstvila a k životu prebudila; ktorá prvíraz samostatnosť a život národňi Slovákou zvestovala; k bojom srdcja i duchou slovenských

proti nespravodlivým Maďarom podpálila a meče za Najjasnejšieho Kráľa a za práva národa slov., úsivcom mládeňcom a mužou slov. do rúk podala; v reči tej, v ktorej sa rozkazi a zákoni (v prítomných dejoch) vidávali; pred ktorou sa odrodilci slovenski trjasli a polepšenijsia slubovali; ktorej pješňami kolení a povzbuďeni bojovníči slovenski do ohňa proti nepřateľovi smelo stúpali; v ktorej, dokiaľ sa terajšie okolnosti nepřemeňja, najskôr a najlepšie život politicki na Slovensku založiť, vinvúť a vinvjesť sa dá; a naposledí v reči tej, ktorá si mečom život vidobudnula. A to je naša nová — a najstaršia — Slovenčina!

Komu bi ona uši obrážala, nech odloži spisok tento na stranu; nikomu sa nevľiska. Boh dá, že on aj svojich přátelou najde; a tí, v ktorých rukách meče a bodáki sa bliskali, ho vďačne prijmu a s potešením čítat budú.

Ostatným posmevačným Thersítom odpovedám slovi M. J. Hurbana „Slov. Pohľadou“ Díjel I. Sv. 1, str. 34, rjadok 7. — „Mi bi sme nedbali, čobi tí terajši naši učení pokutkáři už bár po englicki písali, kebi len písali o vecjach národa sa tükajúćich, a tak boli ďákimi stlpami vinvúňujúcej sa z národa nášho sili! Ale samá nećinnost — iba ak ćinnostíou pomenuješ to thersítsko sa z tich, čo dać pracujú, vismjevanja.“

V Ovčjarsku na Považí, dňa 2-ho Brezna 1850.

M. D.

HISTORIA

POVSTAŃJA SLOVENSKEHO Z ROKU 1848.

„Unsere Bewunderung gehört nur denen, die ihrer Zeit voraussehlend, das Vorgefühl des nahenden Tages und den Muth gehabt haben, ihn zu begrüßen. Denn eine unabhängige und stolze Stimme zu erheben, wenn man das Geschrei der öffentlichen Meinung gegen sich hat, die Nacht, die sie verläumben wird, zum Kampfe herauszufordern, für eine Menge, die sie nicht begreift oder sie ignorirt, in sich selbst nur seine Ermuthigung, seine Kraft und Hoffnung zu finden, mit unbeugsamem Muth und mit einem heiligen Eifer der Gerechtigkeit dem Ziele zuzuschreiten, ohne sich umzusehen, ob Jemand folgt: ja, das ist ewigen Preises würdig, und für die, die solcher Opfer fähig waren, muß der Weltrauch der Geschichte emporsteigen.“

„Louis Blanc.“

„Kalich večni blahoslavenstva: duhovajeho neprikladá sa k ústam rozkošami a šťastím opejením, ale k ústam tuhá v smatkoch zemských len horkosťou naplnením!

„Slov. Pohľadi.“

1. Ep. Sv. Pavla ku Korintak. 1, 10. 2, 4—10.

1. „ „ „ k Tessalon. 5 kap.

„Novi Zákon.“

„Nicht die Stärke ist es, die die Welt leitet, was auch der äußere Augenschein sagen mag; der Gedanke ist's.“

„Louis Blanc.“

1. Úvod.

Slováci! s nábožnou mislou začínam písať Vašu históriu. Za tisíc rokov ona bola pretrhnutá; ho Vi ste neboli povedomím národom, ale iba ľudia živorjaci sa, cudzincom slúžjaci, cudzincou poslúchajúci. Vaši veľkí mužovia len veľkoleposť, rozmanitosť a zauímavosť dejou cudzích rozmnožovali a naplňovali. Vítvori a deje ducha slovenského, preljevali sa do maďarstva: a tomuto sa pripisovali všetkí veľkodušnje, odvážne a neohrození skutki, umom i srdcom slovenským vedenie a dokázanie.

Za tisíc rokov sa nepísala slovenská história; a svet už natolko bou zabudou na Slováka, že, keď prebudenjší rodu sinovia na svoju predošlosť sa spítuvali, deje starých otcou zkúmali, pátrali a vihládávali, vismjevau sa a zatracuvau počínaňja takuo. Lež nedali sa oni odstrašiť, a požehnaná bola ich práca: bo našli se bã v dejoch starých otcou svojich, a našli históriu slovenskú vpletenú v deje ľudstva a človečenstva. Ktorí sin Slovenska s útechou sa nerozpomína na Ríšu Velkomoravskú? Kdo s hrdosťou nevislovuje mená slávneho Svatopluka, Rostislava, Mojmira, Cyrilla, Methoda a t. d., ktorí pred tisíc rokami jako králi, knježatá a Sv. Apoštolovja slov. sa mu pred oči stavajú, upomínajú ho na slávu jeho národa? Jestli ale srdce šlechtnuo, ducha vznešenejšjého tjeťo rozpomjenki útechou naplňja, — čím viac ho musja pohnúť deje prítomnje, najnovšje, vistúpeňja mužou slovenských pred očima europejských národou na zemi starotcovskej, pozorujú, že Slovák, objavjac sa svetu v národnej individualnosti svojej, ňje je viac tak ukrití a zabudnutí, ako predtím! Povstáňim za Austriu, slávnu Monar-

chia a Veľkoviádu európejskú, keď jej zo všetkých strán nebezpečenstvo hrozilo, zasiahli Slováci skutočne do pásma dejou európejských; a počítajúc k tomu, žebi Veľkoviádu táto, svoje potrebu v rovnováhe európejských mocnárstvi, miesto udržala, na koľko im toho mladistvie ich sili dopúšťali, stáli v službe historie a človečenstva, obrátac takto pozornosi národou na seba. *)

„Čože to bude za historia? Akje vojni, tahi, bitki a viťazstvá za tu budú vpisovať? Ci dáki Hunádi na Turkou, alebo dáki Napoleon slov. ľahnav na Moskvu s ľisici a ľisici bojovníci slovenskími?“ — Takto sa ozve daktori z neprjateľou našich, čo ešte trochu pamätá, že má kedisi v školách o Hunádim a Napoleonovi rozprávali, osobujúc si právo pesmeckárstva. — S takími ľudmi sa mi zapodjevať nebudeme; a pri písaní našich dejou ani len z ďaleka na nich nemisľime; oni sú tak nízki duchom, že naším mišľenkam, slovám a skutkom docela nerozumejú, preto na nich nič netraíme.

Prítomaje deje sa len duchom višším, idei a národu posvätením, ako i prjateľom Monarchie a jednoti Ríše Rakúskej, — ktorim nemuože biť nič nepatrno, čo sa v záležitostiach jej udržaňa robilo — dobrim svedomim porúčajú.

Tvorca a začjatok najnovšej historie na Slovensku, je mišľenka, slovo, zápal; a prítomní spis iba mohútaosť týchto troch spojencou preukáže, predstavjac: že, trebas jak ohromno namáhaňa ľudskuo, je slabuo proti večnej mišľenke valjacemu sa prúdu života národou a dejou novích z poza druhích, tajních svetou vystupujúcich. Alebo, abi každi rozumeu: že Boh nezabudou na svet, trebas ľudja naňho už skoro celkom boli zabudli.

Slováci nemali nič, iba mišľenku a nádeju v svoju budúcnosť; Madari naproti tomu, mali všetko, čo len v sveće u ľudi sa nachodí. Mali v moci boha svetovjeho, t. j. safáрили so všetkim zlatom, strjebrom a inšim drahim kovom, čo sa len v baňjach Uhorska a Sedmohradska vikopáva; ziskali si magnášou, grófou, barónou a ostatních veľko-pánou sveta v Uhorsku, ktorí veľkú čjastku svojho imanja na „oltár vlasti“ prinjesli; mali všetkjé možnje prostrjedki millioni peňazi vi-

*) Ako o tom, krom nemeckých i francúzke a druhje časopisi svedčja.

hadzuvať; stáli na ich rozkazi pohotove millionsi obyvateľou uhorskej krajini; vedeli zaujať pevnosti cisárske bez najmenších obetí; pušjek a bodákom mali na tisíce; djel, že ich aňi za sebou vláčiť nestačili, prachu a gúl mnoho tisíc centou; — a všetko, čím muože imponovať jeden národ a udržať sa v mohútnosti a sláve, jestli stojí na základe životnej, pravdivej sveta - misljenki, a nespravedlivo neblíži, nekrivdí a neprenasleduje druhje národi. Ale nespravedlivosť a nadutosť maďarská sama si hrob pripravila. A zo slovenskej ničoti povstali deje a vystupuje zornica novjeho života!

2. Význam literatúri v živote národa.

Prú, akobich k samím dejom pristúpiu, aspoň slovo chcem prerjecť o literatúre národnej. Komu sú známe spisi mladej literatúri slovenskej, tomu netreba dokazovať, že sa z tejto vivinúli, a nutne nasledovali najnovšje deje na Slovensku. Každou znamenitejšou knihou sa noví skutok oznamuvau, každá, z hlbšjeho ducha pošlá pjesen skorí boj s neprjateľom predzvestovala. S podívením pozorujeme, ako na príklad v ročníkoch „Nitri“ (Hurbanom vidávanej) vislovenje proroctvá, tížbi, predtušenja, pomáli do skutočnosti prechádzajú, kde sa to v tých časoch, keď Nitra vichádzala, za fahotmi, utopie a bláznovstvú držalo. Z kních slovenských muožeš vičítať i vernosť Slováka k svojmu cisárovi, jeho nádeje, že od slávne panujúceho Domu Habsburgskjeho jemu spravedlivosť prisúdená, a že v nastávajúcom boji, pod dvojhlavím orlom Habsburgským, za „vlast a kráľa“ bojuvať bude. Hned v prvom ohlase prvej Nitri, takto sa osvedčuje spevec:

„Zpírá se (Slowák) wrahům a času wztěklosti,
Majíc wiru w krále, ducha swého sly,
Tak Habsburského Orla sprawedlností
Osmělený k swému národu se chýl.“

Alebo str. 137.: „Sláwie w Rakausích.“

„Naděje twé, ó Sláwie! neutonau,
Rakauských twých pod orlicí Bulioná
Jeruzalem si dobudeš pokoje.“

Velmi důležitje sú slová v II. ročníku Nitri str. 187 a 188, ktorje Hurban roku 1843 napisau, akobi už vtedi bou predvideu mestá i polja budúce, na ktorich Slováci dakedi za svoj národní život povstanú, hovorjac: „Hej! vitajže nám hrdinská Mijava.“ Hrdinská je Mijava, bo jej história mnoho obsahuje skutkou, ktorje sa hrdinskými zvať muožu. Škoda len že všetka sláva hrdinskosti Mijavskej len ženám náleži. Muži si hu vraj nechali na budúcnosť. No aj to dobre Roh vje kedi, ale istuo je to, že časom prujším alebo pozdejším viplňja sa naše tušenja a naše nádeje, bo ich nevistavujeme na základe vimislenom, ale na podstate pravdivej, na potrebnom tom vivinuváii sa historickom — ľudskjeho pokoleňja. Veť sme sa už tisíc rokou pripravuvali k tomu, čo biť máme v najbližšej budúcnosti. Ze ale k tomu vihladu nemajú tí, ktorí sa na budúcnosť dívajú z úzkeho okjenka formičjek dosavádnich, tomu sa nemáme čo diviť, bo to sú ľudja, čo i o Kristu hovorja, že bez prorockjeho ducha mohou predpovjedať zkázu mesta Jeruzalema a t. d.“ — Krom Mijavi aj druhe mestá a kopaňice, neskuor viznačenje, sa tu vislovňe menuvanje, ako: Brezová, Stará-Turá, Krajnuo a t. d. — V tom istom ročníku str. 71. „Hoj búrki! ženťe že sa skuor na Tatri, a rozdujte tjeťo ohňe skuvanjeho ducha — abi žjarrili svetu!“ Kdo teraz číta „Pohladi slovenskje,“ všetko posjal nesrozumitelnuo, tajnuo, tušenuo — ako jasnuo, pravdivuo, do skutočnosti a života zasahujúce sa mu objaví. — Aspoň dakolko slov na priklad: Djel 1. Sv. 1, str. 15, „túžime vislobodiť sa zo stavu len práve trpjaceho, k zasahuváiu do pásmo skutkou celuo človečenstvo v jednotlivích národoch oslavujúcich;“ alebo str. 23: „musíme, musíme naozaj prestať už jeden raz len na krbku svojom sa zohrjevať, musíme prestať len na doľiňe našej sa presušať, a t. d. a t. d.“ — A takimito mišljenkami a nádejami je prepĺnená celá mladá literatúra slovenská.

Keď nadšenejši spevci maďarskí iba čjerne, hroznje obrazi budúcnosti maďarskej videli, Slováci z tráplivej skutočnosti leteli na krjelach spevou do ňedalekej krajšej budúcnosti svojej. — Berzsényi, Bajza, Vörösmarty a druhí, žalostným hlasom trúchlja nad maďarstvom; na priklad:

„Mi a' magyar most? rát szibarita váz; *)
 Letépte fényes nemzeti bélyegét,
 'S hazája feldúlt védfalából
 Rak palotát heverő helyének.“

*

„Multadban nincs öröm,
 jövődben nincs remény,
 Hanyatló szép hazám
 miattad vérzem én.“ atd.

*

„Jár számkiüzötten az árva fű,
 Dalt zengedez, és dala olly szomorú . . .

„Jó gyermekem! a' haza szebb idejét
 — Elmúlt az örökre — ne zengjed.“

*

„Vagy jöni fog, ha jöni kell
 a nagyszerű halál,
 Hol a temetkezés fölött
 egy ország vérben áll!“ atd.

*) V slovenskom preklade:

„Őo je maďar teraz? špatni kostlivec sibiritski;
 Ztrhaa zo sebã krásnu známku národãjeho života, —
 A s rúcaňin razborenej vlasti svojej,
 Stavja si palác jeho leňivosti.“

„V predošlosti tvojej (vlasti moja) ájet radosti,
 V budúcnosti ájet nádeje,
 Hindãca pekunã vlasti moja
 Nad tebou mi srdce krvãca.“

„Sin vlasti chodí sãa sirota vo vihanstve,
 Pjesenã vispevuje preãialostnã,
 Dãjeãa moje dobro! o krajãích dnõch vlasti
 — Už tãe pomindãli — ñespjevãj!“ atd.

„Lebo pride, keď má prist pohrab (smrť) velikãnski,
 Kde nad hrobom celã krajina v krvi stãã bude.“

Smutno je to, keď vznešenejší duchovja takto sa ohlasujú; takjeho jedneho tisíce škreklavich beárrou nepreváža. Slováci majú celkom inakšie spevi. Na príklad:

„Co z nás Sláwá bude o sto rokú?

Cože bude z celéj Europy?

Slawský život na wzor potopy

Rozšíří swých všude meze kroká!“

„Sláwy dcéra!“

*

„Dobru noc Slováci, váš den už zapadou.“

„Keď nám i zapadou, veť nám zase svítáe,

Ten náš slovenský kraj v noví kvet vikvitáe!“

*

„Šablíčka železná treba junákovi, —

Na čuu sa podopre a obzre okolo,

Či to má vidi tak biť ako dosjal bolo?“

Množstvo je takýchto viletou, iba v budúcnosti kochajúceho sa ducha slovenského, z ktorých bistrojší rozum môžu rozsúdiť: akú má jeden i druhí z oboch národou budúcnosť? Lebo to je skutočná pravda, že nadšení spevci predzvestujú život i pád svojho národa!

Šlechta slovenská, zaľudbávajúc sa vo školách, neoddvajúc sa viššjemu umeňu a povolánu ducha, skúmaňu literatúri a filozofie, zachvátená rozkošmi a svetárstvom, teraz musí nad hrobom maďarstva narjekať, a keď sa nenavrátí k pravdivjemu, večnjemu principu, zostávajúc i napotom v bludoch a zmatkoch — musí zúfať nad životom svojim. Spaseňja inde ňjet, iba v duchu a v pravde.

Tjeto rjadki nech aspoň upozorňja: ak veľkí má význam literatúra na život a budúcnosť národou!

3. Počjatki verejného vystupovaňja Slovákou.

Najdôležitejsje vystúpeňja s povedomím národnosti a individualnosti slovenskej sa stalo roku 1842. V tomto roku Slováci, na čele majúć dústojného starčeka Jozeffyho, evanj.

biskupa, M. M. Hodžu, Chalútku, Ferjenčíka, podali svoje spravodlivje žalobi — vjacej sto podpismi vážnich mužov duchovnjeho i svetskjeho stavu potvrdenje — u trónu Jeho Cis. kr. Jasnosí, proti nezbedním, všetko maďarizujúcim nepřjateľom. Deputácia slovenská laskavo prijatá, dostala nasledujúcu odpoveď: „Každí národ v Uhorskej krajiňe nech sa na ceste zákona a spravodlivosí vzdeláva, vo svojej národnej reči všemožne viviňuje. Vláda najviššja mu v tom nje len žjadne prekážki klásti nebude, ale ho vo všetkom napomůže.“ — Navráťjac sa domou mužovja deputácie slov. od Maďarou prenasledovani, inquiruvani, kočáčimi muzikami zneuctovani bivali nič pre inšje, iba pre ten veľkí hrjech, že krivdí svoje pred trónom Jeho Jasn. predňjesť sa opovážili!

Mnohorazi ňeskuor Dústojni starec Jozeffy, mimo toho, s ňebezpečensvom vlastnjeho života, chodiu do Budina pred ňebohjeho cis. kr. Palatina, orodovať za svoj národ slovenskí; ale bolestni hlas vážneho starca ňepreňknuv srdce — telom i dušou Maďarom oddanjebo Nádvorňika. V tej istež záležitosí chodili roku 1844 i Hurban s Pauliňim do Vjedúe, abi znovu na Najviššom Dvore v pamät uvjedli ňespravodlivosí, akich sa Maďari na Slovákoch dopúšťaju.

Okrem toho proti prepjatostí maďarskích fanatikou vistupevali odvážni Obrancovja náboženstva a národnosí na generálnich, distriktuálnich a cirkulárnich (okolitích) Konventoch. A sice v Pešti Jozeffy, a (so Slováci vtedi sprjateľni) evanj. bisk. Szeberiňi s J. Kollárom a t. d. V Prešporuku: M. M. Hodža, Lud. Štúr, Cochius a druhí. Na seniorálnich konventoch: Hurban, Hodža, Matúška a druhí. Robilo sa mužne a odhodlaňe.

Do historie zaznačit sa má i krok mládeže slovenskej, na ústave v Bratislave, pod nám. professorom L. Štúrom v reči materinskej sa vzdelávajúcej, ktorá bola v tuhom spojení s celim Slovenskom, a jej ústav ohňisťe života národnjeho. — Maďari odstráňili L. Štúra zo stolice slovenskej; prečo mládež roku 1844 dňa 6-ho Brezna z Bratislavi do Levoče sa vistehovala. Dej tento vzbudiu veľkú pozornosť a napnuťja sil na celom Slovensku, najme že boj mládeže za drahjeho učiteľa trvau od 11-ho Rujna 1843, až do 6-ho brezna 1844. Za tento čas obracala sa ona so svojími žjadosími ku všetkim známim vlastencom na Slovensku, abi všemožne robili

na tom, žebi Lud. Štúr zostau i ďalej jej Vichovávateľom. — Písalo sa na Superintendentou, Senioráti, Kňazou, svetských mužou a prjateľou slovenstva. Od týchto prichádzali dopisi na konvent Prešporskí v záležitostach ústavu, že sa konventi skoro každú nedelu držjvať museli, na ktorých i Slováci mali svojich hodných zástupcou; medzi nimi večnej pamäti prof. Kováč-Martíni, pr. Šrör (rodom nemeck), — a vjacej znamenitých mešťanou Prešporských. Po mnohých bojoch sa naposledí barónovi Jeszenákovi distriktuálnemu, a Bajcsymu Prešporskjeho Lyceum Inspektorovi, podarilo vec slovenskú podvrátiť. Celú záležitosť títo professorom mládeže odovzdali, z ktorých traja slabší. potajomnými deklaráciami, prehlasovali viborných mužou Martíniho a Šröra. Maďari sa tešili nad odstránením Lud. Štúra zo stolice slovenskej; ale ducha učencou jeho udusiť v stave neboli. V zjali zaľechala mládež nevďačnú Bratislavu, opustjvac rumi svatíne svojej a odišla ku veebním Tatrám, abi ozulovateľu jej duch k budúim slavnejším skutkom.

4. Slovenčina.

K dobrjemu pochopeniu nastávajúcich dejou, potrebnou je vedieť, ako slovenčina puosobila na vivinuvajú sa národu slovenskjeho, nech si teda nikdo nesťažuje o nej dakolko slov prečítať.

Mišljenka o potrebe slovenčini, povstala roku 1843 v duchu vjacej učeních mužou na Slovensku, ktorí posjal vo vzdelanej, od predošlých spisúvateľou slovenských zdedenej a v literatúre prechovávanej češtině písanými knihami, Slovákou prebudiť, a k povedomú privjesť všemožne sa vinasnažovali. Ale pozorujúc, že to do života nezasahuje, že ich spisi iba daktori jednotlivci, najvjac kňazja evanjelicki (ktorí sa knihami i v druhých rečách písanými vzdelávať mohli) čítajú, že pri češtině celou skoro Duchovenstvo katolícko, ako aj viššja i nižšja Šlechta z národnjeho chrámu sa vitvára, a lud, na ktorom im predca najvjac záležalo, (jak katol. tak evanj.) len vo tmách nevedomosti a slepote zostáva; umjenili si živou rečou ludu k národu hovoriť a vjesť ho touto k povedomú viššej osvety. Slovenčina sa pomali začala vivárať; — a

k pamjatke odchodu mládeže z Bratislavi prvje svoje perli priňjesla. *)

Rezkím, životním vistúpením slovenčini sa stalo rozdvorenja duchou na Slovensku. Povstala stará a nová škola; prvá sa priznávala k bibličiine, druhá ku slovenčiine. Ale rozdvorenja toto bolo slabuo a lahkuo k premoženú. Bo tu sa opreli ustávajúci už, a od sveta z vätšej strani odíjahnuti bojovníci, proti mužom a mládencom svetu sa lešjacim, života plním, k búram prichistaním; alebo ľudja náruživí, všetko na svoju osobu vzťahajúci, čo z ich hlavi nepošlo zatracujúci, proti mužom bez osobních nárokou, iba na vuolu, žjadosti a potrebi národa ohlad berúcim, nje o svoju slávu, ale jediine o blaho národnjeho celku sa starajúcim. — To bou teda boj ňerovní; a keď staroslováci už umikali, alebo v ohavních brošúrach žlě svoju viljevali: mladá škola slovenská s celím zápalom a obetuvavostí do života zasahuvala.

Bratom Čechom ani tak za zluo mať nemuožeme, že sa proti slovenčiine ohlasovali. Pochádzalo to z čjastki z ňedokonalej známosti stavu a života, potrieb a okolností ludu nášho, z čjastki z osobuvaňa si historickjeho práva k tomu: upomínať Slovákou na spojeňa literárno; ležalo to i v ich vlastnom interesse, ziskat čo najvjac pracovníkou literatúre svojej, abi sa k boku druhim europcjským národom postaviť mohli. Dopustili sa, pravda, daktori i ňespravedlivích vičitkou, čo Slovákou velmi bolelo; ale bratská láska odpúšťa útržki jednotlivcou, pravdivostí veci ňeznajúcich. Medzitim v Čechách i na Morave sa nachádzali genialnejšie hlavi a vrúčnejšie duše, ktorje krok tento ňezatracuvali, ale v ňom iba obohaľeňa reči a literatúri slovanskej predvidali. K tímto patrja najme slávni Hanka, Klácel, ňezapomenutelní Slovákom Kadawy a druhí znameňiti kmenovci.

Slovenčinou sa odrazu noví život vzbúdiu na Slovensku. Všetko sa hore chávalo; učení, ňeučení; zemáňa, meštanja i dedinčjari k národu svojmu sa priznávat začali. Cinnosť a obetuvavosť, zápal a vitrvalosť za veci národňje nastali zo strani katolíckej i evanjelickéj, jak na poli cirkevňom, tak i politickom. Novini slovenskje s Orlom Tatranskím roznášali

*) Báseň: „Mojím Vrstovníkom,“ od J. Rimavskjeho.

novje mišljenki a roznecuvali lásku k národu: vjedli lud ku prameňu čerstvjeho života, podávajúc mu spôsob k jeho duchovňjemu i telesnjemu dobrobitu. Sem patri: vzdelanosť a osveta, kupectvo a prjemisel, vikúpenja a oslobodeňja sa z pod urbára a t. d.; knihi sa nepisali pre biblioteki, ale pre život; podávali sa v nich mišljenki záživnje a srozumitelnje, veci potrebne a užitočne. Čo všetko nezostalo bez krásnich, blahodárnich následkou. Náradi v knihách vislovuvanje prechádzali do života. Povstalo na Slovensku sto a sto spolkou mjernosťi, *) zakládali sa nedelnje a dedinskje školi, pri týchto povstali po mestách i po dedinách knihovne a čítárne; lud vidjac, že iba osveteňja rozumu jemu z hjeďi pomuože, priučau sa za knihi penjaze vidávať.— Krom tých ústavou, spomenutja zasluhuju na mnohých stranách Slovenska založenje opatrovne a spolki hospodárske, z ktorich mnohje až dosjal zna-meňte účinkuju. **) Nastúpilo odkupovaňja-sa od pánštin;

*) Na tomto poli, okrem mnohých druhých vlastencou slovenských, (ktorých mená v historii o spolkách 'mjernosťi' zapisane budú) menovite horliví kat. Velko-Ďivinskí farár Závodník neuvadlje vence spomjenok si upljetou. Pri tejto príležitosti aspoň jeden z jeho šlechetných skutkou spomeňjem, a síce: dla naloženja centrálnej, vo Veselom držanej schudzki v záležitostách Sp. Mjernosťi, sozbjerajúc neunavnou pilnosťou a zápalom, više 60,000 podpisou (zo všetkých skoro stolic Uhorska) za spolki mjernosťi, záležitosť túto roku 1848, Jeho Visosťi cis. k. Nádvorníkovi, všetkým katolíckej i réckej (sjednotenej i nesjednotenej) cirkve biskupom, evanjelickim superintendentom, a naposledi samjemu šiemu uhorskjemu, skrze Vislancou Trenčjanskich predložiu s tou vlasteneckou žjadosťou, abi sa nemjerno piťja pálenki krajinskím zákonom obmezilo a tak polepšeňja bjedneho stavu ludu značne napomohlo. Prekazili vec túto unorovje v Parizi vipuklje pohibi.

**) Nech je tu aspoň Brezovskí hospodárski spolok na príklad uvedení, ktorého kapitál dosť z malých počjatkou na 15,000 zlatích narjastou. Najvätsú zásluhu má pri ňom viborní a neunavní učitel tamejši, Karol Sucháč, ako i jeho celá, za veci národňje zaujatá rodina, ktorá, kím on ako kapitán so Slováci bojuvau, o spolok tento vrúcne sa starala, a všetko v porjadku vedúc, za celí čas jeho neprítomnosťi v dobrom stave ho udržala.

holje a pustje vrchi visádzali sa ovocnim, alebo divim stromom a t. d. Slovenskí zemánja upozornení na svoj púvod, začali sa priznávať k národu slovenskemu, nazdávajúc sa predtím, žebi pri češtine museli byť Češi, a nikdy dobrí uhorskí vlastenci. Na evanjelickich školách a lyceách povstali „Jednoti slovenske,“ v ktorých sa mládež za hodných učiteľou ludu pripravovala. Takjeto jednoti boli v Bratislave, Štjavnici, Levoči, Kežmarku, Prešove a t. d. Tímto podobnje podujatja sa aj na mnohých semeňiskách (seminaroch) katolíckich objavovali, zrastajúc zo dňa na den na duchu, zápalu a činnosti.

Sem patrí, mimo toho, založeňja „Tatrina“ *) spolku literárneho, pri ktorjeho založení velká účasť vlastencou slovenských sa ukázala. Najdúležitejšje z jeho zasadnutí bolo r. 1846. v Čachticach, kde z 12-ti stolic representanti národní u vel. kat. farára Urbanovskjeho sa boli shromaždili, a zákoni spolku ustanovjac, peknje peňázitje obeť poskládajúc, au autoritu literárnu na Slovensku založili. Dosi sa proti nemu a jeho zakladateľom Madari a Madaróni nadrapovali, ale on nepřestávau vidávať znamenitje knihi, napomáhat hodných na viších školách študujúcich jak katolíckich tak evanjelickich mládencou, a inšje podujatja národnje. (Na príklad Bohúňa (maljara), pri vidávaňi nár. krojou, Tatrin napómáhau). To sú všetko zásluhi slovenčini! Čo za tri sto rokov nevedeli vivjest spisovateľja „Bibličtini“ a „Češtini“ sa pridržajúci, slovenčinou (v brozních okolnostach) pri fanatisme maďarskom za dakolko rokov sa vivjedlo a uskutočnilo. **)

*) Pozri: „Dobruo slovo od M. M. Hodžu.“

**) K potvrdeňu slov mojích uvádzam tu odpoveď J. Trokana Staro-Slovákoma na ich něstidatje reči, hovorjaceho: „Mi máme vlastnú reč; máme velkí slovník, a to je: celí zabudnutí náš národ Slovenskí, v ktorom každá verná duša zlatímj literamí je zapísaná; naša grammatika a syntaxis sú teraz hodelňje školi a spolki krásne su zmáhajúce, v ktorých sa prednáša tá logika: „Národ, ktorí sa sám neopúšťa, něbiva opusťení.“ Naša filologia sú takje spisi, ako je Kadjaveho čítanka; naša filosophia teraz je vrúčno usrozumeňja sa v tom, čo náš duchom aj íelom klesnutí národ Podtatranskí spamätal, k pove-

Čože vedja veľkjeho z tejto epochi preukázai Staroslováci, Don-quixotski riširi za reč od nich „lingua sacra“ menovanú? *) Veru nič veľkjeho, — vijmešli velikosť grobjanstva, surovstva a podlosti Launerovskej, Lansšjakovskej, Adamišovskej, Klsákovskej a t. d.! Ukrili sa títo ňevládni bojovníči zas do svojích djer, z ktorích boli slovenčinou na chvílu viježeni, a nalakajúc sa jej, ako sršne na ňu sa oborili. Všetkje dobrje hlavi a činnje, zapálcenje duše sa nakložili ku slovenčine.

Ňeskuor uvidíme, začo vlastne vätája čjastka tich ř-o-vích riširou bojuvala, akje boli ich úmislí, a čo pod pláštom „bibličini“ ukrivali? Nič inšje, iba zradu proti mužom najzaslužilejším, zradu proti národu a celjemu Slovanstvu. (Akbi takje Lansšjakovskje šepleti Slovanstvu mohli uskodiť!)

5. Naši Ňepřjaťelja.

Maďaróni (o statočnich Maďaroch ani reč biť ňemuže), nadávajúc vlastencom slovenským do „fanatikou,“ — trebas sa na vidomoči slovenská reč zo života jak politickjeho, tak cirkevňjeho, ba i zo samích najnižších škuol a svatích chrámou božích vitvárala: — ňepřestávali s utajením úsmechom presvedčovať Slovákou, že sa im ich reč ňeodberá, ale vraj, len to sa požaduje: abí každí, kdo chce do úradu přistí po maďarskí veděu. A ňjelen že tak

domošti přivještí, povřiši, a tak istú budúcnosť pošliť muže; o to sa stará katolík, ňekatolík, to koná učitel, to duchovní, to svetskí, to mladí, to starí, verní Sloven a t. d. . . . Přeč aj s tím návrhom, že Ňemci trebas aj na mnohje podnářečja sa dělja, jednu všeobecnú reč majú, ktorá ich spolu vjáže. Dobře! či mi ňemáme řjež tú všeobecnú reč, v ktorej so Slovanstvom hovoríme? Mi nosíme v srdci celí náš národ, na přse kladúc každjeho slovanskjeho brata z každjalkolvek, máme mi všeobecnú reč, a to je vrćna láska naša ku všetkým, v tejto sa mi ku Slovanstvu a ku človečenstvu hlásíme a hlásiť budeme a t. d.“

Orol t., ročník 2, č. 66.

*) Rozumej reč kanclovú starej módi kňazou evanjelickich, ktorá je řje ani čeřlina, ani slovenčina. — ale iba čistá balamútina.

hovorili, ale vo svojich i v zahraničných časopisoch a brošurách všetkje od Slovákou prednášanje žalohi, krivdi, útiški a prenasleduvaňa, pred svetom za nepravdivje, daromnje kriki a lže vihlasovali; nemisljac vtedi na bezpočetnje náradí, pláni, únisli, dopisi v „Pešti hirlape, Tudományos Gyűjtemény-u, Századunk-u, Társalkodó-ve, *) Jelenkor-u, Minerve at. d.“: akobi sa zmadarizuvaňa Slovákou najlepšje, najskuor, s ňevelikím namáhaňím podarilo? Zabudli na svoje svatuo dogma, najzretelnejšje tuším veľkím prorokom maďarismu, grófom Zaym vislovenuo, a sice: Uhorská krajina iba vtedi bude štastlivá, keď sa zmadarčí, — a na predpovedaňa grófa Széchényiho, že dostatoční je jeden vek človeka k vivedeňú tohoto zámeru. Před malosvetom maďarskím bou najätši vlastieñec, kdo si maďarizováňím Slovákou, zásluhi nadobudnuv. (Slovenskí gróf Zay, ako horliví hazafi, držau na svoje útrati v Z. Uhrovci (v Trenčjanskej stolici) jedneho kaplána, rodenjeho Madara, abi vraj tento, všetkích tamejších obyvateľou slovenských pomadařciú!) Bolo to veru i k smjechu i k hñevu počúť slovenských-maďarou vikrikuvať: „mindent vérünk megtartására! (všetko za udržaňa krvi našej!)

Añi to ñestojí, (čo daktorí nadvrhujú,) že sa v týchto vecach iba horliví (!) jednotlivci prehrešili. Všetkje skoro korporácie maďarskje, sám sñem prešporskí sa prehrešiu, a národ slovenskí (ñeuznávajúc, pravda, Slovákou aňi za národ) veľmi ukrivdiu. Dúkazi toho nachádzame v Diaroch sñemových. — Tu aspoň dakolko príkladou uvedjem. — Čože bi si Maďari z reči a žjadosí slovenských boli robili, ñevšímajúc si aňi len reči bratou Horvátou, a ích Vislancom, na sñeme národnosti svoju obraňujúcim, so šatyrou alebo s posmechom odpovedajúc? V XX. krajinskej sedñici u Velmožou (dña 4. mal. Sečna 1848.) na reč J. Haulíka, biskupa Záhrebskjejho: . . . „za to mám, že štrani reči a národnosti zákonodárstvo si veľmi opatrñe vjesť musí, inakšje že n úteňja odpor vzbudzuje, najme teraz, kde sa každí národ svoje j národnosti ujímať a za ňu horliť počína;“ . . .

*) V Tarsalkodó-ve z r. 1841. sa narádza, žebi sa vraj, Slováci najlepšje skrze maďarských husárou dali pomadařciú!

„ostatne to ustanoveňa, ahi sa v pripojenich čjastkach (t. j. v Horvátsku, Slavonii a Dalmácii) v školách obecnich reč maďarská učila, nemuože obstáť, bo tam učitelja deďinski reč maďarskú nerozumejú“ — odpovedau gróf Lad. Batyányi : „že, muožu biť radi Horváti, keď pri užívaní latinskej reči sa v domácich krajin-ských Horvátskych záležitostiach, aj užívanja reči horvátskej dovoluje. (!) Tím vraj dokážu Maďari pred svetom, že si znajú aj druhú národnosť vážiť. (!) — Zápalistje reči vislanca M. Ožegoviča sa ani do povahi nebrali. Vlastieñec tento mužne vistúpiu najme v XXXII. okolitej sednici (dňa 10 velk. Sečna 1848) hovorjac medzi inšim:

„Prekázalo bi (Juhoslovanom) v rozvitku ich národnosti, kedbi podla mjenki St. a Rad. s uhorskimi vrchnostami maďarski, a medzi sebou, ba aj v poradách latinski si vjedli, čo je ani nje spravedlivuo, ani slušnuo. Takou náradou bi uhorskuo zákonodárstvo k národnosti horvátskej nje len žjaden súcit nedokázalo, ale bi práve nenávisť prezradilo, ktorábi aj v našom národe tjež len rozhorčenosť vzbudila a t. d.“ — Ale Maďari nechľjac dúvodi rozumu počúvať, reči takjeto si ani len nevsimli, trebas od Representantou upovedomenjeho už národu prednásanje boli. Ze takim spuosobom ani len díchnuťja slovenskuo, maďarská picha nežñjesla, rozumje sa samo sebou. Lahko mohou Kosut v XXXI. okolitej sednici nasledujúci zákon visloviť: „V školách maďarskích rečou viučovaňa má biť jediñe maďarská; v počjatočñích školách ale, kde sa maďarská reč na každí spuosob učít má, kedí sa uvedje, o tom podla okolnosti, patričnje vrchnosti ustanovuváť budú.“ Lud. Stúr (vislanec m. Zvolena) energične proti ñemu vistúpiu, so žjalom takto hovorjac: „ Kebi pri neštesú chudobi a opustenosti lud náš i to potkať malo, žebi ani viučovaňa vo svojej materinskej reči nedostau, teda bi sa naozaj do sprostoti celkom pohrúziu, a do hroznjeho duchovnjeho i materiálneho zañedbaňa upadnuv. Každí učitel z kazdodennej skúsenosti zná, že je reč materinská najlepša, najspuosobnejša k viučovaňu, bo v tejto nje len misljet, ale aj cíliť sme naučení, a k dobrjemu viučovaňu a vzdelávaňu aj toto je potrebnuo. Za krátki čas len muože chodiť djeťa chudobnjeho cloveka do školi a t. d.“

Na slová tje to múdri gróf Jozipovič odpovedau: „Nemislím; žebi predošli recník z druhej pričini bou hovoriu, ako z tej, abi svoju reč v slovenských novinách vitlačit dau (!); — a Tarnóczy vislañec stol. Nitrjankej: „Keď vraj predošli meški vislañec v meñe obivatelou m. Zvolena hovoriu, tedi je to na svojom mjestě; ale, keď ako Slovák hovoriu, teda musí viznať, že on (t. j. Tarnóczy) je zástupníkom o moc vjacej Slovákou, a to 300,000, ktorí sa v šetci s Madarmi sjednotit a zmaďarčit chcú. (Vtedi ešte pán Tarnóczy nemisleu na povstaňja slovenskuo hrdinských Nitrano!) To sa robilo na sneme; a v živote samom, kdq povedau slovo v dákej spoločnosti alebo vo schuodzke verejnej za lud a národnost slovenskú, obviňovali ho zo zradi naproti vlasti, nadávajúc mu do panslávou, do propagandistou ruskjeho absolutismu a ruskej knuti, preplatenjeho od ruskjeho Cára: teda hodnjeho najvätšjeho trestu, akim sa zradcovja vlasti a národa trestávajú. Ustanovovali proti takim prjateľom ludu ako i mládencom slovenskim v materčiñe sa vzdelávajúcim, višetrvaňja písem, knih a každej maličkosti; odsudzovali ich na distriktuálnich, generálnich konventoch a inšich schuodz-kach verejnich; vihrážali sa, rozhorčovali a s kočáčimi muzikami, hvizdaňim prenasledovali ñevinnich starcou a mužou zaslužilich, jak z katolickej, tak i z evanjelickej strani. Zo semeñiskou katolíckich vjacej mládencom slovenských iba pre národnost sa viobcuvalo; a všemožnim spusobom sa mládeži prekážki kládli, abi sa za hodních učitelou a vichovávatelou ludu vzdelat ñemohla. Pre slovenských posluchačov v slovenských cirkvach nakládalo sa po maďarski kázat, a žebi z kostola ñik von ñevišjeu, vistavovali sa hajdúsi ku dverom. Keď sa slovenski občaňja za svoju národnost u vrchnosti túžili, dala ich táto zatvárat, ba i palicuvat; aki priklad máme na Lajoš-Komárñancoch. Tak dokazovala reč maďarská svoju auctoritu! Krásne úmislí, počínaňja a predsevzala ja iba preto že od Slovákou pochádzali, boli prekážanje, vismjevanje a zakazuvanje. Takúto spravedlivost Maďari prisluhovali Slovákou, svojim krajanom! A to je všetko iba malinkí register maďarských hrjechou *) Ale Slováci sa perom, aňi hrozbou

*) Čítaj: Klagen und Beschwerden der Slowaken in Ungarn. — Das XIX. Jahrhundert und der Magyarismus. — Schreiben des Grafen

a neskuor mečom, aňi šibeňicjãmi ňedali odstrašit od spravodli-
vneho počinaňja svojho. A požehnanã bola ich práca!

6. Sloboda, bratstvo, rovnosť.

Známo je, ako zastrjasou Európou rok 1848; iba na krátce teda pripomeňjem, že ľudstvo v roku tomto, akobi znovu pocítilo prítomnosť samjeho Vikupiteľa sveta, do takjeho zápalu a nadšenia bolo prislo. Slová „slobodi, rovnosti, bratstva“ jednim okamihom preleteli prjestori Europi, zapalujúc tisícou srdca, podávajúc tisícom meče do ruki, abi po vidobudnutí si práva, medzi človečenstvom sa udomáčili. Ale mnohje národi ňepoznali božskosť ňebeskich dcér týchto. Ľudja svetárski v slobode videli bezuzdnosť a roztopaš; v rovnosti osobuvačnosť, pichu, znevažovaňja si druhjeho, ňeuznávaňja Zákonou Vrchnosi, Mocnára a Panovníka nad sebou; v bratstve ňespravodlivje nároki a ňesetreňja práv najbližšjeho brata svojho; a preto ňevisvetlujúc si slová tje podla sv. Ewangelium uvalili na seba hjedú, strach a hrúzi vojni, ktorje sloboda, rovnosť a bratstvo po svetski vikladanje, na svet prinášajú. — Slovaňja, vistavjac „rovnoprávnosť a bratstvo všetkich národou“, podávajúc ruku každjemu sinovi človeka, dokázali: že pochopujú d'ari dcér ňebeskich; a preto majú zaslúbeňja budúceho života.

Ňepovstala mišljenka o „budúcnosti slovanskej“ iba v najnovších časoch; tušenã a predpovedaná ona bola viššími duchami slovanskými, ako i cudzonárodnými ešte vtedi, keď sa Slovaňja aňi ako bratja, jednej matki sinovja, ňecítili.

O budúcnosti slovanskej z ňeslovanských učeních tuším najkrajsje, najjasnejše (skoro pred stotím ešte) pisau Herder. Uvádzam jeho prepamätnje reči v preklade slovenskom: „Ze Slovaňja ňikdá po sveto-pánstve ňebažili, žjadne po vojňe sa zhaňajúce a dedičnje kňjezatã a panovníkou ňemali, podvoľujúc sa radšej daňi, keď len zem svoju v pokoji obrábai

Karl Zay. — Zrcadlo Slowenska, od Čerwenáka. — Dobruo slovo. — Veřin. — Der Slowak. — Briefe des Grafen Leo Thun an Pulsky. — Wirren und Zerwürfnisse in Ungarn. — Sollen wir Magyaren werden? — Der Magyarismus in Ungarn. a t. ě.

mohli: preto sa na nich mnoho národou, najvjac ale gérman-skjeho kména, veľmi prehresilo. Už pred Karolom Velikým nastali tje (hroznje) vojni potlačúvanja, zrejmo iba užitoč kupectva za príčinu majúce. Co Frankovja začali, Sasovja dokončili: v celich krajinách boli Slovanja vihubení, alebo za otrokou podrobeni, a ich krajini medzi biskupou a zemanstvom rozdelenje. Ich kupectvo na východnom mori zničovali severni Germáni, ich Vinetu vibrátili Dánovja, a ich pozostatki v Nemecku takí osud zasluhnúv ako Peruanou v Americe pod pánsťvom Španielskim . . . Medzitím koleso točjaceho-sa (meňjaceho) času krúti sa ustavične, — že tjeťo národu (Slovanskje) z vätšej strani najkrajšje podnebjja Europi obivajú, keď sa zem ich celkom obrobi, a kupectvo rozšíri, ako sa inšje misljeť ani nedá len že v Europe zákonodárstvo a politika, na mjesto vojenskjeho ducha vždi vjac a vjac tichú pracovitost a pokojni obchod národou jedni s druhimi napomáhať bude: v ten čas i vi tak hlboko upadlje, dakedi pracovitje a šťastlivje národu konečne z vášho dlhjeho, hniljeho spaňja sa vzbudíte, a zhodjac jarmo otroctva zo sebä, vaše peknje kraje od Adriatickjej mora až k vrchom Tatjer, od Dunaja po Muldu, ako vašu vlastnosť uživať, a vaše starje slávnosti tichej pracovitosti a kupectva budeťe muocí zas slávjevať.*) Či-bi mnohi uveriu zo Slovákou, že to Nemeč tak krásne pisau. Veru Nemeč; ale málo jesto takičto Nemečou! Vislovju v tých slovách Herder i Panlavismus, za ktorí nás Němci predca tak prenasledujú. Či mi z toho muožeme, že nám dau pán Boh velikú rodinu!

Medzi slávou zveličením národou Francúzskim sa vjac slávnich mužou nachádzalo, ktorí o Slovanstve krásne pisali. Uvedjem tu iba slová generála Napoleonovho, gr. Segúra, z jeho utešenjeho djela „Histoire de Napoléon et de la grande Armée pendant l'année 1812,“ kde v knize 8, oddjelu 9 takto hovori o Rusoch, posudzujúc ich velkodušnuo zapáleňja svatej „Moskvi“: „Compagnons, rendons-leur justice!

*) Kebi slov.-mađari Herderovo djelo vzali do ruki, tam bi sa aj o Mađaroch peknich vecí dočítali. Ale čobi oni „Philosophie zur Geschichte der Menschheit“ čítali? Pre nich sú dobrje „Jóžikovej románi.“

Leur sacrifice a été complet, sans réserve, sans regrets tardifs. Depuis ils n'ont rien réclamé, même au milieu de la capitale ennemie qu'ils ont préservée. Leur renommé en est restée grande et pure. Ils ont connu la vraie gloire, et quand une civilisation plus avancée aura pénétré dans tous leurs rangs, ce grand peuple aura son grand siècle, et tiendra à son tour ce sceptre de gloire qu'il semble que les nations de la terre doivent se céder successivement.“ („Kamaráti, budme naproti nim (ruskím Slovanom) spravedliví! Ich obeť bola celkovitá, dokonalá, bez toho, že-bi ju dakedi boli obanovali. Od toho času po žiadnej náhrade, ani v samom sidelnom mesie nepřjateľskom (v Parizi) netúžili. Prečo ich meno zostalo veľkuo a nepečkrvřnenuo. Poznali oni opravdivú slávu, a keď viššja osveta všetkje vrstvi ludu prenikne, veľkí národ tento, bude mať i veľkuo stoeleija svoje, a prinde naň rad, že prejme onu berlu slávi, ktorú zdá sa, že národi zeme tejto, jeden druhjemu dedične oddávajú.“ Či sa o budúcnosti slovanskjeho kmena dá krajšje písať, ako písať tento sin jedneho veľkjeho národu, a nepřjateľ guljam slovanskím vistavení?

Naši slov.-maďari ani ku Francúzom chodiť nemuseli; mali to istuo v „Szózate Vešelinyi-ho“ v ich milej maďarčine napísanuo. Zvečneljeho starca tohoto, ces celí jeho život hrozje, čjerne sni o budúcnosti slovanskej, ako nočné obludi, strašjevali. — Ale pred duchom večním, v historii sa objavujúcim, ľudja sú slabí a málomocní!

7. Nje len bratstvo nje, ale ani spravedlivost.

Jestli ktorí národ, iste Maďari najmeňe porozumeli víjavom a pohibom r. 1848: Zachvátení akousi bezuzdnostou, od nich „liberalizmom“ nazvanou: chceli vo všeobecnom pohnutí, účastniami sa stať, a čobi sa im páčilo — nehladjac na potrebi a stav, okolnosti a užitok vlastnjeho národa — pre sebã ukoristiť. Vedení dúvodi: „keď vraj, Francúzi slobodi vihľásili, vihľásime aj mi; keď tí Republiku založili, sprobujeme aj mi, atď. — zabudnúc na vernost občanskú naproti svojmu korunovanjemu královi a na povinnosti naproti vlastnjemu národu, k takim vecam nepřipravenjemu a neschopnjemu: vihľásili — alebo lepšje, na ich čele postavení

Košut, vihlásiu v Ukorskej krajiňe ňeznáme „francúzke slobodi!“ — Košut pred tím ustavične s Aristokraciou koketiruvau, a na tom istom sneme, na ktorom „slobodi pre lud“ vihlásiu, na tjeto reči Lud. Štúra: „Ak jesto v krajiňe našej vec dôležitá, a jej šťastlivuo rozhodnuťja mezi najvrúčnejšje a najspravodlivejšje túžbi prislúcha, to je iste podla muojho náhľadu do poradi vzati predmet urbárskeho odkúpeňja; ak jesto povedám vec, ktorá u nás najväťšej pozornosti zákonodarcou zasluhuje, to je istotne víkúpeňja ubohjeho ludu poplatnjeho,“ *) — odpovedau Košut, že lud obecni je akjemusi osudu zaňechaní! (takím spôsobom bi mu súdenuo bolo bjedním a poplatním bez práv zostávať.) Tento isti Košut staňe sa za marcovích dňou náramňe liberálnim, vimohúc na zemjanstve zreknúťja sa poddanstva, na kňazstve zreknúťja sa desjatku, vidáva sa za veľkjeho prjaťela ludu, ktorjemu vraj, u Cisára „slobodi“ vidobudnuv!

Ďaleko bi nás zavjedlo, kebi sme chceli všetki úmysli a zámeri Košutove a jeho politiku visvetľuvať; dost na tom že, aj po vihlásení slobuod, skoro celá Aristokracia (u ktorej posjal nikdo veľkej láske k ludu ňespozoruvau) v ňom spaseňja svoje videla, jeho plánom oddaná, jemu s ochotnosťou slúžila. Čo sa tíka samej slov. Aristokratie, táto si trúfala Slovákom vihlásenje „slobodi“ maďarskou rečou naveki v okovách udržať.—Slováci veru najlepšje poznali, a mali príležitosť poznať: Košutov „liberalismus“ ako i jeho lásku k ludu a pochopenja opravdivej slobodi.

Slováci ňje len že o „bratstve,“ (testvériség-u po ulicách vikrikuvanom) ale aňi len o spravodlivosti maďarskej nič ňevédja povedať. Špatnje obrazi sa pri tejto spomjenke stavajú človeku pred oči, a iba s hrúzou a horkím žjalom možno misľeť na tje časi panstva maďarskjeho.

Abi sa nám veci v pravdivom svetle ukázali, musime sa poohljadať po samích patriotoch, horlivích rozširuvateľoch „slobuod“ Košutom zvestuvaních. Vlastenci tito (tak rečeni „honfiak“ mnoho storazi dosvedčili, že vlastencom biť ňeznamená: vedjeť sa čistim (osobních interessou prázdňim) úmyslom vlasti a národu posvätiť, za tjeto drahje predmeti

*) Národňje Nov. slov. Č. 252 a 253.

hotovim byť všetko, i svoj život obetovať. Ich vlastieňectvo záležalo običajne z chvastaňja, vistatuvanja-sa, mnohorečnosť o vlastnom „vitéség-u“ (hrdinskosti) — z posmechu a lži vimišlanja, do „zbojníkou“ nadávaňja, mnoho mil vzdálenjemu neprjateľovi; z fanatickeho prenasledovaňja každjeho inakjé zmišľajúceho (trebas na zradu ani zdaleka nemisleu); nešetrenja váznych, vekom zošlich starcou, ukrutnuo zachádzanja so slabším od sebä, neozbrojením neprjateľom a jednotlivcom. Takuo bolo vlastieňectvo maďarských honfikcu. A pod menom vlasti (haza) človek ani nejve, čo oni vlastne misleli? Nje lud*) alebo obivaťelou na dákej zemi bivajúcich, bo týchto práva nešetřili, o ich blaho a šťastja sa nestarali a nezaujímali; ale zdá sa, že vlasti znamenalo u nich jednu veličiznu stodolu, v ktorej, krom najrozličnejšjeho zbožja a tovaru i rozďjelne prječinki s kremnickými dukáti a dvacjatníki (s maďarským nápisom, to sa rozumje) boli naplnenje, ku ktorím sa mau každi maď. honfi dotisknúť a nabrat si, kolkó bi sa mu len lúbilo. To je pochop o maďarskej vlasti. . . . Mrzi človeka v tom predmete pokračovať; iba nemilje obrazi prevráteneho patriotizmu maďarskjeho sa tisknú do misli i do pera.

Akože takí vodcovja mohli potom na lud puosobiť, ktorí je iba tam odvážni, smeli a neustupní kde tje to cnosti (spojenje s čistím posvätením) pozná na svojích vodcoch a predstaveních. Akú mohou mať uctu, dúveru a poslušnosť naproti tím, ktorí k němu žjadnej láske neciúili; ale považujú ho iba za prostrjedok k ich pántvu slúžjaci i po vihláseních slobodách za nástroj náruživosi a ctižjadosi svojej ho upotrebiť chceli! Millioni takichto prinúteních, terrorismom a palicou nahnaních Persanou običajne sotva 300 odhodlaních, smelích Špartančanou premuoci sú v stave! — (Keď sme

*) Lud až po Marcovje dñi, súč nástrojom a otrokom Aristokratie nemau žjadne práva iba povinnosti. Aristokratia teda pod vlastou iba svoje práva a privilegia rozumela, ako dakedi šlechta polská pod menom svojej „ojczyzni.“ S tím rozďjelom, že šlechta táto so zápalom a enthusiasmom sa vedela ojczyzně svojej posvetiť; naproti tomu Aristokrata uhorská chcela práva svoje skrze zotročeních ľudí uzdržjvat.

Špartančanou spomenúli, povjem príklad vlastenectva réckeho.

„V Šparte sa raz predstaviu istí Pédaret v obecnom dome, žebi bou do Radi z tristo mužou záležajúcej, vivilení; odvrhli ho; — a on išjeu celi uraduvaní domou, hovorjac, že 300 hodňejších mužou jesto v Šparte, ako on! — Tu máte vlastenca!“

„Jedna Špartančanka mala zas vo vojsku peť sinou a a túžobne čakala z bitki novinu. Prišjeu Helot (jej sluha); ona sa ho trasavím hlasom pita: „ako stoja veci?“ On odpovje: „Vašich peť sinou padlo v boji.“ „Podlí otrok, či som sa ta to pitala?“ Načo on: „zvítazili sme!“ A táto mať išla do kostola ďakovať Bohu z a víťazstvo!“ — Málo bi sa takich príkladou v terajšom svete našlo. Preto Rousseau mohou povjedať, že tje dve slová „vlasti“ a „mešťan“ (citoyen vlastenec, rodák) bi sa z novejších (moderne) reči bezpečne mohli vitrjet.*)

8. Námeri Vlastencou slovenských.

Maďari (ako sme už videli) mali všetko, čo im svet dať mohou; Slováci naproti tomu nič, čím bi boli mohli hmotnou silou puosobiť (materialne imponovať). Na mjesto svetkých pokladou nosili Slováci v duši svojej hlbokí žjal a ňekonečnú bolesť nad nespravedlivosťou Maďarstva; okrem tejto svatej bolesti, boreli láskou čistou k rodu svojmu a mali nadšenie spevi, ktorje sú „strážcovja kostola slobodi.“ Tímto oni, pravda, na Maďarou (umom svetskím rátajúcich) imponovať ňemohli; ale dúverujú v tak často spominanú maďarskú „šlechtnosť a veľkodušnosť“ (die edle und grossmüthige Nation) — zabudnúv na mnohoročje ňeresťi, krivdi a prenasleduvaŋja, chceli — po vihlásenej „slobode rovnosti a bratstve“ — všetkým možným spusobom s Maďarmi na ceste prjateľstva sa pokonať a virovnať. O tom svedčja „Národnje Novini“ L. Štúrom rediguvanje, ktorje boli sklad

*) A nadovšetko z maďarskej; bo pod menom „haza“ a „honfi“ vlastenci maďarskí najvjac iba zasahuvaŋja do tých prječiakou dukátmi naplňenich, rozumeli.

mišljenok, všetkých viznačeňejších a činních mužou na Slovensku; o tom svedčia na národných schudzkach ustanovenje, maďarskemu ministerium a snemu podati sa majúce „Žjadosi slovenskeho národa.“ — Národ. Nov. v Č. 274 stojí napísanuo: „Podáme rekurs strani našich záležitosti, ktorje sa Slovákou tjkajú, ministerium osveti, a nastávajúcemu snemu v Pešti, a ti Páni nechi vidja, že pravdu hladáme, že nič zljeho, nič nebezpečneho nechceme; že chceme osvetu a vzdelanosť i pre náš zaňedbaní národ, že chceme to, po čom túža všetci v tomto veku slobodi a osveti.“ V Čisle 277. „Slovák od tisíc rokov, zarovno Maďarom a inim národom v Uhorsku, krú sveju za korunu uhorskú viljevau, Slovák ku vzdelanosti a osvece našej krajini najjac doňjesou,— i Slovák teda má právo v Uhorsku,“ alebo: „Keď má biť Uhorská krajina Sionom slobodi, nech všetkje práva a vihodi náležja všetkim jej sinom, nech sa všetkje národí spoja v mišljenke slobodi.“ atd. atd. Neskuor uvidime, ako odpovedali Maďari na slová bratskej láski a dúveri?

Čo sa samjeho ludu slovenskeho tika, tento náramnim krikom o „slobode, rovnosti, bratstve“ akobi zo sna schiteňi, ani nevedeu, koho má počúvat, a či má tomu všetkjemu veriť, čo vidu a počuv. Boli to neobičajúje pre jeho uši hilsa, ktorje jeho rozum, ako jemu novje, neslíchanej, nevisvetľuvanje veci, ani nechápau. Polutovaňja hodni stav ludu! — Ale vzdelanci a dávní prjateľja jeho, trebas s úžasom počúvali tje Europu zatrjasajúce udalosť: stojac na pevnom základe pravdi a spravedlivosti, napnutím okom pozerajúc najme na počínaňja sbratreních kmenou slovanskích, do zmatku ani na okamžeňja privedení neboli. Zaplesali v duši svojej nad slávnim a ražním vystupováňim bratou Čechou, Srbou, Horvátou atd., poznávajúcich čas i povolaňja svoje. Búrka od Pariza ponad Prahu, Vjeden, Prešporok a Pešť bleski metajúca — až v Tatrách dohrmela. Od Prešporku a Pešti sa ňjesli hrúzi na Slovákou, ich život z koreňa vivrátiť a zničovať sa usilujúce. Slováci museli biť ku všetkjemu prichistáni, a hotovi lásku k národu svojmu kedikolvek životom zapečadiť. Prepjatost a fanatizmus maďarski dosahuvau najviššjeho stupňa. Maďari dostanúc sa ku slobode, o Slovákoch v Uhorskej, ani počut nechceli: bo vraj, z vďačnosťi k

Maďarom, od ktorich slobodi dostali, i národni svoj život za-
dať a zapredať muožu. Pri veľkej nespravodlivosti, ktorej
sa Maďari naproti druhým národom dopúšťali, *) za včasu
spozorovali Slováci, ako i ostatní ich kmenovci v Uhorsku:
že pod správou zodpovedného maďarského Ministerium, Ma-
ďari aj do neobraziteľných práv cisára zasahovali a túžiac po
celkovitej neodvislosti od sústrednej vlády Rakúskej, budú sa
chcieť od slávne panujúceho domu Habsburgského odtrhnúť,
na ten pád nasledujúcu politiku v duši svojej uzavreli: „ma-
lolíbi Maďarstvo na ceste revolúcie aj ďalej obmedzovať Pano-
vníka, zužovať vládu ríšsku, utláčať národí nemáarské, oni
meči zverja svoje osudí, a bráňiť budú životom i smrťou jak
Panovníka všetkým spoločného, dobrotivého, tak i život svoj
a práva cisárom v dňoch breznových všetkým národom svojej
riše v rovnaj mjere zabezpečenie. **) Takje boli námeri vod-
cou národných a k tomuto sa pripravuvau ľud slovenskí hned
od vipuknúťja Parížskich únorovích udalostí. Pjesne, o „ná-
rodnej samostatnosti“ ozívali sa po slovenských dolinách; ***)

*) Ako Maďari práva národúje si nevážili a o bratstve nič vedieť ne-
chceli, svedčí i figlami, úkladmi a terrorismom zničená samostat-
nosť Sedmohradska. Spisuvateľ knihi: „Genesis der Revolution in
Österreich,“ ná tolko neustranní, že človek na ňom ozaj in-
šie nepozná, iba pozorovateľa tehďajších časov (za akjeho sa
sám vidáva) — následovne o tom píše, str. 359: „So war denn
das Verwischen des Namens Siebenbürgen, aus der Zahl der eu-
ropäischen Länder, die Aufstellung einer exceptionellen Regierung-
Gewalt *) und die Henkershand nothwendig, um die nach drei-
hundertjähriger Trennung sich freudig (!) wieder vereinigenden Brä-
dervölker zusammen zu halten!“ Z týchto slov visvitá, že s Ma-
ďarmi na prajateľskuo pokonaťja misľeť, znamenalo iba vodu do Du-
naja nosiť.

**) Hurb. „Obrazi.“

***) Sem patrí najme známa pjeseň:

„Hor sa Slovák! ňuj očinu, — Tu praví čas, maj sa k činu;
Či v tich putách pohňiť chceš, — Či si volnosť viberješ? a t. d.“
A druhá: „Tri vrški a zlatú kríž, — Na doliňe skala,
Aj Slovák má krajinu, — Ako druhí kráľa, a t. d.“

*) Prišla pod Statarium baróna Mikuláša Vaya.

novini slovenskje túto zvestovali Slovákom s bratským prjateľstvom ku druhým národom, a o tejto viacovali ľud národný jeho vodcovja. Slabje boli pravda tjeťo hlasi proti triumfujúcim, víťazstvami opojenim Madarónom, najme v tich stranách Slovenska, kde mišljenka národnosti srdce ľudu ešte ňebola prenikla, a ňecíľjac svoju hodnosť ľudskú, dau sa mámiť, zvädzať a klamať ňeprijateľom cisára a jeho národnosti. Iba v tich krajoch, kde bývali zmužili vodcovja národný márnobolo mámenja a chvastaňja sa madarónou „slávu veľkneho Košuta“ hlásajúcich; bo prebudeňjší národa sinovja, majúc peknje a ňeklamnje vihladi do budúcnosti, s ironiou na tvári a s opovrženim počúvali prázne reči zaslepenich horlivcov.

•9. M. J. Hurban.

Takíto vlastenci vo väčšom počte, najme v Nitrjanskej, Slovákov pamätnej stolici, kde pod Zoborom dakedi slávna, teraz smútkom zastrená matka Nitra, predošlje časi slávi v pamäť uvoďi, sa nachádzali. „Na tejto zemi, medzi obyvateľmi slovenskými Nitrjanskej stolice najprú tikli životnje pulsi národno - europskneho zmišľaňja a živobitja.“ — Od Bjelej hori ku Javoriňe, a z oboch strán Bráďla bývali prebudení sinjova rodu slovenskneho. Do týchto krajou ruka božja postavila muža, ktorí mau pripravovať národ k budúcim časom. Kdo ňezná nad običajnje epitheta povišenuo, samo sebou viznannuo meno Hurbana? Muž tento, — ktorjeho charakter a celú činnosť vistaviť a posúdiť iba budúcnosti je zanechanuo, — ako mladí kazateľ a plñiteľ slova božjeho, zvestuvať pravdi a križa Kristovjeho, najsamprú na Brezovej, — naplñujúc ducha i srdce posluchačov mišljenkami vznešenimi, láskou k národu, viprávajúc im o večnom slove Boha, o živěj, skutki-plodjacej vjere, o posvätení života za pravdu, národ a človečenstvo: — vjedou rodákov svojich k viššjemu a krajšjemu — ako je tento pozemský — životu. A ňeobmezila sa jeho činnosť iba na úzke stieni chrámu a zboru jediného: zavčasu on začau mišljenki svoje celjemu národu slovenskjemu spisami sdelovať.

Siršje pole sa mu ňeskuor, ako samostatnjemu farárovi v Hlbokom a okresnjemu Dekanovi okolitich zborou evanjelickich otvorilo. Životopis muža tohoto, i jeho skutki rozpo-

vje; teraz iba na krátce pripomeňjem: že Hurban, súc iba kňazom evanjelickým, *) ale povzniesúc sa nad bezvýchnamnosť stavu svojho, bez ohladu na svoju osobu, a ňešťestja jemu zo všetkých strán hrozjace (pred akim ho sami jeho prjateľja často vistríhali), bojujúc proti pántstvu svetskjemu do záležitosti cirkve svedolne sa vjierajúcemu, a v záležitostach nábožensko - cirkevných práva rozsúdenja si osobujúcemu; proti kňazom od pravdivjeho učenjja kristovjeho k akjemusi „duchu XIX. stoeľja“ **) sa kloňjacim, a po svetárstve lipnúcim: proti unistiekim namáhanjiam okolitých (seniorálnich), distriktuálnich a generálnich konventou; a naposledi proti samjemu hlavnjemu evanjelickej cirkve a škool Dozorcovi gr. Karolovi Zaymu, stilom ostrim, mečom pravdi na obe strani vibrúsením: ***) smelo a neohrožene vystupovau proti fanatismu a nepravde všetkých maďarónskich, nespravedlivých vrchností. Odsudzovali ho, pravda, všetkje vrchnosti, konventi a korporácie svetskje; visjeliati proti nemu inquisície (visetruvanja) a deputácie; čarbalí a špintali naňho v knihách a časopisoch: ****) chjác jeho činností a odhodlaností zastaviť, jeho dobrou meno očjerniť, a jestli možno, samjeho úradu ho pozbaviť. Ale nadarmo. Všetkje tje-to zlostnje namáhanja neprjateľskje sa ako bublíni rozplaskli pred jeho železním duchom a geniom. Opretí súc na živú vjeru v Boha a posilňuvaní pohľadom na Krista: iba sa smjau z pošetiljeho, malichernjeho namáhanja slabích i najmocnejších neprjateľou svojich. *****)

*) Kdo zná stav kňaza evanjelickeho: vje rozsúdiť ak bezvýchnamní bou toho času stav tento, keď sa sám jednotlivec ňevedeu ku všešenej mišljenke kresťanstva povznjesí; ale zostávajúc k nízkej hrude privjazaní, k milosti a patronátu nadutjeho Inšpektora prilepení, pred týmto sa koriť a plazíť museu.

***) Pozri: „Zneuctění památky Dr. M. Luthera.“

****) Pozri: „Úniu.“ — „Odpověď na nepředpojatje náhledí.“ — „Mojím neprjateľom, a t. ě. od M. J. Hurbana.

*****) K čomu sa i daktori evanjelicki kňazi dali najat, ako: Šimko, Klisák, Adamiš, Tesák, a t. ě. ňehanbjac sa proti staťočnjemu bojovňikovi pravdi, dosti ňestatočnými čarbaňinami svojími vystupovať.

*****) Čítaj spisi Hurbanova a poznáš, ako on zo skrítie svetou du-

Okolo takjeho ducha virjastli aj mládenci a mužovja rózni, smeli, odhodlani, akimi sa ukázali medzi druhimi najme: Lud. Šulek, Bórik, Sucháč, Semian a t. d.; a okrem týchto mnohí z predošlích jeho chovancou brezovských a vela-pretrpevsích Hlbočanou. Chovanci tito široko ďaleko rozšijesli semeno Ňim rozsjevanuo, a pravdi Ňim zvestuvanje; za ktorje pravdi ņeskuor jedni mužne svoje životi kládli, druhi o svoje imaŇja a príbitki prišli, tretí od Maďarou zajatí, bití a trápení, za národ svoj sa obetujúc, všade ako statoční mučedlníci slovenskí sa viznačovali.

Na týchto stranách Ňitrjanskej, zavčasu poznali národní Vodcovja svoj čas, a predvidjac zámeri a úmisli Maďarou, jednotlivci hned ako povest o únorovích búrnich dňoch z Paríza prilícetela, skupovali prach, ljali gule, starali sa o puški a šable. — Ale, či takuo počínaŇja dakolko jednotlivcou, je ņje iba mární sen? Chcjet v jednom malom kúte Ňitrjanskej stolice sa oprjet ņeobmezenej moci maďarskjejho ministerstva, a vistupovať proti jednej tak veľkej krajine ako je Uhorská? Bou to pravda iba sen; ale sen-pekní, utešeni, aki ľudja ņizkeho ducha ņechápu. Nadšeni Slovák sa nazdávau, že keď má šabličku, celí svet na súboj vivolať muože. Takí enthusiasmus iba ten pocíli, kdo po tisícročnom ujármení za svoje práva, mečom ide bojovať!

10. Braťislava.

Ako Lud. Štúr vedeu preŇiknúť ducha mládeže: videli sme na mládencoch slovenských, ktorí pre urazeŇja národností svojej, zaŇechajúc hojŇe požívanje dobrodeŇja škol prešporských, v tuhej zime na ďalekú púť sa vistrojili.

Po odchode Slovákou, vlasteŇec tento pozornosť svoju na Srbskú v Braťislave študujúcu mládež obrátiu, ktorá sa síce vždi k národu svojmu kloŇila, ale zaŇedbávajúc vzdelaŇvanja ducha i srdca, najvjac s Maďarmi, po kavjarnách pri kartách, biliárde, viŇe a t. d. sa kamarádila. Z tejto mládeže Štúr vedeu dakolko hodních jednotlivcou ziskať, skrze ktorích potom na všetkých ostatných účinkovau. Jeho vedením za-

chovných rúcau sveti telesnje, a ako na posmech obracau všetkje pláni, úmisli a namáhaŇja ľudí ņespravedlivích.

ložila srbská mládež okrem knihovne — čítareň slovenskú a jednotu, pre vzdelávaňa sa v materinskej reči. Lud. Štúr jej schuodzki častejšje pod menom Dozorea navštevuvau, a krem týchto, ešte večerními prednáškami o poésii slovanskej *) jej misel i srdce šlechtii a vzdelávau. Viznačení jednotlivci Štúrovi nápomocní, svojou pilnosťou u samej mládeže si meno a vážnosť vidobivší, boli medzi prvími: Pavel Popovič, **) Vuič, Marko Pópovič, Nenádovič, Vočínčič zo Slavonie, Svetozár Miletič a t. d.; a škola táto mnoho dopomohla roku 1848. ku povzbudenú srbskjego národa proti Maďarom, o-svjeťjac rodákou o zradních úmisloch maďarstva, povzbudjac Cajkášou a ostatních hrdinou srbských k uchopenú meča za svoje práva a slobodi, ktorje im na podanje „Zjadosti srbskjego národa“ na Prešporskóm sněme, Maďari odopreli.

Vzdelávaňím mládeže srbskej, Štúrovo meno a povest u bratskjego kmena sa natolko rozňjesla, že upozornění našho sám sv. Patriarcha Rajačić, listovně nežnámemu svoju vdaku za obetuvavost jeho a vedenjá mládeže, vislovíu. S prichodom veebnjeho tohoto starca roku 1847 na sněm do Prešporku, Štúr mau príležitosť s ním bližšú známost urobiť. Častejšje sa potom spolu schádzavali až do breznovích dňou; po týchto, poznajúc potrebu bratskjego napomáhaňa sa a povstaňa proti spoločnemu nepřjatelovi; Rajačić udeljac Štúrovi k podporuváňu národnej veci, potrebnje prostrjedki, k národu svojmu sa odobrau. A od toho času jeho skutki historia zapisujě.

Ludevít Štúr sa eše potom v Prešporku zabaviu, trebas mu od betárskich jurátou a fanatikou ustavičnuo nežbezpečenstvo hrozilo. Dakolkoráz verejně na ulici pristavenjemu, pod kepeňom ukritjje bodáki a surovo-fanatickí viraz na tvári, ako i huhlavje. reči jurátou: „či aj na maďarskom sně-

*) Mládež slovenská sa v Braislave ljež takímto predmeti zaoberala.

Vitanje bývali najme večerňje rozpravi Lud. Štúra o poésii a Homérovích spevoch. Ale Maďari sa vždi nazdali, že Slováci po kútoch proti ním zradu kujú, že na zbúreňja mislja, a ruskími rublamí preplašení, krajinu Rusovi zapredávať mjeňa; z tadjal pochádzalo ustavičnuo višetruvaňa. Mohli prítť do ich spolku a presvedčít sa o predmetoch ich zábav a rozprav. Ale u Maďarou bola zrada: lúbiti svoj národ!

**) Tento nádejní duch sa odobrau do večnosti.

me chce biť panslávom?*) — dost na virozumeňja dávali, čo zmišľajú títo noveji slobodi sinovja!

Mađari si vždi spurnejšie počínali. Košut začau s vätším ohňom svoje strelí do trónu rakúskeho metaľ, a semeno neždúveri proti cis. Dvoru hojnějše ako indi, rozsjeval. „Dňa 14. Brezna už Velmožom chibovala sila a odvážnosť oprjeť sa Košutovej nárade (o národnej, od žjadneho cudzjeho vplivu nežávisjacej správe), trebas mnohí z Velmožou, najme ktorí z uhorských korunných zemi Horvátska a Slavónie pochádzali, v nej iba semeno budúceho nežšťestlja predvideli; terrorismus z galerie pochádzajúci vjazau ich jaziki. A s prijatím tejto náradi od oboch krajinských sednič, vstúpiu snem na púdu Revolúcie.“**) Košut v Prešporku, Emissári mađarski vo Vjedni, Vasváry a Petöfy v Pešti terorizovali obivateľstvo. A takto sa chistala a vzájomne napomáhala zbura Vjedensko - Prešporsko - Peštianská.

Vislanstvu mađarskjemu vo Vjedni, Vláda rakúska odoprela ministerium financií (peňazi) a vojni. Ako o tom chíru do Prešporku príleteu, mađarskí fanatismus prišjeu do najväčšej extasi a zimničného, fantastickjeho stavu; juráti červene perá vistrkuvali, do sednič krajinských ozbrojení chodili, na Srbou a Slovákou v Prešporku meškajúcích, podozrivím a čjernými úmisli plním okom gúnili, — dusjac v sebe s veľkým namáhaňím vibuchi nežčasnjeho ohňa.

Srbi pomali z Prešporku sa tratili, odchádzajúć do Vojvodíni, postavíť sa na odpor panujúćemu a vítazjacemu mađarstvu. Lud. Štúr napomenutí od vjacej vrúcnych prjatelou, abi zaňechau toto hrúziplnuo sidlo mađarstva, odišjeu na konci Brezna do Vjedne.***)

A to bolo štěstja Štúrovo; bo po jeho odchode juráti — nabadúrkani ohavnou brošúrou mađarskou: „A' Stúrféle tótság

*) Ako vislaňec mesta Zvolena.

**) „Genesis der Revolution.“

***) Po odchode Štúrovom, zostau B. Nosák pri redakcii Slov. Novín. Tento v nežbezpečestve postavení, — zaňechau zas redigováňja novín dvom mladím žuhajom: Jankovi Štúrovi a Luď. Dohnáňimu; naposledí ale i títo sa odstrániť museli. Slováci okrem slov. novín, čítavali i horvátske, srbskje, belehradskje, a Hlavličkovje „nár. nov.“

veszedelmes iránya,“ špatním zradcom národa, a ňestidatím utrhačom mužou slovenských ku Slovenčine sa priznávajúcich Štef. Launerom, napísanou — do Redakcie slov. novin v tej nádeji sa boli vrátili, že ho tam zapopadnú. Po Launerovi vidau Lansľjak maďarskú brošúru: „Antimagyar“ na Hodžovo: „Dobruo slovo,“ naznačjac do nej, čo mu hlúposť a surovosť diktuvala. A tento človek muože biť teraz evanjelickým kňazom, a má zvestuvať slovo pravdi a láski, ktorí sa i proti pravde i proti láske tak ohavne prehrešiu! *) Za príkladom týchto dvoch zradcou, sa potom skoro celá strana zastavateľou „bibličtini“ dala proti svojím bratom za nástroj od maďarstva upotrebiť, viznačujúc sa búrením ludu z kazateľnice, špintáňim na cisársko-národnú stránku a pripravuváňim verních cisárovi a národu sinov slovenských, — zhorčujúc im aj ostatní kalich smrti — na šibeňicu.

11. Jellačić - Bán.

Z počiatkom Mája skoro všetkje kmeni slovanskje mali vo Vjedni svojich predstavovateľou (repræsentantou), vimáhali svoje práva, a tvorili stranu politickú: „jednoti slovanskej v Austrii.“ K Čechom, Horvátom, Srbom a t. ď dorazili Slováci: Štúr z Prešporuku a Hurban z Nitrianskej stolice. Držalo sa slávno shromaždeňja; ozivali sa verejné nárečja slovanskje, hlásajúc jednotu a bratstvo všetkých rakúskich Slovanou; a medzi ostatními ozivala sa v rečjach Štúrom a Hurbanom hovorenich i slovenčina, ktorá všetkým kmenovcom slovanskim, (podla ích vlastrejeho osvedčeňja) veľmi srozumiteľná a vítaná bola.

Hurban sa z Vjedne zas do Nitrianskej nazpät odobrau, „abi opreti päto o púdu zákonnú novjeho veku, temenom dosahuvau víski národa, shromažďujúc ho okolo oltára národnej vzdelanosii.“ **)

*) Medzitím, pri autonomii svetských pánou, a ňeautonomii samej cirkve evanjelickej, najme pod patronátom a auspiciami pána gr. Zayho ňje sa čo diví, že mjesto Adamišovo v Zeleňicjach, hodní tohoto nástupca zasadou.

**) Hurb. obr.

Po tjeťo dñi bou vo Vjedñi od Jeho Jasnosti Barón Jel-
lačić, v ktorom južnje slovanskje kmeni celú svoju dúveru
skladali, za Bána Horvátskeho v trojjedinom královste, vi-
menuvan'. V ñom poznali rakúski Slovaňja horlivjeho náro-
dovca a hrđinu veku svojho.

L. Štúr zo slovenskej strani predñjesou Bánovi ñeštátni
stav národa svojho, žjadajúc pomoc proti ñepřjatelom slo-
venstva, kladúc mu na srdce zbaveňja slov. národa od večnej
hanbi a tisícročej kljathbi otroctva maďarskjeho. Bán hlboko
pohnuti osvedčiu sa takto; „Vec vaša je vec naša; vaša ñe-
vola, je ñevola naša; keď budem bojovať za slobodu Hor-
vátou a Srbou; urobím všetko možnuo i za vás.“ Štúr odi-
šjeu uspokojeni od junáckeho bána, a vistrojac dakolko mla-
dích mužou na Slovensko, medzi ñimi Janka Kučeru, Abaffy-
ho, Joz. Lilgu a druhích, odobrau sa do Prahi ku bratským
Čechom, a robiu na vislobodeñi národa slov.

V maďarských a ñemeckých časopisoch náramni krik sa
bou strhnúv o schuodzke Slovanou vo Vjedñi, a nadovšetko
o Štúrovej reči v akomsi Čsp. „Peter der Grosse a Peter
der Kleine.“ Anatými a streli jedovatje sa sipali na Štúrovu
hlavu. Ale tímto upozornenje práve kmeni slovanskje na ñe-
štátni národ pod Tatrami, tím horlivejšje a ochotñejšje sa
zañ zaujímali.

12. M. M. Hodža.

Abi sa ráz (charakter) a počínajúja Náčelníkou noveť
školi slovenskej v jasnejšom svetle ukázalo, poznamenáť
treba, že z ñich žjaden k novovekjemu bludñjemu učeñú
Rationalistou ñemeckých sa ñepřiznávau, ale všetci vnútrnou
ducha túžbou vedení, křestiansko-náboženskými pravdami pre-
ñiknutí; filosofiou Heglovou—učenci slovanskými k viššej do-
konalosťi privedenou—vzdelani a odchovani boli. ñepovažu-
vali oñi teda, udalostí sveta rozumom všetko rozdrobujúcim
a matematickí rátaťjúcim; ale rozumom z večnej pravdi
dúvodi a nutnje následki čerpajúcim, v tom presvedčeñi a
v j e r e, že trebas prítomnuo pokoleňja pravdu ñezñesje, ona
preto ñepodlahúe, ale prú lebo ñeskuor nad rozumom a mú-
drostou svetskou zvíťazi. Z akej vjeri a nadšeňja potom
velkje skutki sa rodja; bo tu človek sebä celjeho mišljenke

v obeť prináša. Z tohoto stanoviska jedine sa dá aj počínaňja mužou slovenských pravdivo posúdiť.

Vrstovník a verní súdruh Hurbana a Štúra bou v Liptovskom Sv. Mikuláši Michal M. Hodža. Jeho útlcitá duša dávno nad nežbednosťou maďarstva žjalla, ale naplneni láskou ku všetkým národom ako opravdiví „sin Slávi“ ňeraz bi sa bou chceu po prjatelški a bratski pokonať s ňeprjatelmi Slovákou. Lež vidjac že to ňeide, viljau hlbokí svoj žjal do spisku „Dobruo slovo Slovákou súcim na slovo,“ a odokriu ňepravosť a velikú ňespravvedlivosť maďarskú. — Kdo chceš poznať v buoloch zrodenuo slovo ducha, čitaj toto „Dobruo slovo,“ a ňeskuor vidanuo dželko „der Slowak.“ — Zo života vlastenca tohoto do pritomnej historie sa tjež iba ňevihnut- ňe sem patrace deje zapíšu.

Takíto dej je odhodlanuo vistúpeňja Hodžovo d. 28-ho Brezna v Lipt. Sv. Mikuláši na stoličnom dome vo velkom shromaždeňi, za práva slovenskjejho národa. Nechajme samjeho o vijave tomto hovoriť: „Či zakvitne“ (píše on do Slov. Nár. Novin Č. 276) „kraj náš slovenski? či aj nám Slovákou zide žitko v nastalom tomto veku všeobecnej slobodi? alebo snád naše Tatri žjadni kvjetok bohaludskej milosťnej radosťi ňikdi už ňedoňesú? či už zapadnuv den náš na vekí? — Tak sme sa počihu spitovali jeden druhjeho, keď šumivje hlasi novích práv, novích slobuod, novích ústav a ňenazdaních premjen od západu europejskjejho do našich krajou sa doluňili. A hla, razom sa rozide hlas „urbárske službi a roboti sú v našej vlasťi na vekí zrušenje.“ ňesľichaná táto milovjest lichim úžasom a nábožňim podiveňim ludí našich prejala. Mnohí ňeveriu. ňedivu; lebo náš národ nádeje svoje má zadanje večnosťi, celim ňebom časnosť jeho previšujucej. Mlčanlive krúťili hlavami, za to majúc, že čo za stolejja stálo, tak pevne, právne, svate stálo, za hodinu padnúť ňemuože. Iní dojatňejšjeho srdca i bistrejšej misle s bleskom radosťi na tvári povedali: „no vraj, predca, už raz; veť toho už bolo dosť, mjera naozaj dovršená, chvála pánu Bohu!“ A páňi čo? ako ktori, ale mnohí veru pekni a miloduchí sa ukázali.

„Námestni viccišpán p. Rady Michal ustanoviu den vihlašeňja na 28 brezen. Shromaždeňja bolo mnohočetnuo. Po prečítaní tich troch pre našu vlasť vecičie slávo-pamätňich

zákonních článkou, vijadrili svoju vďačnosť naši voláním „Sláva“, ktoruo po prvíraz v úradnom dome miljeho kraja Slovenskjego sa ozvalo. Ano, sláva! ó veť azda len už bude i tu sláva pre našich dobroťinou na zemi, trebas dosjal ináč ju ňespomenuli, len že je na ňebi. Na to Klain, Hibsكى notár predstúpi, a menom si-denjeho toho množstva precíta vážne a virazne toto:

**Slávno shromaždenja národnej spravi
v Liptove!**

S úprimmim a slobodnim citom vdaki a dúveri spolu-občanskej predstupujeme pred Vás s tímto pripisom a osvedčujeme jednak našu vďačnosť, jednak i žjadosťi a prosbi naše:

1. Prednie a nadovšetko osvedčujeme ňevislovni cit pokornej vďačnosťi ku najviššjemu vladárovi národou, ktorí ako sám najmúdrejšje všetkích národou losi spravuje, tak i srdce nášho najjasnejšjeho krála a krajinskjego vlasťi našej sñemu divním svojim rjadením k tomu privjedou, abi konečne už od mnoho rokou túžobne očakávanú slobodu a občanskje práva dobrovolne a velkomislně všetkím krajanom a spolu-občanom udelili.

2. Osvedčujeme hlbokú vďaku a uznalosť ku všetkím tím vlasťi našej mužom, ktorí sú původcovja slávnej tejto prjemeni občanskej.

3. Prednášame dúverne naše prosbi a žjadosťi a sice:

a) Abi národ a lud kraja tohoto podla občanskích práv svojich, jemu teraz udelenich, skutočnú a pozitivnu účasť brau vo shromaždenjach národních kraja tohoto, a tak prirodzene a následovně: abi rokuvaňja a deliberácie v slovenskej, jemu zrozumitelnej reči sa držjavali. To vihľadava česť a povinnosť občanstva a všetkej verejnosťi jeho, ktorá ňikdi a ňikde k cjelu svojmu ňepride, jestliže sa na pospolnuo a všeobecnuo uzrozumenja ňeopjera.

b) Žjadame abisúdi, prosbi, pravoti, úradnje oznamovaňja, sñemovnje i vidjেকে v slovenskom jaziku sa vikónávali. Donáša to sebou povinnosť a potreba národnej spravi tohoto kraja, ktorjeho obecnstvo musí bývať o všetkích vecach politickích a právnych náležite uvedomeňuo.

c) Žjadamé abi potrebnjemu viučovánu a vzdelaňú Slo-
venskoho občanstva na základe jeho materinskej reči Slo-
venskej, prípravi hneď sa urobili a národňje sloven-
skje školi tím spusobom sa usporjadali, abi v nich náš
lud na hodnich svojej slobodi občanou vichovávať a vzdela-
vať sa mohou. Cjel tento dosjahňe sa tak, jestliže vo ško-
lách národňich vinaučná reč bude materin-
ská, na ktorej základe, a len na ňom snadno sa naučí rečam
vo vlasti našej potrebním.

d) Žjadamé, abi sprava národňja tohoto vidjeku úradňe
o to nástojila, že bi sa čím skorej do porjadku privjedou
spusob, ktorim národ a lud na sňeme vo svo-
jich vislancoch má biť predstavení. To sebou
donáša potreba, abi sa k volenú takichže vislancou hneď na
budúci sňem Pešťjanski náležite prikročiť mohlo.

e) Žjadamé a prosíme, a žjadať a prosiť nepřestaňeme
teraz i napotom, na vžďi, abi všetka intelligencia tohoto kraja,
všetci páni a mužovja národa, prjatelja ludu, zástupcovja
človečenstva, kresťanja Bohu a ludom zavjazani, ochrancovja
pravoslávnej a všeobecnej slobodi, všemožne
a to každim dobrim slovom i skutkom nástojili, abi našej
slovenskej národnosti právo, ktorjeho sa mi od-
rject nechceme, ani nesmjeme, nám v politickom a
spoločenskom živote svaťe poisťenuo bolo, a za-
chráňenuo i ňedotknutuo na večnje veky zostávalo. To žjada
čira čistá ľudskosť, bez ktorej všetki slobodi a práva len na
posmech svetski vichádzaju;—to žjada duch terajsťjeho času,
v ktorom, keď každý človek plati to, čo je, istotne tím vjacej
plati národ sám v sebe, čo je vo svojej národnosti.

f) Žjadamé abi žjadost táto naša tímto činom vislovená
a predňesená, najprú do úradnej zápisňice zapísaná, a všet-
kim stolicam a právomocnostiam Uhorskim, Horvátškim, a
Šlavonskim, ňje ináče Jeho Visosti mjestokrálovi
Štefanovi a slávnemu Uhorskjemu Ministerium v zná-
mosť uvedená bola, tím cjelom, abi všetci opravdovi a sku-
točni prjatelja slobodi a človečenstva, svatuo naše právo
zastávať a podporovať ráčili. S náležitou úctou zostávame
v Liptovskom Sv. Mikuláši dňa 28-ho brezna 1848.“

„Slávnej spravi úprimní čitelja, atď.“

Tieto žjadosť virečnosťou Hodžovou, zápalistou rečou Samka Hroboňa a nespokojnosťou samjeho ludu donútení sejdúťi stoliční páni, prijali a do zápisnice zaznačili. Ale aká prišla na to odpoveď od Maďarou? Na miesto odpovede vislalo maď. Ministerium kraj. komissára Karola Szentiványiho, žebi najprú stoličných pánou k odvoláňu ich uzavreňja prinúťiu, (čo páni, Slovákou ňenakloňeni s ochotnosťou urobili a lud všetko mlčky zňjesou) — proti Hodžovi (ako panslavistickjemu agitátorovi) a liptovským Slovákou najprisňejšie višetruvaňja robiu. Taká prišla na slovenskje žjadosťi od Maďarou, čo „bratstvo“ vihlásili, a Slovákou vraj „slobodu“ dali, odpoveď!

13. Národňje schudzki v Nitrjanskej stolici.

Keď Maďari k najväťšej moci už boli prišli, maď. trojbarevnje zástavi v celou Uhorsku po vžách, verejnich i súkromnich (privátnich) domoch povjevali, po mestách sa stromi-slobodi staváli, cisárske orli dolu škrjabali, a verejňe po ulicách, kavjarňach, hostincoch sa za maďarstvo agituvalo; všetko s maď. kokardami ako zvetrelou behalo, garda po vrškoch a dolinách sa zvtala; — a keď maďarski terorizmus na krjela sa schituvau, abi čo skuor s mečom a štrangom na Tatri zasadnuv a z tadjal hrúzi po Slovensku visjelau: v tom čase v Nitrjanskej stolici sa objavja slovenskje bjeločervenje kokardi, po vžách a domoch vejú slovenskje zástavi, po mestách a kopaňicách oziva sa pjeseň: „Bije zvon slobodi, Čujie ho národí,“ (pozri pridavok 1.) — držja sa schudzki, a naposledí vistúpi Hurban na zákonnej ceste verejnjeho shromažduvaňja-sa (ako sa po celej Europe robilo), viučuje lud o jeho národňich právach, jemu tak ako Maďarou od Jeho Jasnosťi udelenich a pojistenich, a rokuje s ňim o jeho politickom stave. — „Dňa 25 - ho Dubna (píše Hurban) bola na Brezovej usporjadaná divadelná zábava a ples, ku ktorjemu sa zo všetkích okolitich strán prihrnúlo obecenstvo plnou zvedavostí a očakávaňja dňou a dejou novich.—Po dokončenej zábave a plésu nasledovalo rečňeňja. Rečňilo sa ku krásnej plei a ku mládeži o veľkosťi časou prítomnich, o povinnosťach národa slovenskjeho. P. Hostínski zarečňiu báseň Duňina Borkovskjeho:

„Pjesne slovanskje,“ ktorými v najkrajšom národnom obleku shromaždeno krásno pohlavja hlboko dojatuo a celuo mládeňectvo z tuzemských ohladou do riše ideáloú vitrhnutuo bolo. Okamžeňja toto upotrebiu rečník novi, *) hovorjac o živote viššom, ukritom dosjal v pjesňach, a teraz na divadlo dejou europejskich vystupujúcom.

„Rečník hovoriu o zemi otcou svojích, pokritej a zavalenej kljatbou cudzoti, — o pokoleňi a rodu slovenskom, zatajenom vo sne zapomenutja, žaluvau na ukruťenstvá spáchanje na krvi a meňe slovenskom vo vlasti svojej vlastnej, v domove krvou i obeťami a množstvom zásluh vikúpenom. A upozornjac na valnje časou a veci prjevrati y dobe najnovšej, rozljevau sa prjevalom búrnim po poli svatom povolánja a povinnosti slovenskich.

„Pjesne slovanskje“ — pokračuvau ďalej — „sú to v duši národa, čo je sen panni viššim ducha-letom nadanej, ktorej srdca živost s ducha plnosťou jednako rozkvitať počína, ktorá po živom dñi v svojej aňjelskej ñevinnosti sňiva o drahom obraze budúceho milenca svojho. Spaňilá panna novotou podivno-krásneho sna rozradovaná vzbudi sa zo snou čarovních, obzerajúc sa, klade ruku na horúce srdce a ñerozumje tomu vlnobitú vnutorních rozmaňitích pocitou. Ona prebraná k životu cíti, že to bou sen, ale pamäť citlivej panni má v misli utkveni jeden obraz milí, ktorím sa srdce v tajnosti rado bavi, tak že za bleskou ranních slnka, túžba po večeru a noci sňivavej leťi k ñebesám, abi rozdumaná v tom pokojnom oddelení duše od tela v drahom sne mohla hladeť na miluvani obraz.

„Ora sňiva o tajomstve svojom, a ani mať drahá netuší hlbini srdca dcéri svojej, ñebadá snou djetata tajnosťou blahoslavenjeho. Toto sú v duši národa nášho pjesne naše — sňivavje, ďalekosahajúce, hlbekomislivje: Do týchto sa pohrűže panni slovanskje, tímto dušu svoju otvoríte mládeňci sňivavi, bujari, tjetu záhadki života národňjeho spítujťe mudrci mislivi, slovanski, tjetu tajomstvá živobilja slovanskjeho vsvetlite čini velikimi, obetuvánim svojim vi silni mužovja, vi ramená vivoleních sinou slovenskich.

*) Hurban, prítomný na zábave tejto.

(Pozn. spis. prít. hist.)

„Lež nehcíte útle panni naše, ani Vi šlechetnje pañje slovenskje, hned rukou omakat čo to je láska k národu. Ani ti svet mladí slovenski nežjadaj si virátanje mať užítki z obeťi národních, a lešit sa ovocím z pocíteních iba višších svetou! Nezhánajte sa, prjatelja národu, po úpisoch a pergamentoch odmenních za videñja svoje budúcích požehnañejších časou! Slovom, oddel sa rod náš spañili slovenski od panujúceho sveta, ktorí popredku shrňuje do kapsi svojich úroki bohatje za svoju na odív svetu vistavuvanu — tú velmi chudu cnoť, a vivol si čistejšú cestu, poznaj plemena a mena svojho hlbokuo poñiženja a prispej obetováñim času, imañja, darou a zpuosobnosti, ba aj samjeho života k povišcñnú, uvolñnenú, oslávenú jeho.

„Ako ñevipovješ čo v hlbínách pesñi slovanskích je ukri-tuo, čo žije v ñich život večni, prenášani z pokoleñja a stoletja na stoletja a pokoleñja: tak nežjadaj vislovenú mať lásku k rodom slovenským, ktorá obživuje povolanejších sinou a dcéri slovanskje, a ktorá, abi obživila aj plemä slovenskuo, starať sa máš! To má biť jediná staroť naša, abi sme sa pohrúžili do obrazou skvelo-bohatej, sñivavej misle a duše národnej, a zahoreli túžbou ñeuhasitelnou po uvolñení, osvjetení poñiženjeho pred národí sveta národa vlastnjeho. V tento sen uver, jako panna v obraz budúceho milenca, ñič to ñeškodí, že ñeprijatelja ñeverja na tajní sen tento duše tvojej, ñič ñeškodí, že nás za bláznou držia pre sñivañja láski našej, len zadržme v dušjach horúcich ohñivje tjeťo obrazi o blahu budúcom, a iste že sa uskutočñi zdañja naše, a iste že vinde ono zo snou lepších duchou na divadlo skutočnuo života národou. Toto sñivañja — je život láski. A keď toto budete mať — obetovañja mať budete, a z obeťi vinde dennica práva našho i slobodi našej.

„Teraz ñemislíte na otáčajúci nás živel zpupnjeho mardarstva, preto žjara tváre vaše a usmjevavje oči zrádzajú mi duši vaších spañiluo pohnutja; a toto je láski plod! Tento stíp citu, túto láski bezohladnoť zachovajte i v búrach na nás sa valjacích, i v budúcích snáđ ñehodách, a po búrke vinde cjel ten čistí, skutočñi na svet, ktorí sme videli vo snách našich, o ktorích sa svet nazdáva, že boli iba bláznovstvá. Plnoť láski ale vižaduje, ñje len uchváteñja (enthusiasmus), ako to prítomnuo vaších duší je, lež zadržañja

takjeho stavu ces búrki nje dlhje síce, ale dlhích následkou plnje. Vinaložme teda všetko v dobe tejto, ktorá keď odplíne bez celkovjeho nášho jej upotrebenja, a skutkou vlastních v dejinstvu zaznačenja, stratili sme najmeň jedno stoletja. Vinaložme všetko na to, abi, keď historia vek tento do chrámu svojho vľahne, i náš stlp tam so ctou stáu. Doba táto je nič inšje, iba dobou; skoro zas po nej nastúpja roki, v ktorích sa iba to bude do života pratať, čo v nej, v dobe teraz sa bližjacej spružním, živim, mocním sa objavilo. Ak teraz dač veľkoho neukážeme — stratiťme stoletja, a kľatba lahne na hrobi naše: naproti tomu ale, keď sa budeme namáhať, obsah podaňa a pesni slovanskích uskutočniť obeťmi, dejami a svedomitím napnuťim sil dobrích, vihráme bohatstvo i lekárstvo jedneho celjeho stoletja národu nášmu; v ňom sa zacelja a zarostú všetkje rani, ktorje vrúbalo do tela národa nášho deväť nešťastních stoleťi!“ —

„Po reči tejto, ktorej sme iba značnejšú čjastku podali, nastúpja veselost a istá oslávenost všetkoho čo sa spjevalo, hovorilo a robilo. Čoho následki v živote boli ešte o vela patrňesje. Domou prišlje ženi a panni, ktorích mužovja a bratja neboli na zábave tejto pritomni, oborili sa na nich s citom vimluvnosti a zapálenosti duše, dohovárjúc im, že na tomto národňom svjatu účasti nemali, vizívajúc a povzbuzujúc ich k nastávajúcemu boju národňjemu. Za krátki čas bolo celuo okolja zaňesenuo národňimi kokardami; djevčatá pljetli vence a šili červeno-bjele zástavi, a svjatočnje obleki si videu po dedinách a kopaňicách i krom svjatu a neděie. Prvi krok po tej zábave bou krok povedomja národňjeho mesta Brezovej.

„Brezová sa dala“ — pokračuje Hurban — „za príklad druhim, a uzavrela poslať súsednjemu velikjemu mestu Mijave zástavu s národňimi barvami, ako z na k národňjeho zmišlanja a spolu ako otázku, čo bi jej súseďa na toto osvedčenja odpovedať zamišlala. Lež abi sa neždála biť doľjeravou, uzavrelo sa vislať najprú vislanstvo, ktoruobi úmislí darcou a pohnutki, z ktorích dar ten pochádzať mau, obci mijavskej vijavilo.

„Za ten čas, čo sa o návrhu tomto rokuvalo, príleťu chír o prichodu vislanstva do Mijavi, kde bolo na trhu z okolitích strán množstvo shromaždenjeho ludu. Medzi tím na Brezovej bolo daktorje slabšje duchi pochibuvaňja o visledku dobrom

napadlo, ba strach, keď sa na to okom maďarónskeho úradníctva hľadelo. Druhí sa zas ťešili na tje hnevnyje tváre Košutovcou, až sa im doňesú povesiť do uší o slovenských zákonných pohiboch. Povedomja mau každi to, že nič inšje sa nebude robiť, iba čo sa inde koná; sbratrovaňja sa, posjelaňja si zástav, držajja verejných reči pri schuodzkach, vítaňja bratstva, hladaňja rovnosti, uživaňja slobodi, to všetko boli veci ako sa hovári na dennom porjadku. Pravda že u Slovákou sa to prví raz robilo. Nuž ale či to veci prekáža? Veľ aj Francúzi, Němci, Maďari, Vlachovja neboli od sto rokov v jari roku 1848, oni tjež počínali takje manifestácie, a tak mohli aj Slováci dňa 23. Dubna tohože roku dať podobného urobiť. A preto strana smelšja sa ani nedala odradiť a odstrašiť od úmyslu už raz ustanoveného.

„Povstala starosť o budúceho vodca a rečníka deputácie tejto, aby sa nevidávalu darobne do nebezpečenstva jak zo strani stoličných úradníkou, tak tjež aj zo strani luži, ktorá na Mijave shromaždená lahko bi sa mohla všelijakých vistikou dopustiť, čoby potom všetko neprjateľja proti strane národnej upotrebili. Ale darobnje boli prosbi aj hrozbi. (Hurbán na koňi postaviu sa na čelo vislanstvu). Víprava bola slávna, na vozoch na koňoch i peši.

„Pohľad na Mijavu bou strašno-velební. Ďesat tisíc ludu bolo tu shromaždeno, — bez istjeho pochopu. Jeden ľemní pochop, žjaden nevedeu z kadjal pochádzau, mali všetci v hlave; pochop tento bou skorjeho sa sčhuvajja židou „do Hamsterdámu.“ Každou djeľa volalo: „žide, pujdeš do Hamsterdamu!“ Z počjatu žart prešjeu odrazu do zakorenenjeho predsudku a presvedčejja, že tomu skutočne tak bude v krátkom čase. V prostred tohoto množstva obojeho pohlavja ludu bou patrni počet aj osuob darobných, ktorí so žjadnimi dobrimi úmysli sem nepřišli. Običajnuo to bolo v tom čase, že trhi bývali preplnenje ludom zvedavim, každi šjeu na trh ako mešajja do kavjarne, aby dať novjeho počuv, z čoho sa stalo, že takjeto trhi boli skutoční orgán tej stojazikovej povesti, ktorá tak veľkú úlohu (rollu) hrala v posledních časoch. Lud bou napospól zaujatí predsudki proti židom a šlechťe. Kdo zná hospodárstvo židovsko-pánsko v Uhorsku za času panuvaňja maďarskjejho, ten si vje visvetliť tjeťo hroznje zjaveňja. Lud až horeu pomsti žjadostou. A takuo

obecenstvo čakalo na brezovskú výpravu, o čom pravda, aspoň v tolkej mjere nemali tušeňa údovja vislanstva. Medzi meskim domom na Mijave, kde o pet mesjacou neskuor stráž maďarská, a domom tehďajšjeho notára Mikuleckjeho, pred ktorim tohože času bola postavená stráž slovenskích povstalcou proti Košutovjemu ministerstvu, bolo tisíce nabitých hláv; po obidvoch stranách cesty stoja stromi, a toho času stáli hromadi nakladenjeho dreva, ale i drevo i stromi boli pokrytje zvedavou chasou, mužmi i ženami, a reťaz z množstva sestavená, presťjerala sa hore hlavním rinkom až k nepřehľadnutú. Pohľad to bou dojímaví, ale mau i dač hroznjeho v sebe. Jednotlivje tváre až veľmi podozřivo, ba muože sa povedať, že strašlivo vizerali. Takichto pohľadou sa nenazdali údovja vislanstva. Pri tvári pokojnej, osvjeťenej nádejou, černela sa ako oblak zkázou a hromom naplněni, tvár zakaboňená, opilstvom zpotvorená a zlími úmysli zdívocěná! Pod bránou domu Mikuleckjeho stáli dve postavi potmešilje, ích malje, blisklavje ako sklo matne bjele oči sa vivracali, a zdáli sa hladáť svoj predmet medzi blížjacimi sa vislanci národnimi. Z meskjeho domu gánili potutelne, posmešnje tváre úradních osuob. — Takichto pohľadou veru, a takích vijavou žjaden z vislancou nečakau. Všetkích oči a strnutje misli, boli obráťenje na vodca a rečníka. Množstvo sa podobalo rozbúrenim vodám — a beda, ak nenájde rečník slovo, ktorimbi každá vina do korita svojho mohla biť uvedená!

„No len podte, veď vás hned poznáme s kim držíte!“ ozvau sa takto netřpeliví jeden z množstva, ku ktorjemu, alebo lepšje, medzi ktoruo vislanstvo prišlo a s ním sa pomješalo. Hned za tím smelcom vipínala sa postava plecítá s kijom v žilovatej pásti, tento chlapisko točjac kijom svojim nad hlavami, dokladau: „ale že pravdu hovorie, ináčé“ — ; vedla tohoto stojací silní, mladí muž v mešjanskom odeve, obráťjac sa ku vihrážajúcemu sa, a chiťjac ho silno za žilovavuo jeho rameno, upomínau prisňe: „lí korhel, čože ñevidiš kdo sedi na koňi! To je pán H***!“ Zurval onen zlozju kij a strhou klobúk so širokou strechou! Vátšja čjastka mužou mala klobúki dolu strhnutje. Slnko bolo veľmi horúce. Tichosť nastala po tomto prologu. Svjatočnuo to bolo divadlo, pri ktorom uzdu mala v rukách morálna prevaha ludu, panu-

júc nad zvedenimi a úmele (kumštovne) nastrojenimi náruživostami. Srdce vo všetkých nás tľklo.

„Jeden z vás, prjatelja a rodáci!“ (začau-Hurban stanúc do strmeňou, abi ho všetci lepšje počuli) „chce nás skusovať, či sme mi prjatelja vaši; druhí sa nám hrozí — ak nebudeme pravdu hovoriť. Dobre; to máte zvedeť. Trebas vám viznám, že som si vás tak nepredstavuvau, a mi sme aňi inšim cjelom sem nepřišli, iba žebi sme obci Mijavskej, národného zmišlanja obce Brezovskej znak, zástavu s národnými barvami v dar ponukli, a jej prjatelstvo súseďskuo osvedčili. Na otázku, s kím bi sme držali? odpovedám, že s tím, kdo drží s národom naším slovenským! Ale iba hlúpi človek muže to nevedeť, s kimbich ja a títo moji prjatelja držau! (sláva, sláva mu! ozvalo sa po celej Mijave). A čo sa druhjeho tika, spítujem sa vás sám, či na ozaj chcete pravdu počúť? (Pravdu — pravdu chceme! zahrmelo tisíc hlasou). Nuž teda počujte tú pravdu! Slováci sú v tejto krajiňe najstarší obivateľja, od jakživa bojujú za ňu, splácajú daň, a predca sú v nej iba ako v kľetke ftáci, nevoľní, potlačení, opovrzení! Tak to bolo; ale mi teraz hovoríme, že to tak nemá biť. Či tomu ňje je tak? Pravdali je to, a či ňje? (Ano, pravda, pravda, hrmelo na novo). Túto národnú pravdu musíme najprú dosjahnúť, teraz sa iba o túto máme starať! („a hori naše čo? ktorje nám páni pobrali!“ volau jeden hlas). Starali sie sa od vjacej storokou o hori a role, hnoj a dohitok, Slováci! a čo ste vistarali bez života národného? (Tak je, tak je! volali jedni, a smjech sa tu i tu zjavju). Hlavňja teda je predca vec národnosť, t. j. právo to, abisme tolko platili v krajiňe, ako ktorikolvek iní národ!“ A tu sa pustiu rečník visvetľuvať potrebu jazika národného vo vecach verejních, pri súdoch, v školách, v zákonodárstve; potom obrájac oči na Košuta a jeho náhončích, uvádzau ich nebezpečnje zásadi, a visvetľuvau prstonárodné následki z tadjal vítekejúce na život národní! Časom na smjech obracau maďarónou a ich učeňja, čo všetko s náramním hlukom, pozdravuváňim, prisvedčuváňim, a na slávu vivolávaňim sprovádzanuo bolo. V tom ale, ako povedau rečník: že Slováci bivajú od neprjateľou svojích za zlich ľudí, za zberbu, lúpežňikou, nečistích a všetkej potupi hodních ľudí vihlasuvaní, strhnuv sa krik a lom! „Páni a židja tak hovorja, podme na nich!“ tak ňjekolko hla-

sou z predku a za nim dobrá polovica prítomných sa ozvala. „Ňže tak, krajaňa! (pretrhnuv krik tento rečník) inakšie to vezmíme hore! — Pozrime do sebã, či v tých víčičkách ňjet dač pravdivjeho? Či ňemãme na pr. i' mi teraz medzi sebou mnoho ludu darobjneho? Dakolko kminou, lúpežníkou? No, tu snãd len ňjet takích, ale či nemá takích národ sem a tam? Ja hovorím: že veru má! Mnoho je veru na Slovensku kúkola medzi pšednicou. Lež či aj Madari ňemajú svojích šibalou, lotrou, vrahou, ňečistích a potupi hodních lidí? (smjeh, áno, veru majú!) Nuž ale teda pre dakolko lidí zlich, ňesmje sa odsudzovať celí národ náš. Mi istotně, ktorí splácame krála, vidržujeme krajinu, bojujeme za ňu, písčme, kãžeme, učíme, zem obrábame, kupectvo provodzujeme, a tak užitočnými sme královi aj krajiňe, cirkve aj národom iním, zasluhujeme takuo uznaňa a právo, ako ktorikolvek inší národ. Naša teda starost musí biť, abi čo najvjac takichto bolo; a čo najmeňej tých, ktorí iba čo židou rabovať a pánou zabíjãt chcú. (Pochvala z jednej, zmaťení zhovor z druhej strani; ten bujni opillec chriptaú: „takích reči ňepotrebujeme“). Počúvam, že takichto upomenutí ňepotrebujete. Dobre teda, ňech vistúpi ten mudrák na moje mjesto, ja slová moje trátiť ňechcem,“ — a tu začãu schãdzať rečník z koňa svojho, — na to ale sa strhnuv krik odporujúceho ludu, ktorí hned odstrãňiu tam toho opilca a prosiu rečníka o pokračovaňa. Rečník pochválíu lud za tento dúkaz jeho šlechetnosti a pörjãdku milovnosti. Takímto spusobom pou druhej hõdini trvalo viučovãňa ludu prítomnjeho, ktorí iba časom pochvalãmi prednášaních pravd pretrhuvãu rečníka. V behu reči, keď všetkích misli boli privedenje k jednemu presvedčeniũ, a jednomiselná pochvala za podjel sa dostala rečníkovi, viljezali pomãli aj úradňje osobì Mijavskje, a postavili sa dokola deputãcie a viličeniami, ale zle zakritími slovi vítãli prítomnuo vislanstvo. Bo celuo shromãždenja jednomiselně uzavrelo vdačňe prijãt zãstavu národňũ a vistaviť ju na zvonícu, tak ljež osvedčiť svoje celkom národňje smíšlaňa susednej obci Brezovskej, s ktorou obec mijavská chce rukou v ruke k vižjãdanjemu cjelu národũjemu krãããt. Celuo obivaťelstvo mijavskuo sa aj chvalitobňe držãlo vo všetkích búrkãch nastãlích, a iba dãktorí mijavskí patriciovja, a menovíte tehãjãší i potomní úrad zradňe si počiãnãu, a rádbi bou svoje mesto do rúk košutovích oddãu, lež

našjeu odpor hrozni u obyvateľstva samjeho. Semjan, kaplán tehďajši, dom paňi Kollenički, Valásek a Vdovjak boli stípi, o ktorje sa tisícovja mijavskjeho slovenskjeho obyvateľstva shromažďovali, majúć na nich svojích vodcou, radcou a prjaťelou v tom ňebezpečnom čase.

„Shromažďeňja toto v najväťšom porjadku; v radošti, v objmaňi sa, plesu a viskotu rozchádzalo sa pomali a rozmišľavan jedenkaždí o predneseních pravďách. Tamti dvaja pod bránou Mikuleckjeho osvjeťili sa, a ňepriložili ruki ku djelu, k akjemu boli najati. — Rozdávau sa tu potom prvi prihlas: „Bratja Slováci!“ v slohu novejšom politickom spisani, a vo Vjedňi viťisknuti, ktorí ľud až — tak rećeno — hltau.

„Takí bou počjatok novovekích, slovenskích pohibou.“

Vo Vrbovcach sa tjež držalo národňje shromažďeňja, a pri tej príležitosti sa „dereš“ verejňe pri vispevuváňi (v príďavku pod Číslo 2 naznaćeních pesňi) — spáľiu.

Najpočetňejša národňja schuodzka sa držala na Brezovej dňa 28. Dubna, kde vjac tisíc ľudí z okolitích obci a panství od Šaština až po Vrbovce a Mijavu sa sišlo, abi sa tam kažďi strani vidobudnutích práv a slobuod poućiu, a o tich žjadostach strani reći a národnosti svojej poradiu, ktorjebi verejňe vo sbore stolićnom predňjesťi sa mali, a ktorje od celjeho zástupu prijatje, a na podpisuváňja ďalej porozďávauje, obecnstvu podávame :

Žjadosti slovenskjeho národa v stolici Nitrjanskej.

1. Žjadame, abi národ slovenskí v stolici Nitrjanskej i všade kde kolvek on biva, smieu aj mohou úplnú a dokonalú účasť brať vo shromažďeňjach správi národňe-stolićnej, a tak abi sa všetko to, čo sa jeho tika, ako práva rokuvaňja, pravoti, súdi a poradi len v jeho národňej slovenskej reći držanje a vikonávanje boli. Lebo už ňechceme trpeť vjacej ten múr, ktorí nás deliu, t. j. reć v pravotách, súdoch a zákonoch nám ňezrozumiteľnú, ale chceme aj mi Slováci rozumieť všetko, čo sa o nás, skrz nás a prostrjedkom nás robiť bude. A tak menovito

2. Žjadame, abi súdcovja pre Slovákou len Slováci boli, dokonále viučení jaziku materinskjemu, abi tak súdi prisazňeních, spravodlive a verejňe vikonávanje biť mohli. Zalobi,

prosbi, pravoti, súdi úradnje, oznamovaňa zákonom, slovom, všetko verejnuo sa prihlasovaňa k národu slovenskjemu má sa djať v reči slovenskej. Potom

3. Žjadame zřadewa škool národních dokonaluo, a to síce: ako počjatočních alebo (elementárních) tak aj reálních mešťjanskích a višších škool a ústavou. Reč viučovaňa pre sinov slovenských nemá biť inakšja ako slovenská, abi na základe slobodnjeho viučovaňa, ďalej slobodnjeho národnjeho vivinovaňa—sa slovenskjeho, náš národ si mohou vichovať sinou jemu, a krájiňe verních.

4. Žjadame, abi sprava národnja stolice Ňitrjanskej o to nástojila, že bi sa čím skorej do porjaku privjedou spusob, ktorím národ a lud náš na sneme vo svojich vislancoch má biť zastúpení. To sebou donáša potreba, abi sa k volenú takýchže vislancou hned na budúci snem Pešťjanski náležite prikročiť mohlo.

5. Žjadame a žjadat nepřestaňeme teraz a napotom a na vždi, abi našej národnosti právo od všetkých národou v Uhorskej bivajúcich uznanuo bolo. A následkom tej dúveri, že žjaden národ v Uhorskej s nami bivajúci ňebude žjadat od nás samovraždu národnú, t. j. že ňebude chceť žjaden národ a žjaden človek, abi sme mi o to pripravení boli, za čo inje národi umjerat za povinnosť si pokladajú. — Následkom hovoríme tejto dúveri žjadame, abi národnja vláda stolice tejto o to nástojila před celou krajinou, abi toto svatuo právo národnosti a reči našej zákonom tak poisienuo bolo, že bi sa ono ňje len v politickom živote vždi vjac rozvíjalo, ale abi aj skrže spolčovaňa sa, t. j. skrz spolki, skvitanja národnje za cjel majúce, novej sili nabívat mohlo. Najme ňech vláda národnja bude svedomitím strážcom, abi sa tje hroznje časi nazpät ňevrátili, v ktorích Slovák so svojou rečou a národnosťou v spoločenskom živote ňeuznani a v posmech uvádzani bou. Lebo náš národ si už teraz na žjaden spusob a vonkoncom svoju národnosť potlačit a zňivočit ňedá. A preto sa osmelujeme žjadat a skutočne

6. Žjadame úplnuo bratstvo a úplnú rovnosť medzi národami křestanskými v Uhorskej krajiňe prebivajúcimi, čo tolko znamená, abi sme mi Slováci slobodno svoje národnje običaje a zviki zadržjvat, a pri zástavách krajinských aj naše národnje zástavi bez prekážki vivesuvat mohli. S rovno-

siou tou národňiou je aj to spojenuo, abi sa slovenskjemu národu žjadno panstvo injeho národa nad ňim nevistavovalo, a tak aňi reč jedna nad druhou ňepanuvala, ale všetki národi a reči rukou v ruke svoju slobodu, svoju rovnosť a bratstvo proli vonkajšjemu ňeprijatelovi obraňovali. A čo sa tíka ňažkosťi z tohoto bratstva a z tejto rovnosťi pochádzať mohúcich, žjadame, abi sa mjenki národou vipočúvali. Duch človečenstva a kresťanstva, ktorí tjeta časi slobodi doňjesou, vinajde istotňe takje prostrjedki, ktorimi sa rozličnje národi bez ukrydeňja jeden druhjeho spoločne budú muocť rjadiť.

7. Žjadame, abi národňja vláda v Nitrjanskej stolici bratskú náradu urobila stolicam maďarskim, abi oni po svojich školách a ústavoch pozakladali stolice reči slovenskej pre Maďarou, ako tjež abi na našich školách národňich učitelja reči maďarskej platení boli, abi sa vzájomňe zblížili, tak žebi Maďari hovorjaciach Slovákou po slovenski, a Slováci Maďarou hovorjaciach po maďarski rozumieť mohli.

8. Žjadame, abi žjadosťi tjeta naše tímto činom vislovenje a predňesenje najprú do úradňej zápisňice stoliceňej zapísanje a všetkim pravomocnosťam Uhorskim, Horvátskim a Slavonskim, ňje ináče Jeho Visosťi mjestokrálovi Uhorskjemu Štefanovi a slávnemu ministerium Uhorskjemu v známosti uvedenje boli, tím cjelom abi všetci opravdíví a skutoční prjatelja slobodi a človečenstva svatuo naše právo zastávať a podporovať ráčili.

„Z národňjeho vrchnosťi oznámenjeho a v Brezovej držanjeho šhromaždenja.“

„Pred prečítaním tichto žjadosťi, predstaviu Hurban významnosť a dôležitnosť tejto schuodzki porjadnej, pokojnej a prujšej, tím cjelom zavedenej, abi sa tu poradíu, ako si na ceste zákonnej má svoje novje slobodi a práva udržať, upevňiť a svojej národnosti verejnuo uznaňja vidobudnúť. Pri čítaní višje viloženich žjadosťi, lud pri každej osobitňe visvetlenej svoju mjenku: či privolí na ňu lebo ňje, povedau. Pri-pomenuija hodnuo je, ako lud náš ku slobode opravdivej privedení aj v najväťšej radošti nábožnosť svoju vijavuje. Tak Hlbockí obcaňja, vrátjac sa domou a po ulici si prespevujuć: „Hrad prepevní jest“ a t. d. prosto do kostola „tam, kde sa im“ — ako sa jeden z nich vislovíu — „vždi hlas slobodi

ozivau,“ sa poberali a vjac pesničjek vispjevali, dakujúc Bohu za taki den radosti. Večer si potom celú dedinu osvjetili. To bolo prvu svjatočnuo pociteňja slobodí slovenskjego ludu ňenúťením osvjetením dedini.“

Tjeto schuodzki znameňite pripravili cestu k nasledujúcemu povstáňu slovenskjemu, a boli pričinou toho náramnjeho morálneho strachu, ktorí ňeskuor dakolko šuhajou do Nítrjanskej zbrojnou rukou vstúpivších, narobilo.

Vistúpeňja Hurbanovo, maďarónou na týchto stranách strachom a hrúzou naplňilo, ale iba po kúťoch púšťali chíri a hrozbi, abi vraj, dau pozor na sebá, žebi ho J. Dózou osud ňezastíhnuv, — a narobili křiku po maďarských a ňemeckých časopisoch, opisujúc Hurbana ako buriča, rebellanta, pansláva a t. d., ktorí si chce vraj trnovú korunu upljesť na hlavu. — Ministerium maďarskuo ustanovilo višetruvaňja proti ňemu, ale stoliční páňi sa ňepovázili iba po jeho odchode robiť inquisície v Hlbokom.

14. Všeobecnuo účinkovaňja Slovákou.

V krátkosti podotkneme, čo sa robilo po celom Slovensku. V Gemerskej stolici mužne vistupovali za práva národňje: Janko Rimavski, Štefan Daxner, Bakuliňi. Prvi dvaja politickje úradi zastávajuci, živli maďarskimi otočeni, súc za kapitáňou gardi vivolení, cvičili lud v zbraňi, v tom vnútrnom duše tušeňi, že vicvičeni, ňje za Maďarou ale za Cisára a za Slovákou bojovat budú.

Janko Král (právňik,) sa z Pešte bou vichitiu zvestovat ludu slobodi a práva, jemu najjasnejším králom udelenje, ale sa mu to ňepodarilo; bo navštívjac prjateľa svojho Rotaridesa v Pribelcach, naraz v predsävzati prekazení, od maďarských gardistou chíťeni i so svojim prjateľom v putách do Šjahl odvedeni bou, kde v žalári biti, trápeni mnoho znášat museu, až ho naposledi ako väzňa do Pešte odvjedli. Sedeu v žalári, od Dubna 1848 až do Ledna 1849, v ktorom čase ho kňježa Windišgrác na slobodu prepustiü.

V Zvolenskej a Liptovskej stolici, okolo Sitna a pod Kriváňom pripravuvali lud, okrem pripomenutich už vlastencou: Mik. Ferjenčik, Göllner, Kellnerovci, Sam. Chalupka,

J. Čipkay, Bartoš (kat. far. v l. sv.-Mikuláši), Plošic, Stöckl.*) V Oravskej a Turčjanskej stolici sa viznačili: Cochius, Matúška, Beláni, **) Ondrej Hodža, Meša, Láni, Lilgovci, Hornek. V Trenčjanskej: Závodník, Gerometta, a t. d. V Nitrianskej: vel. Urbanovski, Štasni. V Prešporskej: Galbavi, Viktorín a druhí; z ktorých ale skoro každý, ak sa útekom pred fanatismom maďarským neochráni, uväznení, alebo prenasledovaní, za národ slovenský mnoho trpeť museu.

K počtu týchto viznačených mužou patri najme šlechetni za 13 mesjacou v žalári mučení: Ondrej Lukáč.

Prvi pamätní prihlas „Bratja Slováci!“ sa po celom Slovensku roznášau a rozširuvau.

15. Národnja schudzka v Lipt. Svatom-Mikuláši.

[Dňa 10-ho Mája 1848.]

Slovenskje žjadosťi, ktorými bi sa všeobecná vuola národa bola vislovila, po všetkých slovenských stolicách sa chistali; bolo to ale vždi iba roztrhaných jednotlivcou počínanja. Duch národni cítiu potrebu jednej všeobecnej schudzki, na ktorú bi sa repräsentanti národni z celjeho Slovenska sišli, žjadosťi národa dovedna sobrali, a takjeto Jeho c. k. Jasnosti, všetkým pravomocnostiam Uhorska a pripojením korunnim zemám podali, požjadajúc ich o bratskú podporu. Schudzka bola na 10-tí Máj ustanovená.

Aspoň mimochodom spomeňjeme, že Hurban na schudzku túto so žablou pri boku, bjelim perom a slovenskou kokardou sa vystrojil z Hlbokjeho (d. 5. Mája); a tak cestovau ces obce a mestá plje náhončích košutových, prejdúc skoro pou Sloveuska, rozširujúc všade mišljenki o právach a slobode národa slovenskjeho. Bola to — v tých časoch hrúzi a terrorismu — ešte väčšja odvážnosť, ako ktorá sa na Karolovi XII. (švédskom) obdivuje, keď nenazdajki svojho nepřajela (Augusta, nim o korunu pripravenjeho) v Draždanoch navštívil; a tomuto iba po odchode švédskoho vílaza napadlo radu držať, že čo sa vraj malo robiť keď bou prítomní? *) —

*) Tento k veľkej žalosti Slovákou zomreu — vo Vjedhi. Večná pamjatka jeho prachu!

**) Beláni zomreu v Praze roku 1850, kde bou slávne pochovaní.

*) Charles XII. od Voltaire-a, v kn. 3.

Na schudzku Liptovskú prišjeu aj L. Štúr z Prahi.

„Na schudzke tejto sa ustanovilo osvedčenia národňje: manifest slávni na národí uhorskej krajini — ná r o d a s l o v e n s k j e h o, akobi vážno ultimatum na Ministerstvo. Tento prihlas je památní. Jesto v ňom reč vážna, ostrá, nadšejňa plná a pritom čistá všetkích nápadou a urážok. Opravdivá to reč slobodních Tatri sinou, ktorí najprú akobi vistúpili na pole hojou, osvedčujú života svojho námeri. Slovensko už malo život. Národ sa cítiú biť národom.“ *)

„Žjadostí slovenskjego národa“

(pred Jeho c. k. Jasnosť, pred krajiaski Uhorskí Ššem, pred Jeho Visostí Uhorského Palatína královského Námestátka, pred Ministerstvo Uhorskou a pred všetkích prjateľou človečenstva a národností boli nasledujúce):

I. Slovenski národ v Uhorskej vlasti, precituje po deväťstoročnom snu, ako pranárod krajini tejto osvedomujúc sa, že svatá zem táto a matka krajina, súc púvodisko a kolíska povestí o starodávnej sláve jeho Predkou a divadlo, na ktorom otcovja jeho a hrđinovja za Uhorskú korunu krú viljevali, bola do ňedávna len macochou jeho, zachodjacou s ňím ňemilosrdňe a drzjacou jeho reč a národností na retazach potupi a zhanobeňja.

Ale v okamženi tomto prebudeňja svojho, chce národ slovenski zabudnú na stolecja ukrivdeností a zhanobeností svojej, odpúšťa sebe aj svojim ujarmiteľom a nič ináje nehúbe jeho rozraduvaním srdcom, ako svatí zápal láski a horúca túžba po ubezpečení slobodi, národností a krajini svojej. Za to jako pranárod a ňjekedajší jediní majiteľ svatej tejto zeme, povoláva pod zástavou tohoto veku rovností, všetki Národí Uhorskje ku Rovností a Braťinstvu a osvedčuje sa zo svojej strani, že ňechce žjadnu národností v Uhorskej ukrivdiť, uraziť, zmenšiť a tím meňej vikoreniť — ale aj žjada od Uhorskích Národou, abi aj oni z ich strani takíto uhorskím vlasteňectvom naplnení boli a ucťením slovenskej národností, národu slovenskjego prjateľstva a láski hodnimi sa stali. Lebo národ slovenski, ako z jednej strani ňechce utláčať inje národí, tak z druhej ňedozvolí sebá do starjeho jarma za-

*) Hurb. obr.

prjahnúť, a osvedčuje sa teraz i na potom, že slávno meno Uhorského vlastenca žiadnemu neprisúdi tomu, ktorí nešetria práva národnosti druhého, pod korunou Uhorskou bývajúceho národa. Následkom tohoto žiadame :

II. Abi sa zradiu na základe Rovnosti uhorských národou, jeden všeobecní sňem bratských národou, pod korunou uhorskou žijúcich, na ktorom bude každý národ, ako národ zastúpení — a každý zástupca národní zavjazani svojou národnou rečou národ svoj zastupovať a reči národou na sňeme zákonne zastúpených znať. Mimo tohoto krajinského všeobecného sňemu národou, žiadame

III. Národské osobitné sňemi, na ktorých sa povedú radi národné a to síce jak národného tak všeobecne krajinského dobra sa tikajúce, ktorím cjelom sa majú viznačiť medze národopisnje, abi každý národ ku svojmu národnému strjedku mocne sa priťahovať môžu a smeú, a nebola prinútená menšina Madarou väčšine slovenskej a menšina slovenská väčšine Madarou slúžiť a sa poddávať, a práve pre toto prisno chráňeňa slobodu a práv národných žiadame po

IV. Abi vislančovja všetkých národou uhorských zavjazani boli prisahou vo smislu národou, sebe od svojich visjelateľou vidaních, na sňeme krajinskom hovoriť a v pádu nevernosti zradi národnej, abi pokutám, od visjelateľou ustanoviť sa majúcim poddani boli. Menovito národ slovenskí, najvjac zradcou národnosti svojej počítujúci má dostatočne pričini žjadosť túto visloviť a všemožne podporovať.

V. Žiadame, abi zákon ten podľa ktorého už teraz v tomto počjatočnom sa preporodzuvani krajini, pri rokuvanjach stoličných a vaborovích, Madarská reč sa za reč rokuvaňa predpisuje a tím samím národ náš zrovna ku bezzákonosti zákonom sa donucuje — žiadame abi zákon ten hned teraz tak premeňeni bou, žebi sa do obecného verejného rokuvaňa, reč materinská uvjedla. Lebo svatuo slovo slobodi je potupe nuo v tom páde, keď sa národ slovenskí nerozumejúc madarskí, pri rokuvanjach v reči jemu nesrozumitelnej, k nemote odsudzuje. Hrešiu bi národ náš proti sebe a krajiňe kebi či prisvjedčau či odporuvau uzavreťjam takim, ktorím nerozumje. A k takejto nežákonosti nesmje a nemuže rozumním spuosobom, žjaden slobodní národ, národ druhí privjazati. Tí ale Úradníci a tje Pravomocnosti, čo doteraz násilnjemu zákonu

tomuto zadosť urobiť nemohli a rokuvaňa meskje a vidjecke aj v národných rečach dopuštili, abi za tento krok prirodzenej spravodlivosti zodpovedať nemuseli.

VI. Žjadame dokonálo zřjadenja škuol národných, a to sicce ako počjatočnich (elementárnich) tak aj reálnich mešťanských, ústavou djevčenských, ústavou pre vichovávaňa Učitelou a Kňazou, potom ústavou literárnich višších, menovito: Gymnasiou, Lyceou, Akademie, Ústavu polytechnickjeho a jednej Universiti. Všetki tžeto ústavi majú biť založenje na základe slobodnjeho vinaučovaňa: a reč vinaučovaňa pre sinou a dcéri národa slovenskjeho, nemá biť inšja ako slovenská, abi na základe tomto národ slovenski si mohou vichovať sinou, jemu a krajiňe vernich.

VII. Žjadame, abi maďarskje stolice po svojich školách a višších i nižších ústavoch literárnich katedri reči slovenskej pre Maďarou a stolice slovenskje katedri reči maďarskej pre Slovákou pozakladali, abi sa tak národí tžeto jeden ku druhjemu približili, menovito, abi Slováci Maďarou na sňeme hovorjacich maďarski a Maďari Slovákou hovorjacich na sňeme slovenski, rozumeť mohli.

VIII. Rovnosti národnej duchom vedení žjadame, abi sa všetko panuvaňa jedních národou a národností nad druhimi národnosťmi uhorskimi z koreňa vibrátilo a tak žjaden národ aňi v najmenšom od svojho vlastnjeho ustupovať prinútení nebou: a z tohoto ohľadu žjadame, abi slovenski národ svoju národnosť svojimi farbami a zástavami označovať smeú bez prekážki. Zástavi červenobjele máme za slovenskje — červenobjelozelenje za maďarskje; zástavi červenobjelozelenje s címerom Uhorskím za krajinskje. A tak chceme aj Vodcou Gardi národnej slovenskej len Slovákou a Kommando pre ňu slovenskuo.

IX. Žjadame abi právo národnjeho volitelstva nebolo určovanuo Rádóm a Stavóm ale Duchóm a právóm rovnosti — a preto chceme abi každy rodu svojmu verni, zločinstvom a vistupkami nežašpintani občan a obivatel uhorski, dvadcať rokou majúci, vivolení biť mohou. Odrodili zřadcovja národa, ktorí svoju maľerskú reč potupujú a či tajňe či zjavňe proti právu, cti a slobode národa skutočnje úkladi stroja — úradí verejňe zástávať nesmejú. Menovito žjadame, abi od týchto čjas žjaden zřadca slovenskjeho národa medzi Slovákmi úradovať

ňemohou. Zabúdajúc na doterajsje vini odrodilstva — chceme sa ubezpečiť na budúcnosť s tým osvedčením, že zradu krve, reči a národnosti slovenskej za zradu nje len nášho národa, ale celej vlasti uhorskej považovať budeme.

X. Zjadame slobodu tlače bez zákona tlače, slobodu vidávaňa novin a časopisou bez kaucii, zakladaňa tlačiarňi a kamenopisárňi takže bez kaucii: ďalej slobodu úplnú schádzanja a spolčovaňa sa ku poradám verejním o vecach obecních; ňeináčej i osobnú bezpečnosť pri cestováni po krajiňe: — lebo s bolesťou sa žalovať musíme, že nabudnutá teraz ústavná sloboda, skrze rozširujúci sa po krajoch našich slovenských terrorismus a nepřestajnuo strašeňa, vihrážanja, na tolko sa potlačuje, že i verejnuo pod holím ňebom rečeňa k národu sa za buričstvo pokladá.

XI. Zjadame abi sa pre uspokoeňa spoluobčanou našich, po dedinách, mestečkách a kopaňicach bivaňúcich a od dávnych rokou na rozličnje spuosobi od rozličních ľudí utlačaních, klamaních, o hori a pasjenki, o role, obecnje živnosť, kopaňice, výrobská a inje ích majetki pripravovaních, abi sa tedí pre uspokoeňa tichto ukrivdeních občanou od razu takje porjadki porobili, žebi oni ku svojim predošlím ňepohnutím majetkom, teda ku svojim dávňim kopaňicam, pasjenkom, horám, výrobskám atď. prist a tímto imaním ňeobmedzeňa oni i jejích potomci podľa práva vládnut mohli. Zjadame ďalej, abi sa v tom smislu a tou cestou, ktorou sa urbárski poddani od povinnosti urbárskich oslobodili, aj allodiálni poddani (ktori sa na iních mjestach majiteľmi slobodních živnosť, Kurialistmi, Taxalistmi, Kastelňikmi, Komorňikmi, Majorňikmi menujú) od poddanskej práce a povinnovatosti zbavili, hlavňe tí, ktorí tridcať šest rokou robotizeň panskú zbívali. Takže abi sa i regalia benéficia k dobrjemu obci obrátili.

XII. Poňeváč slovenskí básňik a spisuvateľ Ján Král i so svojim prjateľom Rotaridesom, učiteľom v Pribelcach, do ťažkoho väzeňa v Šahách zatvoreni sú preto, že lud slovenskí v Pribelcach pred verejne oznámením zákonom ku hájeňu jeho slobuod povzbudzovali — z tej pričini zjadame abi títo len preto, ňevinní väžňovja a zástupcovja i rozširovateľja občanskej slobodi čím skuor na slobodu vipusťeni boli.

XIII. Vedjac to, že v susedňom kraji Haliči (Galici), takže pod berlou Rakúskou s nami súcom, braňinského rodu

Poljaci, slobodi, ktorje mi poživame, ešte nedosjahli — preto že im velikje prekážki nešťastná bürokratia v cestu kláši nepřestáva; — žjadame abi všetki národi, pod Uhorskou korunou síce, úradnými svojimi cestami, mocni spolúcitnosti kresťanskej a ľudskej hlas viňjesli a u Jeho Jasnosti nášho Kráľa a Pána, vo Vjedni o to prosebne nástojili, abi už konečne nešťastnjemu Národu tomuto spravedlivosť a milosť sa stala.

XIV. Slovenski národ kladje vimjenku svojho šlesťja a ubezpečénja svojej národnosti, na viplněnja tichto spravedlivich žjadostí; vislovujúc predkom svoju úctu, vďaku a dúveru jako ku slávnemu Ministerstvu, tak aj ku všetkým občanom uhorským, ktori tjetu žjadostí podporovať budú: naproti tomu v odkládani alebo obchádzani tichto našich žjadostí vidjet budeme odsudzovaňa národa nášho ku bivalej slepote a služobnosti maďarskej.“ —

V súkromnom liste písaú Hurban dňa 10. Mája zo Sv. Mikuláša takto: „Slováci sú tu dobrí; už aj páni tunajši sa hlása k nám. To bude dobre; nebuďe musjet krú tjeti, keď sa všetci Slováci k Slovákem prihlása!“ — Ale že sa to nestalo, že velikí počet Slovakou nje ku Slovákem lež k Maďarom sa prihlásiu, vipukla zbura maďarská, v ktorej tolko bratskej krve tjeti muselo!

16. Vislobodenja Štúra a Hurbana z osidel maďarských. *)

Pri všetkom fanatisme, — ktori najviššjeho stupňa bou dosjahu, ako sa povest o schuodzke Liptovskej rozšjesla — Ludevít Štúr sa vibrau s Jurkom Hodžom (bratom Michalovím) dolu Považím do Prešporku. Jeho cesta skrze maďarskje šťaféti už po predku bola oznámená; a človek nevje, či to má osudu, či rjadeňu božjemu pripísať, že predca nepadou do krvožížňivich pazúrou maďarstva. Niže Žilini pri mosle Budaínskom (kde o 8 mesjacou, 11 Dec. 1848, a 2 Jan. 1849. dvarazi viprášili Slováci Maďarou), stála varta, ktorá mala naloženu, Štúra pristaviť a vrchnosťi oddať. Ale láto ho prepustila. Prijďúc do V. Divini k Závodňikovi, a tu prenocujúc, v čas ráno sa vibrau do Trenčína na jednom kritom maďarskom voze, na ktorom sa práve z Nitri

*) Mnohim budú snád vitanje i nasledujúce podrobnosti.

farárom kaplán bou dovjezou. Hneď po jeho odchode ho hladau u Závodníka košutou komissár Szeghi; ale darmo. Štúr pri zbúrenom Váhu dlho sa bavil museu kím ho prevjegli; a to zas k jeho šľestú slúžilo; bo ak príde o hodinu prí do Predmjera, kde zastau a krmiu, síde sa s najväčším košutistom Trenčj. stol., Mór. Maršovským. Tento behau za mím na koňi, hladajúc ho v Predmjerskej krčme; a len pred 10 minútami, ako Štúr doraziu do Predmjera, bou odišjeu do Bitče v tem domneňí, že Štúra u Gerometti zaslihuje. Šťastlivo sa potom dodau až do Trenčína (sídlu tehďajšich Maďarónou), kde sa do druhej hodini po pou noci zabaviu, čakajúc na príležitosť. Z Trenčína odišjeu do Bošáckehe Podhradja; tu stráviu dva dni u víbornjeho šlechtiča, bývaljeho župana Trenčj. stol. G. Ostroluckjeho. Z Podhradja chceu ísť na Modru do Prešporku, v Redakcii sí porjadki porobiť. Príjduť večer s Hodžom do Modri, gardiste po všetkých ulicách vistavení, prichádzajúcich oslovja: „kdo je?“ Títo zavinúť sa do kepeňou, šli až ku fare, príbitku Karola Štúra, evanj. farára tamošnjeho. Gardiste ich iba po faru prenasledovali. Štúr, vistrojac špoločníka svojho do Prešporku, baviu sa u brata. Lež na druhí den pred večerom príbehne jedna žeňička s chirom, že hřba gardistou i vojska na koňoch sa žeňe na faru. Štúr videu, že prišla doba: dať sa chliť, alebo ulject. Nerozmíšľau dlho, ale uchiľjac zo stola pištole a klobúk, utekau bočnimi dvermi do pola. Podarilo sa mu uskočiť. O chvíľku sa vrútili gardiste do príbitku farára modr., v tej nádeji, že chlija L. Štúra; ale už bolo pozde. Štúr utekau do huor modranských k Vešťikovi, tamošnjemu horárovi. Tento víborní stavec, trebas nemocní ležau, stau z poštele a viprovádzau ho v tmavej noci ces hori a skaliská za vjacej hodín, až do Jablonovjeho ku Galbavjemu, kat. far. U tohto bola práve schpudzka maď. pánou, Štúr sa teda do letáľka uljahou a dva dni tam meškau; opatřjac ho šlechtní vlasteňec tento peňjazmi, odvjezou ho ku železnici. A Štúr vislobodení z osidel maďarských, príšjeu do Prahi, kde bou bratskí uvítaní.

Rovním spuosobom cestuvau i Hurban z I. Sv. Mikuláša, a tak duležitje sú udalosti osobi muža tohoto sa tikajúce, ako tje práve spomenutje. Hurban v tom presvedčeňí že nič nežákonnjeho neurobiu, nemisljac ani na inje, iba že stojí na nohe bezpečnej, vjezou sa pokojně nazpät; a na ceste akousi tajnou nespokojnosťou bou iba domou ku svojej rođine ľahaní. Piše o tom sám takto*): „Ešle mi raz na ceste napadlo — abich len dau hnať koňe zrovna demou, a nřstavuvať sa ani

*) Z Rusavi na Morave dňa 15-ho Mája.

v Súlove, ahi žikde, ale v tom ma hned anđel muoj polapí sa ruku, — a pošopnuv mi, hje, kdo vje či vidíš vjac svoju sestru; — dňa 13-ho v noci som doraziu do Súlova Mlčki som sa vjezou popod skali dumnje, a srdcom mojim ľekli smutnje mišljenki, ňevdeu som, ale duch předca videu, čo ma čaká za novina v Súlove. Klepem na dvere — klepem na okno — otvorja sa dvere, a tam vidím zúfalje tri postavi — a leľja mi všetci v náručja s plačom! Prví pohlad muoj padou na Ťebá, lebo som v Paulovi *) videu Ťebá! „Čo mi robí žena moja?“ — spítau som sa. A on vihođu pár slov o ňebezpečestve — a abich sa domou ňevracau. — „Ňje — ja domou idem“ — povedau som, — „nehc ma lapja, veť uvidja, čo znamená spravodlivých ľudí lapať“ — „To nesmí biť“ — odpovedau kostolník, a „keď ohi pojdu, — ja tu zostaňem, abich nebou svedkom tohó nešťestí!“ — Ja som dlho stáu na svojom, až ma premošli tjeťo dva dúvodi Paulove: „Paňi farárka to mať chcú — abi nešli domu,“ a druhí „aňi domu ňe-dođu, čo ich lapja cudzí ľudje!“ A virozprávau mi, že ho lapili v Bistrici (považskej), a pítali sa ho, či je on hje ten Hurban. **) — A v skutku dobre som urobiu. — Ti si muoj anđel strážca! Ti si ma vislobodila v prvom ňebezpečestve. Do ňebezpečestva sa ísť ňebojím, ale lapí sa dať na cesťe bez dokúzaňja dačoho, to bich ňechceu. Poslúchou som teda, — a ňechajúc Ťa na Boha do času, odišjeu som včasňe ráno (14 Mája) do bezpečnejšjeho kraja, ako je Trenčjanski, ňechajúc všetko tam, čo som mau, a vezmúc so sebou iba jednu pištolku“ Píše ďalej takto: „zahodíte starosti o mňa, o seba o nás — a starajme sa všetci o višlobodeňja ludu nášho! Teraz za radujme, že aj našmu národu nastau už ten čas, v ktorom jeho vivolenje rodini trpeť muožu saň. Jednej rodini vdačnuo trpeňja za národ ňešťastní je evanjelium spaseňja pre celí národ! „Ach kde je“ — pokračuje on — „kde je čo skuor ten čas, v ktorom budem muocť v mišljenke na Ťebá a na slovenskí muoj národ s mečom v ruke vistupovať! Dúverujem si, — že aj potom vikonám moju úlohu tak, ako som vđi vikonávau

*) Kostolník, od p. Hurbanovej (Anni Jurkovič) z Hlbokjebo vislaní, abi oznámia: akou ňebezpečestvo mu hrozí, že ho už všade kurentajú. Tento práve pred chvílou bou prisjeu do Súlova; a paňi H . . . , ho vistrojila bez toho, žebi bola vedela: či sa jej muž stavi v Súlove, a či ňje? — to aňi Hurbanou úmisl vlastňe ňebou.

**) Višlobodili ho iba jeho virobenje ruki a od slinka opálení chrbet, ako dostatočnje svedoctvá, že vjac s pluhom ako s perom sa zaeberá, a vjac v poli ako v ohři při stolíku zohnutí býva.

čo som mau pred sebou.“ „Keď sa ja v čase príhodnom zjavím, ja vjem, že muoj ľud ma pozná!“ — To písať uľahnutí Hurban v Rusave na druhí deň po svojom úleku!

Vrátime sa do Súlova. Hurban v ten istí den (14.), v ktorom sa vibrau zo Súlova, doraziť až na Rusavu. A po jeho odchode prišla celá deputácia maďarská ho hľadať do pribitku jeho sestri, z kádjal bou práve odišjeu. -- Hurban zmizou, a ňik ňeveđu kam a jako? čo zavdalo príležitosť ku všelijakím povestiam, (najme u Slovákov, väčšú obľábenosť v rozprávkach ako v skutočných dejoch nachádzajúcich). Jedňi vraveli, že v droťárskich šatoch preoblečení, uľjekou na Moravu; druhí, že ako oľejkár chodí po Slovensku, a búri ľud proti Maďarom a t. d. (Spomenuťja zasluhuje povest fantastická, dla ktorej Hurbanovje koše vraj, bez pána a bez kočiša do jednej tmavej dolini či jaskiše vrazili a tak dlho dypotali, kím odvedenje ňeboli.)

Od Ministerium naloženuo bolo Hurbana chitiť akímkolvek spôsobom, a ňízki ľudja sa ľešja, keď muožu na dakom svoju pomstu viljať: Gardistovja teda v okolí Hlbokjeho ako zvetrelí behali, abi dostanú ho, na jeho mukách ľešiť sa mohli. Najme Seňická garda (čiri Slováci) sa viznačila svojou ochotnosťou, uderjac na Prjetrzskjeho ev. farára Paulšáiho, že uňho musí biť „Hurban“ ukrití, a ňenajđu ho vo fare a v kostole, vrútila sa do samej kripti, a bodáki a šablami ho z práchniveľjeho popola mŕtvich vihraľava! *)

Keď sa divokí gardistovja na Hurbanovi pomstiť ňemohli, pomstiťi sa na jeho košoch. **) Tjeto dohnau kočiš bez pána na Mijavu. Občanou tanajšich a okolitých ňevisloviteľní zaujau ňjal, vidjac koše bez Hurbana, a ňeveďjac čo sa s ňim stalo. Každá duša Slovenská zaplakala nad miláčkom svojim, a svatje boli slzi tjeto; bo ňeplakali preto jeho krajaňja, žebi sm bou bívau po krvi rodina, ale že misleli v ňom strašití violenca a najvrúchejšjeho prjaľela -- národa slovenskjeho. — —

Človek típne, keď počúva, čo sa po odchode Hurbanovom v jeho dome a s jeho ženou robilo! Zvestuvšielja maďarskej slobodi, postavjac pred samu faru šibeňice, s náramným krikom: „už ho máme, ideme ho vešať!“ do isbi opuštenej manželki Hurbanovej sa vrútili, a tam podľa običaja

*) Ľud slovenskí si posjal vispevuje:

„Tá Seňická garda po poli behala,

V Prjetrzskom kostole Hurbana hľadala. a t. d.“

**) Hurbanovje koše si Maďaróni privlastniťi, a v prvom okamžení biťim ich trápili. O rok si Hurban svoje koše zas odkúpil.

svojho hospodárili. Pri ktorej príležitosti, akje ona, v hroznej neistoie postavená, muki znášať musela, každí si lahko predstavi. Ale či takou barbarakou zachádzajú s nevinnou dušou nevoľá na pomstu a na spravodlivosť božú do neba? — Ó človečenstvo, jak zblúdiťe sú ešte deři tvoje!

Na to zasadou statariálni súd v Sehici, záležajúci: z Konráda, fanatickeho starca, Šuberta, Peľku a dvoch knazou evanjelických Tesáka a Kisáka. Títo višetrvali a súdili Hurbanu spôsobom celkom španielskym, soženúť ľudí a prinúťiac ich terorizmom svedčiť na takje veci o akých nič nevedeli a nepočuli. Tak napr. jeden sedľak prisaha, že istí rukopis, ktorí celkom od druhého bou písaní, Hurban svojou rukou napisau. Od takýchto prestrašených ľudí sberali potom vinnúťenje svedoctvá, že z toho osem veľkých hárkou narjastlo. *) — Takjeto súdi sa nad neprítomným Hurbanom so staváňim šibeňie robili; ale Božja vuola ho k inšim vecam určila, a zlost nepřjateľská v krátkom čase zahanbená bola.

Muože svet vidjeť spravodlivosť maďarskú, a čo Slováci skrze prosbi a žjadosťi svoje u Maďarou vihrali! **) Okrem ukrutného s nimi zachádzajú, ešte i nasledujúci slávneho maď. Ministerium virok:

„Že sa národnje pohibi ukazujú, povzbudenje od knazstva a rozširvaními slovenskimi príhlasmi, prinúťeni bou Minister vnutrních záležitostí, keď ho i njektorje pravomocnosti o to žjadali, náhli súd dať vihlásiť, všade v horních stolicách a mestách.“

To je zas noví důvod, že nje jednotlivci, ale vláda maďarská z ákonom chcela vikoreníť Slovákom.

Vodcovja národní sa na každí pád museli vištehuvať z Uhorska, ak nechceli pod náhli súd padnúť preto, že pán Boh v nich to povedomja vzbudiu, že sú Slováci!

Za Štúrom a Hurbanom odišjeu i Hodža do Prahi.

*) Toto všetko sa náhodou dostalo Hurbanovi do ruki, spolu i s corpusom-delicti, a sice: s kusom národnej zástavi, žjadostími slov. s pripojenými bjelými hárkami, listami a t. d.

**) V Košat-hirlape s ironiou písali Maďari o „žjadostlach slovenskeho národa“ — „že, keď vraj chcejt mať práva Slováci v Uhorskej krajine, abí si ich mečom vidobudli.“ Ale darmo posmeškovali Maďari. I k tomu prišlo, že pred slovenskími bodákmi někaí museli.

17. Hospodárstvo Maďarónou.

Nikdo to z historie nevimaže, že Maďari zároveň s vihlasuwaním slobuod, pri každom mešte a pri každej dediče na slovenských stranách aj šibeňice dali postaviť: abi Slováci za svoje práva ani škrknúť sa neopovážili, ale svojich pánou i na ďalej v Maďaroch s celou úctou poslúchajúc, iba ich rozkazi vikonávali. To tolko znamená, jako, keďbi jeden pán svojmu otrokovi povedau: „sinak, ti si slobodni, ale predca pod mojou ochranou zostaneš, všetko čo ti rozkážem, či dobre, či zle plniť musíš, len takou rečou hovoriť, len tak sa šatiť, a iba takjeho boha vzívať (a' magyrok istenét) ako ti paložím, a tak teremtettuvať, ako odo mňa počuješ,— ináče prídeš na šibeňicu.“— Taká bola tá slávna maďarská sloboda, za ktorú sa Slováci, sťa pokorní otroci podakovať mali, ako ich, po odchode Národ. Vodcou, farizei maďarónski napomínali. (V kniže „Naším milým Slowákum“, v Štjavňici 1848. vidanej, stojí: „Zde Wám předewším musíme jmenowati jednoho muže, který takowau láskau hoří k wám, jakowau ješe žádný člověk k wám nehořel. Tento otec waší swobody jest ten muž, který za wás již toliká pronasledowání trpěl, tento otec waší swobody jmenuje se Košut. Jméno toto budiž wám swaté draží Slowáci, rozprávěyte dítkám a rodinám waším, že se ten muž, který „že se ten muž jmenuje Košut. Zwěčnite jeho památku, on jest wáš neywětší přítel a dobrodince (!) at.d. Ďalej upozorňuje tento ešitel Košuta svojich „milých Slowáků“ na tři wěci, a sice:

1. Kdože to byl na tom sněmu anebo na té tak řečené dietě shromažděn? zdali to nebyli waší zemští pánowé?— A vipráwa potom, ako títo „pánowé“ dali slobodu „Slowákům;“— ale to nedokladá, že keď sa Slováci budú za Slowákou držať, že ich povešajú!

2. „Druhá ale okolostejnosť, na kterau wás při této wydobité swobodě upozorňujeme jest ta, že ti lidé, kteří takto se zapřením sebe samých za slobodu waší bojowali, jsau wšickni Maďarowé.“— „Kdo za nás na minulém sněmu jen slowičko promluwil, kdo se za naši slobodu ohlásil at.d. (Pozri stranu 24 a 29 přítomnej historie.)

3. Tretí ale wěc, na kteraú wás při této wydobité slobodě upozornujeme, jest řeč naše Slowenská.“ — A preukazuje, že Maďari, dajúc svoje zákoni do nej preložit, sa starajú o ňu: a sice, zákoni takje, v ktorích stojí: abi sa aj v dedinských školách maďarčina učila! — „A potom Slowáci, kdyby se u nás wšecko jen po slowensky konalo, takby sme se ani řeč maďarskau wíce neučili, a či wíte jak hrozná by odtud škoda pro nás wyplynula? jakoby to bylo, kdyby w jedné celé stolici k. p. jen dwaja aneb traja maďarsky znali, čiby sme se my mohli spoľehnauti na těchto lidi, že nám oni. prawdu o Maďarích mluwi?“ — (K tomu ani Kommentár netreba; každý lahko rozsúdi, aki je to prjatel Slovákou, ktorí takto rozpráva!)

Maďarská zákonom uprávňená ukřutnosť bola hrozná: a predca z Velmožou slovenských nikdo newistúpiu proti tomuto krajinu do záhubi vedúcemu hospodárenú. Zemjanstvo, a ostatní tak rečení Maďaróni, dali sa za špatní nástroj proti Slovákou upotrebit, prenasledujúc ich horšje ako sami Maďari, ktorí k tomu tolko príležitosti nemali. Kdo u tých odrodilcou bou v podozrení, že je prjatel ludu a národa svojho, proti tomu wišetrupaňja ustanowuwal; kde-bi bou slovo powedau za práwa národa slowenskjeho, před súd wolani a často do wáženja bíwau odsúdení; u koho slowenskje listi, písma, alebo knihi sa našli, bou zradca wlasti a padou pod statarium; kdo s gardistí nepřiu, nehulákau, neswetáriu, padou do podozrenja zradi; a kdobi sa bou opowázju wewjěně k ludu prehovorjt, — na šibenicu odsúdení; najhanobnějšim spuosobom zo sweta odpravení. — Z toho widno, že terrorismus na slowenských stranách bou náramní, že mišljenku člověku na twári čítali, každo pohnujja, každý krok a slovo pozeruwali, pretřasali, odsudzowali a do podozrenja uwdžzali!

V Košicách, počiwí stárec ew. kňaz Sekčík, že sa uňho „žjadostí slov. národa od 10-ho Mája našli, uwáznení, skoro na šibenicu přijěju. V Belúši (v Trenčjanskej stol.) wíborní kat. farár Beck, spomenúe pri powjacaňi zástawi pre gárdu, že Slowáci len tak muožu bí opravdu slobodní, keď sa v swojej materinskej řeči winčowat budú, od Maďarónou trenčj. inquiruwani, prenasleduwani, mnoho trpeu. V Ružomberku Maďaróni akjehosi cestujěčeho professora bez dlhjeho wišetrupaňja — obesili. Sami zákonní wislanci obcí čítani a do želárou hádzani boli. Takí príklad

máme na D. Bórikovi a L. Šulekovi, ktorí ako zákonne vivileni vislancovja obci, prjduo do Nitri, a chjác v meše visjelačelou svojich slovo za Slovákou prehovoriť, do ľemnice sa dostali. Z týchto prvjemn sa podarilo po štvrtročnom žalárení uljeť, a druhí za 14 mesjacou mučeni, v Komárňanskej pevnosti zomreu. — J. Werthmüllerovi, kňihtlačjarovi v Levoči cheeli tlačjareň zavreť a všetko konfiscuvať, že sa opovážiu (!) „slovenskje Žjadosťi“ vitlačiť, sáo hrozne prenasleduvaní ako pansláv, trebas je rodom němeč a statočnǐ človek. — Čo vjác, na samú mládež Mađari svojú pozornosť obrátili. Višetrujúci Komisar v Liptove, pisau do Levoče na Inšpektora škuol, abi mu ustavičnje zprávi dávu o panslavistických pohiboch levočkej mládeže (!); — a v skutku mládež táto vjacorazi pred súd volaná, inquirovaná a terrorizovaná bola. —

Ale načo sú príkladi? Do všetkých kútou sa vpljetou fanatismus mađarstva; něbolo duše slovenskej, ktorá-bi prenasledovaná něbola bývala. Takú Slováci od Mađarou dostali slobodu!

Okrem terrorizmu ešte aj nasledujúci systém upotrebili Mađari k vikoreněnú slovenskej národnosti. A síce po úteku Národn. Vodcou, vistrčeli hlavu ich protivňici, známi riťuri za „bibličtinu“ — nazdajúc sa, že už pre nich nastala „epocha slávi“ keď im „fanatikovja slovenskǐ“ Štúr, Hurban a Hodža z cestí ustúpili, a dali sa do službi Košutovi i so staršou školou spisovateľskou (s málo čestnými viminkami Kollárá, Chalúпки, Kuzmányho), ako toho máme príklad i na Seberňim, Ferjenčikovi a dr. Košut si teda založiu školu slovenskú, ktorá mu pekňje službi preukazuvala spisuváňim brošúr, proklamácií, kázáňim, prehováraňim ludu atď. K tímto zradcom sa pripojili: Kostolní, Máčay a Pelikán. Prujší vidávau z naloženja mađ. Minist., v Prešporku „Slovácke Novini“, druhí v Pešti na útrati viboru peštanskjeho „Prjateľa ludu“, a treťi v Trnave „Wüdcé z Trnawi“ (!). (Väťších lži a ohanvnosti sa tuším nikdi a nikde nětlačilo ako v týchto: Máčayovsko-Kostolno-Pelikánskich, čarbaňinách.)

Ná mnohých evanj. kňazoch špinou zостаňe i nasledujúce osvedčeňja v „Közlönyi“: „že němali, aňi něhcú mať žjadnej učasťi na slovenských pohiboch, že oni něvedja aňi dost zohaviť tich jednotlivých slepo-horlivcou od ktorich sa s opovržením odvracajú a t.ď.“ Tak sa dať mađ. knute nahnať, je špatná vec. Potom už muožu Mađari do německých

novin pisat: „Von den Slowaken ist nichts zu fürchten, nicht die čechischen Emissäre, nicht die heimischen geistlichen Aufwiegler, nicht der sl. Journalist Štúr vermochte sie aufzuhetzen.“ „Darum beklagen sich so bitter die illyrisch-čechischen Wütheriche dass die Slowaken gegen das ideale Slawisch-sklavische Reich und gegen die alte Hexe Slawia keine Sympathie haben, indem ihre süßen Melodien auf sie keinen Eindruck und Kraft aufzuüben scheinen.“ „Tröste dich gute alte Schachtel (Sláwia), zur Beruhigung schimpfe brav za gegen deine verlorne Söhne, und gegen den verdammten Zeitgeist“ ... „Kleba“ ist das Losungswort bei den armen (?) übervölkerten Slowaken, nicht leere Worte.“ „Der Excess legte sich seitdem Štúr und 5 Pfarrer eingezogen sind, wahrscheinlich um in der kühlen und ruhigen Festung Ofens den grossen Plan der Sláwia gründlicher ausarbeiten zu können.“ (Constitution, Č. 68. od 14-ho Jun. 1848.)

18. Vihnanci slovenski.

Národní Vodcovja vo vihnanstve vjac robili za svoj národ, akobi boli mohli robiť v samej vlasti svojej, kde sa už Slovák ani len hnuť nesmeu. Vo veľkých mestách sa oboznámili s národno-europejským životom a slávnymi osobnosťami. Z akjeho poznajú nasledovali viššie náhledi do europejských svetodejov; z čoho zas bezpočetnje následki na sám národ prechádzajú. Všade sa oni, pravda, po cestách stretali i s nepríateľmi Slovákom, a preto v ustavičnom nebezpečenstve boli i von z krajini postavení. Známo je, že činnosť madarská po celej Europe sa rozprostierala. Na frankfurtskom sneme mali Maďari svojich vlastných vislancov, a po všetkých hlavných mestách svojich činných emissárov.

Vihnanci slovenski brali účasť i na „Sjezdu slovanskom“; a jak významnje boli tu ich hlasi, historia rozpovje. V Praze dočkali i tragicko skončenia slávneho tohoto sjezdu rakúskich Slovanov. Z Prahy odišli jedni do Viedne, druhí do Horvátska. Hurban sa odobru do Rusavi.*)— Z Rusavi sa

*) Pamätná je pre Slováka táto ukritá dedinka; bo v nej našli po zdejše skoro všetci úleci slovenski svoje útočisko. A pre Hurbana ona bola opravdivím Pathmosom.

potom vistrojiu k južnim Slovanom do Záhrebu. Tu na horvátsko-srbskom sněme bolastním hlasom prednesúc: „bjeď slovenskjeho národa,“ natolko pohou vírečnosťou svojou junáckich Horvátou, že títo uzavreli: „položít ako viminku pokoja s Maďarmi to, abi boli pusťeni Slováci za národnosť pozatváraní, a celi slovenskí národ sa stau rovním ve právach Maďarom.“ Okrem toho sa napisau Prihlas na Slovákou, ktorí mau sněm horvátski po Slovensku rozposlat. (Horvátske Novini celú reč Hurbanovu po slovenskí tak ako ju hovoriu, podali: *)

Zo Záhrebu odišjeu Hurban do Slavónie; z tadjal do Karlovíc, a navšlíviiu hradbi Srbobrannjeho Sv.-Tomáša. Káde chodiu, vsade robiiu za národ slovenskí; vijavjac naposledi Južnim Slovanom pevnú vuolu národa slovenskjeho, zoprjet sa proti nepřjateľom trónu; a dostanúc slub bratskjeho napomáhanja, ako i potrebnje veci k povstaňu, odobrau sa chorobou umorení s koncom Augusta nazpät do Vjedne.

19. Ako si počínali Slováci po odchode Národních Vodcou ?

Za čas štírmesjacojeho vihnanstva Nár. Vodcou, obrábala (ako sme už podotkli) strana maďarská Slovákou peňjazmi, terrorismom, slubami a najme darmo rozposjelaními v interesse maďarstva písanými novinými a brošúrami. Proti tímto agitaciám robili nove j škole oddaní Slováci, trebas nemali verejnjeho orgánu, viučujúc lud pod rukou o zrádnich úmisloch Maďarou, vivracajúc ohavnje, maďaronmi vimišlanje kle-

*) Německje novini (Agramer Zeitung von 4. Juli) takto o reči Hurb. písali: „In dieser Sitzung war der prot. Geistliche Hr. Hurban erschienen; er schilderte in einer ergreifenden Rede, die alle Anwesenden bis zu Thränen rührte die traurige Lage seiner slowakischen Landsleute, die von Ungarn nur aus dem Grunde, weil in ihnen der Geist für die Nationalität sich regt, in dem Grade verfolgt werden, dass sie aus ihrer Heimath sich flüchten müssen; — seine mit höchster Begeisterung vorgetragene Rede hat die Landesvertreter in der Sr. k. k. Hoheit zu unterbreitenden Repräsentation sich auch unserer slow. Brüder kräftigst anzunehmen a. t. d.“

beti, a upozorňujúc ho na Srbou a Horvátou ako pribuzných jemu bratou a ňje dákich ňepřateljou. Peknú službu preukázau v tej dobe Slovákou Karol Havlíček, Redaktor „Národních Novin,“ posjelajúc z ňích celje pakle na znamenitejších mužou na Slovensku, z ktorích sa tito o pravdivom stave veci poučiť mohli, a vo spojeňi so svetom zostávali. Okrem národních novin i horvátske a srbskje sa čítavali, dokjal ich terrorismus maďarski trpeu.

Najzmužilejšje sa držau lud slovenski v tich stranách ňitřj. stol., kde bou Hurbanom viučeni a na budúcich „hraňičjarskou slovenských“ pretvoreni. I pod najväťším vztekou maďarskim sa tu skupovali zbroje, ľjali gule, robili patróni, na čom i odvážne panni a paňje ľjež velkú učast brali. I po odchode Hurbanovom sa od Brádla a Javorini ňjesou strach a hrúza; Maďari sem množstvo vojska visjelali, ktoruo iba s velkým strachom sa k mestám a dedinám tímto slovenskim bližilo; običajne s nastrojenimi bodáki, s vistavenimi plenki a tichim (každich 50 krokou odpočívajúcim) maršom. Pod ochranou bodákou prichádzali maď. komisári robiť exekúcie ludu a odberať pušni prach, oľovo, gule, zbroje. Ale všade najme opaternostíou a smelosťou pannen a paňi slovenských pod nosom oklamani, ňikdi ňič vikonat ňemohli. — Hlavňi komisár maď., Maršo bivau na Mijave pod ochranou 2 stoľin reg. vojska. Obce ňitřjanske sa ňičím ňedali odstrašit. Na Brezovej garda ňechcela Košutovi vernost prisahať; a Vrbovčanja, ktorí i samjeho komisára vihnali, aňi len do gardi vstupovať. Regrútou všetkje národne smíšlajúce obce i s kopaňicjami Košutovi odopreli. Najme Krajňanská sa viznačila; bo 400 za regrútou zapísanich, pekňich ako jedle, mocňich ako dubi chlapcou na mjesto maď. Ministerium, do slovenskjeho tábora za dobrovolňikou poslala. Z tichto ludohojňich krajou sa Maďarom ňepodarilo aňi jednej stoťini utvoriť, trebas inde z mnohich malích obci celje bataillonu zo Slovákou pod svoje zástavi postavili. Kebi príklad ňitřanou druhje stolice slov. boli nasledovali, Maďarom bi sa iste zbúreňja ňebolo podarilo.

Okrem ňitřjanskej, najlepšje sa držau lud slovenski v prostrjedku Slovenska, vlastenci hore višje spomenutimi odchovani. Napřoti tomu v Spiskej, Šáriskej, Abaujvárskej a Zemplinskej stolici bou ako sirota opuseni, iba čo tu i tu od svojich duchovňich pasšjerou so strachom vipovedanuo slovo

o vernosti k cisárovi počuv. Ale že i tento ľud prirodzením pudom k cisárovi a vodcom slov. hnaní bou, poznať z toho, že keď Dobrovoľníci na tejto strane doľhali, vstupovau pod zástavi cisársko-národňje. Platí to najme o Zemplincanoch, menovito o hrdinských Lastomirčanoch, ktorí gardami maďarskimi otočeni, sa prebili k vojsku národňjemu do Prešova! *) O Slovákoch sa muože povedať, že pri všetkom terrorizme maďarskom zostali napospol verní cisárovi svojmu: vernosť svoju jedni činňe, druhí trpňe, t. j. bez účasti dokazujú. S činom a posvätením svojho života vystúpili tí, ktorí mali povedomja národňje: že sú Slováci a ňje otroci Madarou; ostatní bez toho povedomja, t. j. zápalu a bez mišljenki, iba so založenima rukama sa na ohromujúce ich deje divali, do cisárskeho vojska všetku svoju dúveru skladajú. Zlá je to veru politika mnohých c. k. úradníkou chcjeć uhasiť cit národnosti a zápal za višší život, ako je tento pozemski. Iba mišljenkou obživení a zapálení človek je schopní obeti. Muože to biť mišljenka nábožnosti, národnosti alebo ľudskej hodnosti. Ako dakedi nábožnosť oduševňuvala kresťanou, tak teraz cit národňjeho povedomja zapaluje národu Europi. Horleňja za národnosť je ale fanatickou a hrješno vtedi, keď daktori národ druhje, — ňeuznávajúć ich práva — potlačujú. Tak robili Maďari; u nich bola najväťja povinnosť pridržať sa svojej národnosti, a u druhjeho to istuo zatracuvali. Čistá, duchom kresťanstva preňiknutá národnosť každjeho pri svojich právach ňecháva. A to je hviezda rovnoprávnosti, ktorá národom slovanskím v Rakúsku zasvytelila! —

Málo sa robilo v mnohich čistimi, alebo z velikej čjastki Slováci obidleních stolicách, ako: v Trenčjanskej **), Ťekovskej, Honjanskej, Novohradskej, Prešporskej stolicí.

Katolícko Duchovenstvo, ktoruo malo veľkí vpliv na záležitosť verejnye — vijmešli daktorch statočnich obhajcou pravdi a láski Kristovej — zabudlo na úlohu Bohom i cirkvou jemu sverenú. Duchovní pasťjerja ludu viac o zemskje ako o ňebeske pokladi sa starajúć, na vipovede písma svatjeho u

*) Budúćne o tom obširňejše.

***) Eug. Gerómetta zle poslúžiu národu svojmu príhlasní proli Slovákom pisaními. Či sa ospravedlňí, budúćnosť ukáže.

Matuša 6, 19. 20. 21. a 10, 28. zabúdajúc — terrorizmom maďarstva prestrašeni, nje len že svatuo povolajňa a práva svoje nezastali, — (bo každy viedu, že ide o náboženstvo, že sa robí na potupeňi kňazstva, že s víťazstvom Maďarov ono celkom pod vládu politickú padne, a t. d.) — ale ani povinnosť naproti cisárovi a národu svojmu neviplňili; čo viac mnohí z nich gardu proti cisárskemu vojsku vjedli a ľud proti zákonnjemu Panovníkovi búrili a podpalovali. Nikdo z nich ako horliví Rajačič s mečom a križom Krista nevistúpiu a nevivolau zástupí tisícou za spravедlivú vec do boja. A predca duhovenstvo bi bolo divi robilo. Historia to zamlčat nemuože. Chibuvan zápal a posväteňja-sa, akim boli dakedi kňazja cirkve Kristovej naplúeni, oduševňeni!

20. Aristokratia slovenská v Uhorsku.

U dedou a pradedou terajšej Aristokratie malo to slovo aj svoj význam. *) Bivali oni napospol zmužili, dobri, šlechetni prjateľja a otcovja ludu. Trvalo to, dokiaľ ešte slovenskí ráz nosili na sebe; bo priznávajúc sa k národu svojmu, pracovali na jeho zvelebeňi, a napomáhajúc perom i peňjazmi blaho poddanich svojich, stali sa dobrodincami ludu, ktorí nje len že spisovali, ale i na svoje útrati rozširovali znaめňitje knihi, náboženskjeho i hospodárskeho obsahu, a spojeňi s duchovňimi pasťjerňi, nezaňedbávali chrámí božje

*) Teraz sa často spomína to slovo „aristokratia;“ a običajne o kom povjeme, že je „aristokrata,“ toho sme dla princípu čisto-ludskjeho odsúďili. Pre pospolilejších rodákou slov., v krátkosti naznačím slova toho praví význam. — Slovo „Aristokratia“ pochádza z réckeho „ἀριστος“ (najzmužilejší, najlepší, najšlecheteňjší *). Označujá sa teda tím slovom najkrajšie duchovne i telesne cnosťi človeka; a „κράτος, εος“ znamená: moc, silu, pánsťvo, vládu. Teda „ἀριστοκρατία“ alebo: „Aristokratia“ je = vláda najzmužilejších, najlepších, najšlecheteňjších! — Kdože bi si takéto vládu pod cisárom, z celej duše nečjadal? Ale či pri ludoch, ktorich aristokratmi voláme — nachádzame teraz tjeťto krásne cnosťi? — Meno zostáne vďdi peknuo, ale zhanusenu skrze ludí, ktorim ono dokonca nepatri.

*) Tak sa volali récki hrdinovja.

navštevovať. *) Nespoliehajúc sa na svedolnoo často počínanja svojích úradníkou, šli sami medzi ľud, vizvedali sa na jeho krivdi a potrebi; akím činom, získajúc si jeho lásku a dôveru, boli od každého cieni, milovaní a zveľebovaní. — (Pozri Prid. čís. 3). — (Takíto otec ľudu je na pr. teraz bývali župan Trečjanskej stol., G. Ostroluckí, ktorí súc verní cisárovi svojmu i národ slovenskí miluje, a o svoj ľud sa vrúcne stará.)

V novejších časoch boli nastali nešťastnje Reštaurácie; šlechta slovenská ofúknuťa akímsi „Kor-szellem-om“ maďarským, zabudnúc na svojích predkou a otcou, odrodjac sa od svojho kmena i charakter slovenskí zo sebä vizvljekla. **) Pri reštauráciach nastúpilo kortešuvanja, t. j. napájajnja, preplácaňja nižšjeho zemjanstva, z čoho nasledovali: zkazenosť mravou, vistupki, nežnabožstvo. — Skrze kortešácie prišli mnohi nežasluženi, darobni a bezcharakterni ľudja do verejných úradou, ktorí na mjesto prisluhovaňja spravedlivosti a práva, najväťšich prjestupkou sa dopúšťali, na mjesto o „obecnou dobro“ iba o svoje vački (abi tjetu boli plnje) sa starali; z krvavých mozolou ľudu si kašľjele staväli, a tak záhubu krajiňe uhorskej pripravovali. Nebolo na tom dosť; Velmoži a Páni imaňja a duochodki svoje v cudziňe, po veľkích mestách kinožjac, o poddaních svojích sa málokedí obozreli. —

*) Keď šlechtická rodina nemohla na verejne službi božje odísť, bola običaj najme u Evaňjellkou doma, v prítomnosťi čeljadki, s nábožním spevom a čitaňím kázúe „pěnu Bohu služíš.“ — U viššej šlechti bis' túto običaj už darmo hladau, a u nižšej rjedke, veľmi rjedke sú toho príkladí. Dakedí najdeš v svjatoňní den starú maľer pri biblii a nábožnej kniňe, a jej dcéri pri románoch alebo dákich ručňích robotách. Tak sa časi meňja!

**) Že to z opovrhnuťja reči maľerinskej pochádza, potvrdím slovami veľkého mužja stoeľja nášho, Zschokkeho, takto napomínajúceho: „Ehre die Sprache deiner Nation, und wache über ihre Erhaltung. Denn die Sprache ist das eigenthümliche Kleid des Nationalgeistes, in welchem er sich frei und mächtig bewegt. Jede ausländische, welche vorgezogen wird, verwandelt sich in eine Fessel oder Mummerei, und verleitet zu unvaterländischer Denkart.“ (Stunden der Andacht.)

Podla viššej šlechti aňi nižšja nechcela biť horšja. Držjavalí sa „velkje stoli,“ 4 — 6 hodinovje trakti, luxus nad luxus u nižkích i visokích! Ale načo mám všetko pripomínať? Boli domi, v ktorích sa od rána do večera iba presijeralo, fajčilo a postávalo *) a t. d.

Keď ale vidavki a dlhi ustavične rjastli a prijmi z roka na rok sa zmenšovali: nežnajúc inakšej radi, odovzdávali páni svoje kašjele, domi a kúrie zemjanske do rúk židovských, a títo — z ich staro-otecovských, pamjatkami hrdinských predkou zasvätených príbitkou, porobili ohizdnje krémi, príbitki vistupkou a ohavnosťi Sodomi a Gomori, z opilstva pochádzajúcich; a takto uvalili sebä, svoju rodinu i ľud do hrozneho nešťesija. Lebo židja i pánou i ľud pospolití o všetko pripravili. Čože v takých okolnostiach zostávalo väčšej čjastke šlechti, ako hodit sa do náručja Toho, ktorí veđu omámiť rečou ducha i srdce sina svetárskeho, inšjeho Boha, okrem „zlata“ nežnajúceho, iba po rozkošach sveta a módi sa zhánajúceho. Čože bolo ľahšje, ako zvjest takichto ľudí na svoju stranu? Oňi pri pohlade na veľkjeho svojho Košuta, zabudli na starích otcou a rodinu svoju, zabudli na kráľa, ktorjeho milosťou prišli ku svojej hodnosťi; a — na národ slovenski? — Ó na ten aňi len z daleka nepomisleli! — Prečo ste sa v ten čas nežjavili oslávení duchovja zvedením a roztopašnim potomkom vašim, abi ste ich na lepšú cestu boli privjedli? Ó! prečo ste sa neukázali vnukom a sinom vašim, šlechetni Illésházovci, nábožni Zayovci, spravedliví Juštovci, peknoduchi Meďňanskovci, hrdinski Hrabovskovci, Suňogovci, slávni Otlikovci, Plattovci, Poturnajovci a ostatni nesmrťedni šlechti slovenskej pradedovja, ktorí i slovom i skutkom život i literatúru slovenskú ste napomáhali, a nehanbili ste sa biť dobrodincami slovenskjeho národa! — Jeden jedini odrodili Košut, zvjedou vašich vnukou a nástupcou. Či sa nermúľite zvečnelí duchovja, nad touto slabosťou a chabosťou vašich potomkou? **)

*) Kdo chce mať dokonalí obraz zemjanskeho života v Uhorsku, nech číta: „Falu jegyzöje“ od Br. Eötvöša.

**) Pozorujúc takuo odrodeňja sa od svojich najbližších, a lipnuťja sa cudzím, kdo muože mať za zlou Nemcom, keď s opovržeňim takto pišu o Slovanoch: „So haben sie (die Slawen) denn ein Vater-

Darmo sa k takinoto zvedenim sveta-sinom hlásili Slováci. U Slovákou nebolo zlata, neboli vihladi na blesk a slávu svetskú; preto pišni sveta sinovja pohrdli timi, ktorí na duchovnom základe večnej pravdi kládli skalu budúcnosti svojej, — nepočúvajúc úprimnje slová prihlasu k „Bratom Slovákom,“ ešte v Dubňi 1848 po Slovensku takto sa ozivajúce: „Naposledí Vi' bratja Slováci, ktorí ste sa doteraz menuvali pánmí, zemánmi, barónmi a grófmi, a ktorí ste doteraz boli odporní národu Vášmu, Vašej krvi a Vášmu slávnemu púvodu, hanbjac sa za potlačeních Slovákou, Vi bratja naši drahi stante a pripojte sa medzi rodákou svojích, oslávte mená svoje tímto novim sa zrodením, budte horliví milovníci slovenskjego národa, budte jeho verní, statoční sinovja. Aj Mađari Vám podajú ruki s vätšou úctou, ako doteraz, lebo zradcu krve, odrodilca nemuože po pravde žjaden národ uctiť! Podajme si spoločne bratskje ruki — ved sme mi všeci jedneho púvodu, jedna nás maťer slovenskej slávi kojila! Podpíšme slabím perom mocnje úmislí statočnjego národa slovenskjego, tomu zajiste, čo čas doňjesou národom neubrání sa žjadna moc! Aj náš národ musí prísť k tomu, k čomu inšje národi prišli, a muože prísť tak, ako iní bez veľkjego viljevanja krve bratskej, keď Vi k tomu čo je dobroo pre Váš národ pristaňte. Teraz ešte muožete sa osláviti, keď vje, či časom s hanbou svojou toho okamženja neobanujete? Pokojom chceme mi svoje práva dosjahnúť, spojme sa teda v úmislích a nebudete treba krve, úmislí slovenských sinou sjednotenje usporja viljevanja krve bratskej, slovenskej!“ — Tak sa ozivali k Vám

land und sind doch fremd darin; sie sind Mitglieder von Staaten und haben doch wenig oder gar keinen Antheil an der Regierung; sie besitzen so vieles Treffliche und Anerkennungswerthe, und doch ist das so wenig gekannt, und nach Gebühr gewürdigt; sie haben von der Natur so viele ausgezeichnete, körperliche wie geistige Talente, und doch stehen sie andern Nationen in so vieler Hinsicht nach; sie haben eine reiche, frühzeitig ausgebildete, höchst musikalische und poetische Sprache, und doch im Ganzen eine sehr dürftige Literatur, u. s. w.“

(Der Weltkampf der Deutschen und Slawen.)

Slováci pred revolúciou maďarskou; ale Vi ste si zapchali uši a nechceli ste počuť hlas bratov, hlas pravdy a lásky; a preto potom nastalo viljevaňa krve bratskej, slovenskej; bo Vi ste sa nespojili v úmysloch svätich a nežahoreli ste láskou k národu svojmu. — A už sa začína viplňovať, a viplni sa iste i to proroctvo: „že so svojou hanbou toho okamženia obanujete!“

Okrem Košutovi oddanej Opposície, priznávala sa jedna časťka Aristokratie uhorskej k tak rečením Konservativcom. Títo sa zas na dvoje delili. Jedni na opravdivých všetkého starjeho šlendriánu a ňerjadu konservátorou, a druhí, na slobodnejších starjeho šlendriánu reformátorou, srovnávajú sa iba v tom, že ani liberaliste opposície ani konservatívci národu slovenskemu ňeprijali, ale spoločne ho utlačiť a jeho národnosť udusiť zamýšľali. Nuž ale Konservativcou Slováci ani k sebe veľmi ňprivolávajú; čo bi im prišlo z ľudí, iba o seba sa starajúcih, v otročení a ujármeňi ľudu pospolitjého svoje spaseňa hladajúcih! — Ako prostredníci medzi Opposíciou a konservatívci vistúpili gróf Majláth a gr. Emil Dessewffy; tento poslední ako Redaktor „Buda-Pesti Hiradóva“ znameňitje radi, vistrahi a napomenúja dávau Madarom, ukazujúc im cestu, ktorá bi ich istotne ta ňebola privjedla, kam ich privjedli Košutovje perorácie. Ale hlasi vibornjého muža tohoto odzňeli ako vjetor po púšťach kečkemétskich a debrecínskich, ňenajúc mjesta u fanatickeho maďarstva. — I v poslednej, rozhodnej dobe dúraznými, bolastnými slovami B. p. hiradó vistraha Madarou pred ňebezpečenstvom z ich prenáhlenja pochadzajúcim. Na ohňivú reč bar. Vešelinyho dňa 29. Apr. v „kóre“ pešťanskom držanú, v ktorej horlivi barón hrozjac Slovanstvom Madarom, do zbroja ich vivoláva, — Buda-Pesti Hiradó odpovedá takto: „Clime oheň šlechetnjého baróna. Aj mi vidíme ňebezpečenstvo, do ktorjého nás prenáhlenosť, drážeňa, podpichávaňa, z jednej strani dikťátorskuo tiranstvo, z druhej strani služobni strach, tuná panuvaňa na idei chudobnjého mnohorečnictva, tam hrješno mlčaňa rozumnejších zapľjetlo. (Čujťe tieto pravdi z úst šlechetnejších Madarou, ktorí sami tiranstvo prehnanych hláv cítili, ale pri svojej strane ňemali ňikoho, kdobi im bou dan moc oprjet sa ňezbednjemu počínaňu strani Košutovej. Ci tú zodpovednosť konservatívci ňeberú na

seba?) Dalej pokračuje B. P. Hiradó: „predca ale verime, že je ešte ňje všetkjemu konjec; ešte ňnestojime pri „hrobe slávnich“ alebo v potupe žijúcich. Ešte je ňje takí tmaví obzor, akí p. barón — ačpráve dávnim, pravim svojim predtúšeniim — už teraz vidí vo svojej obrazotvornosti; k ostatnému dôvodu ešte je moc krokou, tjeťo musíme skorej sprobúvať, kím bi sme sa vikrikom p. baróna, do zbroja za ňim pohli. Ak bi sme to urobili, tak bi sme sa rútili do ňnebezpečenstva, v tedi bi nasleduvau pohreb, nad ktorim, ako náš básnik povedau „egy nemzet vérben áll“ (národ v krvi stojí.) Ó, kebi sa ňneviplúilo toto slovo. Pre Boha majme teda trochu chladnej krve! Keď sa vždi prenáhlime, — prenáhlime sa v zákonodarstve, prenáhlime v jeho vikonávaní, čiúení, v láske, ňnenávisti, v dúvere, potváraní, vichvalováni, potupováni, v smelosti, strachu a t. d. tak mi ňnikdi ňnebudeme národ zreli, a hodni širších slobuod. — Chitme sa zbroje, ale kamže sa obrátíme? kde-že ňnemáme ňneprjatela? či muožeme vizvať každjeho, a predca zvíťaziť nad každim? ňneklamme sa na večnje veki. Budme povážliví! ňNebezpečenstvu je lepšie smelo do oči hladieť, ako slepo doňho sa rútiť. — Zato poprobujme, ba všetko urobme, abi sme sa cestou pokoja virovnať mohli. Vi-jednávaním azda ňječo strátime, čo prenáhlenosť naša na veki kompromittovala — ale v mešťanskej vojňe — azda všetko.“ — Takje hlasi sa ozívali v B. P. hiradó-ve, ale ohlasu ňnikde ňnenasli. — ňNeskuor i novini „Figyelmező“ upomínali Madarou na povinnosti ku kráľovi a národu. Lež nadarmo. Košutovci takje hlasi ňnepočúvali, a Konservatívci, ňnemajúc sili ňnječomu samostatňne sa naproti postaviť, hneď ku tej, hneď zas ku tej strane hoňení bývali.

Keď tak menuvaná „liberálna oppositio“ z kolaje zákonosti vistúpila, republikánske sni v Pešti a Prešporku rozohňnenje fantázie si tvorili, pjesňne republikánske, ako: „ninesen király!“ p. krajiňe sa rozširovali a cesta nastávajúcej revolúcii sa chistala: či konservatívci (kteri o ničom tolko rozprávať ňnevedja, ako o svojej vernosti k cisárovi, švarzgelbstve a pečovičstve svojom) ňnevideli vtedi najkrajšiu príležitosť vistúpiť mužňe za svojho cisára, proti rebellantským úmyslom Košutovim? Vistúpením takim bi verejňne boli vdaku naproti panujúcemu cis. Domu osvedčili, pri jehožto blesku ako pri slnku sa cez mnohje stolecija ohrjevali: vedjac dobre, že

cisárskou milosťou k tej sláve a hodnosti, v ktorej sa nachádzajú, prišli, cisárskou milosťou na veľmožou a pánou povíšení boli! — V osudnom okamžení ale zabudli oni na milosť túto, a na mnohostoročje dobrodenja cis. trónu; ňje len že zjaden odpor proti košutovej strane na sneme a v živote neurobili; ale chýjac sa votrjet do milosti košutovej, abi pri rozdávaní úradou za liberalisti tohoto Diktátora ňezostali, v tej nádeji, že čo predtím od Cisára, teraz od veľkneho Košuta dostávať budú, s jeho stranou sa chabo sbratali a sjednotili! *) Povedja daktori, že proti všemohúcej Košutovej moci nič vikonat ňemohli. Ej ale to je ňje pravda. Košutova moc najvjac v jurátoch záležala, timito on vedeu celí sňem terrorizovať. **) Ci ale oni po svojej strane (ktorá na počet oposiciu previšuvala a do počtu svojho mnoho barónou, grófou a t. d. rátala) ňemali spuosobních ľudí, a tisíce pospolitjeho občerstva, ktoruo bi sa z vätšej čjastki k ňim bolo pripojilo? Ale načo sa ňebezpečerstvu vistavuvat! Najlepšja politika je pravda, každjemu (na ktorjeho strane je vítazstvo a sila) na reči prisvjedčať, poklonkuvat sa, do očú sa pochlebuvat a t. d. — a tejto politike konservatívcí náležite sa rozumeli. V čas ňepokojou a revolúcie sa oni Košutovi klaňali, alebo dakde po kúpeloch visedávali, a — po premožení tohoto, obskočili odrazu trón mladjeho Cisára, chvastajúc sa pred ňím svojou vernosťou: abi za odmenu do úradou vsadení, zas panuvat, lud klamat, ňespravvedlivosti páchať mohli. ňehanbja sa oni z novu hlavu dvíhať, okolo ministerstva sa motať, a jemu: akje sa majú v Uhorsku porjadki uvádzat, návrhi a pláni robiť! Ci to ňje bezcharakternosť?

*) Oni patrja do nasledujúcej kategorie: „Ich bitte Sie, mir zu sagen, ob es wirklich war, dass auch in Petersburg eine Revolution ausgebrochen?“ „No, und was interessirt Sie Russland und sein Kaiser? Sie sind ja ein konstitutioneller Ungar!“ — „Ei der Teufel — Ungar, Magyar, Slowak, was geht mich das Alles an, wenn ich meine Herrschaft verlieren muss.“ (Der Slowak.)

**) Dávno proti tomu horliu gróf Emil Dessewffy: „Az ország-gyűlési ifjuságot, mely túlnyomólag iskolából, épen kikerült, és így tanulásra, nem pedig befolyásra vagy mások feletti bíráskodásra hivatott, ifjonczokból áll, közvéleményt képviselő szerephen engedték fellépni és eltűrték, hogy fejtekre nőjjon.“

21. Strana slovenská.

Celkom v inakšom svetle sa nám ukazujú Slováci. Títo potupení a opovrhnutí sinovja krajini Uhorskej, nemali na svojej strane žiadnych velmožou, grófou a veľkých pánou, ktorí, hanbjac sa za reč svoju starootcovskú, za Nemcou alebo za potomkou Arpáda sa vidávali. Slovenská strana nemala Representantou ani na sneme uhorskom (hlas Štúrou bou slabí), ani vo Vjedni pri uhors. kancelarif, ani v Budiňe pri c. kr. Nádvorňikovi. A kdo na týchto miestach nemáu zástupcou (tak rečenich patrónou), običajne pred svetom opovrhnutí a ňevšimani bývau. Dlho sa pravda Slováci sami ku svojmu právu ňehlásili; ale ani potom milosti sústrednej vlády rakúskej ňikdi v takej mjere ako ostatní, účastnimi neboli. A takto sami na seba zaňechani, iba tou vjerou že spravedlnosti božia ňedrjeme, sa posilňuvali.

Strana slovenská všetkú silu z duše svojej čerpajúc, pišnje a potupnje pohľadi Madarónou, — ktorí v povedomí materiálnej sili a svetskej múdrosti (ktorá vraj všetko po predku vje virátať) ani si ju ňevšimli, — pokojne znášajúc, žila v nádeji krajsích časou. A kim Madari hned tej, hned zas druhej politiky, podľa kombinácií za užitočnejšú držanej, sa chitali: Slováci ňikdi od počjatočnej mišljenki svojej ňeustúpili. Akuo bolo ich prvuo slovo, takuo bolo i poslednje. Hladajúc najprú práva a spravedlivosti perom a slovom si vidobudnúť, keď prišli časi novje, v ktorích sa všetkje národi za svoje práva hlásili a za ňe zomjerať hotovi boli; Slováci ani ňemilostíou sústrednej austr. vlády, ani posmechom svet-skích pánou ňeodstrašeni: v najvätsom sklúčení svojom, a za času triumfujúceho, najmocnejšieho madarstva, uzavreli medzi sebou ešte v Dubni 1848, nám už známou politiku, ktorá sa v ničom menšom ňedokonávala, ako v odhodlanosti „bráňiti práva trónu a práva národa.“ A ňebola to iba običajná, z práznich slov záležajúca politika, ale skutkom dokázani čistí námer Slovákou. Videli ich sami Madari pod cisársko-národňimi zástavami bojuvať. Bo povstali oni zároveň zbratrením kmenom slovanskim keď cisárski trón bou rúcani od tých, ktorim všetkje možnje práva a dobrodenja udeľovanje, ich žjadosťi a zákoni čo si sami na dietách ustanov-

vovali, vyplnenje a potvrdenje, zvelebeňja ich národného života skrze dovolenje po celej krajiňe spolki, napomáhanuo bývalo; a keď bou opusteni od Váš bezsrdečích konservativcov, keď ste sa všetci hanbili honosiť barvami cisárskimi, keď o spojení s Austriou nič nechceu počúvať — legie z cudzozemcou, najme bojovních Poljakou ako z pod zeme virastali a trónu cisárskemu zo všetkých strán velikuo nebezpečenstvo hrozilo: vtedy povstau, hovorím, národ slovenský, abi bráňiu v spoločenstve ostatních zbratreních kmenou, práva Panovníka a trónu! V tom čase on viljevau krú, jeho sinovja bývali hádzani do žalárov, a zomjerali verní vlasí a kráľovi svojmu. — A Vi bezsrdci, predca odťiskate národ slovenský i teraz od trónu cisárskeho, odvádzate, a odvracjate srdce Panovníka nášho od verních jemu Slovákou, vihlasujúc Náčelníkou slovenských za kommunistou, panslávou a nebezpečních ľudí! *) Či sa nebjúte hnevu božjeho, ktorí takjeho hrjechi netrpí?

22. Bojovníci slovenský.

Národní Vodcovja pri počjatu živinuvaňja sa života slovenskjeho, viučováním mládeže, spisuvatelstvom, cestováním po zemi slovanských kmenou a oboznámením sa s prvými hlavami slovanskými, kládli nevedomki základ budúcnosti národa vlastnjeho. Bo teraz, kde sa pohlí, všade ich známi a prjatelja vitali, ich žalobám uverili a podávajúc im ku djelu novjemu pomocnej ruki, ich žjadosí viplňovali a napomáhali.

Slováci, ktorí zahoreli láskou k rodu svojmu až do najnovších časou boli čistej mišljenke posvátení, v umeňi a vo vedách pobružení: „mišljenka bola ich zbroj, mišljenka ich pole, mišljenka ich vihlad do budúcnosti.“ Neboli medzi Slováci žjadni diplomati tajních kabinetou, politici v každom okamžení sa pretvarujúci, ani kommandaní vojska, zbehli v taktike vojanškej — súc napospol pred salónovím, diplomatickým a kabinetním svetom do samoti odsúdení. Celá tak rečaná „intelligen-

*) Táto strana Aristokratie, za kommunistu vihlasuje toho, kdo odstupuje od utlačitelou ludu; za pansláva, kdo miluje svoj národ; a za nebezpečnjeho človeka, kdo na vzdelání a osvjetení ludu slovenskjeho pracuje!

cia slovenská, iba napredok seba a potom národ svoj vzdelať a osvetiť zamišľala. Intelligencia táto záležala z mužou a mládencom, ktorí v rodinnom kole pri veselom speve a rozhovoroch najvjac o národných predmetoch sa zabavujú, zlostí a hrúzi ako i liškavje a podvodnje reči sveta ani ako mak si ňevšimali, a zo samích úradou sa vitvárali *), abi v národných prácach svojích prekážani ňeboli; začo ich ludja ňizki (iba po chlebičku pachťjaci) za podivních a mňichou, svetu odomretích, vihlasovali. — Títo mužovja a mládenci slovenski, ktorí iba dakedi si pĵeseň „o slobode“ a „boji“ zaspjevali — naráz v ideáloch svojích — čarovními povestami o „slobode“ „barrikádach“ a „divadle“ ňje vjac ideálnich ale skutočnich bojou a krvavej vojni — pretrhnutí, čo si počnú? kam sa obráta? — kde je ale mišljenka, duch i sila posváteňja sa, tam je všetko možnuo. — Z lichích, pred svetom opovrženich „mňichou“ povstali bojovňici slovenski.

Pri vihladoch na vojnu, ktorej Slováci vihnúť ňemohli, prvuo bolo postarať sa o mužou, v tiehto vecách zbehlich, taktike vojenskej priučenich. A tu zas pozorujeme, že nár. Vodcovja boli poznali budúcich kommandantou ešie v tedi, keď sa o vojňe ňikomu ani len ňesňivalo.

Hurban v mladosti svojej, ako vislaŇec Ústavu prešporskjeho, cestujúc r. 1839 po Morave, obznámiu sa v Brne s jedním mládencom, na ten čas kadétom, Bedrichom Bloudekom a spolu i so Zachom, ako mužom už v tedi veľmi skúsením. O tomto posledňom pisau Hurban na prjatelou svojích r. 1840 takto: „S Borivojom (t.j. Zachom) som sa dlho a prospešne rozprávau. Borivoj je ten, ktorí je v stave ňje len pluki kommandovat, ale aj v kabinetu rjadiť loď obce v rozbuřenom mori svetopánstva.“ Takto puosobila osobnosť Zachova na mladjeho Hurbana. — A skutočne Zach a Bloudek boli hrdinovja ňeskoršej drámi slovenskej, ku ktorim dvom náčelníkom národných povstalcou sa pripojiu i Janeček.

Bloudek a Janeček boli vistrojení pred septembrovím povstaňím na Slovensko, abi tam kraje a terrain budúcich vĵprau vojenskích prehľadli. V Nitrianskej stol. navštĵivili Mijsa-

*) U jednotlivcou na taki stupeň višlo čistuo posváteňja-sa mišljenke, že oddaní službe ducha a národu — i najsladších svazkou manželstva sa zarjekali.

vu, Brezovú, Vrbovce a t. d. Na hornom Slovensku prešli cez Turjec, Kremiňu, B. Bisticu. A na týchto stranách sa nezáadho objavja i národňje boje slovenskje.

23. Stav Uhorska pred slovenským povstaňím.

Zmatok hrozni panuvau v Uhorsku. Prabidliťelja krajiňi tejto, ciljac sa pichou a tyranskim zachádzaním madarstva obrazeními, prichádzajúc k povedomú individuálneho, národno-samostatnjeho života; a vidjac že krajina táto je ňje vjac ich matkou, ale macochou, ktorá iba nadutím, rozkazujúcim a roztopašním sinom slúži a volká: povstali aj oní za slobodu a za právo svoje, nazdávajúc sa, že sú tak sinovja Uhorska ako i druhí, a preto tak rovnoprávni akokolvek i Madari.

Sami prvi boli Srbi, bojovní junáci juhoslovanskí, ktorí sa počínaňú madarskjemu najprú smelím slovom, potom neo-hrozením skutkom naproú postavili. Srbi eše v Dubňi ustanoveňjam a zákonom madarským sa sprotivili, matriki a zápisnice mad. pálili, úradňikou Madarmi vivoleních a ustanoveních pozhadzuvali, poslušenstvo mad. ministerium vipovedali. Naposledi povzbudení mladím srbským junáctvom, povstau hrdinskí národ tento proti Madarom, vedení a napomáhaní svetím Patriarchom Jozefom Raja či č o m, hrdinmi Kňičaňinom, Stratimirovičom a druhimi, a viperúc Madarou pri Alibunári, Perlasi, Titteli a t. d., dostanúc sa do hradjeb Srbobrannjeho Sv. Tomáša, víťazne odoháňau a porážau vojská i gárdi madarskje.

V Sedmohradsku povstali Sasi a s nimi hraňičjaci bojovní Rumúňi. I Rusiňi na pounoci dávali znaki života.

Horváti zo všetkích týchto národou najsamostatňejší, municipálnimi právami ohradení, kroz svojích vlastních vislancou na snemoch uhorských predstavuvaní, už od dávna proti Madarom mužňe vistupujúci, i teraz najrážňejšje sa proti nim postavit mohli *).

*) Dňa 8-ho Jul. 1848. píše Hurban zo Záhrebu: „Mi sme tu živí, v očakávaní velikích vecí. Vi tam v zátiší života ljez čakáte čo príde.“

„A to miluo Slovensko naše čoe robí? V drjapoch cudších je —

Junácki Jellačić-bán prekročjac Drávu dňa 7-ho Septembra, neunavním maršom postupovau k Budínu a Pešti, abi pokoriu tjeto sídla maďarskej bezuzdnosti.

Všetki tjeto veci sa robili ná vidomoči pred celím svetom; neslovanskje časopisi nárúžive proti počínanú slovan-ských národou vistupovali, nazývajú Srbou zbojníkami, lúpežníkami, a Jellačića vodcom zbojníckej bandi. Iba sústred-ňa Vláda Rakúska sa zdála všetki tjeto veci ignorovať. Zatajit sa nedá že bola v kritičnom položení. Z jednej strani, ako vípadne povstaňa v Taljansku, z druhej strani vjedenská Aula a nadovšetko Maďari, Ministerium vjeden. do veľkích zmatkou boli privjedli. Ku stránke a politike žjadneho z týchto národou sa minist. rakúsko ňeklonilo, ale ani ono istú, s'a-mostatnú stranu ňeutvorilo, prezradzujúc všade ňeurčitost a ňeistotu zásad a náhladou svojích. Takím činom obivateľja celjeho Mocnárstva do veľkjero zmatku a ňeistoti privedení boli a samo c. kr. vojsko ňevedelo: komu má veriť, koho poslúchať a začo vlastne bojuje? Každjeho občana v celom mocnárstve iba jero nárúživost a náklonnost k jednej, lebo druhej alebo tretej strane hnala a priťahuvala. *)

Maďari na Vláde vždi novje práva vimáhali a v úmysloch ustálení, sbjeraňím po celej krajine obeť, chistáňím zbroja, cvičeňím národnej gardi a t. d. k vojne sa pripravuvali; národi ale ostatnje v dobe osúďnej, v ktorej išlo každjemu o to: žit alebo zhinút, počínaním maďarstva odstrašit sa ňe-

a nemá ho kdo silno bráňit!“ — Dňa 26-ho Aug. „Ochoreu som a iba dñes čo muozem trochu perom vládnúť. Robím — robím za ten náš národ, ňech len pán Böh požehná prácu našu. — Dostau som zimñicu.“ — „20-ho Aug. tak nabili Srbi Maďarou — že celá dieta v Pešti závrat dostala.“ „V Horvátsku sa pripravu robja nále-žitje. Bán je človek veľikí, múdri a opatrní.“

- *) Deutch-Oesterreich wollte zu Deutschland gehören, Slawisch-Oesterreich wünschte eine von Deutschland unabhängige Verwaltung; Ungarn (rozumej Maďarstvo) wollte sich selbständig constituiren und nur des oesterreichischen Kaisers Person, als König noch ferner dulden; das italienische Oesterreich warf sich den anderen Italienern in die Arme, den „Fremden“ Tod und Vernichtung schwörend.“

(Gen der Rev.)

dali. Ministerstvo vjedenskuo sa kláúilo. Kláéñja toto pozorujeme najme v tedi, keď Jellačić, majúč ťjahnuť s cisárskim vojskom proti Maďarom, obžaluvaní od tichto, do Insbrucku bou cituvaní, abi sa tam vraj, zo skutkou a počínaníja svojho ospravedlníu. Vojáci Bánovi, hneď od ňeho, a hneď zas od Maď. minist. dostávali príhlasi a rozkazi; a často skrže vládu rakúsku bána zvelebenjeho, dúveru c. Dvora požívajúceho a druhí raz z bánstva zhodenjeho a potupenjeho videť museli. Pulský, agent maďarskí v samej Vjedni plakáti proti Jellačićovi vivesuvau, verejne proti ňemu verbujúc. Z čoho mohlo nasledovať, že Jellačić-bán — ak nemá dost energie, nepožíva dúveru, lásku a oddanosť svojich plukou, — lahko sa stañe prvou obeľou ňeráznosťi sústr. vládi rakúskej, aki príklad máme na grófovi Lambergovi a grf. Latourovi, ohavne zavraždeních.

Ze minist. rakúsko vždi viac na legálnej ceste *) postavením, historickí uznanim, cis. Domu sa líškajúcim Maďarom nakloñenuo bolo, ako druhím, za cis. trón a práva svoje vistupujúcim národom, videu každy. Keď Maďari svevolñe do práv cisárskich zasahovali, a naposledi ňepotrebnjeho cisára s 3 millionami tak rečeno na penziu dať zamíslali; práva všetkích v Uhorsku bívajúcích národou nohama slápali; v pevnostách cisárskich maďarskje zástavi vivesuvali, verních cisárovi dústojníkou kočačínami zñeuctovali, vojsko cis. na svoju stranu lákali, s čeryeními perami behali a t. d., a sám Jellačić Pešť a Budín s velikou mocou cis. vojska pokoriť išjeu: minist. rak. i v tedi ešće na smje reñja mislelo, ktoruo sa malo skrže Arcikñježa Jána uprostredkovať. Na mjesto ňeho vislalo gr. Lamberga, jako prostredníka, ktoribi v meñe Jeho Jasnosťi s Maďarmi sa pokonau a porjadok v Uhorsku uvjedou. Stalo sa čo každy v okolnostách tehdajsích predtušit mohou. Gróf Lamberg na pestánskom moste od vziéklej luzi, vedenej Balo-

*) Maďari sa chvastajú, že oni vždi na legálnej (zákonnej) ceste zostávali. Tak je. Dovoleñja na vjacej millionou papjerovích peňázi (košutek), 200,000 honvédou na legálnej ceste pítali — a vikritjác ñeskuor Republiku i Dom Habsburgsko-lotharingskí v Debrecñe na legálnej ceste detronizovali, vitvorjac cisára rakúskeho z práva nástupíctva v Uhorsku a z práva ku koruñe sv. Štefana. To sa všetko pekñe, krásñe na legálnej ceste robilo!

ghom a druhými víťazmi, barbarски kosami rozsekani a rozkúskovaní, stau sa obeľou fanatismu, ktorí slabi Radcovja koru- ni skrotili ňeyládali. *) Ale aňi potom ňezmúdrelo rak. mi- nisterium, a iba vjac z núdze sa vrhlo do náručja Slovanom, ktorí ces všetkje stolecja svoju vernosť k cis. trónu skutkami dokázali a i teraz na jeho udržaňi všetkími možnými silami pracovali.

24. Vjeden.

Dňa 29 a 31 Aug. piše Hurban z Vjedne takto: „Ra- kúsko Ministerstvo je spravodlivim hnevom naplnenuo na Ma- darou, ktorí v divokej piche svojej celú Monarchiu rakúsku, práve teraz sa preporoduvať počínajúcu, roztrhať a rozkmá- sať, ba čo vjac pod svoju moc podrobiť chcú. — S Madarmi ňjeto čo žartovať, tí najňevinnejších ľudí vešajú. Máme toho dúkazou dost. Čo so Srbmi robja, to je ňevidanuo, ňeslíchau- nuo; to jest, mordujú a mučja tých, ktorí odzbrojení súc, medzi ňimi zijú a aňi necekli do teraz. Madari už mnoho vojska ňe-

*) „Die vom österreichischen Ministerium an den Pesther Landtag ge- richtete, in dem Landtagsacte Nro. 66 veröffentlichte Deskschrift über das zwischen Ungarn und den übrigen Ländern Oesterreichs bestehende Band der Einigung, die kaiserlichen Manifeste vom 22, und 25-ten September, durch welches letztere dem Feldmarschal- lieutenant Grafen Franz Lamberg der Oberbefehl sämmtlicher in Un- garn befindlichen Truppen und bewaffneten Corps von was immer für einer Benennung übertragen wurde, und das Erscheinen dieses Befehlhabers in der Eigenschaft eines ausserordentlichen Commis- särs zur Herstellung der Waffenruhe schon drei Tage nach seiner Ernennung an dem Sitze des Landtages zu Pesth, — diese That- sachen liefern die sprechendsten Beweise vom aufrichtigen Streben des Kaiser-Königs, die Ordnung im Lande auf gesetzlichem Wege im Einverständnisse mit den Volksvertretern ohne Blut- vergießen wieder einzuführen. Mit der grausamen Ermordung des kaiserlichen und königlichen Friedensboten war der Fehde- handschuh von den Magyaren ihrem Könige und zugleich dem Kaiser von Oesterreich zugeworfen, den aufzuheben Pflicht und Ehre geboten.“ — (Gen. der Rev. str. 366.)

moužu utrimať v našich krajoch, lebo čo tento list čítať budete, už bude Bán aspoň s 24,000 vojska hraničného na Madaroch. Potom aj mi veru čušať nebudeme. V krátkom čase príde Slovákom den spaseňa!“ — V takichto nádejach žili národní Vodcovja slov. vo Vjedni na konci mesjaca Aug.

September sa približiu. Keď maďarská strana vo Vjedni skrze neunavného agensa svojho Pulskejho do legii maďarských vihadzuvaňim peňazstva verbuvala: v tom čase, v meste tomto prítomní Slováci, nedajúc sa žjadnými hrúzami odstrašiť, trebas pred policiou Auli nikdy neboli bezpeční, — verbuvali proti Madarom pod zástavi cisársko-národňje. Do 17-ho Sept. zrzastou počet bojovníkou na 500 hláv, a s tímito sa odvážili Národní Vodcovja vstúpiť na zem Slovenskú.

Pred odchodom držali schuodzku, v ktorej prítomní boli Slováci: Hurban, Štúr, Hodža; a Moravaňja: Bloudek a Zach. Ten prujší sa i s Janečkom bou navrátiu z recognosciruvanja terrainu budúcih viprav vojenskíh. V schuodzke tejto, napredok sa ustanovila „Slovenská Národňja Rada“, ktorábi do času rjadila samostatně vystupujúci národ slovenskí. Udovja Radi tejto, všetci rovnako právo majúci, boli následovně zvolení; vojanskje veci sa sverili: Bloudekovi, Zachovi a Janečkovi; politickje záležitosti: Hurbanovi, Štúrovi, Hodžovi. Spomenutí kommandanti iba s porozumeňim týchto ostatních mohli něječo podujímať a ďalše rozkazi vídavať. Ku Národňej Rade i dvaja Sekretári boli pripojení: B. Nosák a D. Bórik. — Nebude snád od veci, keď sa o Národňej Rade obšírnejše vislovím.

V neobičajních okolnostach užívajú sa neobičajnje prostredki k dosaženiu vimereného cjeľa. Keď sa v jednej krajíne roztrhajú svazki tisícročého spojenja medzi Panovníkom a národom; na miesto pokoja, poslušnosti a porjadku, najvätsja anarchia panuje, aká sa po marcovíh dňoch v Uhorsku objavila; keď sa vipovje úcta a oddanosť naproti korunovaněj Hlave a zákonom, celjeho Mocnárstva znovuzrodenja napomáhajúcim; slovom keď je svet ako-bi pomatení a sebe neprítomní: v takom čase sa običajně prvje, hnuljam sveto-ducha rozumejúce hlavi, postavja na čelo národu a vedú záležitosti mnohošíc-hlavjeho ludstva, abí ho privjedli do prístavu pokoja.

Slováci od dávna vídávali a poznávali Repräsentantou svojích v troch hore menovaných mužoch, ktorí za národ slo-

venski už v svojom živote mnoho boli pretrpeli. Títo mužovia skrz Madarou z krajini Uhorskej viobcuvani, medzi ludom svojim vjac pritulku nenachádzali, ale predca ho na nohi postavil, a jeho vernost naproti cisárskemu trónu pri všetkom nebezpečenstve neskalenú, udržat si umjegli. Bez porjadku dočasných zákonou a Správi sa to stať nemohlo : utvorili teda správu, ktorábi sa o dôležitosti národňje starala, potrebnje rozkazi národu vidávala, porjadok vjedla, a vúbec všetku činnost, vikonnost a zodpovednost na sebä prijala. Správa takáto bola „Slovenská národňja Rada,“ z mužou hore-menuvaných záležajúca.

Mnohim Slovákom, nedospelim ešte k životu národňjemu običajňje všetko biva smješno, čo ich mužja začínajú ; takito sa i pri „Národňej Rade“ zastavili, s posmechom sa vipitujú : „Kdo dau právo tím mužom vzjat záležitosti a vedeňja národu slovenskjeho na sebä ?“ Odpovedám : že právo má ten, kdo sa cíti biť povolanim k veľkjemu djelu, a vje posvätiť život svoj národu vtedi, keď sa všetci ostatni jeho sinovja od ňeho odťahujú, nehajúc ho letjet do prepasti večnej záhubi. Právo a zákon tento je napisani v duši každjeho šlechetnjeho národovca, ktorí má dost sili obetuvat sa celku národňjemu. Ako ten, kdo za topjacim sa skoči do vodi, abí ho vislobodiu, nespítuje sa : či k tomu má právo ? robjac to z vnutrnjeho šlechetnjeho pohnutja a povinnoštiludskej : takí mužovia národňej Radi skočili do zbüreních vln oceánu, za topjacim sa národom slovenským, nedbajúc na to, či aj oni medzi vlnami zahinú, a či šťastlivo k prstavu pokoja sa doplavja ! Národ slovenski bou násilno vitrhnuti zo života zákonnjeho, a obetuvani anarchii madarskej ; Vodcovja jeho teda mohli sebä proti-postavit anarchii, keď mali zmužilost lebo zhinúť, alebo zvíťaziť.

Za nepotrebnuo držim o tom dalej reč širit. Národňji Vodcovja prišli pod svojimi menami, bo pod druhimi pristí nemohli a vistavili sa práve preto najvätsjemu vzteku madarstva. Kdo v tom veľkodušnost njevidí, tomu nje historia, ale *Æsopovje* fabule patrja do ruki. — Národ má ďakuvat prozretelnosti bezej, že mu v osúdnej chvíli takichto vivolenních sveto-ducha sinou posjela ; bo títo kladú uhelni kameň slávňejšej budúcnosti jeho. Oni sú Fárusovja (svetlárňje), ku ktorim tisícou pohľadi sa obracajú, v nich svoju nádeju a potechu nachádzajú !

Národňja Rada, ktorá mala vjesť verejnje záležitosti na Slovensku sa teda usporjadala, a prvuo jej najhlavnejšie ro-kuvaňja bolo: z ktorej strani Uhorska bi sa s najlepším pro-spechom mohli hranice prekročiť? — Mjenki boli rozďjelne. Hodža stáa na tom, abi sa šlo najsamprú na Turjec, — a prednášau svoje dúvodi; Hurban naproti tomu chceu do Nitrjanskej vtrhnúť, kde vraj na jeho slovo tisíce bojovníkou po-vstaňe. Táto nárada sa naposledi aj prijala; bo proti vípra-ve do Turca mnohje ľazkosťi v cestu kladenje holi, a síce: vzdjalenosť Turca od samích hraníc, a poloha terrainu, iba množstvu vojska hovjaca, ktorím bi sa všetki passi dokonále obsadiť mohli. — Náradu Hurbanovu porúčala blízkosť žele-znice k západnej strane Nitrjanskej, ludnatosť tamejších ko-paníc, dedín, mjest, ako sú: Vrbovce, Mijava, Brezová a t. d.; vrchi, vrški, úbočja a dolini, potrebnje k udržaňu sa maljeho zboru a t. d.; ako aj to osvedčeňja-sa Hurbanovo, že postavi tamošnje obivateľstvo celkom na nohi. Uzavrela teda Národňja Rada, hranice Slovenska pod Javorinou pre-kročiť. Pri ktorej príležitosti sa i Præsidentstvo Hurbanovi, kím víprava v stolici Nitrjanskej trvať bude odovzdalo, kto-ruobi v Trenčjanskej prešlo na Štúra, v Turčjanskej a Li-ptovskej na Hodžu. Takje boli úmisli Národňej Radi, nazda-júc sa, že s jej príchodom celí národ povstaňe, najme, keď nežaňedbala o svojích úmisloch poučiť ňje len Slovákou, ale aj Rusínou a Rumunou. Dúkazom toho sú rusínske a rumínske prihlasi. Lež inakšje to chceu mať osud. — Naposledi po zaop-atreňi prihlasou, národňej pečade a ostatních k víprave vo-jenskej prislúchajúcich vecí, určiu sa den k odchodu.

25. Víprava slovenská.

Q víprave slov. piše Hurban nasledovňe: „Blížiu sa deň 17-ho Sept., v ktorom sa mala vibrat malá víprava z Vjedňe do Slovenska. Bán prejdúc 7-ho s vojskom svojim Drávu a tak hranice zeme svojej, bou sa už sveriu štestú junáckemu. Vo Vjedňi panuvalo všeobecnuo preklínaňja Jellačiča-Bána. Malí zbor roztraľených slovenských bojovníkou čakau ako na trňi den odchodu svojho v strachu a strnuťi pred policiou Auli, ktorá svojích agentou a verbovníkou do legii maďarských po

všetkých ulicách a prjedmestach rozostavenje mala, a okovidno po Slovanoch čihala. Jednatelja slovenski sa ale nedali odstrašit ani tímto ľazkím stavom svojích prvních krokou. — Muničia, ktorú Hurban od Srbou z Karlovíc bou dovvezou, ako i tá, ktorá sa vo Vjedni zaopatřila, sa pakuvala. — Bez najmensej nehodi, prostrjedkom všelijakích úzlabou a nebezpečenství dostavilo a dodalo sa mužstvo i vojenskje pripravu na nádražja železnice severnej do Vjedne. Peř sto mladích junákou sadalo do zláštneho, osobitnjeho vozořahu v desjatu hořinu večernú, dňa 17-ho Sept. 1848. Iba dakolko prjatelou, vislancou českých vedelo o odchode, a ťi sta Nikodémovja, svetu nepoznani s vnútrním plesáním viprovádzali odhodlanú mládež, dávajúc jej s Bohom. Vozi nákladnje sa naložili, — a v ľemnu noci trařiu sa hukot leřjacich k cjelu určeňja svojho mladích sinou slobodi.

„Viprava tak chatrná na prostrjedki a počet iba bláznovstvom bi sa mohla pomenuvať, kebi sa sama o sebe považovala; 500 mladích šuhajou nevibojuvalo ešte nikdy žjadnej zeme, a tím meňej zeme takej, ako je krajina Uhorská. Tích 500 bojovníkou sa nemá inakšje považovať, iba za stráž a gardu Národnej Radi, t. j. tých mužou, ktorich očakávau s túžbou národ slovenski, a za ktorich vedeňim sa on mau pozdvihnút proti zjavnej zbure separatistou maďarských. Čo on aj dokázau. Ostatně, že sa zmužilost a hotovost obetuvanjasa vihladávalo k tomu, abi sa boj s tak chatrnými prostrjedki, proti tak mocnjemu v ten čas maďarství, pri tak veľkej nečinnosti sústredějeho ministerstva rakúskeho započau, to sa samo sebou rozumje. Ale práve to uznalost zasluhuje. Bo, kebi tento moment náležiť bou oceňeni bivaou, iste bi sa ňebou mohou tak rozduť onen potok maďarskej zburi.“

Svitlo krásne ráno; den 18-ti Sept. Viprava slovenská s veselím spevom dorazila do Pjesku práve keď bleski rannej zori z poza huor sa vikrádali. V Pjesku stáli na pohotove vozi z čjastki zo Slovenska od Vrbovčanou a verních Hlbočanou vistrojenje, z čjastki z Moravi: na ktorje sa zaraz všetki pripravu poprekladali a celí ľah sa pohou v tú stranu Nitrjanskej, kde ľeži Javorina. „Podivnuo to bolo divadlo“ — pokračuje Hurban — „keď ces Veselja, kde práve hluční trh sa držau, naša viprava svoj pochod držala. 500 ľudi v rozličnom odeve, medzi ktorimi daktori práve ozbrojeni boli

a asi 30 plních vozou ťichúnko a v největšom porjadku, defilíruvalo pred množstvom zvedavjeho obyvateľstva! Akobi z ňebã bolo padlo toto množstvo ňeznámich postáv. Rozprávali si v celom okolí rozmaňitje povjedki, a iba za dakolko dňi dozvedeli sa, zkãdjal ten vjetor pochádzau a kam bou namerení. Žjaden úrad, žjadna stráž, žjaden človek ňeopovažuvau sa pítať na cjel cesti tichto početních pútňikou, a predca bi každi z ňich i rád bou vedeu, i snád povinnostíou to jeho bolo sa prezvedjet! Boli to veru podivnje časi, všetko bolo ako zamrazenuo v očakávaňi toho, čo od inšjeho ako je sám človek pristí má. V tom čase bou svet ako ňikomu ňeprislúchajúci, a brau ho do službi svojej ten, kdo sa práve k tomu djelu odhodlau. Takto prešla celá viprava ces Velkú. Nad mestečkom tímto, na návrší rozkošnom pri dohárajúcej žjare k západu sa skloňujúceho slnka, rozložili sa bojovníci do tãboru, vozi zastali, vipakovala a rozdala sa zbroj túžobňe na ňu čakajúcim bojovníkom slovenským. Dojmavi to bou pohlad. Mládenci objímali puški svoje, boskávali ich a hlučnje pjesňe sa ozívali a hlasi zaletuvali za blízku hraňicu, na zem svatú slovenskú.“ —

V tom z pomedzi údou Národňej Radi vistúpiu Hurban, abi oduševňiu vímluvnosťou svojou ozbrojencou slovenských. Krátki obsah jeho reči bou tento: „Nebolo dakedi hraňice medzi Slovenskom a Moravou, ale to všetko bola za starich časou jedna spoločná vlasť zbratreních národou slovanskich: a preto nemá biť ani napotom medzi tímato dvoma krajinami hraňice, ktorjebi dělili zbratrenje kmeni, sinou jednej Matki. Na tom budeme pracuvať, abi sme vitrhnúc národ náš slov., z pazúrou dívjeho madarstva, zas ho k dávnej sláve jeho privjedli, a hraňice bratou od bratou deljace, zotreli!“

Za ňim hovoriu Štúr takto: „Bojovníci! pozrťe na túto otvorenú dolinu; tá nás vedje k cjelu nášmu. Za timi vrškami, tam leží Slovensko, rodina naša, národ ubjedení, utlačení, od tisíc-rokou všetkej samostatnosti pozbavení, národ povrhel; a teraz v najnovějších časoch jeho ztročiteľja prišli k úplnej moci a vlãde, tí teraz budú úplňe nad ňim panuvať a ho podla lúbosti zdjerať a života pozbavuvať. Ale ešťe ňevihinuv duch národňi. Pozbavili nás všetkjeho ňeprjateľja naši, lež túto vuolu ňik odobrať nemuože, a táto vuola nás vedje so zbrojou v ruke za tje vrški k národu nášmu. Je to

tá cesta po ktorej ľahli dakedi českje pluki pod Jiskrom, Komorovským a druhimi, a jako tí išli voj zatočiť o pánstvo s Madarmi, tak aj mi ideme abi sme pozdvihli národ náš, a mečom abi sa rozhodlo: či bude tyran Madar ešte ďalej panovať nad nami! Bojovníci, naša úloha je pekná, veľká, národ z bjedi a ničoti vitrhnut a privjesť ku slobode a sláve. Nože slúbte nám teraz tu pri vstupe že chcete za tieto veci mužne bojovať a keď na to príde i za ne umierať. Rozvili sme už zástavi naše; vidíte ich povjevať nad hlavami vašimi: slúbte nám, že ich neopustíte v žiadnom boji, v žiadnom nebezpečensve!“ — Po Štúrovej reči sa čítala prisaha bojovníkom slovenským, a tam kde zbroj prijali, sa aj prisahou zavjazali ku vernosti Cisárovi Ferdinandovi a k rozkazom Národnej Radi, ako ľjež k zmužiljemu naproti neprjateľovi bojovánu. Stotina jedna nemecká bola v nemeckej reči oslovená a v teže reči sprisahaná. Hurrá, a sláva zahučalo po poljach, bubni zaracholili, a v pochodu vojenskom postupovala bojochlivá junač ku hranicjam Slovenska.

26. Slávno uvítanĳa bojovníkou na zemi slovenskej.

Po hranicjach sa už tma rozkladala a iba na Źaloslinej pozlátení obláčok sa zdáu vítať Visloboditeľou národa. Bojovníci chceli tu tábor po poljach rozložiť a pod holím nebom aspoň do pounoci bivouaquirovať. V tom ale novim neočakávaním divadlom boli prekvapení. Ňedaleko onoho obláčka naraz vždi vätšje a vätšje svetlo žjarit začalo, až neskuor poznali že to plápolajúca na Źaloslinej vatra rozloženjeho ohňa, ktorú z okolitích strán sejduti obivateľja zapálili, chťjac uvítať prjateľou svojho národu. Oheň vatri tejto ožjariu celuo okolja. „Sotva že skrže űjekolko židou nás prichod, — piše H. — stanujúcemu na Vrbovcach a Mijave vojsku madarskjemu v známost uvedení bou, už aj lud zprávu tu od svojich prjateľou dostau. Vojsko v najtrápnejšom strachu consignuvanuo, hladelo na sbjehaňja sa ludu, počúvalo pjesne slovenskje, a pred jeho očima študenti a mladá chasa meská viberala sa s puškami, pištoljami, šabljami, a išla vítať bojovníkou slovenských. Už bou padou šlár a závoj svatí z űedotknutelnosti auctoriti Košutovich mandatárou a jeho terrorismu slú-

žjaceho vojska. Hraňica teda nebola ostrážena guljami maďarskimi, ale plápolom ohňou a duši slovenských.“ — Stúpajúcim ozbrojencom slov. vždi novje a novje ohňe a vatri sa staváli pred oči, až naposledi na každých 200 krokou po vlnovatich vrškoch kraja tohoto po samú Mijavu splápolali rozkladenje ohňivje vatri. Celuo toto vrchnatuo okolja pri tme a dáždži, dostalo skrze tje mnohočetnje ohňe podobu dákej čarovnej, fantastickej, tajnosti plnej krajini, akú si živá fantazia ludu nášho maluje, keď o zakljatich zámkoch a krajinách rozpráva: do ktorich vraj visloboditeľja tjež iba ces tmavje húšte, v dáždži a plušti iba slabim z daleka sa blišťačim svetlom vedeni, prichodja. Taki bou pohlad v tejto osúďnej, tmavej, dáždivej noci na svatú zem slovenskú.

„Z Mijavi višlo mešťanstvo bojovníkou s horjacimi fakljami a velikim zástupom ludu, slávne prijat a uvítať. — Na ceste hádzali ženi a panni chľeb, koláče, pečeňe do vozou. A v meste bola pripravená noclah pre ustatich bojovníkou slovenskich. Títo nováci boli dňes celi den až do 12 po pounoci ustavične na nohách. Chutno im teda padou sen na zemi slovenskej!“

V dome vibornej p. Kolenički založiu sa prujší hlavni stán národních bojovníkou na Slovensku; tu bivali prvje hlavi — a Vodcovja povstaňja slov. Tu sa prijimali vislanstvá okolitich obci, vidávali sa rozkazi pod pečadou a podpisom „Slov. národnej Radi“; ztadjalto sa rozposjelali „Prihlasi ku slovenskjemu národu“ a tu slubovali pokánja hrješnici a zradcovja národa slov. Pamätni zostaňe dom tento ako i rodina v nom bivajuca vernjemu sinovi a dcere Slovenska.

„Vojsko consignuvanuo čakalo čo sa bude robiť. Parlamentár vislani oznámii Kommandantovi, že prichodči sú Slováci, hotoví bojuvať pri tróne cisárskom, za jednotu Riše a svatuo právo národnosti svojej, trebas obom sa vihráza maďarskuo Ministerstvo. Kdo pri tomto stoji, že je ich neprjateľom, a že s tím sa mjeňa biť. Velitel odpovedau, že on svojimi rozkazmi nezavdá príčinu k boju, ale že abi aňi strana národňja dňes nič nežačínala! Podanje mu proklamácie taljanske prijau so slubom, že ich sdeli svojim vojakom.“

27. Prvi den na Slovensku.

Noc prešla v pokoji. Ozbrojenci slovenski pišjac si, že aj oni ako Slováci už raz ligotavje zbroje nosit, šable pripasovať a pištoljami boki ozdobovať muožu: hrdo kráčali pred Hlavni stán, bitovisko Národnej Radi, štrngotom celuo mesto napliujúc. „Plnuo mesto bolo ludu z okolúich obci a strán. Za rána dňa 19-ho Sept. sa neverelo, čo zamišla posádka ministerská na Mijave, jedna stolina Ceccopieriho regimentu, majúc pod svojou ochranou komissára Marsu. Lud bi tohoto rád bou dostau, ale slúbilo sa Veliteľovi, že aňi zo strani národnej príčina k boju zavdaná nebuđe, nechani bou teda v ochraňe svojej tento tyran a táto hrúza slovenskjego tunajšjeho obivateľstva. Na novo sa vislau rečník k Veliteľstvu, abi určite odpovedau, ako, a za koho chce biť považovanim od strani národnej. Tento dňes už zpurnejšú dau odpoveď ako včera, hovorjac, že nemá rozkazou od Ministerstva a preto že sa chce pokojně držat, jaknáhle ale tjeťo dostaňe že ich na vlas viplúí. Rečník slovenski sa ho pitau, ktorjeho bi Ministerstva bou nástrojom? Dlho váhau s odpoveďou. „Či od Cisárskeho alebo Kušutovho Ministerstva čaká rozkazi?“ Naposledi sa vislovíu veliteľ, že on čaká z Budína, od krajinskjeho Ministerium svoje rozkazi. Menuvau sa veliteľ, kapitán stolini teťto Sosai. Fraternizovať se svojim vojskom zakázau, dochádzajúcim sem v taljančine zbehlím junákom slovenskim.

„Sotvaže rečník vijednávanja svoje dokonau a Národnej Rade oznámíu, stalo sa mešto krásnim vijavom národňjeho ducha. Z jednej strani, práve pred vistavenim ministerskim vojskom, pred obecim domom defiliruvalo prichádzajúcich s bubni, hudbou a zástavami 500 ozbrojenich Brezovanou, všetko chlap nad chlapa, jako krásne topole pevnim krokom kráčajúci — rovno pred Hlavni stán na horní koujec mesta, a postavili sa v radi na nábreží Mijavi. Z druhej strani celje hromadi chlapi ozbrojenich zo súsedňich kopaňic ponáhlali do mesta; a jako na pút zo všetkích strán dochádzali v svjatočnom odevu panni, ženi a starcovja, jedne nesúc pokrmi a napoje, druhje zas prinášali kvjeta, vence a pentle (stužki) bojovníkom národňim. Vzňešení to bou obraz, vijavi slávne.

Národ sa cíliu a život mu čerstvejše v žilách koluvau. Ako na den veselja chistau sa ke krvavím vijavom. Duše Národních Vodcou plesali! Bojovníkou više 1500 stálo napohetove k rozkazom Národnej Radi. Krásni počjatok, vihľadi veebnje do nastávajúcich dňou. Tjeto vijavi pohli posádku minister-skú abi sa postarala o svoju bezpečnosť. Medzi tím ako sa na hornom konci Mijavi prúdi života vivárali, z dolňjeho konca priletelo ohláseňja, že posádka uteká, či ju bojochti-vá chasa hoňit a zlapat má?

„Za nepřjatelou sa teda držja; a utekajúceho nepřjateľa je vraj dobre nechať len utekať,“ a tak sa aj uzavrelo. Z Vrbovjec i z Mijavi odrazu sa stratiu nepřjatel. Stotina Sosaiho išla ces Brezovú, kde ale na rozkázanje (pravda že nedostavenje) predprahi načakajúc, ďalej ku Vrbovjemu sa poberala. To bolo vitanuo Národnej Rade, ktorá sa celkom obetovala organisácii šťastne započatjeho povstaňja. Teraz už mala slobodnje ruki, a trochu času; a jej išlo iba o ziskaňja času. Zнала ona ducha národu svojho, z ktorjeho sama bola višla, a ktorjeho sama tvorit pomáhala.“ —

28. Strach maďarskí.

Lež, kím sa hrstka bojovníkou slovenských na Mijave bavila: vstúpeňja Hurbanovo ozbrojenou rukou na zem Uhorskú, v celej krajiňe náramnjeho kriku narobilo, a ňou ako dáko vulkánsko pohnúťja zatrjaslo. Košut a jeho Mandatári aňi v Jellačićovi tolkej hrúzi nevideli ako v odvážnosťi da-kolko ozbrojených, za svoju slobodu bojuvat hotovích Slovákou. Pochádzalo to z povedomja, že Maďari predca na ňikom tolko hrjechou sa nedopusťili ako na spoluobčanoch svojich Slovákoch; a preto v úzkosťi svojej sa nazdali, že aj „pomsta slovenská“ musí biť hrozná!

„Hurban ide“ trasavím hlasom, ožjarenou a vijasňenou od radosťi tvárou volali Slováci, bo v ňom videli a čakali svojho Vikupiteľa, ktorí ich má oslobodit z pod jarma a terorismu maďarskjeho. „Hurban ide“ kričali teremttujúc Maďari a Madaróni, behajúc, ljetajúc po dedinách a mestách, sháňajúc Gardu, s vihrázaňim-sa pokutou smrti, zrúcaňim domu, šibeňicjami, akbi sa kdo spreľiviu a nechceu ľjahnuť proti tomu „zbojňikovi Hurbanovi,“ — višťráľali kuriror, zhla-

ďávali kanóni, puški, municiu: — cíťjac, že „bič boží“ ide, abi trestau ích na národu slovenskom spáchanje hrjechi.

„Šlechta nedúverovala ludu, bo jej leťeli na um obrazi čjerne objedeních rodín, siruot, vdou a hrozná kľatba celích pokolení! A preto utekalo všetko vo dve strani sveta, na západ a na poludňa, do susednej Moravi, do Hodoňina, pod ochranu zákonnej zeme, a do Trnavi, do tohto sídla maďarónskich hrúzovládcau! komu kde bližšie a pohodlnejšie sa zdálo. Hodoňin bou zaplnení vozíkami, kočári, škatuljami a balíki. Strašliví pritom lom a krik, že Hurban prišjeu so zbojníckou hordou, že páli, plundruje, zbija, majetnosť medzi svojích rozdeluje, bou ten chodník lživo-špinaví, akí za sebou nechávali, žjadajúc si, abi po ňom celí národ, k ospravedlňenú ích hrjechou povedomjeho, slušne, ale nedúvodne pokľakanjeho svedomja, za ňimi utekau. Lež iba podlí dráči, rodini kľatbou národa poznačenje, náhonci Košutovi, títo malički ale ňenasítení tyraňi zaľechali peleše svoje. Prjatelja ludu, oddanci Vládi rišskej, a lud, zostali v príbitkoch svojích, vjrmuc precitljeje Obce, ktorje sa v zástupoch hrnúli do strediska povstaňja, do vrchou javorinskich. Obrazotvornosť ludu, túžjac po Mslitelovi ňeštesťja svojho, utvorila potom z mena, jej od šlechti tak mnohonásobne zhnusovanjeho a preklínanjeho, z mena, ináč v bojoch literárnych slovenských dosť známeho, ludu ale literárne ňevzdelanjemu nedostatočne ojasňenjeho, obrazotvornosť živá ludu, hovorím, následkom tých agitácií z mena Hurbanovjeho utvorila si osobu bájnu, Pomstítela rán svojích túžobne očakávanjeho. Za času toho povstaňja, a dlho potom i ces celí búrni vek vojni uhorskej rozprávau si lud o ňom fantastickje povestí. On ale sám ňebou nič vjac a nič meňej, iba verní trónu a národu svojmu, bojovník a spoludelaík Štúrou, Hodžou a všetkých tých, ktorí mali smelosť za slovenskí národ, potom keď už pero a literatúra ňeboli dostatočnje k rozhodnutí otázok o život s pleťnom maďarským od dávnych rokov vedeních, a k meči sjahnúť a spolu s ňím uzol gordickí života národnjeho slovenskjeho v Uhrach mocním ramenom rozseknúť!

„Tje povestí, v ktorich Maďarstvo povstaňja slovenskoe tak hrozními farbami vimalovalo, zaľjesli púvodcovja sami až do strediska hrúzovládi maďarskej, do Pešte a Budína. Prítomní v tom čase v mestách tichto s prehánaním barjev

rozprávajú o hrúze a strachu, jakí napadnou celú obyvateľstvo tamejšie pred povstaním slovenským. *) Nje natoliko snád samá moc v prvých dňoch povstaňa tohoto proti-madarskoho vivinutá, skrovná, ale skuor následki, akje z tadjal pre víťazjace na jednej strane madarstvo pochádzat muožu, boli prameň toho náramneho, prvím výsledkom slovenskej protirevolúcie naskrze neprimereného strachu a kolotaňa. Vláda madarská sa ale aj náležitých a radikálnich chítla prostrjedkou proti tej „opovážlivosti, zbure a rebellii slovenskej.“ Añi prjechod Bána a bližēja sa jeho k srdcu kráľovstva nežmiliu tak Košuta, ako táto opovážlivosť slovenských sluhou „Kamarilli Vjedenskej“! Dekretuvala sa teda k pokoreňú rebellantou veliká moc gard i vojska, ktoruo v tom čase už Košutovim rozkazom podrobenuo bolo. V Pešti ustanovilo sa vislat dobre cvičenje gardi. Všetkje mestá od Pešte, ces Novje-Zámki, širinou ostrova Čalokeszkjeho (Schütt) po Prešporok a pohorim Tatjer ces Pezinok, Sv.Jur, Modru a Trnavu poslúžili nenepatrnim kontingentom dobre vstrojených, pekne ošateňích, viborne ozbrojených gard. V Prešporoku celou zákonnou mocou udreli na grófa Lamberga, abi vidau rozkazi vojsku, ktoruo od ludu za cisársko považuvanuo bolo, k pochodu do vrchou nitrjanskich. Obeť táto neskoršjeho vzteku madarskoho, nebola v stave vidreť sa z klepjet doljeravých, zakuklených vrahou svojich; vidau teda gróf Lamberg rozkaz k maršu. Generál Knöhr mau zajahnut celuo okolja Bjelej-hori, — divadlo toto povstaňa slovenskoho — svojim vojskom, majúc biť podporuvani — vojskom proti Jellačičovi — Bánu od pounoci ľahajúcim, plukom kňežata pruskoho, rodeních Madarou a gardami, terrorismom úradníckim košutovskim zo všetkých strán krajini, nahnanimi. Okrem pripomenutých zborou stála Leopoldovská posádka, pluk Ceccopieriho, Kyrisničci Walmódnovi, dve eskadróni dragónou, legia německá z Auli vjedenskej, všetko hotovuo „k roznoseňú na kopitách konských

*) Jeden práve v tom čase v Pešti meškajúci mi rozprávau, že Peštaňja sa nazdali, akobi Hurban na čele virojených zo všetkých strán Slovenska, Slovákou, na Pešť ľahau, abi kámeň na kámeňi v mešte tomto neňehau. — A v bitke že vraj, Drotári spuosobním hádzaním rozpálených kámeňou do nepřijateľa, velikú škodu v jeho radoch robja!

(Pozn. spis. prít. hist.)

a bodákoch svojích i poslední odpor krajou tíchte proti vláde maďarskej urobení.“ — Jednatelja, komissári, špehúni, židja, nestidatje ženi, šlechta (zemjanstvo), krása, bohatstvo, špekulácia, ziskuchlivost, vlasteňectvo, fanatismus, terrorismus, a legálnost maďarská *) rozleteli sa po všetkých krajoch a — Acheronta movebant! Híbaňi všetkje moci a živli proti antikristu a kommunismu, proti vrahom ľudí, zlodejom majetkou, przniteľom čistoti, zvestuvateľom pohanstva, najatím slobodi, zbojníkom, posmevačom zákona, zradcom kráľa, krajini a človečenstva. Takto a takichto si nepřjatelja národnosti slovenskej predstavovali povstalcou slovenských, a jako proti takím

*) Gróf Lud. Battyányi vidau proti úmto „buričom a podpalačom“ nasledujúci v mnoholisto Exemplároch po krajihe rozposlaní: **Ministeriální Rozkaz**: „Našej, skrze zlostaje kunšti obklíčenej vlasti, novuo nebezpečenstvo hrozí, lebo podla hodnoverních zpráv, b. r. 17-ho a 18-ho Sept. velkí počet buričov — medzi nimi peňazmi opatreních, vjac vislúženích vojákou — prišlo po Ferdinand-železníci do našej uhorskej vlasti, tím cjelom, abi slovenských obivaťelou horutích stolic k sbúrení pohli.

Následkom tochtu rozkazujem, abi po

- I. Pri vŕeckých vrchnostach náhlje súdi sa usporjadali, kterích udovja zákon na buričou viňesení s najvetšou prisnosťou viplňit majú. Po
- II. Něch hlavní lípanovja a úradníci tak prisnje porjadki urobja — tak horlivo pozorujú, abi každí k rozbroju popuzujúci úmiser hned z počjátku bou udusení, nahňsthodní takí buričovja do bezpečních rák prišli, a skrze náhlí súd: obesení biť mohli.
- III. Jedonkaždí vlasteňec sa provoláva, abi pozor dau v tíchte nebezpečních časoch, — a krem vďačnosti s kterou mu vlast zavjazaná bude, — každí kterí takjeho buriča a podpalača lapí, 50 zl. v str. odmenu dostaňe. V Pešti 20-ho Sept. 1848.

Gróf Lud. Battyányi m. p.

K čomu Beniczky nasledujúce dodau poznamenajja :

Tento ministeriální rozkaz Vám, milí braťja a spoluvlastenci s tím doložekim na známost dávám, že polapiteľja takichto buriťelou tích 50 zlatích v strj. u máa zodvihnúť muožu. — Danuo v Banskej Šľjavnici 30. Sept. 1848.

Lud. Beniczky,
krajanskí Kommissár.

pozdvihovali vlastní národ ten, za ktorjeho spaseňja pozdvihnuťja toto sa robilo. K celosti obrazu tohoto bi patrilo ešte, kebi sme vimalovali aj knazkú čjastku v djele tomto a tje karrikatúri, ktorje ich pobožnosť svatá z prostoti od divadla bojou vzdjalenejšjeho ludu slovenskjeho vitvorila. Ale dost pre hanbu ludskú i toho čo sme povedali. Múdri vedja, že knazkje bludi všetkje inšje na sveče hrúzami a potupou človečenstva previšujú. Dost na tom, Košut i so svojou stranou nazaj vstúpiu do pekla, a vihladau tam Satanáša, Otca toho lži vsakovich, a prijau pomoc jeho, a rútiu sa s ňou opatrení a vistrojení na povrch sveta, v stranu tú, kde má svoje sídla, prosti, ťichí, svetom nepřehnaní národ slovenski! A tak sa pozdvihlo množstvo a sili rozličních interessou spoločnosti ludскеj, abi slúžili vímiselníkovi lži, tvorcovi svojho vlastnjeho ňeštesťja. — Koruna všetkjeho lhárstva bou Manifest cisárom Ferdinandom podpísaní, odo dňa 28 Zári (príd. číslo 4.), v ktorom sa nakladá obejam a vrchnostam zemským: Hurbana, Štúra a Hodžu, ako náčelníkou povstaňja slovenskjeho, lapíť a súdom odovzdať. Rozumje sa, že ako ostatňje, tak i tole bou iba spusob k omámenú ludu ustanovení a len od Madarónou košutovskích vímislení. *)

*) Známe sú ohavnje, lžami preplňenje Príhlasi strani maďarskej, ktorje bez urazeňja šlechetnejšjeho citu sa ani žítal ňedajú. V príhlase „Slowáci Braľja pozor!“ ňebohí Adamiš takto píše: „to nesmjete páchat (Slowáci): abi ste poslúchali buričow, ktorí wám rabowat, palit a zabíjat kážú bližních bratrow a sestri waše. Braľja Slowáci pozor! tu je to pokušenje, pítajte sa Buričow, jaké oni práwa dájajú a slubujú? chcete wi také práwa, jaké si dájajú Srbi, kerí lúpja a mordujú? Snad také jaké dáwa Jellačič a t. d. a t. d.“ O Hurbanovi hovori, že zapreu Krišta, a ňje je hodea vjeri kresťanskej — dodávajúc toto poznamenatňja: „Wi Braľja Ewangelici, pre Buriča Hurbana wšeci trpíte — bár ste wšeci uezhrešili, padli ste do podezrená pre buričow nebezpečních.“ „Pozrite na príklad wodca Košuta, Hrdinu krajinského, a t. d.“ — Teraz už Adamiš zodpovedá za tje lže, ktorje kidau na prjateľou ludu slovenskjeho.

Spíšjaci zas takto sa ohlasujú: Ku prjateľum sausedum a bratrum w Láptowě! „Přicházíme k Wám, jako Wasi prjatele, Wasi

Takto puosobila strana maďarónska. Tjeto živilí a tolkorakje moci vedela v svoju službu povolať.“

29. Činnosť Národnej Radi.

„Strana národňja slovenská a na jej čele Národňja Rada bola tjež už dorostla neprjateľskej vimiselnosí, a trebas oprená o svatosť pravdí svojho namáhaňja, ňebrala útočište k podobným lžam, účinkovala predča odhodlaňe, a lživím vimislom neprjateľou, proti-postavila poučovaňja národa o pravom stave vecí. Na mjesto anarchických košutovích Mandatárov, ktorí dávno boli viľiskli zákonnje vrchnosťi, položila sebã za dočasnú vrchnosť, ktorú mali poslúchať tí, ktorí poslušnosť košutovjemu ministerstvu vipovedať, nakloňení boli.“

Stalo sa to dňa 19-ho Sept. vo veľkom a slávnom Národňom shromaždeňi na Mijave, kde pred množstvom sejdutjeho ludstva z povišenjeho mjesta na nábreží rjeki Mijavi, najsamprú Hurban pripomenúc: „ňeresí a bjedi, ktorje národ slovenskí pod maďarským jármom slúskali — hovoriu — títo Maďari, prišli teraz k úplnej moci a vipovedali poslušnosť nášmu kráľovi: a preto máme najlepšú príležitosť, keď oni sami o sebe stoja, a už naši brajja, Srbi, Horváti vojau s nimi začali, pozdvihnúť sa proti utlačiteľom, a so zbrojou v ruke dobiť si slobodu! — Vizvau národ, abi úhrnkom sa priraziu k dávnim svojím zastavateľom a prjateľom, abi mau úplnú dúveru k nim, ktorí inšje ňechcú, len jeho štesťja a jeho slobodu. Spomemuv svoje predošlje vistupovaňja, a že za tje

bratři, aby sme si porozumeli a se spojili proti lsi našeho spoločného nepřiteľa, abychom Wám pomohli vyhľadati oněchno uplacených otrokú, kteří se k Wám jako owce wlužují, aby potom mezi Wami jako wlcí rádili; přicházíme k Wám, abychom překazili, aby se jedowatym dechem oněch buričů rozdmýchany plameň nad hlavami wašimi nesejmul, a Waše pokojna obydlí nespustošil a t. d.“

We Spiši 1-ho Oktobra 1848.

Škoda, že sa títo spiskí hrđinovja trochu opozđili, vidajúc iba po odchode „oněchno otrokú“ svoju proklamáciu!

veci, ktorje im vtedi oznamuvau, bude boj; a sice, za práva národa bjedneho, uiskovanjeho a potlačenjeho, dodávajúc: že bez všetkjeho rozdjelu náboženstva každi Slovák je brat náš, kdokolvek sa k nám prirazí; naprofi tomu neprjatel a zradca, kdo bude proti Slovákom robiť a bojuvať! Na dúkaz toho, — pokračuvau ďalej — že skutočne dobre míslíme s národom naším, vizívame Vás, abi ste si vivolili úrad, ku ktorjemu bi bola všeobecná dúvera, a ktoribi s nami ruka v ruke krácau.“ — Stari úrad, s ktorím boli nespokojni sa potom zhodiú, a na mjesto něho novi vivoliu, súc J. Vdovjak za richtára a J. Semian, na mjesto Mikuleckjeho dráca ludu, a agensa nitrijanskich pánou, za notára ustauovení.

Pri tejto príležitosti Štúr určitými slovami vihlásiu samostatnosť národa slovenskjeho, asi takto: „Mi v tomto slávnom okamžeňi sa za neodvislich od Madarou vihlasujeme; všetku poslušnosť madarskjemu národu, jeho vláde a ministerstvu vipovedáme; a kdobi kolvek v okrese moci našej ešte i ďalej v dákom spojeňi s madarským národom, s jeho vládou a ministerstvom trvau: toho za neprjatelya a zradcu nášho národa považujeme, ktorjeho podľa toho aňi zaslúžená pokuta němíjje!“ — Na to potom vizvau národ všeobecne k boju, abi jedenkaždi, kdo zdravje údi má, bez rozdjelu, čím muože sa ozbrojiu, abi národ na všetkých stranách stráž držau, spojeňja s Madarmi prekážau, a národnej Rade o všetkom zprávu donášau. — Po reči Štúrovej vistúpiu Sam. Valášek, obívatel mijavski a povedau, že: „keď je tak znameníťa príležitost dokázal lásku k svojmu národu, abi jedenkaždi hospodár i s tími, ktorí z jeho domu vísťat muožu, sa ozbrojiu, a k Vodcom národňim sa pripojiu; kdo to ňeurobí, abi sa mu dom zvalau.“ Nárada táto od shromaždenja všeobecne a jednohlasne schválená i prijatá bola. — Tak krásni zápal ukázau lud slovenski, hned v prvich dňoch pocíteňja svojej samostatnosti, a dosvedčiu, že má silu obetuvanja-sa, za celosť a slávu národa. A to je krásni vihlad do budúcnosti.

Vrchnosť slovenská z lona národu pošlá, rjadila potom všetki záležitosti národňje. „A nahradila náležite zákonnosť, bo žjaden vistupok sa ňestau — kde jej moc a vláda zasahuvala. Prihlasi rozličnje k národu (Príd. čís. 5.), k učiteľom a kňazom, k vojsku; pripisi ku Kommandantom okolitích

posádok tlačenie i písanie, rozposielanie boli s rečníkmi a parlamentármi po kraji slovenskom. V jednej ruke poučovaňa, v druhej meč, a s obojím týmto spojení príklad vlastného porjadneho a počestného chováňa-sa, bola zbraň príjšjeho povstaňa slovenského národa. Národnja Rada bola skutočne národňja, lebo bola otočená národom dobrovoľne jej rozkazom sa podvolujúcim, a jej ochotne životom i smrťou oddaním. — V jej okolí nebolo zradcu. Príhľasi a rozkazi Národnej Radi boli roznášanja i na ďalšie, pod terrorismom maďarským stonajúce obce. Vždy sa našli ochotní občanja, ktorí mali smelosť uverejňovať rozkazi k dobrjemu národu zmerujúce, i z villožením seba v nebezpečenstvo panujúcej stránki. Táto už bola stratila svoje žihadlo a ostrosť hrúzovládi svojej na čas. A čo predtím terrorismom, to v okoljach divadla povstaňa bližších, hladela dosjahnúť dobrotou, prjateľstvom, mjernosťou a ustupovaňím. Neraz sa stalo, že prostredkom zohnstích hromad maďarských prichádzali do leženja slovenského občanja s prosbami a žalobami všakovimi. *) Ze toho potom ťažko obanovať museli — rozumje sa samo sebou.

„Po ostatnom Slovensku panovalo iba očakávaňa povstalcou slovenskích. Mala to byť lavina za každím pohnutím mnohonásobne rozrastajúca. Samotvornosti ešte veľmi málo bolo. Bolo to novuo počínaňa. Sinovja a vnukovja nemohli sa rozpamätávať, žebi im otcovja a dedovja o čomsi podobnom boli rozprávali. Babki vo svojich povestach nenarážali nikdy na hrdinou národních. Spasiteľ sa z inakďjal očakávau. Pri prvích povestach o povstaňi slovenskom, hladelo celuo Slovensko v tú stranu, a domňjevalo sa vidieť prichádzajúceho už Vikupičela svojho. Ešte nebolo dozrelo k tomu povedomú, že u prostred seba ho hladat má, u prostred seba a vo všetkých kútoch jedneho, ažbi duch takichto jednotlivcou odrazu povstávajúcích, bou stvoriu onoho jedneho mstiťela, onu osobu jednu, ktorá sta Mojžiš bi bola vivjedla národ zo zajelja maďarského. Z vonku neprichádzajú spasiteľja, z ňútra, z bija srdca vlastného virastajú hlavi. Slovensko čakalo velikého vojaka — ktoribi ho bou hotovou silou vislobodi. — Najsamprú v Jellačičovi mislelo vidieť takjeho. Potom videlo virostať z povstaňa slovenského osobu takúto

*) I zo Starej-Turej prišlo vislanstvo, úplnuo poddaňa-sa rozkazom Národnej Radi, oznamujúce.

z neba poslanú. Ale dost o tom. Spasiteľja sa počínajú z ducha svätjeho, zo všetkých pochádzajúceho. A slovenskí národ mnoho ešte mau sinou, ktorí neboli v stave takito djel ducha svojho, Vseduchu národnjému poskitnúť, ktoribi bou dopomohou ku zrodenú-sa Spasitela.

„Národnja Rada rozvinula v prvích dňoch velikú činnosť. Ona rozposlala vizvedačou do všetkých končín. Jej prirodzene prednje stráže zasahuvali daleko do vňutra operácií nepřateľských. V každom okamžení prichádzali tje najbezpečnejše zprávi, prjateľja sa všade i v stánoch nepřateľských nachádzali. Do okolních obcí sa vislali Vijednavateľja, *) ktorí jedních insurgovali, druhích osvjetili alebo veci národnej nakložili. Úradi s ktorými obce spokojnje neboli (ako sme už z vrchu podotkli), sa všade podľa žjadosti občánou obnovili. Menšje důležitosti, pokonávali okamžite vislaní Vijednavateľja Národnej Radi slovenskej.

„Dňa 21-ho Sept. bolo leženja slovenskua i s Národňou Radou na Mijave. Povstalcou mobilních više 3000 sa zorganizovalo, pri čom Zach a Bloudek zlášnu pilnosť vinakládali. Posádka na Mijave z 1000 mužou záležajúca sa zanechala. Magazín sa tjež tu založiu, a najme potrebámi pokrmu nálezíte zaopatriu. Mjesta strategickí důležitje záse-

*) Takito Vijednavateľ dostau nasledujúce Plnomocenstvo od Nár. Radi:

Plnomocenstvo pre Vijednavatelya pána N. N.

Slovenská Národňja Rada splnomočuje pána N. N. (na. pr.), v obcach Kostolnom, Vadovcach, Hrušovom, horních a dolních Bzincach a Lubiče za svojho Vijednavatelya, ktorí všetki rozkazi slovenskej Národnej Radi menuvaním obcam a okolí sdeluvať bude. Žjadame teda, abí rečenjeho Vijednavatelya nášho vo všetkom ochotne poslúchali, a čo jim menom slov. Nár. Radi naloží, vikonávali. Danuo v hlavňom ležení slovenskom na Brezovej dňa 25-ho Sept. 1848.

M. J. Hurban, President Radi Nár.

Ludevít Štúr, úd.

Bohuslav Nosák,
tajomník. *)

*) Plnomocenstvo toto mau slávnej pamäti Karol Holub; ktoruo prezradení, oddau jednemu zo svojích verních; ten to potom skoro do roka, na prsách svojích nosiu, a iba do rúk Hurbanovích odovzdau!

kami a strážnim ľudstvom opatrenje boli. Veliteľstvo posádky mívajskej sverenuo Lud. Semianovi, ktorí tu víbornje službi povstaňú slovenskjemu vikonau, ñje len obranovaňim, ale aj pilnou starosťou o magazin tak potrební pre mužstvo povstalu, zo dňa na den sa zmáhajúce. — Stoťini za stoťinami tak akobi zo zeme povstávali.“ *)

30. Brezová.

Prú, akobich vo viprávaňi Hurbanovom ďalej pokračuvau, za potrebnou držím, o mestečku „Brezovej“ a jej obívateloch pár slov prehovoríť.

Brezová je samou prírodou znaemeňte zo všetkých strán ohradená tak, že pri smelosti a porjadku dosť ñveľkej síli, ñdobitnou sa zdá biť. A sice je ona dokola strmími, alebo rozložitími, úzke dolími, úbočja a zákruti tvorjacími vrchami—menovíťe na pounočneť strane, hrdo sa vipínajúćim Brádlom, ako ďakím mocním valom; od víchodu divokím Baranom a holími, k Dobrej-Vode sa ľahajúćimi vrchami; k poludňozápadu, ako vetrom zopätou veľikánskou vlnou, pekním Ostrježom, a po boku tohoto meňšími k Mijave vibehujúćimi vrškami — otočená a strážená. Štiri cesti vedú na Brezovú, napospol úzkimi, ñbezpečními dolinami. Tjeto cesti idú od Vrbovjeho,

*) Videli sme z Hurbanovjeho, zo Záhrebu písanjeho listu, že bou ñbezpečno ochoreu. Nemoc táto pri náramnom napuľí duchovňích i ľeselních síl, ustavičnom ñepokoji a dennej i nočnej práci mu ñprestavala. Za čelí čas pamäťních dňou ticho, hrozná zimňica ho trjasla, a predca duch jeho ñprestavau biť činním. — Z Mijavi dňa 20-ho Sept. hovori v diktovanom liste: „Moja duša drahá! Ńdiv sa, že Ťi sám ñepíšem; chcem Ťi aspoň na vedomja dať, ako sme vrazili do zeme našej. Prešli sme hranice v Pondelok večer. „Pokračovali sme doteraz bez krvi, kdo vje ale, či to tak dlho buďe! Mi sme už všetku poslušnosť Ministerstvu a stolicam vipovedali, a lud to s veľikou radosťou prijau. Ja som včera pre náramnu napuľja síl pri rečjach, ktorje som k ludu držau, tak sa zoslabiu, že som si hneď lahnúť museu. . . .“

Miloslav Hurban.

Jablonice, Bukovca a Mijavi; všetkimi timito cestami, okrem mijavskej probuvali nepriateľa uderiť na Brezovú, aby ju vtrhli z rúk junáctva slovenskeho. Ale sa im to nepodarilo. Terrain bou značení. Lež ňje len samo položenja, i obyvateľstvo tohoto rozjahnutjeho, do 8000 duší rátajúceho mestačka, napomáhalo cjele národnej Radi. Brezovaňa boli chovanci Hurbanovi: chlapi rezki, švihli, mužni, s rázom tvrdosťi na tvári vibitej (ktorej tak málo jesto na Slovensku) a vúbec prosrjedkom svojho obchodu po svete, vicvičení a vibrúseni. Z takichto junákom bi sa dali hrđinovja vychovať! — Známó je, že z Brezovanou a kopaňíc, slovom: zo západních strán Nitrjanskej vibratic mládencou, je utvorení regiment Alexandrou, slávni jeho smelostí, zmužilostí a oddanosťou. *)

K celosti obrazu nášho ešte aj bjelo pohlavja patrí; i tomuto dáme maluo mjestečko v našej skromnej panoráme. Zenskuo pohlavja na Brezovej zachovalo až posjal onu ráznost celej postavi, krásu tela, bistrost očí, čistotu mrávou, hotovost ducha ku všetkjemu schopnjeho, ako v dávnich vekoch samostataosti slovenskej. Je dač tajnjeho voku, a duchovnosťou osvjelenej tvári peknej Brezovanki! Majú tu ženskje vela z muzkneho rázu, ktorí sa vje i nad ženskje cností povznjesť, čo sa hrđinskostí nazíva. Vidno to i na djevčenskích hrách a zábavách; bo panni a djevčence tunajsje v svjatočni den neženu sa do krčmi ako inde po Slovensku, ale sa hrajú vonku na lúkach, spjevajú, alebo s mláďenci lobdu (habán) si pohadzujú a t. d. Kježebi takjeto zábavi na mnohích stranách Slovenska z običaje nevichádzali!

Tolko na krátce o Brezovej a jej obyvateľoch; teraz sa vrátme k naším bojovníkom.

Dňa 21-ho Sept. sa množstvo na Mijave zorganizovano pohlo ku Brezovej. Pri hukotu bubnou, s rozvjatimi zástavami prišli bojovníci slovenskí na Brezovú. Hlavní stán sa zaraziu na prjestrannom meskom dome. „Tu sa íjež — pokračuje ďalej Hurban — vihľásilo povstaňa slovenskuo, a okolitje obce sa vizvali pod zástavi, za cjele už vjac razi

*) Pred takimito bojovníci sa ňjesou ten hrozni strach, akí Slováci na nepriateľoch svojích videli. To boli tí tak rečení „Mijavci“ — t. j. junáci od Bráďla a Javorini.

pripomenutje. Tu virástlo množstvo bojovníkou više 8,000 mužou. Živost a život dostávu podivu hodnej rozsiahlosti. Z nepočetných obci dovážani bou do hlavného ležeňa chlieb, a napospol všecka potrebná potrava. — Vistanstvá z ďalších strán prosili Národnú Radu o pomoc proti Madarom, a žiadali rozkazi, podľa ktorých bi sa rjadiť mohli. Mestečko Brezová uzavrelo v národnej schudzke všeobecno povstaňa! Jedenkaždí ku zbraňi spuosobní bou povinnuvatí do boja viťjahnuť; jeden djel starších mau zostať k obraňe mesta, druhí, mladších, náležau k mobilnej kolonne. Veliká chťivosť a neobičajno napnutja sil, je ráz prvjeho pohnutja slovenskeho. Jednotlivi mladi mužovja, mládenci, ba dost často chlapci obetovali svoje službi Národnej Rade. Údovja Národnej Rade boli živi menoslov všetkých známich rodákou, ale ku prekvapeňu svojmu videli mnoho ochotnej mládeže, ktorú neboli znali, ba čo vjac pozorovali charakteri zlášne, mužou povahou zrelich, o ktorich pred tím nič neboli počuli. Takito medzi druhimi priklad mali na šlechetnom slovenskom mládenci, Karolovi Holubovi*). Nikdo ho nežnau. Ale vistúpeňa jeho bolo púvodnje, zlášno, ktoruo mu aj hned Národnú Radu nakloňilo. Mládeňec asi v 19. rokoch ňebou sa posjal ničim viznaču. Rozdvojení s rodičmi žiu iba svojim dumám. A ňje súc ani Slovákom, ani Madarom zlášne nakloňeni, ňebudiu pozornosť na sebä. Chvilami búrliví, chvilami zas zá-dumčíví hladau v horách virazeňa. O prjazeň ani otca, ani koho druhjeho sa ňestarau. Postavi bou ňizkej, pohladu ňepknjeho, ale na najviššom stupňi viznamnjeho, oči veľkích a ohňivích; hlavu ku predku nakloňenu, plecja širokje, krok pevní, hlas temní, hlbokí. S puškou sa taktó prvi raz predstaviu Národnej Rade, hovorjac krátco ale určite tjeto slová: „Ja uznávam, že bjednemu nášmu národu v tých hrozních búrach iba Národňa Rada spomuočí muože! — Tu mňa máte Pánovja, k službe svojej. Ja vaše rozkazi chcem plúti, vás slepo poslúchať! A keď za dobrouo uznáte, abich si touto vlastnou gulou hlavu preraziu, rozkážete, a ja-ležim pred vami!“ — A už mau natjahnúti kohútok na svojej dvojke. — Jemu rovni, Národnej Rade už pred tím dobre známi mládeňec bou Vilko Šulek, brat mladší više pripomenutjeho Ludevíta, v

*) Po slovenski sa má písať: Holub, a ňje Holubi alebo Holuby.

Komárňanskej pevnosti zomretjeho mučedníka slovenskjego. Bou v 24-tom roku. Pred Marcom študuvau; potom zaňchajúc školi, vŕhnuć službe gardí maďarskej, žiu u rodini v Krajnom, kde sa veľmi skoro stau miláčkom ludu, a pri povstaňi vjedou ho pod zástavi národňje. Bou ohňivej povahí, studiámi filozofie Hegelovej a čitaňim najlepšich básňikou slovanských i německých, nadobudou si zavčasu pevnjeho presvedčěňja, spojenjeho so zápalom a istou do něbā pohljadajúcou svatostou. V jeho misli dozrjevau ideál mláděncu slovanskjeho, naplňěnjeho túžbami, ktorje sa do sveta prítomnjeho vmesit' něvládzu. Práca a něunavná činnosť boli tje živilí, ktorje ho uzdržjavali v živoťe, ináč sotva bi bou zňjesou ten odpor, ktorí pozoruvau medzi svojím ideálom a životom skutočným. „Boj“ a „smrť“ boli jeho večňje důvodi proti tím, ktorí bi boli pochibuvali o jeho ideáloch. Večňe k boju a večňe k smrti sa pripravuvau. Tito dvaja mláděnci sú tí isti, ktorí boli vo Frašťaku od maďarskjeho súdu na šibenicu odsúdeni.“

„Takímto ľudstvom a takímto mláděnci bola Národ. Rada otočěná. Jako vodcovja tak veděni hotoví boli kďekolvek osud bude kázať, život svoj nasadiť za vzňešěnjje cjele duší svojich! Povstaňja slovenskuo bolo bez krve do noci dňa 21 Sept. Nje snáď jakobi sa Národňja Rada bola krve bála, ale že sama něchcěla dávat' úrazu vojsku, zavšě iba cisárskimi barvami a zástavami ozdoběnjemu. S gardami maďarskimi sa ešě něbola potkala. Ale znajúc, čo sa okolo ňej a v djalke vjac milovej robi, odhodlaná bola pustit' sa v něrovni boj.“

31. Dvacjati druhí September.

„Děn prajšjeho slovenskjeho boja bou 22-hi“ Sept. pjaťtok, děn krásni na počjatku jaseňe, ale vjac letňi ako jaseňňi. Něj je všětkim Slovákou svatá jeho pamjätka. V ňom tješla krú hrdinských, vítazňich sinou slovenských, za večňje, deväť časovými stolecjami šlápanje práva národňje!

„Zo troch strán bou vipočtovaní útok na Brezovú v děn tento. Národňja Rada o všětkom mala dobrje zprávi. Bola teda prihotovená k odrazeňú útoku, trebas strelnou zbraňou ozbrojených němala od 1000 bojovňikou vjacěj. Ludu bolo više 8000 hláv, najvjac iba zbraňou sedľackou ozbrojených. Celje

batailloni záležali z kosinárov, cepárov, sekerníkou, ktorí medzi stolínami strelnou zbraňou ozbrojenými rozpostavuvani boli. Zo všetkých troch strán odrazeni bou útok víťazne. Od pounočno-západnej strani išla garda Seňická, Šaštinská, a lud nahnaní, posilnení jednou, 8-mou stolínou pluku Ceccopieriho; od poludňajšej strani, od dediny Hradišťa 400 Walmodenovích Kyrisníkou pod vedením Wojniča, Majora; od západu 11-tá stolína Ceccopieri a više 1000 gard. maďarských, ktorých chrbet krili dva eskadróni Dragónou vo Vrbovom. Wojničovi s jeho Kyrisníci, ktorjemu Nár. Rada predošljeho dňa pripis zlášni bola odoslala, a v ktorom zretelne viloženje boli dúvodí pozdvihovaňja sa slovenskjego proti Košutovjemu Ministerstvu, dau pikét slovenskí, asi 50 strelcou na návrší veľmi vihodne postavených, dakolko guljek ovoňať, dva koňe boli krom tejto vuohne zroňenje, k dúkazu že sa vje od Slovákou strjelať do hora i do spodku, abi tak p. Kommandant presvedčení bou, že skutočne je ňje vuola Nár. Radi proti Cisárskemu vojsku, — trebas i možnosť k tomu bola — bojovať. Walmodenovi Kyrisníci virazení takto zo svojho položenja, prinútení boli sa utjahnúť; Slováci ich neprenasledovali, a oni odišli bez toho žebi sa dakedi boli vrátili proti bojovníkom slovenským. V hlavňom ležení bána vo Vjedni v prvých dňoch Listopadu 1848 sa dústojníci tí sami poznali aj osobne s údami Národnej Radi, a iškli si vzájomne ruki. Známo je, že títo ňeboli zachvátení maďarskou povodňou, a bojuvali zmužile pod vedením Bánovím za Cisára svojho.

„Garda Seňická (Eug. Koronthálym a bar. Šmercingom mladším vedená,) i Ceccopieri trebas iba na malí pikét uderila, ktorí nadto ešte málo pušjek mau, predca tak bola prijatá, že si ňedúverovala k mestu pokročiť. Pikét tento uderiu na ňu — šabljami a kosami, a biu sa s rjadním vojskom muž s mužom až pomoc z mesta prišlá, rozprášila ich sia plevi po všetkých okolních vrchoch. Padlo peť mužou, občanou Brezovských, ktorí prvi v radi Ceccopierou kosami svojími vrazili a trebas boli prestrelení, tím samím mravnú prevahu nad Gardami, od zadku vojska bliskajúcimi, pre svojích bojovníkou obějahlí. Na danuo znameňja priraziu setník Bonkovskí so svojou stolínou, ktorí urobjac útok bajonettom na ňeprjaťela a zájmuc dakolko vozou i osuob, prinútení bou odstúpiť od prenasledovaňja járkami, planínou a vrchami v ňeporjad-

ku útekajúceho nepriateľa. Lebo sa v meste zas na noví poplach bilo.

„Od východnej strany sa Sosai so svojou stoľinou a Gardami bližiu. Lud bou v pútkach a napnutí obrazotvornosti svojej od 5-tej hodini. Vojna sa mu jaksi počala lúbiť. Dosjahnutje dvoje víťaztvá mu vljali do srdca vjeru v sebä samjeho, tú vjeru že nemuože biť od nespravedlivých premoženi. — Z tejto strany mala biť hlavňja bitka zvedená. S mocou toutoľjahla všetka auctorita zákonnitosti madarskej revolúcie. Hlavní župan Jeszenák, i jeho podrjadení Chefí stolice, Rudolf Očkay s jeho poslušnými stvorami, tími bohi nižšími ako Gedeon Zelenay, Borótzý, Konrád a sto druhích Advokátou, tešjacich sa, na bohatje virobki pri nastávajúcich na Brezovej inquisiciách a krvosúdoch. Títo nepochibuvali o šťastnom visledku gard seňickich, o Ceccopierovcoch, o 400 Walmodenových kyrisníkoch; mimo tejto dúveri vislali popredku asi pou hodinou i jedenástu stoľinu so Sosaiom, súc sami 1000 junáci madarskimi a dvoma eskadróni Dragónou otočení. Ale oni počtuvali bez hospodára. Národ svojích sil povedomí, otočjac najprú zo všetkích strán do klepca, prišľjeho Sosaja, pánovite žjadau od prichádzajúceho vojska zloženja zbrañe. Bez vístrelu bolo 200 mužou odzbrojenuo. *) Timito víťazstvami bolo množstvo ako spítuo.

„Krom organizovaních stoľia boli vždi ešte hromadi dobrovólnjeho ludu, ktorí inšje nerobiú, iba nepriateľa hladau a biť sa chceu. Títo neboli pod kázňou vojenskou, a počínali poboční boj. Tak sa stalo i teraz. Sotva že doletieu chir

*) Lud náruživešou radosí z víťazstva pochádzajúcej hnaní, obskočiu ozbrojeních Taljanou, a odberau im puški a patrontáše, abi si tjetok boku pripásať a puškami chlúbit sa mohou. Medzi Slováci a Taljaňmi nastalo prjateľskuo fraternizovaňja a objímaňja. — Slovenská strana volala: „evviva il Ferdinando“ *) „evviva il Italiano;“ naproli tomu vojaci: „evvivano i Slavi“ „evvivano i Slovaci;“ a tak to trvalo až k samej Brezovej. — Národňja Rada vojakou tichotopotom do Holoméca vistrojila.

*) Zo Slov. nár. novín aj pospolitějším známo bolo to slovo „evviva,“ ktoruo Taljaňi Piovi IX p. r. pri jeho vístúpeňí, tak často privolávali.

o približujúcich sa gardach od Vrbovejho, úbočinami a chodníkami sa oddjalili a vpadali z rozličných strán neprjateľovi do boku, ktorí zobrašení, vidjac sa biť otočením bojovníkmi slovenskými, cúvať začau. Hrdinská garda, auctorita súdcou stariálnych, páni i kaši, slovom celá expedícia utekala, ako len ulekať mohla, a nezastavila sa až v Borovcach u pána podžupana Rudolfa (Očkayho), a u pána slúžneho Gedeona (Zelenayho), oddichujúc po výprave svojej! Cesta od Brezovej k Vrbovejmu vede úzkou dolinou, a z oboch strán sa ľahnu vrchi visokje, pod ktorými je ona na mnohých mjestach neschodná a veľmi úzka až po samuo Vrbovuo. Zmatok náramni povstau v gardach maďarských, keď boli zo svojich snou o brezovskom veselí, (ku ktorjemu oni vjezli so sebou mnóhje sudi vina, plnje vozi chleba, mäsa, a na slovenskje hrdlá hotovje provázki; ale Slováci neboli dozreli ku provazom maďarských beťarou!) nečakaními guljami privítanje. Na úzkej ceste sa im bólo zle obracať, a horšje ešte vozom a kočom utekať. A skutočne inšje ich ani nespasilo, iba náramná ohňivosť tých bočných bojovníkou, ktorí nemali dost chladnosti dočkať neprjateľa, — čím ho nanáhle upozornili na svoje víťaztvá, o jakých sa Maďarom v ich píše ani len nespávalo.“

„Dokjal sa rozkaz vidau massám organizovaním k hoňeú gard, už z tých úžín všeličo boli vislobodili. Medzitím ale popadalo do rúk slovenských povstalcou množstvo munície, vozou, koňi, zbraňe, šjať, zajatích *), raňenich, ako i dakolko sudou vina, bez pochibi k zábavám a odmeňe pre

*) Menovite vtedy padou do Slovenských rúk Fajnor, Boróci, Lisť a t. d. Slováci na chilených a odzbrojených ludoch najmenšjeho ukrutenstva sa nedopusťili; upozorňjac Odrodilcou na ich hrjechi a špatnú zradu, ktorej sa na národu vlastnom, ako jeho sinovja dopúšťajú, predstavjac im, že pokuta, akú zradca vlasti, národa a cisára zasluhuje, je prach a olovo — zas ich na slobodu prepúšťali. A preto zodpovedať budú ohavní utrhači a podlí neprjateľja národa slov., pred Bohom i pred historiou za ich lže a blúžneňa, ktorými hje len posvataje kazalelnice poškvrvňovali, ale ktorje i tlačeními príhlasmi, klebetami a terrorismom medzi ludom slovenským rozširovali: abi ho proľi jeho najlepšim, najvernejšim prjateľom pobúrili a do boja ako nerozumnuo stádo vihnali. Odpovedá

gardi vezenjeho! O úteku tomto rozprávau mi (píše Hurban) jeden gróf, major od Dragónou vo Vrbovom s pripomenutími dvoma eskadrónami postavení, že to vraj dač hroznjeho bolo! Bez klobúkou, bez pištoli a šabli, bez opaskou, bez pik a pušjek, bez botou (čizjem) a kepeňou križom viďicjami, po-za humná, ces ploti a járki, všetko ako dasom hnanuo utekalo!¹⁴

„Veseli bou večer v tábori slovenskom, — slnko zapadlo nad víťazmi slovenskimi; národ sa sám sebe lúbiu.“ — Mlá-denci slovenskí mohli povedať, že boli v ohni, voňali pušni prach, hoňili a prášili utekajúceho neprjateľa. Takjeto okamže-ňa sú ako otvorenuo ňebe pre človeka; bo on sa cíti biť po-višeni nad ľudí običajních, v blízkosti samích ňebešťanou!

Máme teda Slováci noví den slávi; v ňom sa každí sin Tatjer muože písiť, a neprjateľovi na rod slovenskí špintajú-cemu, s hrdostou bodáki slovenskje pripomenúť!

Adamiš za jeho blůžňeňa; *) zodpovje Tesák, prečo Slovákou na-dávau do „verrufene Räuberhorde, Bösewichter, mordbrennerische Horde, a t. d.“ (Pozri Neue pol. Ofner-Pesther Zeitung, Č. 94 od 29 Okt. 1848.), ako i ňemenuvaní čarbák príhľasu „Slováci“ (bez udaňa datum a tlačjarňe), kde stojí medzi inšim: „Hurban a Hodža, dva ja luteránskí kňazi, ktorich vihňali, ťjež búrja lud, dali sa ňje-kolko zlatíma zvábiť (?) abi lud vábili, abi druhej vjeri ko-stoli, a všeco čo je svatuo poškvřňili. A abi v domoch a po ceste rabovali a pustošili a dedini podpalovali. Ale jakože sa takíckto bezbožňich neprjateľou pozbavíme? Len smeloš treba. Ho-re, hore Slováci, verní sinovja vlasli! ňedajme sa ňjekolko buri-čom podmaňi!“ „Len sa na ňľch z boku, zo zadku, do očú, ktorí jako muože, ňech žjadon ňemá pokoj, dokjal aspoň je-dnoho z tých šibencou ňezabije.“ (To tak iba psou huckajú, ale ňje ľudí!) — ňechcem aňi na potupu ludstva mnoho prkľadou z ta-kíckto reť predkladať. I neprjateľovi má veru na jeho cti a sta-tečnosťi záležať, jestli chce abi si ho druhí vážili!

Sem patri i nasledujúce poznamenáňa, a sice: že uvážňenci z maď. strani sa chabo a babskí držali, ňedokazujúc najmenšej od-hodlanosťi, zomrjeť za svoje princípi! — Princípi? — Akje-že mali Madaróni princípi?

P. sp. hist. slov.

*) Pozri str. 99 pozn. pod. * príř. Hist.

32. Vzňešená starosť ludu.

„Po tomto víťaztve celuo Považja stálo na nohách, očakávajúc virojenja povstalcou slovenských. Bola bi sa celá táto dolina korita Váhu pozdvihla! *) Lež primladuo bolo ešte vojsko slovenskuo k tomu, abi sa bolo mohlo odvážii do rovín. Okrem toho Národnej Rađe dobre bolo známo, čo sa robí v Seňici, na Starej-Turej a v Jablönici. Každá pjad zeme musela biť vibojovaná. Prekážok mnoho a podpori žjadnej, mimo tej, ktorú dávala krú a duša národa potlačenjeho a ku slobode svojej sa vimáhajúceho.

„S vrúcnou nábožnosťou pochovau národ dňa 25 Sept. svojích padlích; Hurban držau reč nad otvorenimi hrobami, do ktorich mali biť položenje prvje obeťe láski slovenskej. Pohnuťa bolo velikuo, ale običajnjeho plaču nebolo. Cítiu teraz každí potrebu obeťi, a slávna bola smrť, to každí videu.

„Prešlo pár dñi v pokoji; Národñja Rada pokračovala v organizácii národních bojovníkou, rozposjelala Vijdnavateľou po obcach, sbjerala lud a nepřestávala od cvičenja vo-

*) Dopisuvateľ z Maďarskej strani piše o tom do „Slováckich Novin“ takto: „Keď sa u nás tá povest, že Hurban do Mijavi prišol, rozšřrila, rozumnejši ľudja hñed všetko vinaložili, abi národné strážie proti ñemu vistrojii mohli, ale usilovnosť táto len v Trenčiiie a iních mestečkách súcit našla; ñedinských obivaťelou, ñje len že sme proti Hurbanovi navjest žjadním spusobom ñemohli, áno k obávánñu bolo, že vedla simpatie, ktorú k Hurbanovi preukazovali, podľa ñeho povstanú“ — „Obivaťeli v Srñjem na tolko už Hurbanovím duchom razili, že u tichto sme násilñe hospodu vidreť, a hñeť prví ñeñ v zemanském Podhradí ev. Školského Učiiela, v Srñjem Hečku, — na druhí ñeñ potom jedneho papjerñika a v Stankovcach richtára ulapiť museli.“ Pokračuje ñalej: „V Mñešicách počujeme, že Hurban Starú-Turú zaujst sa chistá, a že Staro-Turaní za pomoc prosja, tambi sme teñi viťjahnúť boli mali; ale z tej príčini, že mnohí Vrbovského tábora námeri, a Staro-Turanou silu ñevedeli — bár jako sme núlili, najvjac s tej príčini, že vedla zákona ze stölice ven višť ñemusja, añi pohnúť sa ñeheceli.“ a t. ñ. (Č. 29, str. 115.)

jenského. Mládež, dôstojníci i sám ľud všetko bolo činnou a ochotnou. Počet bojovníkov zrastau.“ —

Hurban po celí tento čas ležau v zimnici, ale duch jeho natolko panuvau nad opadnutím telom, že kde bolo treba jeho radi, slova, pomoci, vždi bou ku všetkjemu hotoví. Neraz bláďi, s visadnutím na čele krupajami potu, oslábnuti, iba duchom mocní, vistúpiu a rečňiu k velikjemu zástupu shromáženého ľudstva, a sila i žjara očú jeho, vimluvnějšja že sama reč, podpaluvala srdca i duše tisícou údatných bojovníkov slovenských!

Abi som aspoň slabo nakreslení obraz podau o všeobecnej účasti ludu na povstańi tomto: ako sa sám o sebä a o svojích bojovníkov starau, uvedjem nasledujúci príklad. V jeden den bola višla z magazínu všetka potreba, a ludu bolo do 6,000 chlapou, ktorí mau biť nasítení a zaopatrení. Všetko sa úzkostně staralo, a nik něvedeu dať radi. — Šli k Hurbanovi, spítujúc sa ho, čo sa má robiť? kde sa vezme potrava? Hurban povedau: „abi čakali do obeda, že potrava musí prísť.“ — Čakali; prišlo poludňja; — a nikde nič. Prešla hodina a všetko bolo v najväčšej úzkosti. — Naraz sa strhñe krik, a zo všetkých strán hučí: „sláva,“ „sláva!“ naproti rodákou, ktorí na mnohých vozoch prichádzali, so všetkou možnou potravou a potrebou pre bojovníkov slovenských. — To je krásni dúkaz viššjeho národňjeho života a príklad vzñešenejšej starosti, ako starost iba o sebä samjeho a svoju malinkú rodinku. Národ je vtedi šťastni, keď sa cítí biť jednou velikou rodinou!

33. Ťaženja na Seńicu.

„Národňja Rada bi bola dakedi rada aj temporizovala, bo pri všetkom jej, ako ťažki kámeň na hlave ležala tá okolnosť, že sa len vždi vihladi otvárali do rvačjek s vojskom cisárskim, čo ale nikdi němohou biť cjel pri pozdvihuvańi národa slovenského za „jednotu Ríše.“ Medzitím odhodlaná bola stále v ustanovenom už jedenraz úmysle ďalej zotrvať.

Na den 26. Sept. určená bola víprava na Seńicu, kde Madaróni, ktorí sa boli povracali, stán založili, a novje gardi i vojsko sberali. Prjehod Bjelich huor bou ostrážení kroz grófou Apponyovcou u Jablönice, komunikácia s Trnavou a

Seňicou, tímato sidlami operácii proti - slovenských, bola nepretrhnutá. Z tohoto záhorja sa malo teda vihať maďarstvo. Medzitím víprava táto sa nepodarila pre porjadok vojenski, aki sa odrazu uvádzau do operácii vodcou našich. Den 22, a jeho spôsob bojovní nelúbiu sa Zachovi, bo v ňom nebolo istoti víťaztva. Tá búra, to rútenja-sa v boj, jeden cez druhého, mohli dakedi v zlom dni, pri väčšej chladnosti a smelosti nepriateľa, špatne oklamanje biť! Zach chce, abi vojско národňje, odrazu privikalo na evolúcie a manoevri pochodovje (maršovje). — Bloudek síce nechceu tolko dúverovať škole ako veriu prírode, a doľjerau, abi sa iba v búrnich hromadách uderilo na nepriateľa. Zach obdržau pole a robilo sa v jeho mišljenke. Postaveňja povstalcou bolo tak majstrovskuo, ích príjše manoevri tak zostrášili nepriateľa, že jako mňa (Hurbanovi) sám Kommandant tehďajšej moci seňickej, muoj priateľ predtím i teraz, v onom prúde ale inšim rovná obei času a okolnosti, barón H y rozprávau, že ani on sám, veliteľ ináč prirodzení, smeli, netrúfau si udržať pohromade svoje batailloni. Strach bou náramni. Prešporská garda posjal rozpráva ešte o tich hrúzach, akje ju napádali. Tak bolo v nepriateľských radoch. U slovenských povstalcou bolo viac disciplíni a porjadku, ako dňa 22. Sept., puosobili práve tímito cnošami na nepriateľa; ale nebolo v ích duchu tolkej búre, v ích krokoch a pohiboch tolko orkánu, na ích bedákoch tolkuo odďaňja-sa svojej hviezde. Návršim nad Prjetržou položením, hájom borovím višlo bojovníctvo slovenskuo a dokonale v tri voje rozdelenuo, postupovalo k Seňici. Nepriateľa, na strelnú zbraň sebä previšujúceho, videlo s úžasom rozvinuvať svoju silu. Znak maďarskjego strachu boli vístrelí z prílišnej ďjalki dávanej. To povedomja našich, že ľudstva síce mnoho majú, ale strelnej zbraňe v potahu na nepriateľa až príliš málo (ňječo više 500 pušjek mali naši ľisicovja), na ducha velmi nevíhodne puosobilo. Pochodi a vívini v kolonnách umelecki zostaveních, necvíčeních tíchtu sinou prírodi, boli obľízne a misel i telo unavujúce. Zach bi bou s ľudom len trochu cvičením — íste už samím manoevrovaním, seňickjero nepriateľa rozprášiu. Plán jeho sa zlomiu na ďakolko stoínách cepami ozbrojeních sedľjakou, ktorí nemáúć dúveri v svoju zbraň, z najzadňejších koncoú zošíkovaných křidel utekať počali, čím zmatok do celku uvedení bou. Cen-

trum slálo, z oboch strán sa strjelalo bez ubliženja sí spoločného. Veliiteľ seňickí mi rozprávau, jak ťažkí kámeň spadou z jeho srdca, vidjac úlekať daktorich z našej moci. Výsledok toho bou ten, že sa Vodcovja oboch strán jeden druhemu svojim vojanským umeňím presentovali. Púvodca manoevrou seňických vidau peknuo svedectvo o umeňí našich Vodcou; a naši zas dali chválu seňickjemu. Lud z oboch strán sám sebã sa báu. Prevaha v strelnej zbraňi a bliskavje bjele remeňe a znaki cisárskeho vojska na strane madarskej, porážali lud pospolití slovenskí. Vojníča síce a jeho kyrisníkou už vjac pred Seňicou nebolo, ale druhuo pešje vojsko (akuo, nemuožem udat), bolo prítomnuo a plenkuvalo proti naším. Bojovníci slovenskí priťjahli v noci zpãt na Brezovú bez toho, žebi dač boli dokázali; lud ňevideu svoje položenja a ňedau sa zmjast ňezdareňím tímto. Národňej Rade išlo teraz o to, novím víťaztvom rozduchat oheň u slabších, a už pochibuvat počínajúcich. Příklad dakolko úskokou, najvjac pražských maznáčkou zle puosobiu na slabšje duše. *) Nadovšetko ale, vjac ako čokolvek inšje, zrážala misel ludu tá skúsenosť, že všade s cis. vojskom sa potíkať musí. „Ako že je to, že mi verní trónu s vojskom bojuvat musime, ktoruo sa tjež chvastá biť podporou trónu? — Či-že Košut je podpora Vládi cisárskej?“ — Takje otázky prebehuvali radami slovenských povstalcou.“

34. Bitka a požjar na Starej - Turej

„Národňja Rada preňjesla divadlo boja na inšje mjesta. Pre mali zbor ňebolo dobre na jednom, ale na vjacej mjestach sa zosiluvat a zrastať. Tímto spuosoobom bou ňepriateľ zñepokojuvaní. Dobrje známosti o pohiboch ňepriateľských boli vždi na čase a k užitku. ňepriateľskje gardi a vojsko proti Bánovi ťahajúce — boli v Novom-Meste nad Váhom zasta-

*) Musíme podotknúť, že v ten večer (dňa 26. Sept.) i Hodža s Nossákom, zaňechau Brezovú. Visvetľujeme si to tak, že Hodža ako človek hlbokjeho citu, vo večných ideáloch mišljenki žijúci, ňemohou zñjesť tje lávo-potoki skutočnjeho, náruživostou, krvou a obeľami ľudskými sa vivarujúceho života:

Pozn. spis. prít. hist.

venje, a zo Starej-Turej sa mala zaľahnuti hračica za ten čas, kým bi od Dobrej-Vodi a Jablönice gen. Knöhr bou povstaňja zužovau. Generál Knöhr ale bou Nikodém, pre strach maďarskí iba potajomki vec trónu podporujúci. Z tej príčini sa oboriu naňho Tessák v „Neue politische Ofner-Pesther Zeitung,“ v čísle 94. odo dňa 26-ho Rujna, 1848. Medzi inšim piše: „Darum erschien der verschmutzte General (rozumej Knöhra) am Abend des 26-ten September nach rühmlicher (!) Vertreibung (!) der Hurbanischen Räuberhorde in Szenitz, begab sich gleich den folgenden Tag zeitlich in der Früh über das Weisse-Gebirge nach Bori und Verbó, und wusste die grosse concentrirte Macht und Kraft von Militär und Nationalgarden, unter dem Vorwande einer Recognoscirung und Entwerfung des nothwendigen Operationsplanes, so geschickt zu lähmen, dass die wirklich imposante Macht, die gegen Hurbans Horde vereinigt war, so lange ganz müssig zusehen musste, bis das wilde Raubthier seine Mörderhöhle total verlassen und alle Raubvögel entflohen waren.“ — Len že ten útek pravda ňebou tak náhli, ako sa zdálo Tessákovi. Den 27-mi dokázau znovu, čo je v stave vikonať sila a odhodlanosť slovenskích bojovníkou, ktorí, medzi tím ňech je povedanuo, ňikoho ňezavraždili, ani ňeviplundrovali, a bili sa hrdínski v poli iba s tím, ktorí ozbrojení proti ňim, pod zástavami Košutovými stáli. Pán Tessák teda ľžive a zlomiselne, Brezovú „Mörderhöhle“ nazíva. Na Brezovej (ako sme pripomenuli), bolo vjacej hrúzovládcou uväzneních a predca žjadnemu ani najmenšim na zdraví ňebolo uskodenuo. ňech svedčja Fajnor, Boróczy, Liszy a druhí tehďjší naši delinquenti! (Ani samjemu Tessákovi bi sa nič ňebolo stalo, trebas tolko o „Hurbans Horde“ o „höllische Kammarilla“, o cisárskich generáloú „jesuitischer Verschlagenheit und schlangenartiger Schlaueit,“ po novinách porozpisuvau).

„Včas rano, spomenutjeho už dňa, zarmútilo sa ňebe nad položením slovenskjejho zboru. Dokola ňeprijateľni otočení, nad hlavou viseli oblaki, a dážd sa ľjau z ňeba. Maširuvalo sa z Brezovej *). Cjel bou Stará-Turá. ňebe sa o poludňi vi-

*) Za odchádzajúcim medzi ostatúimi, S. Jurkovičom, meskím notárom, bolo strelenuo. ňečim tento sa ale ňesmje Iudu, alebo obivaťel-

jasnilo. Slnko za jasno zapadalo, keď stáli na vrchoch staro-turanských, proti sebe, garda s plukom knžezata pruského, a vo dva voje rozdelení, hore návrším, na ktorom tamtí stáli pevním krokom kráčajúci slovenskí junáci! S búrkou običajnou, zápalom dňa 22-ho Sept., leleli na vrahou! Treskot bubnou, hrmot pušiek — a utekaňja Maďarou bolo v okamženi. *) Vojaci i gardi počali sa zabarikadovať, na ceste stojace stodoli zapálili, a z ohňa i z poza zásekou svojich, pálili na rúťjacu sa zo všetkých strán lávu slovenskú! Boj ulicoví trvau za chvíľu. Maďari kam ktorí sa rozutekali. Na úteku zo Starej-Turej, pálili kopaňice a dedini slovenskje. Na Lubiňe lahlo 200 domou. To je šlechtnosť veľkodušních (!) maďarských bojovníkou. **)

„Prví skutok rozbúreních bojovníkou slovenských, bolo vipúšťaňja, v sklepoch pozatváraních občanou slovenských. — Lebo mešťanstvo Staro-turanskuo bolo celkom košutovskuo, ale Kopaňice cisárski zmisľajúce. — Z tohoto pomeru višjeu hrúzovládni súd, podporuvani stoličnou vrchnosťou, ktorí mučiu lud pre jeho národňje zmisľajú, a pre vernosť k trónu a národnosti svojej. V mnohých pivňicach, v sklepoch hnusních, polomrtvje postaví čakali na vislobodeňja. Tricať zúfa-

stvu brezovskjemu pripísať; urobiu to zradca a podľjak, akí sa často do spolku najvernejších národovcou všískše!

Pozn. spis. hist. slov.

*) Dopisovaťel do Kostolnjeho Novín, dáva o tom nasledujúcu zprávu: „Sotva sme nosivo zložili, už stratené varti oznámili, že sa Hurban približuje. Hñed sme tedi na staro-turanskí vrch vistúpili, odkál jeho silu na 800 — 1000 strelcou viďeť bolo, prečo sme ohňa vistáť dlho ňemohli, a jak náhle jeden radovi vojak poraňením zostal, cúfat sme začali.“ Ako sme naspjatok išli, už nám cell zástup trenčanskí pri Lubiňe naprofi išel, ktorí jestli skorej doljahñe, asnáď bi Stará-Tura oslobodená bola, poňevadž aj dva kusi z uhorskjeho zámku vjezol.“ „Navráťili sme sa tehdi v dobrom porjadku až do Mňešíc, poňimo jednej stránki, ktorá prosto domov utekala.“

**) „Naspjatek jako sme ze Starej-Turej išli, osada Lubina preto, že jej obivaťeli do nás strjelali, podpálená bola.“

(Slovácke Novini Čís. 29, str. 114.)

lích, o pomstu volajúcich kostlivcov — víruilo sa oslobode-
 ních zo žalárou, a vodilo osloboditeľou svojích po ulicjach a
 ukazovalo domi vrahou svojích a zradcou Cisára svojho! —
 Nejednen čo mau dom v susedstve vraha svojho, kázau páliť
 strechu zradnjeho suseda. Slovenski bojovníci, bojom rozdrá-
 žení mstili krú svoju; duch pomsti odstrániu Veliteľou i ohládi,
 a sám sa posadiu na chvílu na stolicu vládnu. Mađari pálili
 nevinnje; rozkaťeni mstitelja pálili sami svoje pribitki, abi len
 zničenuo bolo mesto zradnuo k príkladu celjemu Slovensku.
 Už ani bjele remeňe a znaki cisárske na pluku kňežata pru-
 skjeho neudržovali lud, boj bou bezohladní a zúfali. Pohlad
 na okoliú krajinu hrúzo-velební. Hori a návršja sa tratili v dí-
 mu a plápoli, velebná Javorina ožjarená bola purpurovou žjarou,
 vlni dímu s plameňom zmješanjeho, válali sa ulicjami a dolinou.
 Rachot pušjek z počjatu častí, z nenáhla umlkujúci, ustau
 naposledí, a už iba praskot všežravjeho ohňa, njesou sa na-
 stalou úichostou. Iba za krátko sice okamženja trvalo toto roz-
 búrenja mužstva, vistupljeho z hračíc disciplíni, ale dostatočnuo
 k osvedčenú spravdlivej pomsti. — V hluku tom márne boť
 rozkazi, mární hlas v radi zvolávájúceho bubna. Iba o pou
 noci sa začalo misljeť na velikánsko dňošnjeho dňa napína-
 ňja sil, na ustalost' tela, na zmorenost' údou, hlád a smäd! —
 Dlhí pochod (marš) v blaie a po cestách neschoduích, boj,
 náruživost', umoklá od dáždža odev, viljata pomsta, vivážili si-
 lu povstalcou. Utjahlí sa v porjadku na Poradžja, kopaňice mi-
 javskje, a odpočinúli po dñi velikích napínaňi sil! Mesto zra-
 dou národa a cisára svojho pokalenuo, odpočinúlo v popoli
 svojom, mstitelja slovenski v pribitkoch vernjeho ludu sloven-
 skjeho po vrchoch mijavskích.“

35. Boj ostatní pri Poradí.

„Poradžja má položenja strategickuo. Dlhje radi chalúp
 prestjerajú sa po návrší. Dolinki sa vinú šikom k vichodu.
 Vrstvi vrchou zostupujú k Mijave. Moc povstaňja opjerala
 sa o hori javorinskje, súc čelom vo dve protivnje strani o-
 bráťená, od ktorich nebezpečentstvo hrozilo. Divadlo už bolo
 zúzenuo. Ustavičnimi pochodami a bitkami vivážená sila po-
 vstalcou. Tri cesti vedú do Mijavi; od Vrbovjeho jedna, od
 Starej-Turej druhá, a tretja od Seňice ces Vrbovce. Toto

posledňje mestečko, bola pevnosť proti tamtej, cesta táto spjatačná do Moravi bezpečná. Na ceste od Starej - Turej stála moc slovenská, a stráže tejto držali v moci cestu do Vrbovneho. — „Za včas rana blížila sa od Vrbovneho (ako Tesák píše), imposantná moc gard i vojska. Po predku sjeu múr Granátňikou, za tímto infanteria a gard neprehľadno množstvo. Virazili sa strán hradskej cesti, a čakali útok zo slovenskej strani. Národnja Rada videla, že je nje v stave tolkej sile odolať. Bloudek, Zach a Janeček napnuli s mocou národnjeho mužstva, patrňe stencenou, všetki sili odhodlaňja a posveťeňja slovenskjero. I ostatňi jednotlivci všetci pracovali so zúfalím napnutím sil. Čím ďalej sa pretahuvau boj, čím vjac víťaztvi sa dosahuvalo: tím vjac vojska cisárskim menuvanjero, valilo sa v boj proti bojovníkom slovenskim.

„Den 28. Sept. mau biť posledňim dňom povstaňja slovenskjero. Nje len gule granátňikou, prevaha na počet i prostriedki; ale prišla i druhá gula, ktorou porazenuo bolo dúfaňja slovenskuo. Ritírsko, dobrovolnuo povstaňja slovenskjero ludu vedla trónu panovníkou dedičňich — bolo opustenuo, pozdejsje práve odmršťenuo. Manifestu odo dňa 25-ho Sept. 1848 slová hroznjero obsahu pre Národnú Radu, hlasom svojim všetko porážajúce, boli tjeťo: „Menovíte tjež vidau som potrebné rozkazi, abi aj v hornom Uhorsku zákonní porjadok sa navrátiu.“ (Pozri: Zbirka pre Uhorskú krajinu vidanich najviššich Manifestou a t. d. v Budiňe 1849, str. 5.) Povstaňja toto bolo obetuvanuo Madarom.

„Boj kruuí sa rozvinuv po návršii. Od Vrbovneho prišla sila neunavenjero ludu. Náš lud bou unuvani a umenšeni. Vraždivi oheň pelotónski dávali vo vjacej dešaržach granátňici. Odpovede slovenskje neboli tak hrmivje, ale tím účinnivejšje, bo puški naše boli istejšje a štuce, akje viborni strelci naši mali, zriedka svojho mužja chibili. Ale načo opisovať boj? Načo smutnuo skončeňja iba započatjero boja o slobodu slovenskjero národu kresliť? — Skončeňja toto, den 28. Sept. naznačení je dostatočne chibami kroz Radcou koruni urobenimi. Lamberg bou zavraždeni v ten den, v ktorom sa nazdali Madari vidjeť zavraždeňja ducha národa slovenskjero.“ — Národní Vodcovja museli ustúpiť, a zdáli sa im ich ustávaňja a nádeje vplješť národ svoj do pásma udalostí historickich — na vekí zrušenimi. — Ale neždolaňja toto madarskej moci kroz nich, stalo sa hor-

kim jablkom pre Madarou. Títo nemajúc už vjac strachu pred Slovákmi, odhodili sprostredkovaňa Vládi rišskej*), neprijali jej ponúknutja—sa k upokojenú pohibou slovenských, a nabrali čo vjac smelosť na Vjeden, a ku haňbním vraždám.“ —

Tu končí Hurban svoje úvahi. — Ja chcem ešte dakolko slov o boji pri Poradi prehovoriť.

Hurban zimnicou zmorení a Štúr, stáli v bok od Poradja na návrší pod Javorinou, a dívali sa na tento boj zúfalých povstalcou slovenských. Kdože visloví žjal a bolesť mužou tíchto, keď videli junákom svojich ustupovať, a strašnje požjare, neprjateľom zapálených kopaňíc Klasovitých, k oblakom sa vivíňať? Kdo nakreslí ich zamračenú, trúchlivými dumami pokrytú tvár? — k nebesám opretje, pošmúrne zraki, a o“ pomoc“ vzdichajúcu modlitbu ich duše?

Ustúpili Vodcovja; — a pod Javorinou tíchi šoptau hlas: „Národ slovenský, nepoznau si den spaseňa svojho, — s Bohom!“ — — —

V ohní postavení, pred neprjateľom ustupujúci bojovníci slovenský, v malom počtu sa ešte raz, blízko Mijavi zastavili, kde z poza stromou rjedili neprjateľskej radi. — S odvážnim Bórikom a Polesňjakom, 16-ti ostrostrelci vidržali oheň až do tretej po obode, kim sa municia, ktorú mau ochotní a činní Valášek na starosťi, na bezpečnuo mjesto neodpratata. Añi túto si nedali neprjateľovi odobrať, trebas im za päťami stúpa. Ustúpili aj poslední hrdinovja z bojiska, nechajúc dakolko šlechetních obetí za sebou; ktorje za najsvätejšje cjele národnje v mužnom boji padli. Poberalo se všetko ku hranicjam.

36. Lúčeňja.

Lehotka (alebo Lhotki), dedina za hranicou ležjaca, bola strediskom maljeho zboru bojovníkou slovenských. Tu sa ešte raz zišli do vedna, vedúc zo sebou dakolko zajatích, medzi nimi Padušickjeho, notára staro-turanskjeho a dvoch vojakou z pluku kňež .pruskjeho. Padušický, hrizení svedomím, a strachom omdljevajúci, v tom domnění, že už ostatňja hodina mu odbila, hodiu sa na ceste do najväťsjeho blata, na kolená — a prosíu a plakau; ako naňichodná baba o „milosť.“

) Pozri str. 86 pozn. pod. prít. list.

S takou babou Slováci nič mať nechcú; a preto odprásili ho domou, aby šjeu ukázať svoju bjednu hlavu na plecjach. To sú tí víťazi maďarski! — Vojáci boli i s puškami pustení; začo zvelebovali cestou meno slovenskuo.

Hroznuo bolo položenja junákuo slovenskích; nepokoj ich zvätsuvala i tá pripadnosť, že obivateľja tunajši, do huor začali pred nimi, ako ozaj pred dakimi lotri, utekať. — Naposledi týchto predca prehovorili, uspokoľjili a utíšili. — Za dlhí čas ale potom ešte špatnje povesti sa roznášali po Morave, o bojovníkoch slovenskích, ktorimi povzbuďeni daktori charlatáni, opovážili sa ohavnim spuosoibom a klamstvom od ludu penjaze vidjerať. *)

Zo Lhotjek sa mau zas rozisť malí zb'or Slovákuo po širokom svete. Bolo to bolestnuo, dojímavuo lúčeňja; scéni utešenje prjateľstva a dúveri v Boha. Brat bratovi lísknuv ruku, dávau ostatní raz „s Bohom!“ — a ňetušiu, a ňevedeu: kedí, kde a jako sa s ňim side? Jedni sa poberali k rodiňe, druhí ku známim, treťi ku prjateľom. Lež čože počali tí, ktorí aňi jedneho aňi druhjeho v cudziňe ňemali? — Smutnuo, žjalno to bolo lúčeňja!

Národní Vodcovja slovenskí odišli po predku do Hradišta. Medzi tím „búrka vo dňe dokonaná na zemi, začala pokračuvať v oblakoch. ňebe sa zajahlo hustími, čjermimi mračnami. Blesk ňeprestávau, pravda, preťinať temnotu stonásobním oslepujúcim križlúvaním—sa, prjestranstvom hlobkjeho ňeba, ale tím sa iba hlbšja tma tvorila. Hromi hrozili zdruzgotáť kopce mijavskje a temeno dvojhlavej Javorini. Na to sa roztrhli čjerne, dážd'om preplňenje oblaki. Vlasi dupkom vstávali na hlave. Dve hodini trvali tjeťo hrúzi ňebesckje, na zem posjelanje.“ (Hurb. obr.)

*) Známa je historia Holešovská o jednom Charlatánovi, ktorí choďjac po Morave s obrazom, na ktorom akísi zbojűci odmaluvaní boli, i v Holešove verejňe vikrikuvau pred ľudom, ukazujúc na obraz, že to Hurban s jeho zbojűckou hordou; — až potom Vrchnosť v tom porjadok urobila.

V Brně zas višla jedna pesňička: „O uherském Hurbanu, knězi lutheránském, který svatě tupí, kat. kněze morduje, a t. d.

Ale Narodňi Vodcovja k búrkam a bliskavici, k hromom a vichru dávno naviknutí: ňedali sa ani tímto velebno-hrozňim zjaviskom ňebeskej prírodi odstrašit. Prišli v noci do Hradišta, z káďjal potom pod cudzimi menámi sa odobrať do Vjedne. —

Spomenutá búrka náramne puosobila na gardi maďarskje; za vjac dní sa ňeopovážili priblížit ku Brezovej a Mijave, trebas mali pevní úmysl mestá tjeta na popol obrátiť. Samo ňebe zastavilo vztek maďarskí, a ochladilo zbúrenje a kipjace náruživosti ňeprijatelou slovenskjego národu!

Búrka táto je všeobecne známa na Slovensku. ňeobičajne ona bola rozťjahnutá a rozšírená; mnoho si potom o ňej lud viprávau, nazdávajúc sa: že ona predzvestuje hrdinu a spasiťela, ktorí s ňebeskou silou, nadzemským vojskom otočeni, príde vikúpiť národ slovenskí z porobi maďarskej!

„Ako sa pozostatki bojovníkou slovenskích zo Lhotjek ďalej vistrojili: jedňi z ňich boli masakruvaní od cis. vojska na cestách a po ulicách mjest moravskích; a druhí v Hradišti ako vážňi strážení a zadržaní, iba na rozkaz Ministra vojni, peňjazmi a passmi zsopatrení, vipustení boli.“

37. Boj národňi.

Národňja Rada inšim cjelom ňebola prišla s ozbrojenci na zem slovenskú, ako, abi národ k bojovnosti priučila, k povedomú jeho samostatnosti a samotvornej činnosti privjedla. Úmysl tento ňebou z povetrja schiteni, a preto ňezostau bez účinku a následkou ňeoceneťelních. Narodňja Rada s útechou pozorovala, že uhádla túžbi národa svojho, a vedela nahljadnúť do hlbokosti jeho duše, a vivolať z ňeho novjeho, budúceho človeka slovenskjego. Národ rozumeu Vodcom svojim, objímajúc, za slobodu a svatje práva jeho, podanú mu zbraň, otočiu ich mohútnosťou a silou, ktorá hrúzou naplňila jeho ňeprijatelou. To je prví pablesk budúcnosti našej. — Tisice ludu za dakolko dní od Bjelej-hori, cez Brezovú, Podkilavu, Srňje, popod Javorinu k Mijave a Vrbovcem, stálo na nohách a letelo do Tábora slovenskjego. Bou to už opravdu pekňi začjatok národňjeho boja a pocíťenja svojej samostatnosti a oslobodeňja-sa — vipovedaním poslušnosti maďar-

skjemu, nepravjemu pántvu — z pod járna úisieročejeho o-troctva. A to bou úmísel Národnej Radi a vlastencou slovenských, abi Slovák nešlúžiu Madarovi, ale sa cítiu bit človekom vlastním, samostatním, ku slovanskjemu, a nje k čudskjemu pokoleňú patrjacim; abi bou hrdi na národnosť svoju, a nedau nohama slápať svoje najsvätejšje práva človečenskje! Nitra-rija povstali, Považja túžobně čakalo vikupitelou svojích a ce-luo Slovensko im chcelo ísť v ústreti. *)

Menovíte u obivateľou Nitrjanskej, v okolí povstaňja, vše-obecni zápal panuvau; chlapi porozchodení po sveťe z daleka sa domou vracali, a mnohje žeňi sami šli pre svojích mužou, abi títo, príjdúc domou, mohli bojuvat proti Madarom. — Zá-pal a boječťivosť táto, nevíhinula z duše ludu ani po odchode jeho Vodcou.

Karol Holub, ktorí za dňou povstaňja na koňi po oko-litích obejch chodiu, lud do zbroja vívolávau, a neraz z pomedzi samích neprjateľou, svojou odvážnosťou sa virúbau; po odchode nár. Vodcou spolu i s Vil. Šulekom, odrezaní od hlavnej moci, zostali sami medzi svojími oddanými. Ale ani teraz sa oúi o svoju bezpečnosť nestarali, na samje gardi s malou silou napadajúć. Holub pri Lubinej a Šulek pri Kraj-nom mali udreť na gardistou. Víše Krajnjeho sa postavila bar-rikáda a nebezpečně záseki sa porobili po ceste, ktorou mali gardistovja ísť do Vrbovjeho. (Poznamenat' treba, že veľká sila neprjateľská, ktorá prevíšila bojovníkou slov. pri Poradi, i po ustúpeňi tichťo, nemala smelosť vñísť do Mijavi, ale od samjeho mesta sa nazpät' vrátila do maď. tábora.) Túto silu Krajňanci znepokojovali, a pomocou od Mijavi a Bre-zovej prichádzajúćich zástupou ozbrojenjeho ludu, mnohích z neprjateľskej strani zroňili. **) Neprjateľ v úzkosťi svojej dakolko domou, stoduol a krčjem zapáliu, abi dímom ukrití,

*) Zbudilo to pozornosť aj u Madarou, a neškuor prjateľským a líka-vím hlasom podvádzajú Slovákou, slubujúć ím práva reči a náro-dnosťi, abi ich do sídel svojích prilákali. Slabúsi sa dali zvjest', ale mocní duchom, stáli ako žula tatrjanska.

**) Samích raňeních, Mađari v ten čas, na 10 vozoch dovjegli do Pješťan.

horami a úbočinami do Vrbovjeho dostať sa môžu. Nehali tu vtedi i Slováci dakolko šlechetnich obetí.

Chvalitehne sa zadržala i jedna katolícka obec, Šipkovo, ktorej obyvateľja — vistrojac ženskuo pohlavja s imañim, čo sa mohlo na vozi poklásiť, do huor — ozbrojeni cepami, kosami a sekerami neprjatela prášili. — Slovom lud okolja tohoto, odoberúc sa so sbrojou do huor, dlho zñepokojuvau posádki neprjatelskje, v mestách a dedinách na statkoch jeho pelešjace. Bo po odchode nár. Vodcou prišla na odzbrojenich Slovákou hrúza maďarstva. —

Pri tejto príležitosti ale musíme i smješnu stranu víťazou maďarských, na slovenských Obyvateľou vislaních, podotknúť. Tito, čo aj nikde nevideli bojovníkou slovenských, nachádzajúc všade pokoj a lichosť, ktorú iba žjal a bolesť nad ztrátou miláčkou pretrhuvau: predca ku každej národne smíšlajúcej Obci, s náramním strachom sa približovali, vistavjac pred vchodom, kol dokola, silnje vedetti a predstráže, tuším z tej príčini, že — akbi z utajenich skriš, huor a jaskiň Javorini, ozbrojenci slovenski viskočili — abi zavčasu utjecť mohli. — Na Vrbovcach stanujúca garda raz pred kozami — v ktorich jej predstráže, Hurbanovich vojakou s dvoma bodákmi na plecjach, videli — až do Seňice utekala; z Brezovej zas pred ovcami a kravami; ovce boli vraj pešje vojsko a kravi koňništvo Hurbanovo. Z Krajnjeho ich rapotaňja mlina zahnal, bo v noci sa im to zdálo, ako „allarm“ bubnou Hurbanovich a t. d. — Či to ňje strach tomu podobní, aki na nepravich, zljeho svedomja ludoch pozorujeme? — Statočni bojovník sa nelaká strašidjel, ako sa nelaká aňi gul neprjatelských; ale človekovi bez viššjeho povedomja, ako vidíme, i kozi a kravi strachu naženú!

38. Mučedlníci slovenski.

S ozbrojenci slovenskimi sa i mnohje viznačeñjšje rodini visiehuvali, z čjastki na Moravu a do Česka, z čjastki do Juhoslovanska. Maďari všetkje mestá, dedini a kopaňice gardami a vojskom obsadili, abi tu krvosúdi robili a obyvateľou, čo sa útekem neratuvati, do žalárou hádzali a katom odovzdávali. Menovite velikí počet zajali občanou z Mijavi*),

*) K tímto sa dostau ňeskuor i Valášek.

Brezovej *), Vrbovjec, Hlbokjeho **), Čáčova, Podkila-
vej ***) , zo samej ňevelkej obce Krajnanskej 80 mučedl-
níkou odvljekli. — Temnice vo Fraštáku, Leopoldove, Nitre,
Seňici boli slov. mučedníkmi preplnenje. I do Trenčína sa
ich veľkí počet dostau. Známi dopisuvateľ Kostolnjeho píše :
„Ulapeli sme z Hurbanového krđela viac než 40.“ — Medzi
timito bou kandidát Hečko zo Srňjeho a Mikulík, učitel z
bošáckeho-Podhradja. Tito boli všetci do Trenčína odvedení.
Mali z nich, ako sa povestí njesla, mnohých obesit, ale chirom
o prichodu gen. Šimuňiča nalakani, Hečku a Mikulika najprú
do Pešte, potom na pevnosť Munkáčsku šikuvali. Hečko im
na ceste ňedaleko Szolnoku uskočiu ; Mikulík yiše roka bou
mučení na Munkáči.

Súdcovja statariálni, jedni (na str. 65 poznačení, ku kto-
rim i Broďány a dvaja Buzinkayovci pripojení boli) zasadli v
Seňici, druhí vo Fraštáku pod predsedňuctvom br. Jeszenáka,
treťi v Nitre a t. d., súdili uväzňených Slovákou a podpisovali
viroki smrti na šibeňicu.

V Seňici odsúdili na šibeňicu štiroch pospolitých Slo-
vákou. Viznačuvau sa z týchto najme Martin Barton, rich-
tár Čáčovskí, svojim šlechetným, príkladným životom. Tohoto
jedna slovenská proklamácia, ktorú unho našli, privjedla na
šibeňicu. Pred smrtiou sa mu vraj, — ako sám v dakolko
rjadkoch ****) svojej žeňe oznamuje, — traja muži v bje-
lom rúchu ukázali, a on už vraj, vtedi vedcu, že došjeu po-
slední cjel jeho života.

*) Medzi uväzňenci brezovskými, menoviťe spomenúl sa musí Samo
Michálek. Tento počiví-starec, vistrojení do ňebezpečnjeho mjesta
s prhlasmí slov, a vistrihaní pred ňebezpečenstvom jemu hrozjacim,
povedau: „ňedbám čo ma aj obesja, veť už i tak ňe-
mám ďaleko do hrobu!“

***) Z Hlbočanou, ktorí z väčšej čjastki sa z domu odstráňili, za-
jali 10, a uťečením virabovali alebo celkom porúčali príbitki, ako
Kovárovi, Žákovi, Šajánkovi a t. d.

****) S Dobrovodským, richtárom, ktorí bou so Šulekom spolu okuťi.

*****) Uvádžam tu jeho listok ako bou napisaní: „Ma nejmilejši manželko
rozchadení našeho spolu života kterem sme mí dobre pokojne živi

Prpravuvau ho k smrti seňicki ev. kňaz Tessák, ktorjemu na otázku: „či uznáva, že zaslúžiu pokutu smrti?“ odpovedau Barton: „skorej sie vi zaslúžili šibeňicu, ako ja— ja nevinne umjeram!“ — Takto bez vini bou i Svačík na šibeňicu odsúdeni. *)

Tessák podáva zprávu o tichto udalostiach v „Neue politische Ofner-PestherZeitung“ Nro. 94: „Damit die boshaften Aufwiegler und ihre Helfershelfer nach Verdienst (!) bestraft werden können, sind auf weise Anordnung des löbl. Landes-Ministeriums zwei Statariargerichte errichtet worden, und zwar eines hier in Szenicz, das andere in dem Graf Erdödy'schen Marktflecken Galgócz oder Freistadt. — Was in dieser Hinsicht in Freistadt bis jetzt geschehen, kann ich nicht mit Gewissheit berichten, nur so viel ist auch bei uns aus zuverlässlicher Quelle bekannt, dass auf Anordnung dieses Gerichtes eine grosse Menge Hurbanischer Helfershelfer eingezogen und eingekerkert worden sind.“

„Was das Szeniczer Statariagericht anbelangt, dieses fährt mit der grössten Strenge und unermüdeten Gewissenhaftigkeit (!) in seinen gerichtlichen Untersuchungen seit mehr denn 14 Tagen Tag und Nacht fort, so dass bis zum heutigen Tage (19-ten Okt. 1848) schon vier Menschenleben als Opfer gefallen sind, — denn zwei sind am 13-ten Okt. und zwei wieder gestern am 18-ten Okt. als Aufwiegler (!) und überspannte Anhänger der Hurbanischen Räuberhorde (to jest, verní rodu svojmu Slováci) mit

bili ta smutna hodina cilu svojho prekročit nemohla nebo ve štvrtek po pekne rozeici našem jak sem do tmaveho sklepu stupil ukazalo sa mi videni tre muži belem ruše mne bilo znamo že ten posledni cil došel tak moji najmilejší pritele manželko sinu ševesto aj s malú vnútku bohu vas poručam.

Martin Barton.

- *) J. Buzonkay, (spomenutí úd krvosúdu) na otázku jedneho prajela ludu, prečo chcú Svačíka na smrť odsúdiť? — odveľiu: „Tento clovek ňje len že za dva roki sám čítavau slovenskje novini, ale ich i druhím prečítavau, — a krom toho p. barón Jeszenák nám prisúbe naložiu, asi sme s vášňami ostro zachádzali.“

dem Strick hingerichtet worden, welcher höchstaurigen (!) Scene ich als Augenzeuge beiwohnte“. . . O Bartonovia Svalíkovi sám píše, že vraj „die anderen zwei, früher von anerkannter Redlichkeit und Rechtschaffenheit, sind allgemein bedauert worden.“ Takjeto svedoctvá najvätsí naši nepřítelja musja o Slovákoch vidávať. Naposledí dokladá Tessák: „Wer weiss, wie viele ähnliche Opfer noch im Allgemeinen fallen werden; denn noch eine bedeutende Zahl Gefangener schmachtet in Fesseln!“*)

39. Šulek a Holub na šibenicu odsúdení.

Teraz mám najvelebnejšie, večnje Osobností národa nášho predstaviť. Vznesenosťou ich ducha, svatosťou ich nadšenia očarovaní duch muoj, necíli dost sili k nakreslení obrazu mučedníkou tichto, ktorí s „pozdravením Rodini a Národa svojho,“ ostatní dech duše svojej púšťali! — Prijmite aspoň slabje ľahi do toho času, kím ich zvečni nadšení umelec.

Predstavte si v Šulekovi, mládencu svetou višších v ustavičnom boji s prózou života pozemského; ktorého duch horí neuhasiteľnou túžbou po vedách, a nežhrozí sa ani tich najvätsích, jemu v cestu sa kladúcich odporností osudu. Sirota, (od maďarónski zmišľajúceho, v úrade postaveného brata,

*) Nemuožem nespomenúť, kolko ohavných prjezvisk tento slovenskí kňaz v jednom hjednom článku na Slovákov a slovenákich muojou vikidau. Začína takto: „Ueber das Eindringen des seines Pfarramtes schon längst entsetzten und durchgegangenen Harbans, und seiner schändlichen Räuber- und Mordbrenner-Bande,“ ďalej „teufliche Räuberhorde und ihr schändlicher Anführer,“ „dieses mordbrennerische und raubsüchtige Gesindel mit seinem ehrenvergessenen Häuptling,“ „diese verworfene Räuberhorde mit allen ihren gottvergessenen Führern,“ „das wilde Raubthier und die Raubvögel,“ der Rebelle und seine Spiessgesellen“ . . . Ale dost už toho . .

„Prawda nezná ustaupiti zlobě,
Kdo jí laje, ten jí zastává,
Ke cti jsau jí slova rauhawá,
Blud a šalba hlupců ku ozdobě!“

Imricha, jediného to zo Šulekoveu odrodilca) sebe samjemu zaňechani, učiu sa najsamprú zlatníctvu, abi po zapotreňi si materiálnich prostriedkcou, — letom ducha a ideálom svojim posvätiť sa mohou. Chitro on prešjeu cez prózu života; ako viučeňec zlatníctva, odobrau sa do škool. Pri jeho pňnosti a železnej vitrvalosti, podarilo sa mu za krátky čas všetko to si privlastniť, k čomu druhí, slabší duchovja roki a roki potrebujú. *) — Takto vedám posvätenjeho, v umeňi zahrúženjeho mládenca, strhňe zo vzňešenich ideálou búrka najnovšjeho veku. On sa cítiu biť sinom slovenskjeho národa, a preto rozlúčjac sa na chvílu s vedami, šjeu zvestuvať ludu svojmu den jeho spaseňja, poučiť ho o veľkosti veku pritomnjeho, vješť a pripravuvať ho k nastávajúcim bojom za národňi život.

Jeho odvážne skutki, ktorimi sa v čas povstaňja viznačiu, sme videli. Po odchode národňich ozbrojencou, Šulek zostau na Slovensku u svojej rodini Krajňanskej. Oznámiu ludu, abi pred súdcami statariálnimi všetku vinu naňho zvaluvaui, jemu všetko pripisau, naňho sa odvolávaui a sebä takto pred pomstou maďarstva ochrániui. Šulek sa obetuvau za lud, ktorjeho spaseňja mu na srdci ležalo! Od prjatelou svojich napominani, abi sa oddjaliu z Krajnjeho a ukriu pred nepřjateľmi, povedau! „Keďbi mňa nenašli, vzali bi muojho švagra do väzeňja, a keď toho nje — druhjeho, na komsi musí zhorjeť pomsta vrahou našich: — v ten čas, čo bich bou na 80 mil vzdjaleni, predca bich sa tím katom ustanoviu!“ — Keď už bola prišla preňho veľiká sila gardistou (medzi nimi i dva-ja grófa Zayho sinovja) na reči jedneho maď. důstojňika: „abi odstúpiu od predsevzatja svojho, abi sa odrjekou Slovákou, a za národ pracuvau —“ odpovedau: „Ano, za národ ja chem žiť aj zomrjeť; ale za národ muoj slovenskí!“ — Všetci obdivuvali jeho charakter. Neskuor sami súdcovja statariální boli pohnutí jeho šlechetným zápalom. Netajiu nič; viznau, že bojuvau, robiu, žiu, — ale že chce i zomrjeť za národ slovenskí, a preto aňi nepřosi o „milosť“.

Vo väzeňi so svojimi vernými Krajňanci a Podkilavčan-

*) V Modre bou miláčkom zaslúž. bývaljeho profesora, Karola Štúra, terajšjeho evanj. slov. bož. kazateľa.

mi*) celje dñi a noci pri nábožních modlitbách a pjesnách **) tráviu, polešujúc ich večním slovom božím. Keď už tušiu koniec života svojho, vižjau si od rodini krajňanskej novje šati, abi sa vraj, pekñe mohou pristrojiti na cestu k šibenici; oštatnje slovo, ktoruo tejto Rodiñe na kartičke olovkom odpisau bolo :

S Bohom ! vjac sa ñevidíme, som pod statarium,

Vilko Váš. ***)

Dña 20-ho Rujna, pristrojeni do pekních novích šjat, pevním a rázním krokom, v lichosti kráčau na popravnuo mjesto, a povišeni, chceu hovorit k ludu. Lež ako povedau „S Bohom národe mjoj, pozdravuj moju Rodinu .“ dali udreť na bubni, a Vilko Šulek bou k večnjemu mlčanú odsúdení. ****)

*) Statočni títo mučedlníci i tím sa viznačuju, že ñikdi skutkou svojích a obeť za národ ñeobanuvati; a keď v druhích obcach jednotlivci na Národñích Vodcou špítali a hrešili, Krajňanci im vždi verní zostávali.

**) Oblúbeñja mau najme v pjesni: „I proč se máš rmautiti, Ó má milá duše a t. d.“ (Pozri Príd. č. 6.)

***) Karotka táto i s krížikom zo stlpa, na ktorom V. Šulek odvisou, sa nachádza u jeho Krajňanskej Rodini. ,

****) Pamätni je list od ñeprjaťela pohibou slovenských, Karola Adamiša, ktorí V. Šuleka k smrti pripravuvau — ako zas novuo svedectvo, že sami ñeprjaťelja, ñemuožu slovenským mučedlníkom veľkú silu ducha odoprjeť. List tento je písani (dña 28-ho Okt. 1848, zo Zeleníc) na V. p. Pavla Štefánika, ev. sl. b. k. v Krajnom :

Dwojćtihodný Pane Bratře !

„Powinnost je, newinnau wili zemjrajćich naplniti. Tuto powinnost i já wykonávám, když Wám poslední přátelské pozdravení od Wašeho šwagra Wilima někdy Šuleka, náhlým saudem, pro protizákonné skutky jeho odsauzeného, wirizuju. Dne 20-ho Řijna po přečtění jemu na městském fraštickém domě orteles smrti, wešel sem k němu z powianosti do Wážnice. Smutná to — wěřte powinnost. Y nalezi sem jej tichého. Mezi jinými řečmi, tázal sem se ho : zdaliž w této rozhodné době swého žiwota uznává a cítí, že proti krajíně a zákonu jednal? Odpowěděl: Ano to já uznávám, že sem proti kra-

Jemu podobní bou K. Holub, veční Šulekou prjatel na zemi i na nebi.

Ráz mládencea tohoto, hned z prvjeho jeho vistúpenja pred „slovenskou národnou Radou“ mohou každi poznať, a ráz tento za čas celjeho boja národnjeho, a umučenja svojho až do ostatnjeho dechu zachovau. Odvedení bou z Lu-

jině a zákonu jednal *) — ale já pokojně umru. Potom nábožně swětíl swatou wečeři Páne — a mimo té otázky: newíte co se děje s mým bratřem v Nitře? (Newim) a hned nasledující prosby: abych tak dobrý byl a jeho rodině, zláště Krajňanské, jeho poslední pozdravení wyřídil — něčeho wíce we Wážnici, nemluwil. W tom přišel rozkaz sednauti na wůz — i posedil se odhodlaňe; — já pak sem ho srdečně (!) prosil, aby pakliby se mu na cestě něco k zástupu mluwiti zachtělo, nic pohoršiwého nemluwil, ale raději lid spolujdauc swým pádem napomenul: že kdo se wrchností protiwi, odsauzeni sobě dobude. Přislíbil mi učiniti tak. Nedaleko od frašackých mostů se mne najednau ptal: Newíte, kde mne pochowajú? — já se odpowědi wyhybowal — on pak řekl: no wšak je wšeccko jedno. A wíce nebylo z úst jeho — až se zdál tichý a pokojný — až po poprawní místo slyšeti. Tam odhodlaně přeslyšel ještě jednau ortel náhlého sandu — šel pewným krokem pod šibenici, pak když již hofe wytáhnuty byl, zapomenuw — čemu se nediwim — na mau prosbu, aby jako Ewanjelk žádného pohoršení Gardě zjkol wůkol stojci, wětšim dilem — ba wůbec — náboženstwí Řim. katolického nezawdal: hlasitě řekl: S Bohem národe! (wšeobecné mrmlání) Pozdrawuj moju rodinu! Pak dokonal. — Na třetí den byl pochowan.“ —

Dodává k tomu ešte Adamiš: „Ach! mač byli žadoštiwi zlého: Běda těm třim swůdcům, kteří teď tisíce lidí nešťastných učinili! kdyby nebylo swůdců býwalo, nebyloby ani swedených — a mnohý — mezy nimi snad y Wáš šwagr, který teď hnije, mohl prospešně žit.“

Mi dodáwame: Šulek žije, a najprospešnejše bude žit w historii, čo prjam ho aj vrahovja zavraždili! Ale ti hjedni človeče, Bohom samím wikorenění, — w potupe národa ostaňeš na veky!

*) To sa rozumje, že robim proti maďarskej „hasa,“ z ktorej bohi všetci Slováci vitverení, ako i proti maďarským, wikoreneňja národností slovenskej ustanovujúcim zákonom! Pravda hovoriu Šulek.

bini, od rodičou, súc vidani, vřaj, garde křoz samjeho otca, ktorí je veliki maďarón.

Všetkje muki a hrozbi nepřjateľou mužně s hrđostí a opovřžením zñjesou: súdcou svojích iba o to žjadau, abi ho němučili žalárom a inquisiciámi, ale keď majú, abi ortel smří nad ním virjekli, že je on k tomu prichistani; a hotovi, keď kolvek svojú dušu položit za národ slovenski. Holuba o ďakolko dñi po Šulekovi něskuor odpravili. Ako mu virok smří oznámili, a on sa už mau na popravište poberať, ešte si sám kabát obšřvau, s opovřžením a ironiou, jemu prirozenou hovorjac: „šková bi bolo maďarskjemu katovi něchať novi burnus!“ Pred odchodom sa spítuvau: akím duchom Šulek zomjerau! Načo, dozvedjac sa, ako sa tento junák slovenski držau, — v divokej radosi, rukama pljeskau a smjau sa, hovorjac: „to je dobre, něch vedja Maďari, že aňi len jednotlivcou je něje v stave zlomiť ich tyranstvo!“ — K popravišti veselo střpau a plačúćim okolo něho ženám, usmjevajúćou tvárou rjekou: „Čo plačete? to je moja svatba; ja s radosťou lećim do nárućja něvesti mojej!“ Na otázku kňaza, ktorábi bola jeho ostatňja žjadosi, povedau: „žjadna druhá len tá, abi som bou vedľa Šuleka pochovani!“ Spítujúćemu sa, čobi otcovi odkázau, odvetiu: „No otcovi! — — toho pozdravte; — ale maťer . . . ej — tá chcela sama pljesť žinku na moje krki, . . . to ma boli!“ — a vjac nepřovedau aňi slova. Pod šibeniećou nědau katovi k sebe pristúpiť, ale si sám kabát vizvljekou, i rućník z krku sňav dolu; ostatňje jeho slová boli: „vedľa Šuleka ma pochovajte!“

Tri dñi něchali mućedľníkou tichťo viseť, a za celí ten čas ostali bjeli v tvári. Z čoho mnohje povesti medzi ludom, ktorí ich za něvinnich uznau, povstali. *)

Pri tejto príležitosťi němuožeme zamlčať, čo sa stalo s jednotlivimi osobami, ktorje boli príćinou, alebo mali úćasť na smří tichťo mláďencou. Kat zomreu o pár dñi ako ich odpravuvau; barón Jeszenák, ktorí virok smří podpisuvau, museu ísť o rok tou istou smříou zo sveta; Adamiš, na špatnú ně-

*) Že to něboli običajni obesenci, dokázau lud, vo veľkích zástupoch s nábožnosťou ako na púť k ním prichádzajúći, a malje ěeti, — ktorje sa vřaj, pod ich šibeniećami hrávali.

moc, duseňja hrdla (anginu), zomreu. — Kdo povje, že viššja moc ňerjadi osudi pokoleňja ludskjeho?

Roku 1849, z počjatu jara, slovenskí Dobrovolníci mučedlníkou tichto, slávnim pohrabom a slovanskou mohilou pociili. Aj ostatní všetci na šibenicu odsúdení Slováci, na visoki rozkaz F. Z. M. Kempena, boli počestne so všetkimi náboženskimi obradami pochovaní. Tessák museu so žalostí ukrutnjeho svojho srdca — počestne pochovávat tich samich, ktorich s barbarskou radosťou na šibenicu vjedou. Lud ve-rejše zlorečiu tomuto opovrženjemu krvežižňivcovi.

40. Všeobecní pohlad na Slovensko.

Za čas povstaňja, po celom Slovensku panovalo náramno napnutíja ducha a očakávaňja povstalcou slovenskích; ale k samostatnjemu činu ňikde ňepřišlo. Národ slovenskí ňebou ešte natolko dospeli a odchovaní, abí sa bou odrazu pozdvihou, v zástupoch mnoholisícových k Vislobodiťelom svojím sa prihrnuv, a maďarstvu sa naproti postavíu. Páni maďarónski a z vätšej strani i kňazi, lud omámili, sfanatizovali; a prjatelja v loňe jeho bivajúci, ňemali sili a prostrjedkou materiálnich, oprjet sa terrorismu maďarskjemu. Často ňepoznani od samjeho ludu — na ktorjeho spaseňi pracovali — prenasleduvani, zrádzani, križuvani bivali. — Po utjahnutí sa Národnej Radi, nastalo zrazeňja duchou slovenskích. ňeprijatelja triumfovali, misljac: že už koňec prácam a namáhaňjam slovenskim. Trpkí prišjeu i ten najmenší úsmech na potešenej tvári, a každú slzu radosťi si zaznačili Maďari, abí ju zmenili na potoki slz žjalu a bolesti! Nastali súdi, žaláraňja, mučeňja, vešaňja. Čo sa v ňitrijanskej robilo, v krátkosťi sme pripomenúli. Do ostatních stolic vislau Košut krajinskích Komissárou za Inquisítou pohibou slovenskích. Z tichto najlepše pochopíu úlohu svoju Lud. Beniczký, komissár petí stolic slovenskích, v B. Bistrici pelešjaci. Tento, ako opravdoví apoštol Statarium maďarskjeho, cestujúc po Slovensku, všade ukazuvau na svoj meč a hovoriu, že v jeho moci je život i smrť každjeho Slováká! — Ako počuv o Turčanoch, že sú náchilní k Hurbanovi, že Sv. Martinská garda vislobodila istjeho Špárnensisá, ktorjeho on kázau lapit, a že sa tu ljali gule, robili patróni, ňje v čjeloch

maďarstva — zoberúc z bamskich mjest gardu, prírukovou i so štirma kanónami do Svat. Martina, abi pokoriu povstaňja slovenskuo, a vikoreňiu rebellantou v Turčjanskej stolici.

Turčanou mali Maďari už dávno vo veľkom podozreňi. Podozreňja toto príjahlo na nich, rázno vistupovaňja jednotlivcou vo schuodzkach stoličnich za reč slovenskú (abi táto do súdov a administrácie stoličnej sa uvjedla); odopreňja pravdivosti manifestu, pod menom Cisára Ferdinanda (pozri Príd. Č. 4.), proti Slovákum vidanjeho; proti veňja-sa dávat regrútoú do bataillonou maďarskich a t. d.

Beniczky začau robiť inquisície a súdi; dau cituvať ku sebe vsěkích Slovákou, ktorich mu maďarónska partia *) naznačila; a z tichto, jednich dobrím slovom, druhích hrozbou, trelich žalárom chceu k maďarstvu príjahnuť a prisiliť.

Nadovšetko rád bi bou ziskau vibornjeho mladjeho muža J. Kučeru (večnej památi), ktorjeho pekná postava, vizrazná tvár, hrdinskí pohlad, náramně naňho puosobili. Prehovárau a vábiu ho k maďarskjemu vojsku; naposledi, nazdajúc sa, žebi ho veľkodušnosťou svojou nakloňiu (trebas medzi tých najvinnejších, t. j. najvrúčnejších priateľou národa slov. patriu) na slobodu ho prepustiú. — Naproti tomu v putách boli odvečení do B. Bistrice: Ondrej Hodža, ev. kňaz v Sučanoch (brat Michalou, prví mučedník v Turčjanskej stolici, ešte v Aug. 1848 uváznení), spolu so šlechtiním starím Otcem svojím, mlinárom v Rakši; z rodini Lilgovcou traja: Otec so sinmi, Jozefom, bivalím kapitánom gardi Sv. Martinskej a Jankom; Jozef Horváth**),

*) K tejto patriu i evanj. kňaz Hájski, Martíni, zradca národa svojho.

**) Tomuto sa podarilo ňedaleko Štubňanských leplíc uskočiť, trebas okutjeho, dva ja gardistovja, s nabitými dvojkami strážili. A síce prepiliu putá, viskočiu z vóza, a — kím sa gardistovja poobzerali, — už on bou hodně ďaleko. Strjelali za ním, ale darmo; šťastlivo prišjeu ku svojej rodiňe, a ukrívaú sa až dô príchodu Slovákou s kolonnou generál-m. Götza. V Januári 1849, bou zase slávně do svojej fari uvedení.

Po jeho úteku gardistovja ostatních svojích vázňou k rebrinám poprívázuváli, abi sa im noví takí malheur nepřihodiú.

evanjel. kňaz v Svatom-Martíne, Janko Jeszenski, Šlichta, Eug. Špárnensis. *)

Do B. Bistrice dovezení, títo „slobodi sinovja“ dostali príbitki na stoličnom dome v temných žalároch, kde iba „ňe-slobodních rabou“ zatvárajú.

Zo Zvolenskej stolice pridani boli k nim: Lud. Kisel a Móric Kellner (dozorca huťí); Balkovič, učiteľ hodrušski v ťažkých putách sedeu v Štjavnici.

Mučedlníci slovenski dlhje chvíle si krátili nábožním spevom, alebo národnými pjesnami. Svoju prirodzenú veselost i pri najvätsích hrozbách zachovali; všetci sa rázne a mužne zadržali, okrem Špárnensis. — Česť a chvála patri vlaste-ňecky zmišľajúcim Slovenkám v B. Bistrici, ktorje šlechtním citom vedenje, zemskou i ňebeskou potravou mučedlníkou národa krmili a posilňovali, posjelajúc im v pirohách zapravenje karťički s potešitelnými zprávami o „Slovákoch a víťaztvách cisárskej strani.“

Prichodom g. m. Götza v Jan. 1849, do Mošovjec, na jeho hrozbu: „že ak sa jednému dač staňe, celuo mesto popolom lahňe,“ po peti mesačnom uväzňení, na slobodu prepustení, skoro všetci bojuvali pod zástavami cisárko-národnými.

Z Gemera a maljeho Hontu odyžžali do Plešivca väzňou slovenských. Sem sa dostali: Štefan Daxner, J. Rimavskí, Michal Bakuliňi s velikím počtom mučedlníkou slovenských, medzi ktorích patri i dústojní stavec Reuss (evanj. farár vo V. Revúci, terajší dočasný Superintendent) so svojim sinom Ludevítom. Tamtí traja, ako najúčinnivejši jednotlivci padli pod najprisňejší súd. Našli sa mnohí, čo proti nim svedčili. Ale oni pri všetkých hrúzách ňeprenasledovali súdcou svojích s prosbami o „milost;“ lež presvedčovaním o spravdливosti veci a počínanja svojho ohromovali, a často k slzám pohli tich, v ktorích rukách bou ich život i smrť. Velikí účinok mala na súdcou najme trojhodinová reč Št. Dax-

*) Okrem týchto, uväzňení boli: Ján Genda, rihtér Sv. Martinskí, Jano Gallo, Pavel Klačanec, Juro Langsfeld, Martin Gallo, Jano Korbel a Jozef Krupec (títo dvaja doňjesli slovenskje príhlasi Turčanom) a druhí; — ktorí ale všetci po strašních hrozbách hrúzovláda Beňiczckjeho, o dakolko dní, prepustení boli.

nera, v maďarskej reči prednesená, v ktorej sa on spituvau medzi inšim „či za to zasluhuje trest a šibeňicu, že ho Boh Slovákom stvoriu?“ *)

Všetci traja boli naposledí — na šibeňicu odsúdení. Pripravi sa porobili. Tri stĺpi stáli na pohotove; ľudstva zohnať jeho množstvo; katovja čakali na obeť svoje; mučedníkom slovenským sa čítajú virok smrti, a oni nežmeňenou tvárou, hrdinským okom pozerali na šibeňicu . . . Medzitím prišla milosť maďarská, a na miesto šibeňice — odsúdení boli na vjačej rokou do žalára. Z tohoto sa ale tjež divným rjadením božím o dakolko meajacou vislobodili. A síce z Plešivca ich odvjekli do Pešte, a tu potom od ulekajúcich v zime Maďarou pred kňežaťom Windišgráčom — zabudnutí, — na slobodu sa dostali.

K hrdinskosti mučedníkou tichto, pripojím, ako utešenú „nezábudku“ i skutok nje meňej hrdinskej matki J. Rimavskjeho. Tje buole duše a muki srdca, akje ona cítiť musela, keď jej drahjeho sina odpravovať mali, nič inší iba matka — ktorá veční lúbi svoje djeťa, ako sama sebä — predstaví si muože. Predstaví si takúto matku s ňekoňečným buolom, prítomnú pri odpravovaní sina svojho, ktorá ide k súdcom, a iba o to ích prosí „abi jej dovolili drahjeho sina pochovať!“ — a buďte mať obraz matki J. Rimavskjeho!

41. Vistaveňja 50 zl. v strj. na hlavi národních Vodcou Slovenských.

Dňa 17-ho Oktobra 1848, podpisau Košut toto:

Wihláseňja.

„Wlast obraňujúco Zweritelstwo prítomne na wšeobecnú wedomosť dáwa: že Michal Hodža, úradu pozbavení,

*) O tejto reči, ňemeckje nov. „Pressburger Zeitung“ pri všetkej teh-dajšej hrúze maďarskej, chvalitebnuo slovo boli prerjekli; a spolu i šlechtní charakter, cnostní život a všestranná vzdelanosť tichto wážnou pripomenuli. (Ňemuožem to číslo udať.)

Scéni a obrazi takjeto, ňeskuor dovedna zobranje, krásno swedectvo o charakteroch slovenských vidajú, a národu k ozdobe slúžiť budú.

Werbicko - Svato - Mikulášski kňaz, jako preswečení podzbuďiel a burič ludu, tak i jeho zločinski spolutovarišja Ludwik Štúr a Jozef M. Hurban, jako zradcovja Wlasti, a z ohledu na Wlast, na krajinskich občanow, a na obecnú bezpečnosť nebezpeční ludja, z pomedzi Občanow uherskej krajini prítomne sa wiťjerajú, — a každej Wrchnosti, a ktorej kolwek osobe sa prítomne za prísnu a občanskú powinosť nakladá: abi tichto, ažbi sa w chotári Uherskej krajini ukázat opovážili — za mzdu od každého po 50 zlatoch w strjebre — hñeď chitili, alebo bárs jakim kolwek spuosobom k rukám dostali.“

W Budapešti 17-ho Okt. 1848.

W meňe krajinského Wlasti obraňujúceho Zweriteľstwa

Ludwik Kossuth,
Prézes.

Malicherní zradcovja kráľa a národu, a všetci odrodilci slovenski, náramne sa zaraduvali w nízkej duši svojej, nad tímto „Wihlásením,“ nazdajúc sa, že národní Vodcovja, neuvidja už vjacej swatú zem otcou svojích, a že ich „Kossuth Prézes“ na večnje weki wisúdiu z krajini „Uhorskou“ menuvanej. Ale ich radosť dlho netrvala. Prišli Náčelníci slovenski ešte w tom istom roku 1848, do Uhorskej krajini, a narobili hrozneho strachu ñje len pánu Prézesowi, celjemu Zweriteľstwu, ale i samjemu — jedenást millionovjemu (!) národu maďarskjemu! A teraz, ñje len že Mužovja títo w „chotári Uhorskej krajini“ sa nachádzajú, ale chodja a cestujú po zemi starootcovskej, bívajú medzi ludom svojim, — naproti tomu Ten, ktorí ich wiobcuvau a witreu z počtu Občanow Uhorskej krajini — ďaleko tam za morom, w druhej čjastke sweta — o svojej predošlej „sláve“ premišľajúc, — w smutních dumách sa prechodí.

Tak sa časi meňja, tak tento swet beží. Jedenkaždí dla skutkou svojích súdení — jeden na „zemi“ druhí na „ñebi“ — zaslúženú pokutu dostáva!

42. Zavjerka.

Po odchode bojovníkov slovenských, nastávajú krutje boje v Uhorsku. Povstaním slovenským — krom toho ovocja a užitku, ktorjeho sa stala účastnou Armáda zadunajská, Jellačićom-bánom vedená, prítjahnulim na sebá tisícou na Bána vistrojeních gard a vojska — zasjalo sa semeno nepredvideních, ňekoňečnich následkou. Slováci, cíťjac sa ako skutovní — od madarstva oddeleni — národní celok, prišli k naozajsnjemu povedomú sebá samich, k tomu povedomú, že aj oňi sú v stave dač vikonať. — Sám Košuth, upozorneni na odpor tento strani slovenskej, skroťjac svoju madarskú pichu, laskavo sa ku Slovákom chovau, a nakloniť si ich usiluvau.

Lud slovenski ale viđeu dávnich prjateľou svojích, pod zástavami cisársko-národnými bojovať; a vernost Slovákov k Cisárovi svojmu je náboženskím citom v duši jeho zakoreněná: darobnuo bolo teda namáhanja „Wlasti obraňujúceho Zveriteľstva“ a jeho „Prézesa“ v národu slovenskom cit tento udusiť, a k slávnej „madarskej Republike“ ho nakloniť. Darobnje boli častje „Máčayove a Kostolnjeho prelekkie o blahoslavenstve Republiki:“ národ slovenski zostau verní Cisárovi, verní dávnim Prjateľom svojím! Z každjeho statočnjeho národa sa ale vitvárajú jeho zradcovja; a takícho i mi vitvárame.

Načo mám ďalej následki povstaňja a zásluhi Vodcou slovenských viratovať, ktorými, ako verní trónu a národu, čelá svoje ovenčili? V živej sú oni pamäti. Od národu zasluhujú vďaku jeho Vodcovja najme zato, že zahasenú mišljenku a udusení cit národnej veľkosti v ňom vzbudili a zapálili; podajúc mu meč a pušku — sklopenje oči jeho na bleskot bodákou, a ňepriateľskje křdele jeho utlačiteľou, smelo pozerať naučili; z mnoho-storočej ukritosti a ľemnosti na úslňja europejskjego života vivjedli, a potupenjemu menu „slovenskjemu“ pred svetom česť a úctu vizískali. Oňi sú *Epaminondasovja* naši večne slávni, večne živi!

Teraz iba na vuoli a pevnom chěni národa nášho záleží, abi udelenú mu Jeho Jasnosťou Cisárom Fra-

ňom Jozefom I. „rovnoprávnosť“ — t. j. svoju národnosť a všetkje práva, ktorje druhje národi požívajú — do života uvjedou, proti nepřjateľom mužne bráňiu a zastávajú.

Boh Ťi pomahaj národe slovenskí, na novo-nastúpenej ceste života viššjeho, prác vzňeseních! Vodcou i sinou tvojih posvätenja bolo čistuo, zápal šlechetni, žjadosťi spravodlivje: preto aňi duch boží neodoprje ich prácam svoje požehnaňja, a Ťebe, národe muoj, nad mohilami Mučedníkou Tvojih, svitne den noví krajšej budúcnosťi a slávi!

Takto bich už bou predložiu, necvičenim perom nakreslenie, prvje ťahi budúej historie slovenskej. Okrem milich a vábivích dejou, objavili sa nám aj obrazi hroznje, čjernimi farbami naznačenje. Rozpomjenka na tje časi fanatismu a divokosti, prichodí nám teraz, ako dáki strašni hrozni sen, a iba ztráta miláčkou, bratou a prjateľou nás upomína na hroznú skutočnosť časou minulich. — Lež, kdo je pričína toho ňeštesťja na Slovensku? Kdo prenasleduav, trápiu a mučiu sinou slovenskích? — So žjalom povedať musime: že ňje cudzi nepřjateľ, ale spoluobčanja, obivateľja jednej krajini! —

Či ešte dakdo povje o maďarstve „die edle grossmüthige Nation“? Bola ona „edel a grossmüthig“ do toho času, dokjal sa ešte nehovorilo „die magyarischē Nation.“ Bo do toho času „národ Uhorskí“ representovali Velmoži, Státníci slovanskjeho pôvodu. Dokjal títo na „sňemoch laťinskích“ najviznamňejší a rozhodujúci hlas mávali, dokjal vo vojnách, v rjadení krajini, v zákonodárstve slovenskí duch a slovenskí ráz panuvau, mohlo sa povedať o Uhroch „die edle Nation.“ Ale ako maďarskí betarizmus žezla v krajinskích záležitostach sa chitíu, slovenskích Velmožou hlasí na „maďarských dietách“ umkli, ich prevaha padla: nastúpiu maďarskí fanatismus — tento utvoriu Anarchiu — a Anarchia so svojimi sestrami: svevolou a ukrutnosťou pripravovala a pripravila cestu — Revolúcie!

Ťech ňikdo ňemislí, čítajúc tjeťo rjadki, že pišem — ako Slovák — z ňenávisti a nepřjateľstva proti maďarskjemu národu. Slovan ňezná nepřjateľstva medzi národami; jemu sú nepřjateľom iba ozbrojenje radi ľudí s puškami a bodákami proti ňemu kráčajúce, proti ktorim on tjež

ozbrojení do boja stúpa; ale nepřjatelstvo jeho po dokončení sa boja zas prestáva. *) Neprjatelom mu je ale i ten ktorí ňje sice zbrojou na otvorenom poli, ale podvodom, lžami, intriguami — na zkáze jeho pracuje. Proti takjemuto nepřjatelovi sa Slovan iba svojou pravdou, statočnosťou, ňnehonním životom bráni!

Ňje nepřjatelstvo, — čistá pravda v rjadkoch prítomného piskú sa ozíva, v ktorom sú iba bládjje obrazi podanje toho, čo na Slovensku Mađari robili. — Zo srbskej historie sa len naučíme, čo boli Mađari? Čjerni to bude list v samom mađarskom dejopise. Zdá sa veru, akobi vraždami boli chceli Mađari, denňicu života svojho uvitať. Ale tjeťo ňikomu ešte česť a slávu nepřijnjesli. Pripravili si oni vraždami a ukrutnosťami svojimi iba den poňiženja a pokoreňja svojho — pri Világoši!

43. Slovo bratskej láskei.

Ako opravdoví ludu-prjatel od človeka ku človečenstvu, od tohoto zas ku človeku: tak i Slovák od svojho národu ku Slovanstvu, od Slovanstva ku svojmu národu sa obracja. Slovanstvo mu je slako — a jeho národ jedným lúčom z toho slnka.

Napredok južním Slovanom, a menovíte Srbom jak ruským, tak i tím v Kňježatstve má národ slovenskí čo ďakuvať, že mu bolo možnuo tak zavčasu, jak to skutočne sa stalo, sebá ozbrojiť a do službi viššej samočinne vstúpiť. Títo Brajja slovenskí bez toho, žebi Slováci ich pravopisom písali, bez deklamácií o láske slovenskej, dali prvopočjatočnú pomoc ku povstaňu slovenskjemu; bez ktorej bi Štúr a Hurban len velmi lažko a i to len značne pozdejšje boli mohli národ

*) Takí príklad mohli mať Mađari na Rusoch, ktorích ako ďivje zveri a ohavi ludožravje opisovali. A predca, jak ľudskí nakladali títo Slovaňja s vážňami mađarskimi a privrženeci Košutovými! Ukázali oni z novu ráz a ľudskosť slovaňskú. Pravda Mađari, ktorí takuo s ňimi zachádzajja, chápať ňemohli — z toho novje cháťki, a boh vje, akje obrazi ruskjeho protektorátu si natvorili.

svoj zbraňou opatrit a do boja s prospechom *) vizvať. —
Večná ňech je pamjatka tejto bratskej láski slovanskej!

Bratja naši Česi a Moravaňja (pravda ňje všetci) boli sa rozhŕevali na Slováku, slovenčinou národ dvíhajúcich. Z čoho boli povstali hádky literárne. Ale v osúdnom čase ňe-
odtjahlí oňi bratskej ruki svojej od národu slovenskjego. Vi-
hnanci slovenskí nachádzali u ňích svoje útočiste, a prijímali
obeť, k napomožeňú povstaňja slovenskjego od šlechetních
vlastencou poskladanje. Ňeboli oňi tak bezserdci, ako tí ma-
licherní zradcovja národa svojho, ktorí pod zásterou „bibli-
čtini“ od prvopočjatku proti veci národnej robili, a v osúd-
nej chvíli aňi na pjad od zeme a sebä ňevileteli, krúťjac sa
iba okolo toho chraplavjeho hrnca, v ktorom svoju pomstu
na mužou slovenských varili!

Lež abi v dôležitosti tejto povedanuo slovo malo tím
vätsú váhu, na mjesto mojej mjenki, ňech tu stoja, z hlboko-
sú duše mladej školi slovenskej viňatje, závažnje slová M. J.
Hurbána. Píše on takto:

„Na povstaňi a bojoch brala najvrúcnejší podjel tá škola
slovenská, proti ktorej toljkého kriku a lomu narobili pedant-
skí spisovateľja; škola tá, ktorej vjacej išlo o život kmena
slovenskjego, ako o literu literárnu, trebas ak prizŕnive a skve-
lo menovanú a titulovanú! Škola tá bola v bojoch, ktorá slovo
spisovnuo, českuo, literárno, obrátila v jaziku svojom na
slovo živuo, slovenskuo, zo srdca zabudnutjeho ludu vivila-
nuo; ňim ona ako na hodbávnej šnóre, viľjahla národ z jeho
lethargie, sprovádzajúc ho, sama v predku postavená, do
bojou a búrok. Tí, čo tolko spisovateľskej krve vicedili k
vuoli litere, ňvedeli vicediť krve skutočnej za národ svoj.
Národ ich ňevideu v bojoch krvavích; litera ňemá ňikdi tolko
životnej sili pre ľudí, ako má duch. Slováci slovenskí boli
oduševňeni duchom a vuolou. Menom tejto školi sa prosí

*) Že Slováci v najpríhodnejší čas povstali, to svedčja okolnosti.
27,000 mužou silná Armáda maďarská mala uľekajúcemu Jellačičovi
v Sept. 1848, do boku vpadnúť. Túto silu zdžžali Slováci od 18-ho
až do konca Septembra, medzi ktorím časom Bán až ku blízkosti
Vjedňe postúpiu! Čo — kebi Slováci na levom brehu Dunaja boli
držali s Košuthom?

laskavuo Obecenstvo česko-moravskuo, abi pre literu, sebe známejšú, neodsudzovalo ducha spisovateľou slovenskích, ktorí napredok a nadovšetko inšie, svoj kmen a jeho život púvodní pred očima majú, slovom zo srdca ludu vzatím, vzbudzujú pozostalú ešte mrtvotu v národe svojom. Milí sú nám i ďalší súkmenovci naši, ale ich pokročilá vzdelanosť i nám nakladá pospjechať za nimi cestami najkratšími, a tje sú prostredki svojerodnje, domáce, počnúc od pjesne domovej, dumnej, až po najpúvabnejšie zjavi národného života. Na krjelach slova a pjesne z prírodních prs sa vinúcej, doleťi kmen náš ďalej, ako na melodiách, trebas ak umelích, naučeních. Litera zabija, duch obživuje.“

„Konjec hádok o literárnu reč na Slovensku, bou počatok bojou o život národní, a tento počatok je skvelím svedectvom tých, ktorí nim dúkaz dali svojho nekoňečného, nje literi ale ducha, nje spisovnej reči, ale života národného miluvaňa! Ze oni reč spisovnú českú i ctja i znajú, toho muožu oni sami najvjac dúkazou podati; a boje, mučedlničtva, obeťi Slovákou, sú dúkazom, ktorí svedčí o ich bezohľadnej láske k národu slovenskjemu. Uverie im Bratja, že nemuožu ináč robiť, ak len chcú prospešními sa stať vjac svojím u, ako Vášmu kmenu. Vi sa staráte o svoj, a oni o svoj kmen v citu a povedomí slovanskom. Kanáлом slovenským oni preljevajú obživenja duchovnje do národu slovenskjeho. Mislím, že počiatkom bojou, dokončili sa hádky márne o reč, ktorje iba svrablavje jaziki z novu chejeť obživovať muožu. Daj Bože, abi pri konci prvjeho povstaňa slovenskjeho, v bratskej misli súkmenovcou našich moravských a českých, k nášmu slovenskjemu, slovenčinou obživenjemu životu, priznívejšje a náklonnějše zmišlaňa sa vzbudilo, ako bolo doterajšje, povrchnje zmišlaňa o nás, ktorím odsudzovaní boli práve tí, čo, život svoj tolko razi za blaho ludu svojho, šipom nepřateľským a nebezpečenstvu vistavovali. Liternje pedantstvo k chabosíi privjedlo duchou národních; živuo ducha národného ale snaženstvo, tolkorakími dúvodi obetovaňa, tolkimi mučedlníkami a hrdinmi potvrdenuo, ustávaním neustalím, namáhaním nevislovitelním, nebezpečenstvom všelijakím sprobuvanuo, a v ohňivej peci šisicorakej nehodi prepaluvanuo, mislíme predca, a v spravedlivosíi súdou Vaších verime, náležite, ako životnje uznanuo a oceňenuo bude!“

„Z mišljenki a slova povstali naše boje; a po skončenih bojoch, nachádzame sa u tej samej mišljenki, z ktorej oni boli pošli. Na počiatku bolo semeno konca, a u konca sú počiatki všeliakého budúceho živobíja.“ *) —

Na ostatok ešte nech prijmu najvrúcnejšiu vďaku slovenskú tje pohostinskje Rodini zbratrenej Moravi, Čjech a južneho Slovanstva, ktorje sinou národa nášho u sebã zdržovali, prenasledovaných a podpori potrebných napomáhali, a rašenich bojovníkou, starostlivo lječili a opatruvali. Pamjatka takichto Rodin je večná!

Takto končím počiatok samostatnjeho sa pozdvihovaňa národa slovenskjeho. Ak dá Boh, i pokračovať budem v rozprávke o bojoch národných. Lež ešte jedno slovo k zavjerke.

44. Čo ste Slováci vihrali ?

Nemuožem pero odložiť, dokjal ešte krátki „dodatok“ k pritomnim dejom nenapišem. Nehaňebni nepřjatelja naši nepřestávají sa nás s ironiou a posmechom spituvať: „Čo ste vraj, Slováci vihrali, že ste pod cisárskimi zástavami bojuvali? Čo máte z toho, že ste na poljach Njtrjanskich proti Madarom vistúpili, a tøkje obeťe priňjesli? Čo máte z vítaztva pri Budatiňe, Kralovanoch, Drjeňove, Zemplíne, kde ste najvjac sami pred nepřjatelom v ohni stáli? Čo máte zo zmužiljeho sa potíkanja Vášho pri Muráni, Prešove, za službi dokázanje pri Leopoldove, Komárne, a t. d. ? akú dostau odmenu zbor zmužilich Dobrovolníkou slovenskích, pod vedením ěrdinskjeho Veklěla, baróna *Jindr. Lewartovskjeho* ?“ — Takjeto pichlavje reči, musíme ešte vždi od nepřjatelou našich na vlastnje uši počúvať. Odpovjem nepřjatelom našim, abich urobju zadosť ich zvedavosti a túžbe „nás odmeňenimi a viznačenimi chcjet videt,“ a žebj nám už vjac takje otázki predkladat nemusel.

Tí ľudja, ktorí Slovákou, k národnosti svojej sa priznávajúcich, dakedi iba za „bláznou, fantastou, počítlicou“ držali, z ich namáhanja posmech robili, a na takjeho „Slováka“ — ktorí, vítvárajúc sa zo slávi madarskej, pri svojej „slovenskej

*) Pozri aj Veštn od M. Hodžu, str. 163 a 164.

reči“ — aňi kúska chleba, vraj, zaslúžiť si ňevedu, — iba z opovržením pozerali: títo isti ľudja, teraz o schopnostach, spuosobnosťi, prácach a zásluhách mužou slovenských vedja rozprávať; ktorí vraj zaslúžili odmeni a viznačeňja, ale — ňedostali. — No, to je veru pre nás velkuo, ňeočakávanuo vílaztvo. Teda predca sú Slováci k dačomu spuosobní, urobili ňječo a majú zásluhy? Toto uznaňja u ňprjateľou našich nás veľmi teší, a presvedčuje nás o tom, že naše práce sú skutočne ňje darobnje!

Čo sa tika „odmjén a viznačeňja“ — že sa na to naši ňprjateľja vipitujú: to sa iba ňizkostí alebo prázností ích ducha pripísať musí. Mohli už natolko predca poznať Slovákou, že pri všetkom, čo robili a počínali — na odmeňi ňikdi ňemisleli, a pod maďarstvom aňi misľeť ňemohli. Zňjesli oňi mnohje hrozbi, prenasleduňja, muki, posmech a potupu, akú zlí ľudja na ňích kidali, a ňedali sa míľiť v prácach a podujatjach svojích, národu posväteních. Keď prišla príležitosť, že za tje vecí, za ktorje dakedi iba slabím perom bojuvávali — i me čom bojuvať mohli: uchiťili zbroj, a íjahlí do boja s mečom proti ňprjateľom života slovenskjeho. Ze sa ale ích charakter zmeňiť ňemohou, a že ako predtím, tak i teraz všetko, z čístej láski k národu robili: každí, len máličko povíseňejší duch, uverí. Ako predtím sa po odmenách a úradoch ňezháňali: tak aňi potom ňeíšli za m z d u, odmeni a úradi, ako Maďari *) bojuvať, — ale za viššje duchovne cnosťi a povinností.

Povjem ňprjateľom naším, čo je riťírski, veľkodušni skutok! Riťírskim skutkom sa menuje, dokázaňja ňječoho veľkjeho, šlechtnjeho, z čístej, dobrej vuole človeka; k čomu ho žjaden zákon ňenúťiu, a k čomu žjadnou povinnostíou, tím meňej terrorismom, hnaní ňebou. Takíto riťírski skutok bolo povstaňja bojovníkou slovenských za trón a národ. ňikdo ím to ňekázau, ňikdo ích k tomu ňenúťiu; ňeurobili to teda na rozkaz dákeho zákonu, alebo povinností, k akej bi prísahou boli zavjazani bývali; ale z čístej svojej dobrej vuole a láski! A preto, urobjac to z dobrej vuole a láski „ňechcelí

*) Tito, ako sme videli, i na hlavi mužou slovenských vistavili m z d u: 50 zl. v strj. Ej, bou že bi to za človeka, ktoríbi sa na takúto „mzdu“ ulakomiu!

a nemohli chcjet vipočtvanje maí užítki z obetí národních, a nežjadali vidět ovocja z pocíteních iba višších svetou !^{*)} Madari pravda, a ích slovenski privrženci nemohli nič riúrskeho, nič veľkodušneho vivjest a dokázat. Ku všetkjemu čo robili, hnalo ích Ministerium madarskuo, dieta, zákoni; hnali ích páni hrozbou, šibeňicjami, terrorismom, — alebo ích vjedla zisku a malicherná cti-žjadosť. Takím čínom tu o „riúrstve“ reč biť nemuože; ľudja pod knutou postavení a korbáčom hnani — aj v Uhorskej krajiúne — sú iba nízké nástroje. A že naši neprjatelja boli takjeto nástroje, nazdávali sa, že ani Slováci inšje biť nemuožu; bo človek nad sebá a svoj rozum višše sa vzňjest ňevládze; a kdo z lidí druhích žjadosťi krom zvjeratskich — vola a osla — ňezná, ten o človeku, vjac duchom ako telom žijúćim súdi vinášat nemuože. Takíto ľudja potom, pravda, mužou a bojovníkou slovenskich: „nástrojmi a sluhami Kamarilli prezívajú, klebetjac o ňích, že sa vraj, dali preplatiť, vystupujú proti slobode, robja všetko iba za odmeni, za peňjaze, že sú vraj za Oberstou a Boh vje ešte, za jakích visochích dústojníkou, od Kamarilli vimenuvaní, a t. d.“ — Každí sa už mohou presvedčíť, že takjeto potváraníni iba podlost a ničomnosť vimisjet mohla. Národní Vodcovja slovenski, boli iba privátni ľudja, a ako takí bojuvali — bez titulu za trón a národ. Že imponovali a že ísjeu strach pred ňimi, ňebola toho inšja príčina, ako sila, obetuvavosť a veľkosť ích ducha, pred ktorou sa ľudja, chudi duchom, koriť a trjast musja.

Kebi naši neprjatelja mali akí takí pochop o duchu, cti a statočnosťi, nespítuvali bi sa nás „čo sme vihrali?“ Keď bi sme práve nič pozemskjeho ňeboli vihrali; vihrali sme česť a úctu, a ten zisk veľkí, že podljaci bez pomisleňja na „rovnoprávnosť, Slovákou svojími krjelami prikrívajúcu“ po nás sa vozíť — ako za časou madarstva — nemuožu a ňesmejú. Vihrali sme váš hűev, vašu závisť a ňenávist neprjatelja naši. A to je v královstve ducha (o akom vi pravda, nič ňeznáte) veľiká víhra! Predtím ste nás iba opovrhovali a za nič ňemali; teraz sa hűeváte na nás, závjdíte a ňenávídíte nás. Musíte mať k tomu príčinu; musí biť dač pri nás

*) Kdobi sa chceu ku Slovákou iba pre víhľadi na odmeni a viznačěja pripojíť: tomu sa za prjatelstvo pekúe podakujeme.

a v počinaní našom, čo vás ohromuje, čo nám závidíte, a začo nás nenávidíte! U vás je hnev a nenávisť; u nás je láska všetko. A láska običajne hnev a nenávisť premáha; nebojíme sa teda hnevu, pomstí a nenávisli vašej. Čo si aj prítomnosti privlastníte; preto ešte nemusí byť i budúcnosť vaša. Majte si radosť a požívajte rozkoše prítomného času: mi sa i s horkosťami a žjalom uspokojíme. Ale z horkosti a žjalu budú žiaľ budúci štastlivejši potomci naši. Mi sa teraz za šťastných pokladáme, i vtedy, keď prenasledovaní od vás, za nešťastní náš národ trpíme; a preto na prítomnosti oči neovesujeme, ani od nej všetko nečakáme; historia nás ale učí, že dokiaľ má národ svoje spevi a reč, i jeho život trvá — a keď má hodných sinou, ktorí sa zaň obetovať vedja — má i pred svetom česť a úctu. — Zapisujte sa viak millionom maďarského národu. Dobré; i Persánja sa na millioni rátali. Hoj, ale mocnejší ľudja padli, ako ste vi, klebetní, iba na reči a snáď na intrigui — hrozni neprjateľja naši. — Život slovenský nežávisí od toho alebo od toho jednotlivca, ani je nje na dnes lebo na zajtra prílepení; náš pohľad k nastávajúcim vekom a budúcim pokolenjám zaletuje. Mojžiš za 40 rokou bou na púšti, a nebolo mu súdenuo, iba jeden pohľad do „zeme zaslúbenej!“ Mi sme ešte mladí; nebívali sme ani za 40 rokou na púšti, a Boh vipláiu vrúčne túžbi naše: dau nám vidjeť aspoň na okamžeňja, krásu „zeme zaslúbenej.“

Nje je posjal, pravda, ani najvrúcenejšja žjadost a túžba naša „Oddelenja Slovenska od Maďarstva“ uskutočnená, bo mnoho jesto ešte zlosti a závisí vo svete, ktorá sa nepřestajne usiluje odvracať srdce Dobrotivjeho Panovníka od nás, a túto najprú premuoť musíme. Národ potrebuje roki, kým sa zmuože, a storočja, kým ku kvetu príde. Život nášho národu iba od dakolko rokou sa rátať muože, a síce od toho času, ako Slováci verejne proti Maďarom, najväčším — mravnú vraždu na nich páchajúcim — neprjateľom svojim vystupovať počali. — Ze sme posjal od týchto neprjateľou nášho života nje oddelení, nepřipisujeme to nevyšimavosti Vládi Cisárskej, — mladí Panovník náš má i srdce dobroio i vuolu šlechetnú; — ale iba nepřajním okolnostám, a nadovšetko tej príčine, že sa ne-

presvedčili ešte v kole Najvyššieho Dvoru o najspravedlivejších túžbach, žjadosťach a krivdách našich.

Pravda, že iba v ten čas bi sa náš život rezkejše pohibuvau, keď-bi sa Slovensko od Madarstva oddelilo, a slovenskje kraje od Dunaja k Torisi, a od Tatjer až ku Tisi, našimi vlastnými pomeňovať bi sme mohli, v ktorích okrem Jeho Cis. Jasnosti a Ním vivolenú, nášmu národu a Jednote Ríše Rakúskej oddanú Vrchnosť — žjadneho druhjeho Pána bi sme uznávať nemuseli. Potom bi každý Slovák se zápalom o svojom Cisárovi, o svojej vlasti rozprávau, a ten náš kraj slovenskí, v noví kvet bi vikvitou! Ze sa to posjal ešte ňestalo: preto ňezúfame, aňi vec za stratenú a namáhaňja naše za darobnue ňedržime. Príde i k tomu čas; a naši ňeprijatelja budú zahanbení a porazení. — Do toho času sa potešme pjesňou slovenskou:

„Hurra, sláva rodu!
Prežili sme slú ňehodu,
Hurra! za slobodu
Slovenskjego národu!“

Prídavok.

Ku str. 18, rj. 13, po slovách: „a Šrōra“ — má prísť do
znamenaňja, nasledujúca deklarácia:

Declaratio in causa Supplentis Cathedrae Slavicae constituendi.

Quum incl. ac ven. Conventus nuper celebratus nonnisi modum electi slavicae cathedrae Supplentis carperit, nullum tamen de eodem amovendo injecerit sermonem; equidem existimem, Senatui scholastico nihil aliud esse commissum, quam eundem Supplentem, in persona Clariss. D. Štúr — de Lyceo nostro optime meriti et ab ecclesiis slavicis ardentissimis precibus desiderati, nec criminibus sibi factis convicti, viri docti, integri, in docendo eximii — modo ab Incl. Conventu constituto legali confirmare, ut sic concordia ecclesiarum tam Districtus nostri, quam montani atque tibiscani conservetur et a nostro Lyceo persecutionis ac intolerantiae crimen repellatur.

Hanc meam sententiam, neque factionis alicuius socius, nec patriae et hungarae gentis amore et studio destitutus, sed unice religionis ac humanitatis libertatisque docendi evangelicae tuendae gratia depromens, omni observantia ac cultu persevero

Pos. d. 3. Febr. 1844.

servus humillimus

Godofredus Schroer,

Lycei Ev. A. C. prof. h. t. Rector.

Národnja pjesn:

(Str. 44, Číslo 1.)

Bije zvon slobodi, čujte ho národi,
 Kdo ho nepočuje, obanuje,
 I mi čujme brajta zvon zlatej slobodi,
 Kim nezapečadja nám ho zas národi:
 Nech sa po Tatrách naša reč ozíva,
 V súdoch, dietách nech aj ona býva!

Už nám zovšájajú do chrámu slobodi,
 K bojom vizívajú nás národi:
 Čujme-že ich brajta, tje zvoni slobodi
 Kim nezapečadja nám ich zas národi:
 Nech sa po Tatrách a t. d.

Národi zstavi rozvínať počali, —
 Kdože už zastaví tje prjevali?
 S prjevalami leme, Slováci, do boja, —
 V blesku a hje vo tme junáci sa tvorja:
 Nech sa po Tatrách a t. d.

Krú, pot a mozole naše zná krajina,
 Lež čb sme v nej boli — zná rodina;
 Boli sme v nej holi, ako v kľetke stáci.
 Ale teraz hor sa, na nohi Slováci!
 Nech sa po Tatrách a t. d.

A keď sa sproživja žjadoslam národu,
 Slováci mrjeť vedja za slobodu;
 Za slobodu mrime, i za reči práva,
 Tak len zahrmime, že už Slovák vstáva:
 Nech sa po Tatrách naša reč ozíva,
 V súdoch, dietách nech aj ona býva!

Pjesen pri „vikopávaní dereša“ spjevaná:

(Str. 52, Číslo 2.)

Nože ti už staň dereš,
 Preč sa od nás pobereš,
 Už ľa mi z našej zeme
 Na veky vitrhkeme;
 Ha, ha, ha, ha, ha, ha,
 Čert mu nepomáha.

Ej hlbokje koreňe
 Pusti dereš do zeme,
 Lež motika slobodi
 Aj koreňe nachodí,
 Ha, ha, ha, a t. ď.

Už sa dereš vivaliu,
 Čo našu radosť kaliu; —
 Už s motikou na plece,
 A s derešom do pece:
 Ha, ha, ha, a t. ď.

Pjesen „pri pálení dereša“ spjevaná:

Do hora visoko plameň pošibáva,
 Tuším opalujú tučnjeho tam brava!
 Ňje brava, ňje brava, inšje opakujú,
 Vrbovčaňja dereš k peklu vipravujú,
 Do pekla s derešom ces ohňivú bránu,
 Ňech si ho tam majú čertom na obranu;
 Mi sa nebojime, spravedliví ľudja,
 Keď sa naši chlapci k slobode obudja.
 No len pošibávaj ti plameň ohňivi
 A zvestuj Slovákom, že Boh spravedliví!

Str. 55, rj. 4 pride. poznamenanja: „O týchto pohiboch je nasledujúci dopis z „Vjedne“ od 8 Mája v Slov. nár. nov. číslo 285. Nitrjanske žiadosti nevislovnou radosťou všetkých bratou Slavjanou naplňali. Sláva im! Len krepko treba na ceste zákonnej pokračovať, keď sa za svoje, čo je spravdivuo pred Bohom a svetom, zaujímame, a za to stojíme, teda nás aj najväčší odporník čitiť musí. — Ešte nikdi Vjednčanja o Slovákoch toľko nehovorili, ako teraz, lebo misleli, že o našu reč a národnosť toľko stojíme, ako o lanskí sňch; a hla, teraz okrem drôtárou a pláteníkou aj druhých rezkých Slovákou poznávajú. Budú-že tje naše Tatri hřdo hlavi svoje vipinať, keď svoje deři v drahej našej Uhorskej vlasti tjež kvitnúť uvidja.“

Str. 74, Č. 3. Peknje obrazi bi sa dali nakresliť zo života starej šlechti slovenskej. I teraz ešte spominajú daktorje šlechetnejšje duše (najme paňje) tje milje časi, v ktorích si nekráťevali dlhje chvíle, iba klebetami, ohováraním, strojením-sa, galanteriou; ale čistím, úprimným zhovorom, pjesnami slovenskými, zabávajúc sa v dôvere a prostosrdečnosťi, a nevitvárajúc zo spolku svojho ani domácu čeljadku a statočnich poddaních svojích. Ale v tom čase, pravda, nežnali ľudja, toľko o etikette, politike, galanterii, románoch, madarizmu a t. d. a t. d., ako teraz; — bou to vek nábožen-skjeho zápalu, obetuvavosťi a láske kresťanskej; a terajši — vek fanatizmu, sobeckosťi (egoizmu), materializmu!

(Str. 99, Č. 4.)

Mi Ferdinand Prwni z Bozskog Milosti Czisar Rakuski, král Uherski a Česki pod tim menem Pati, Král Dalmatinski, Horwatski, Haličski, Lodomerski a t. d. na wedomje davame všem wernim Poddaním Kragini našeg mileg Uherskeg, že Ponewač ku wedomosti našeg prišlo, že njekteri mrcha ľudja znamenite ale Hurban, Hodzsa, a Štúr, zniekterimi na stran-ku swogu Zwedenimi cudzozemczí ozbrojeni potagemne do Kragini Uherskeg, znamenite ale do Stolicze Nitranskeg uderili, a odtál tlačene Wihlasi rozoslali, w kterieh Lud Gazika Slovenskeho, proti Uhrom, proti Uradom, proti Ministrom našim Uherskim, kterieh gsmie mi sami wimenuwali, a pre lepšje Kragini Našeg Uherskeg ridenje ku nim gsme ag našeho premileho Bratanka Arczi kneža Rakúske, a Palatina Uher-skeho Ištwana gakošto plnomocneho namestnika našeho pri-

pogeli, burga, a tak na wiwratenje swogeg vlastneg kragini, a Slobod swogich podzbudzugu; — ano tu smelost a opowazliwost si wźali, že toto ludu našho burenje a Podzbudzowanie pod menom takowim robit, a to wihlasuwat sa opowazugu, Gako bi to čo oni robja ku dobremu Kragini a spowolenim našim sa činilo; pre odwratenje takowichto falešnich bludow, Klamstwa, a odtud sa strhnut mohucich nepokogow, a wšeligakeho nebezpečestwa, Pismom tímto wšetkim Obiwatelom Kragini našeg wistrahu dawame, abi takimto buritelom, žadneg wgeri nedawalj, abi sa rozpomatali že mi wolu, a rozkazi naše, ludu našemu nje skrz takichto ludi, ani skrz ozbrogenich cudzozemczow, ale skrz prawne uradi Stolične na wedomost dawame; a proto napominam ag wšetkich wernich Poddanich našich abi Predstawenim swogim i daleg poslušni boli, a wšemožnim sposobom sa na tom usilowali abi takowichto buritelow ulapit, a wrchnosti swogeg ogedzat mohli; Uradom ale Stoličnim, ano ag wšetkim Uradom Osadskim Prisno rozkazugeme, abj rozkaz tento a wistrahu našu hnedki wšade rozhlaseli, a wšetku swogu bedliwost na to winaloželi, abi takichto buritelow ulapit, a Sudu, a zazluženeg pokute predstavit mohli; ginačeg predstaveni Stolični, a Osadski za wšetku wtegtu weci preukazanu nedbanliwost odpowedat powinni, ano ag trestani budu. Dano w Czariskem našem Meste Wgedni dna 20-ho Žari 1848.

Ferdinand m. p.

(L. S.)

{W Trnawo u M. Spranrafta.}

Słowáci, Bratja!

(Str. 101, čís. 5.)

Od stoleći leži na Wás bjeda a nešiesija! Kdo-bi wipočítaw šetko to, čo Wás trápilo a morilo. Kamkolwek člowek oči obrátiu, wšade načúwau len beduwanja a žjale; w tých žjaloach a w tých beduwanjach ohlasuwau sa pred swetom život Wás!

W tomto roku, w roku tomto pamätnom usmjala sa sloboda mnohim národom a mnohje bremená spadli s ich hlawi. On priňesje slobodu i nám, ak i mi tak ako druhí za ňu zahorime. Wi ste sa došjal len žaluwávali, na kolená padávali, o milost ste prosjewali, a milost ani ulahčenijsa ňenašli. Nje

tak si dobúdajú národu slobodu! Sloboda sa widobúda len zbrojou w ruke, len obeťmi. Tím čo si ju tak widobúdajú pomáha Boh; takje národu wislobodzuje z jarma jeho ruka ot-cowská.

Preto na stranu bedowaňja a žjale a zbroj do ruki, bra-ija! Zbroj do ruki za svoje spaseňja, za swoju sloboda! Darmo sie ju inakšje wičakáwali od tisícletja!

Začo-že teda zdwihamo a proti komu obracjame zbroj našu, Krajaňja? Mi zdwihamo zbroj našu za národňje prá-wa a slobodi národa slowenskjeho. Či newjete, Krajaňja, w akom utlačení bola reč a národnost naša slowenská, či newjete, že wšetko čokolwek sa len naším wolalo, bolo w naj-wätšom opowrzení a w potupe? Reč našu nikde do werej-nosti, nikde do porad a schudzok werejních nepripustili, w školách ju utlačali, z kostolow wiháňali, tich ktorí sa za ná-rod náš zaujímali, prenasledowali. Ale národ taki, ktorjemu sa tento jedini prostrjedok ku vzdelanosti odberá, zostáwa w slepote a w temnosti. Nechceme mi wjac biť w slepote a w temnosti, ku ktorej nás odsúdili nepřjateljja naši, a preto chceme, abi reč a národnost naša slowenská došla takej pla-tnosti a toho práwa w krajiňe našej, ako reč a národnost maďarská. Bojujúc za práwa naše národňje powstáwame tím samím proti wšetkým odrodilcom, skutočnim zradcom národa slowenskjeho, ktorí z našej krwe súc, národ náš kde len mo-hli hanobili, utlačali, o jeho reč a národnost pripravowali, slowom, ktorí ubjedeni náš národ Maďarom zapredáwali. — Mnohi z tichto odrodilcow majúc moc w ruke, neužíwali ju k dobrjemu pre opusiení národ swoj, ale obracali ju k tomu najhoršjemu: k potlačení a hanobeňu národa toho z ktorjeho pošli, k prenasledowaňu a stihaňu tich, ktorí národu swojemu werni ostali. Ludja tito, nemajúc láski ani za zrno k národu swojemu, nemali ijež láski ani najmenšej k ludu nášmu, — trápeňja jeho bolo jim radostou!

Mi powstáwame proti ministerstwu maďarskjemu. Maďari pouzijúc zbúr Europejskich, oborili sa na nášho spoločneho Kráľa a násilně wimohli od něho vládu maďarskú, to tak re-čenuo ministerstwo. Bolo nám predtím zle, pod ministerstwom ale maďarskim stalo sa nám tisícraz horšje. Teraz začali Ma-ďari samopašne, a ako sa jim len kolwek lubilo, s nami na-kladali. Na obrancow národa a práw ludu nášho, nastaváli

wšade po mestách a dedinách šibeňic, prjatelow, dobrodin-
cow a zástupcow národa nášho, ktorich len schitať mohli,
pohádzali do žalárov a lemňic, kde jich držia a mučia, po
krajine sa dalo sbjerať zlato a strjebro, ňje proti Turkom,
ňje proti Francúzom, ale proti Horwátom a Srbom, bratom
naším, na národ náš priwaluwali ňeslchanje daňe a dáwki, a
teraz wibjerajú wšade po krajine a hlavne z národu nášho
wojakow w ňeslchanom počte, s ktorými chcejú bojuvať proti
Horwátom a Srbom, Slowanskím našim bratom, čo zarowen
nám ňemohúc wjac znášať jarmo maďarskuo, powstali proti
ňim a ľjahnu na Peši. Proti tomuto ministerstwu mi powstá-
wame! ktorjeho žiwotom žijú utlačitelja národa nášho, s kto-
rjeho zahinuťím padnú tí ľjež do prepasťi. Král náš dau w
mesjaci Brezňe wšetkým národom slobodu, ale maďarskuo mi-
nisterstwo zatrimalo ju len pre Maďarow, a nás hanobne o
ňu olúpilo.

Mi bojujeme za Krála a jednotu mocnárstwa Rakúskeho.
Ňnehceme ni ľjahnuť s Maďarmi, ňehceme zarowen Maďa-
rom a jich ministerstwu násilja robiť dobroťiwjemu Králowi
nášmu, ňehceme sa trhať od Rakúska jako oni, ale na tom
sme, abi sme pod berlou Krála nášho wo spojení a swazku
s druhými slobodnými národmi w Rakúskej ríši stáli, a zaro-
wen druhím národom rownakých národních a politických práv
požíwali.

A jako bojujeme za práwa národa celjeho, tak bojuje-
me za práwo a slobodu každjeho obiwatela krajini našej, ka-
ždjeho čloweka. Chceme, abi wšetci rownakí si boli pred
zákonom a súdom; hceme, abi wšetci to dosjahnuť mohli, čo
darmi, čo pilnosťou swojou zaslúža; hceme, abi sa ťazkí a
ňezaslúžení staw ludu nášho už raz konečne poprawiu a u-
lahčiu.

Za toto Wás wiziwame do boja a pod zástawi naše,
Slowáci! Do boja wšetci, do boja každí! Ňech powstaňe
každá dedina, kopaňica, mestečko a mesto slowenskuo, ňech
wipowje naraz poslušnosť a odoprje wšetko maďarskjemu mi-
nisterstwu, wrchnostiam od ňeho nastawaním, a každej ma-
ďarskej vláde, ako kolwek bi sa wolala. — Keď powstaňete
wšetci, bude wilazstwo na našej straňe, mnoho nás je od
Dunaja do Torisi. A w tomto boji máme za pomocníkow bra-
tow našich Horwátow a Srbow, ktorí pod náčelníctwom slá-

wneho bána Jellačiča a polnjeho wodca Stratimirowiča ľjahnú na Pešť s welikimi, hrdinskimi, wíazniami plukami. Ale ako w každej weci tak i tu treba rjadu a porjadku. Mi widjac, že prišla hodina powstaňja Slowákom, a znajúc, že powstaňja toto čaká na wizwaňja naše, opretí o dúweru národa, ktorou nám zwerowau dosjal wedeňja záležitosti svojích, wzali sme na sebã wedeňja porjadku w powstaňi národňom. Urohíme wšetko, čo len bude w silách našich pre oslobodeňja a spaseňja národa drahjeho, zato ale aj žjadame od národa, prisno wipluěňja wšetkjeho čokolwek potrebneho beh powstaňja so sebou doñese a w ustanowenjach národňej radi sa mu na známosi dá. Nikoho inšjeho teraz nemá počúwat, od nikoho druhjeho rozkazi žjadne prijímat národ náš okrem od národňej svojej wrchnosti, od Národňej našej radi a tých predstawenich, ktorí sa alebo s porozumením Národňej Radi wolili, alebo s jej wedomím na svojích mjestach ostawili alebo ktorich podla potrebi Národňja Rada na jednotlivich mjestach ustanowila. Wedeňja záležitosti powstaňja národňjeho tak dlho zatrimame, kim kolwek ono trwat bude, a národ náš oslobodení do pristawu pokoja sa nedostañe. Potom ñech si ustanowí čo mu bude treba, národ sám. Národňja Rada bude mužne, sprawedliwo, ludski, s ñeprjateľmi našimi ale prisñe a podla prawdi a súdu pokračúwat. A za našich ñeprjateľow powažujú sa wšetci tí, ktoríbi proti našej slobode národňej, slowom lebo skutkom wolačo robili, naše powstaňja očerñowali a zatracuwali, ktorí sami súc Slowáci, na slowenski národ bi špintali; od ñeho sa trhali, a národ a lud náš slowenski potlačowali; powažujú sa za ñeprjateľow našich wšetci tí, ktoríbi sa nám zbrojnu rukou oproti postavili, maďarskuo ministerstwo, lebo ktorú kolwek inšú maďarskú wládu uznawali a poslúchali, ktoríbi ñječo proti nášmu Králowi a jednole Rakúskeho mocnárstwa páchali. Wšetci títo sú naši ñeprjateľja; s ñimi sa podla zásluhy nakladať bude.

Slowáci! obráťte sa s dúwerou k nám a zmužite sa. — Čas je drahí, chwíla je príhodná, aká sa nám wari ñikdá wjac ñewráti. Hore do zbroje a úhrnkem pod zástawi naše!

Ñech wikwitñe naša sloboda, ñech žije náš Král, ñech Boh dá národu nášmu lepšje dñi!

Národňja Slowenská Rada

Mich. Mil. Hodža, Lud. Štúr, Joz. Mil. Hurban.

Wojáci!

Wysílají Vás bojovat proti nám; witeli kdo, witeli proti komu?

Wysílá vás maďarské ministerstvo, které se od našeho společného císaře a krále odtrhlo, které Čechům a Moravanům nic dobrého neudělalo, ba naopak jim všechno zlé přeje, které Slovákům ty neyvětsí křivdy dělá, uwalujíc na lid velké nesnesitelné daně, berouc do vojska velký neslýchaný počet jich synů, wsazujíc do žalárů všechny ty, kteří se hlásí o právo a swobodu národa svého, kteří chtějí, aby Slovákům v tomto věku všeobecné swobody též lépe se wedlo. A wy byste wojáci: synové Čechů, Morawanů a Slováků pro toto ministerstvo, pro takové lidi bojowati chtěli!

Jeden národ sme my, wy tam synové České země, wy ze sousední Morawy a wy Slowenští synové od břehu Wáha, Hrona i Dunaje. Jedna řeč se po těchto krajinách ozívá; a wy byste proti nám, swým bratrům, na rozkaz cizozemců a utlačitelů národa našeho bojowati měli!

A witeli proč sme se mi pozdwišli a do boje wytáhli?

Jen právě proto, že sme to járho, které Maďari a jich ministerstvo na náš národ, na vaše otce a matky, na vaše bratři a sestry uwalilo, více snést nemohli.

Pohledněte jen po krajině naší, či newidíte ty dědiny, wesnice a městečka, w kterých ste se zrodili, že s námi držejí, že pod naše zástawy vstupují? Oni zároveň s námi nemohli už dále snášet to utrpení, to járho, které uwalili Maďari na všechny nás. Anebo li lhostejným okem díváte se na to jak na rozkaz maďarského ministerstwa waši, co si w potu twáře widělali, jemu oddávati musejí? jak se waši nejbližší, waši bratři a příbuzní, podpory otců a matek vašich zesláblých, od domácího hospodářstwa odvádějí, a pod maďarské zástawy berou? jak všechny stížnosti příbuzných vašich se odsuzují a zatracují, jak mnozí z lidu do wězení a žalárů se metají jen proto, že hledali to, co jim po právě náleželo? A wy byste měli proti nám, lidu toho zástupcům, obrancům a synům a za vaše i naše utlačitele bojowat!

Nebojujte proti nám; wy ste naši a my waši, vaše stížnosti jsou naše stížnosti, vaše járho naše járho.

Nepozdwišli sme se my proti Císaři a Králi našemu,

ktierý wšechněm i nám swobody udělil, a které nám jen maďarské ministerstwo odtahuje, dávajíc všecko Maďarům swým příbuzným, a nám nic.

Nebojujtež proti nám, ale spojte se radšej s námi neb my chceme wydobit swobodu i nám i wám, chceme ztroskotat jařmo, které na wašich příbuzných otcích i bratřích leží, chceme, aby wám, až se wrátíte do wesniček a městeček swých, bylo tak dobře jako nikdy předtím.

- Jestli my zwitězíme, zwitězíte i wy, jestli my padneme padnete i wy.

Nechť žije náš král, nechť žije swoboda národů, nechť bude dobře všem našim!

Národní Slowenská Rada,
jmenem powstalého Národu Slowenského.

Kňazom a učiteľom obojakej vjeri a viznaĳa na Slovensku.

Vážne nastali časi pre národí sveta. Trirazi ale svätejšje nám tisícročním nešťestím ubjedením Slovákóm. So swatím teda citom a duchom toho najslechetnejšjeho zápalu plním povstáva národ tento do zbraňe sa svoju slobodu, ktorú pred tisíc rokami na polach Prešporských bou utraťiu. Čo je waša povinnosť Vi jediní kroz to tisícročja jeho tešitelja, obrancovja, vodcovja, vi velební i Vi učení kňazja a učitelja slowenski? V swatom zápale národa za slobodu musíte aj Vi biť plní zápalu za lud tento, ktorí Boh Vám sveriu. Všetkje náboženstvá učja národí klaňat sa Bohu, a povišujú ich ku pravdivjemu človečenstvu. A náš národ teraz toto posledňje potrebuje. Bou náš národ vedení doteraz k bázní božej, a Waša zásluha, kňazja a učitelja Slowenski, bola tá hlavňe, že ste národ urobili bohabojním, pobožním a pokorním! Teraz Vám nastáva naplniť aj tú druhú čjastku náboženstva nášho, Kristom spasiteľom nám zjavenjeho, to jest nastáva Vám povinnosť vjesi lud Slowenski k hodnosťi národňej a ludskej. Národí všetki v Rakúskom mocnárstve so zbraňou v ruke osvedčujú svoju hodnosť národňú. Jedinkí mi Slováci ešte sme dosjal spali — a žjadnich nárokou na statočnosť a hodnosť národňú si ňerobili, jediní Slováci so spokojnosťou

dívali sa na tje šibeñice, ktorje im maðarskuo ministerium nad hlavami nastavälo, jedini Slováci si dovolili vilapať a poviháñať najlepších svojich prjatelou, ale zato aj jedini Slováci sú v potupe, a žjaden národ sa na nich aňi neohljada. Česi, Horváti, Srbi, Slavonci, Slovenci vidobili si už uznaňja, a žjaden nepomislí o nich inakšje, iba ako o národach slobodních, kdežto o nás celí svet čuší — a má nás za nehodních mena národa! Táto hanba ale na koho padá prvjeho? Pravda, povjete hádam všetci, že na odrodilú aristokratiu; hej, ale hned po nej padá hanba na Vás, kňazja a učitelja. Povinnosť teda Vaša teraz je, národ v jeho polnuťi ozbrojenom podporuvať, misel jeho posilňovať. Už vidíte, že Maðari aj tých najpokornejších z Vás lapajú a kde eštie nelapajú, teda pod najhlúpejšou policiou svojich zaslepencou držja! Už vidíte, že s tím okolkuvaním, otálaním a s tou obojetnosťou nič aňi pre sebä aňi pre národ vikonať nemužete. Mi hovorme bez okolkou k Vám, bez všetkých prosjeb a modlikaňja, a žjadame Vás menom národa, abi ste tje povinnosťi, ktorje máte ako kňazja a učitelja, v národe utlačenom ale za slobodu svoju sa pozdvihujúcom sväte, horlive a ochotne viplňovali.

Ñech sa teraz kostoli a školi Vaše premeňja na pole verejnuo, kde sa národ podučať bude politickej slobode a hodnosťi tej, akej teraz so zbrojou v ruke dochádzajú národí. Ak má čo svatjeho národ mať, to je iste jeho národňja sloboda, právo národnosťi, samostatnosť a ñepodvislosť národňja! A náboženstvo ho má k tejto svatíni vjesť. Beda kňazom a učitelom, ktorí v týchto časach pohnutja národňjeho, na všetkých stranách Europi sa dvíhajúceho, národ svoj zdrádzujú, alebo práve zrádzajú. Národ pozná skoro jich úskočnosť a zdrúžja ich, ako zradních hadou, ktorích svojou krvou odplekau; pomsta táto je jedna z najhroznejších!

Máte medzi sebou zradních kňazov a učitelou. Mi ich dobre známe. Ale duch svatí väčšinu udržau v čistej láske k národu Slovenskjemu. Pravda že táto väčšina sa doteraz ñeosvedčila. Lež nič to: ñech sa už len teraz ozve a chopjac národ za ruku rekne mu: „Tu nás máš národ náš, pod za nami, mi Tvoji vodcovja a otcovja.“ A chopjac ktorí svjatosti, ktorí bible, ktorí meč verní ku boku, vedte národ Slovenskí na pole boju za slobodu a slávu národa. Máte v rukách náš príhlas k národu, vidíte vjať cisárske zástaví v

spolku s našimi národnými: nemůžete teda mať vihovuorki, že Vi proti královi nepojahňete. Ani mi nepovstávame proti dobroživjemu královi, ktorí nám to dau, čo žjaden král doteraz: rovnuo právo so všetkimi národami pod jeho berlou žijúcimi. Za toho krála náš život obetujeme, ale i za tje práva, ktorje nám Jeho Jasnosť dala, a ktorje nám maďarskuo ministerstvo celkom odtajilo.

Prihlasujeme sa k Vám ako k tím, čo najvjac cílili do-sjal jarmo ležjace na našom národe, a ktorí žili s národom. Prihlas nás je mjerni, tíchi, spravodliví, abi sa neždalo že sa vihrážame, ačpráve sa po predku osvedčiť musíme, že odporníkou slobodi národa Slovenskjeho za svojich nepřjatelou považovať a s nimi podľa toho nakladať budeme. Ale národ svojim verním vodcom vďační bude, to, žnjajúc ráz do-brotivosti Slovenskej, přjateľom naším a jeho bezpečne za-ručit' muožeme!

Nuž teda otcovja duchovní a učitelja národa Sloven-skjeho pričínliví, podajte nám pomocnje ruki a napomáhajte nás v djele tom, ktoruo nám i Vám uvije nežvdľje vence slávi u národa slobodnjeho, Slovenskjeho. Ohľadňte sa na príkladi kňazstva po Horvátskej, Slavonii, Srbskej vojvodoviňe a inde, a stante sa prvimi osloboditeľmi národa Vášho, ako sa tamtí stali národa svojho, a Boh Vám bude tak pomáhať ako tamtím pomáha, najme že oni tjež proti tomu istjemu vrahovi vítazne bojujú, proti ktorjemu aj mi sme už skutočne do pola viľjahli. Nech Boh pomáha i Vám i nám!

Národňja Slovenská rada.

Bratia Russiny!

Susidstvo nasze z wamy, pokrewnisť narodnaja, zwiazujuczna nas z ludom waszym, nieszczastia naszi spólni pobudzajut nas Slovakiw zholosytysia do was statocznych i żwawych Russyniw.—Lud nasz Slowenski wziaw juž za mecz i zbroju, aby swoji prawa narodni proti w Madiarstwu mužesko choronyw. Netreba Wam dowho howority o nieszczastiu, jakowe zwely Madiary na waszi cerkwy i szkoly, na waszi zwyczaji i na cile wasze narodnoje ruskoje žytie. Ministerstwo Madiarskoje postanowilo wse toto wam zrobity szczo i nam, zahladititi žytie narodne, jazyk, obyeczaji,

pamiętki, pisny narodny, slowom zahladity wasz i nasz narod. Podluh madiarskoho prawa nesmije sia bolsze Rusyn odozwaty z narodnostew ruskow, maje sia widreczy solodkich i milych zwukow ruskoji polnocwitnoji besidy, a priwiazaty sia ko narodu malomu, zahybajuczomu, z widważnym zuchwalstwom do jakohoś dykoho dila pobudzenomu, to je do narodu madiarskoho. Toto samo jest nam Slowakom osudzeno za zelenym stolom zakonodarstwa madiarskoho. Ale mysme zamyslyly, lebo sia wyslobodyty z toji dowhotyranskoji smerty, lebo od razu w mužeskom boju zahinuty. Poczalysmo toj boj protiwn tyranstwu madiarskomu. A do toho boju dajet nam prawo Boh, kotoryi nas tak postawyw medzy narodamy, jak narod madiarski; do tohu boju dajet nam wlasť slowo krilewske, kotorym zabezpeczena narodnosť wsich narodiw żyjuczych pod krepkim berlom Jeho Cesarsko-krolewskoho Welyczestwa Ferdinanda dobrotywoho, kotore to prawo Madiare nam Slawianom wydyrajut; do tohoto boju pobudzaje nas cila poruszena zachodniaja Europa, kotora sia bore za riwniś meže ludny a Narodamy, do tohoto boju klycze nas brat Serb, Horwat, Slawonec, slowom wsi poludnewi Slawiane. Do tohoto boju przyzywajem my Slawiane was bratej naszych ruskich w Tatrach obytajuczych. — Wyste najbliszszy nasi suside, Wy ste spólne z namy prolewały krow Slawiansku za Kraj uhorski, Wy ste tak jak i my od nych jako widrodných synów honeni, wy ste najblisze z namy zluczeni neszczasnow subdow, zapropastyty narodnost wlasnu. —

Nuże wstante i wy a schopte sia mužesko uzbrojeni protiwn tyranstwu madiarskomu, zaperajuczemu wam vse, szczo wam jest swiatoje i szczo wam prynosyt szczestia i dobroje bytie naroda waszoho. Zluczit sia z namy a pokažit switu, że jest jeszcze w Tatrach ruski lud, ruskoho serdca, ruska horiacza krow, ruska lubow ko wybrannomu narodu ruskomu. Pokažit Bratia pered switom Slawianskim, że majete krow hotowu wyliaty za swoju wiru, swój jazyk i swoju narodnosť, za slawu, slobodu i szczestia Russyniw.

Do zbroji tedy bratia Russyny, do zbroji, do zbroji! teper albo nikdy wojowaty, teper sia oswobodyty, bo teper spiućze, deń spasenia swojeho na wiki utratyete. Pomyslite że ste sami mdli i slabi, na czeslo mali, na sredstwach do

boju za slobodu chudobni, a tak lahko zhynete w bystroj powiny zuchwalstwa madiarskoho, a na hrobach waszych bude spiwaty pi-sny zwitiazstwa naduty Madiar, bude sia ryhotaty smichom pekelnym na obezczeszczonych hrobach pidloho potomstwa zwytiazných i hordich Russiniw, najhrizniszyi nepryjatel Slowjanskoho žywota. Ale zluczeni z namy Slowakamy, Horwatamy i Serbamy zachowajete žytia swoje a ubezpeczyte sobi slobodu i blahodat narodnu na toj zemli, tak že neodwazytsia bolsze naduty Madiar wderaty sia do waszych swiatyń, widberaty wam milu slobodu, rozhaniaty was i potomkow waszych. Ruski hory i lisy (haji), rusky mista i usidlosty zacwitnut cwitom požadany, a dalike potomstwo bude slawyty imia wasze i perenese ezest waszu na dolhyi stolitia. —

Zažej ducha svojego narode ruski a wybery sokrowiszczze z serdca svojego i objimi mecz i zbroju swiatu, a ustrojji sia tojow, i z neustraszennow smilostech wystupi na pole, za prawo swoje swiatioje wid Madiariw hrozne zdoptane.

Slowenska narodna rada.

Fratzi Romani!

Inalczatu Imperatu ši kralu nosztru Ferdinandu odat libertate, la. tot Poporu in Czara Ungaraszka: la Slovaci, Romani, Szérbi, Nyemczy, si la altzi — Numa jaka Ungusi, nebagend srama de vorba Imperatalui, loare libertaty, ši dreptele la ej, ku deszklinira altzilor. Deaja sze redyikare Horvatzi szubd Banu lor Jelatsits, Szérbi, ši fratri wostri Romani in Banath szubd Patriarchu ši Metropolitu lor Rajacsits: deaja redyikarem ši nos armele in potriva Ungurilor, sze lovem acea ši nyeo dat Dumnyczeo, schenyeodat Imperatu. Desztul de reu Kanyisz sziluitz aloa ku armelye Milosztinya Imperatyzszka. Deaja lyubitzi fratzi, ši Vojnisi Romanyeszku nu redyikate armelye inpotriva nostra, ka noj nunyam redyikat preszti Ledsa nischi preszti Imperatu, o preszti dereptate, numa nyam redyikat preszti Ungusi ši preszti Kitreva kareo inscheluit pre Imperatu Nostru, ši pre noj, ši or vreat anye бага jare szubd rzug. Kare in Schkoljelye, ši in Besztertsele nostre limba unguraszka prftesk, karenve den totz Sluzshelye Imperatyzszk, ši den moschile

nostru ganyeszok, den putsina Kanyisz Slovacsi Kredintsasz la Imperatu.

Sze trejaszka Imperatu, sze trejaszka fratri Ramanyi.—

Szkupstina Szlovaceszk.

Čo kazí Slovákou ?

Jednima ústama kričíte Slováci: „potlačení sme, zle nám je, tlačja nás páni, už zhiňeme v tomto nešťastnom jarme.“ A tak je, všetci Slováci sú potlačení a ubjedení, všetci hovoria či sú oni katolíci či evanjelici, či sú mešťanja či sedljaci! A predca pri poslednom našom povstaní slovenskom za slobodu taká sa nám zjavila saňa, jakú sme ani vo snách nečakali! Saňa tá tisícilavá bláznovstva a streštenstva náboženského! Odrodili Slováci, panstvo maďarskuo rozširovali medzi katolíkmi, že chceme katolícku vjeru potlačiť, a hlúpi ľud uveriu, medzi evanjelikmi zas, že je to len osídlo na ich vjeru a že mi chceme luteránou katolíkom zapredať, a hlúpi ľud uveriu a ňehou sa z mjestá! Mi sme s dobrým svedomím pozdvihli zbraň za slobodu a šiestja ľudu slovenského a s nádejou sme prišli k Vám že sa razom vi potlačení postavíte, vi ubjedení zmužite a k nám pripojíte, bi sme spolu vitrhli náš slovenský národ zo zahinutja! Z čjastki sa, naša nádeja vyplnila, lebo jak evanjelických tak katolíckých Slovákou množstvo sa k nám pripojilo, nemisljac na nič inšje, iba na to, ako si svoje slobodi proti panstvu maďarskjemu brániť bude. Ale z druhej strani — videli sme smutnú skušenost ako mnohje obce sa dali pánom nahovoriť a presvedčiť, že to neide o slobodu ale o vjeru, a že mi katolíkou potlačiť chceme, zato neprišli nám slabim na pomoc a ostali doma, tak že mi potom jak sme pět razi nad Maďarmi zvíťazili a skrze to velikú moc vojska maďarského proti sebe vizvali — ujahnúť sa a silí svoje na lepši čas zachovať sme prinútení boli. Tak hla Slováci, čo Vás kazí, to aj naše najkrásnejšje a len Vám najužitočnejšje cjele a úmisli pokazilo a zmarilo! Toto hla kazí Slovákou, že sa dajú svojim zotročovateľom navádzať a svádzať! Pravda že z Vašej vjeri oni osoh ťahajú, sami ale sa Vám smejú keď sa modlíte, a mislja si, pokim tento národ len so svojou vjerou sa zaobera, dotedi sme mi páni! Lebo

takto ľud veri, a mi ho striháme! Ale nje tak Slováci, aj pre Vás je zem táto, aj pre Vás je život tento a jeho radosť, teda hladzte už raz, abi ste aj na tejto zemi dačo dobrjeho zakúsili, a nemoseli vždi len čakať na blahoslavenstvo v nebi! To Vám neuteče keď budete dobrí a počtívi ľudja; ale toto zemskuo blahoslavenstvo Vám vidjerajú maďarskí Vaši páni, zato bráňte si ho! Nėbíte sa už vjac pré vjeru teraz, kde každá vjera má svoje právo, a keď sa už nikomu nėchce druhjeho za vlasí do nėbã tahať. Vjete kdo Vás to huckau proti nám? Tí, ktorí sa báli že Vás oslobodíme, zato nás chceli rozdvojiť, zato huckali aj evanjelikou proti katolíkom, abi sa o vjeru bili — a pečeňu sveta tohoto pánom nėchali! Jedni ste poslúchli — a zato ešte doteraz ste otroci, zato Vás bijú, uvážňujú, strjelajú a vešajú! A keď Vám tak o tú Vašu vjeru ide, či sa nėbojíte že Vám ju Košut zhlíí, ktorí původně sice je luterán, sám v sebe ale na Boha nėverí a vždi len s peklom hrozi a od pekla pomoc dostáva! A všetci Vaši maďarisani sú len slepje nástroje toho vražedlníka slovenskjeho národa, Košuta bláznivjeho.

Braťja naši drahí, vjera žjadna nás teraz nėvitrhně z otroctva nášho; veť vidíte že je svet zmotani, že sa národí všetki o svoje slobodi hlása, že žjadnemu nėnapadá biť druhjeho pre jeho vjeru! Jedini Vi Slováci sa dáte mámiť a oslabuvať! Ak takto budete robiť aj ďalej, zas na jedno tisíc rokou budete zahrdúsení v jarme panskomaďarskom žiť a zomjerať a nėuvidíte dňa slobodi slovenskej. Ani katolík ani luterán nėoslobodí národ náš slovenskí, ale ho iste oslobodja tí, ktorí budú mať smelosť chitiť zbroj do ruki a bráňiť slobodi svoje. Nėhľadte teda či je kdo luterán, či katolík, ale hladte na to, kdo Vás zastávau od jakživa, a kdo teraz za Vašu slobodu šablu viťahuje a pušku na pleci nosí! Ten je Váš prjateľ a žjaden druhí! Nuž veť odkedi sa modľíte, od kedi na kolená vjac pred ľudmi ako pred Bohom padáte: a čo ste si vimodľili, čo ste si zo slobuod národních viprosili a viplakali? Vždi ste museli každjemu čertu aj ďjablu len slúžiť! Njeto inšjeho prostrjedku k oslobodeňu sa Vášmu ako boj zmužili, v ktorom Vás jedneho každjeho Vaša vjera posilňuvať bude a pán Boh Vám bude sám pomahať. Katolík bou tak ako evanjelik potlačeni: nėch teda tak katolík ako evanjelik sa teraz pozdvihně a spoločnou silou nėch zdrúzgajú to svo-

je spoločno jarmo. Tak len bude aj katolíkov aj evanjelikovi dobre — a v šťastí sa človek náš slovenský potom aj lepšie pánu Bohu pomodlí. Nech si každý svoju vjeru ktorú za najlepšiu poznau drží, a nebojí sa že mu ju kdo zo srdca vtrhne! Lebo povedzte—že nám Slováci, akje máte dúkazi toho, že bi sme mi boli chceli Vašu vjeru potlačiť? Mi všetci, ktorí sme za slobodi Vaše povstali, tak sme boli pomješani, že medzi dobrovolníkmi našimi bolo vjac katolíkou lež luteránou! A komu bi aj teraz napadlo o vjeru bojuvať, keď všetci vjeri kresťanskje majú rovnou právo v krajině, potom, keď každý vje, že mu nikdo o jeho vjeru ňeide, a najme že sme sa už dost v predošlích časoch nabili o vjeru a skusili, že sme timi bojami a vojnami ani len do úst chleba si ňezískali? Teraz bojujeme všetci o to, abi sa nám to stalo na zemi, čo nám kňazja slubúvali len na ňebi, to jest abi aj nám a nášmu národu už aj tuto na tejto zemi dobre bolo. O blahoslavenstvo ňebeskuo sa každý s pomocou ducha svatjeho a skrže dobrí a pobožní svoj život sám postará, ale vidrjapať sa z jarma, ktoruo na nás vistrúhala djabelská ruka panskomadarskjego tiranstva, z tohoto jarma sa musime všetci spolu hladet vimuocí! Doteraz ani jedna puška ešte ňebola vistrelená o vjeru, ale mnoho sa pušnjeho prachu vistrjelalo už o slobodu národňú! Lebo národí už dozreli k tomu, že sa im tjež zažjadalo dobroti na sveťe tomtó; len Vi jedini Slováci ešte sa chcete dať mámit a klamať — a vjeru spomínate tu, kde Vám ju nikdo ňeberje, kde ale sa Vám sloboda národňja ňesje! Len Vi samojedini chcete ňjesť to staruo jarmo a tešit sa, že Vám na druhom sveťe bude lepšie! Dobrá je táto nádeja, ale lepšja je tá skutočnosť, keď Vám bude tuto dobre, a tam hore lepšie! A takto to má biť, lebo pán Boh ňestvoríu túto zem a jej pokladi a radosli len pre pánou, ale hlavne pre národí sveta! Teda sa poušilujt zmužilostíou, abi Vám tuto bolo dobre, a ctnostním životom sa postarajte, abi Vám tam v ňebi bolo lepšie! Toto si zapamätajte a verťe nám že sme mi len zato povstali, abi sme Vám už na tejto zemi dobrotu a blaho zaopatřili a vibojuvať pomahali! Lebo nás srdce bolelo, kedí kolvek sme Vás, svojich slovenských bratou v takom hroznom potlačeňi žit spatřovali, a to tak katolíkou jako luteránou!

Veť ste videli alebo očuli, že žjaden z našich katolíkou

ňestrelau do luteránskich kostolou, a žjaden z našich evanjelikou nebombardovau chrámi katolicke! Kdo sa nám naproti postaviu, tomu sme veru neodpustili, to je pravda, ale naše gulki ňevihladávali ani katolíkou ani luteránou, ale kdo stáu proti slovenskej slobode, ten padau od našich guljek, Tri vozi pri Mijave plnje boli postrjelanich, kdože tam vje akej boli vjeri! Len to vjeme, že všetci si boli v tom rovni, že chceli potlačiť Vašu slobodu národnú! Teda vidíte, mi sme hojovali ňje o vjeru, ale o Vašu slobodu, o Vaše štesija zemskuo!

Skoro ale poznali našu moc Madari, zato nás ako sem hore povedau chceli oslabiť, a bratou našich takími klami, jako že to ide o vjeru, od nás odvjest. Lebo kebi ste sa všetci od Skalice a Saština boli privaili hífne na pomoc nám, už bi ste boli všetci aj luteráni aj katolíci slobodni! Ale tí Vaši striháči — mali vjac rozumu ako Vi, zato ostali zas len Vašími striháčmi, a Vašími potlačiteľmi! Vidíte ale čo z toho muože na Vás prist? Keď budete aj ďalej taki blázni a dáte sa tak ako teraz šjaliť — nuž na veki ostaňte vo svojom starom jarme, a toho sa Vám len hádam veľmi ňezjada! Lež majje-že už raz všetci zdraví rozum a verie, že Vám Vašu vjeru ňikdo zo srdci Vašich, kde ona pevne ukritá leži ňje je v stave vidreť, že teraz národí pre vjeru sa ňebijú, ale že sa skoor muože zachcejť dakomu Vašich huor, rol, lúk, Vašich rodín, slobodu a práv národních! Ano už sa v skutku zachcelo madarskjemu panstvu týchto svatích vecí, týchto Vašich klenotou sa zachcelo Košutovi, Jesenákovi, Vagyonovi; Zelenaymu, Nyárimu, Appoñimu, Schmerzingovi a sto a sto iním tiranom Vaším! Teda si to chráňte, a vedzte že ani katolíkom samim, ani luteránom samim sa to vivjest ňepodari, lebo sili rozdvojenje sú slabje, musíte si teda toto štesija spoločnou silou, spojením pevním úmyslom vidobivať. Mi Vám vždi budeme na pomoci, a nadvrch pán Boh Vám pomuože, keď Vi túto svatú vľolu vislovíte a skutkom potvrdíte.

Že všetci Slováci sú potlačení, svedčí aj to, že tak mešťan ako sedľak stoná pod jarmom panstva madarskjeho. Královskje mestá a privilegovanje mestecká, tak ňesú ňeznosnuo jarmo píchi madarskjeho panstva, ako dedini a inje obce! Toto je to ňešťesija naše slovenskuo, že medzi tím, keď Nemci majú slobodních mešťanou pre ich kupectvo, keď Madari majú slobodních pánou, mi Slováci ňikoho v národe

našom sme nemali slobodnjeho, a zato teraz mdlí a slabí sme. Lebo čože naši mešťaňa robja? Jako otroci za svojimi potlačiteľmi sa hrnú a pre svoju ocháblost za Madarou sa vidávajú a proti svojim bratrom, proti svojej slobode povstávajú! Tak sa aj proti nám postavili mestá slovenskje Trnava, Seňica a Skalica. Teda tak mešťaňa slovenski, tak sa to má robiť? Čože ste Vi Trnavčanja, Seňičanja, Skaličanja? Čo boli Vaší otcovja? Čo sú Vaše detí? Nuž Vi sa máte za Madarou? Daj ti mi Bože, Seňica, Skalica, Trnava — akí to Madari! Ale vjeme mi — ktorí sú to tí Madari v múroch týchto mjest! Vjeme to dobre že aj tam len jedni sú všetko — a národ bremená nesúci, že je nič a nič a nič kde na práva prichodí a všetko je tam, kde sa platiť má. Lež, dobre, o týchto a podobních mestách nič neideme hovoriť, lebo nje je tomu tuná mjesto; ale len robime pozorních meštanou týchto madarských, abi si dobre zapamätali, že sa oni pri prvom našom vístupe za slobodu národa slovenskjeho ku Madarom priznali! Nech-že už len teda stále ostanú tjeta mestá a stoja pri svojich tiranoch a potlačovateľoch, ktorí ich za 900 rokou korbačovali, za 900 rokou k ničomu sa im pozdvihnúť nedali! Možnuo, že tjeta mestá budú za pansko-madarskje — na onom sveťe vihlásenje!!

Naposledí Vi statočni sedljaci slovenski, ktorí ste sa o svoju vjeru či katolícku či evanjelicku báli, veríte nám, že mi nje len že sme ani proti jednej, ani proti druhej netjahli do pola, ale obe vjeri od ich viznavačou viznávanje každjemu jeho proti nápadom obraňovať hotoví sme, teraz ale hlavne o Vaše slobodi, a Vaše práva národnje, slovenskje bojevali sme, a dáli pán Boh aj ďalej bojovať a Vás v tomto boji podporovať hotoví sme!

Abi ste teda vedeli, čo nás Slovákou doteraz kazilo, abi ste vedeli, že nás kazila naša hlúposť, ktorou sme sa dali našim potlačovateľom šjalíť a vjerou našou ako masním motúzkom do strašnej prjepasťi a záhubi privádzat, abi ste vedeli že nás kazilo rozdvojeňa naše vlastnuo národnje, že mnohí mešťaňa na Madarou nás zrádzali, list tento sme Vám napísať za dobrouo uznali. Z toho všetkjeho poznáte, že keď to, čo nás kazilo odstraňime, žjadne bráni pekla madarsko-panskjeho nás premuocí v stave nebudú, a mi slobodní stáňeme pred súdom slobodních národou, a s nimi rukou v ruke

upevníme svoje šesťja nám i potomstvu nášmu na veky večnje!

Tento list, nech žjaden u sebä nezadržuje, ale vstípjac sí všetko v ňom povedanuo do dobrjeho svojho srdca, nech ho zas druhjemu k poučenú dá! S Pánom Bohom!

Dňa 18. Oktobra 1848.

Miloslav Jozef Hurban,

president dočasni Radi národnej, evanjelik.

Ludevít Štir,

úd Radi národnej, evanjelik.

Fraňo Zach,

hlavái vodca vojanskí, katolik.

Mich. Mil. Hodža,

úd Radi národnej, evanjelik.

Bedrich Blúdek,

kommandant nár. vojska, katolik.

Jaroslav Bórik,

sekretár nár. Radi, evanjelik.

Bernard Janeček,

vodca národ. vojska, katolik.

Str. 125, rj. 18 dodaj: „I. Náhlý súd ve Fraštáku záležel z následujících údů: Předseda Mikoláš Jánoky; že však Jánoky co předseda úřad nezastával, byl na místo jeho Antonín Keller, co president jmenován. Písát' nebohý notář Alexander Szentkereszty, předtím notář stoliční. Súdcové: Jozef Žembery, privátník; Besznák, přisedící súdní; Rudolf Sándor, fiskal biskupa Nitránského; Vilém Zahoranský, advokat; Ignác Špaňar, předtím městský sudí v Nitře; Jozef Senešy, předtím stoliční kňehvedúci; Pavel Vančay, fiskal hraběte Jozefa Hunyady-ho.

II. Náhlý súd v Senici záležel z následujících údů: Předseda: Štěpan Konrád, advokat. Notář: Pavel Buzinkay, předtím notář stoliční. Súdcové: Jan Peľko, privátník; Štěpan Brogyányi, privátník; Štěpan Šubert, advokat; Jan Buzinkay, privátník. — Timto súdem byli odsúzeni k smrti provazem dne 13-ho Října 1848: Martin Barton, sedlák z Čáčova v stol. Nitránské, Vojtěch (Albert) Bemert (z Blánska rodem) z Moravy. Dne 18-ho Října: Pavel Svatík, mlynář z malého Kovalova v Nitr. stol. František Kapitán z Demlína na Moravě.“ — (Videnský Denník, č. 52, od 7-ho Září, 1850.)*)

*) O takjeto data bich prosiu Vel. Rodákou slovenskíoh.

Strana 129 pod **) čís. 6:

„I proč se máš rmautiti, Ó má milá duše! Hleď se wirou opřiti Na pána Ježíše; Spusť se jen na něho, On všecko dobře zprawi, Že bude k twému zdraví, I to, co jest zlého.

Kdyby i sám ten ďábel, S swau pekelní rotau, Proti tobě se stawěl, A twému žiwotu; Však musí zpět jíti, Wšecky jeho praktiky Zahanbí Bůh weliký, Když jen chce brániti.

On všecko k swé cti řídí, A k twému spaseňí, Máli být žádný z lidí, Ničeho nezmění: Pakli Bůh nestrojí, Žádný nemůž siliti, Musí wsecko tak býti: Wůle Boží stojí.

Protož jemu samému, Já se vždy oddávám; Jemu a ne jinému Líbiti se žádám; Jeho wůle jest má, A ta jest vždy neylepší: Šťastný kdo se ni těší, Ten to se mnau pozná.“

(V „Zpěvníku ewanj.“ od roku 1845 sa nachádza pjeseň táto premeňená — pod čís. 593.)

Str. 140, rjadok 14 príde do poznamenania:

Pozri „Zněuctění památky Dra. M. Luthera str. 23.“

Str. 145, rj. 15 pridaj poznamenania:

„Drei bis vier Millionen Deutsche und Slawen wählen noch heute blödsinnig im eigenen Fleische, und lügen sich vor ihrem eigenen Gewissen und vor aller Welt zu Magyaren, oder lassen sich von conscribirenden Seiden der „alt-nationalen“ Partei zu dieser Lüge verleiten.“

(Der Lloyd von 8 Sept. 1850.)

Patřila-bi k djelku tomuto i mappa „Slovenska,“ ale takuo podujajta previřuje sili jednotlivca. Quod est, eo decet uti; et quidquid agas, agere pro viribus.

Opravi:

Str.	6	rjadok	16	ukratnostmi	čítaj:	ukratnosťami.
"	8	"	16	slovi	—	slovmi alebo slovami.
"	21	pod **) rj.	8	Kadjavcho	—	Kadavjeho.
"	28	rjadok	19	tenito	—	tento.
"	29	"	1	Ukorakej	—	Uhorskej.
"	30	"	15	dukáti, dvacjatiňiki	—	dukátmi, dvacjatiňikami.
"	31	"	20	po „boli mohli“	dodaj:	„ako“ alebo: „hmotne.“
"	33	"	3	depúštali	čítaj:	depúšťali.
"	71	"	23	mjesto: „na Mijave“	naprav:	„na Brezovej.“
"	72	"	29	Slováci	čítaj:	Slovákmi.
"	81	"	16	ťakjeho	—	ťakjeto.
"	90	"	25	prostrjedki	—	prostrjedkami.
"	99	"	16	28 premeň na 20.		
"	102	"	9	roznášanja	—	roznášanje.

DB 83 .D6 C.1
Historia povstanja slovenskijeh
Stanford University Libraries

3 6105 036 036 742

DB
83
D6

1965841

Date Due

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305

